

Robert Eisenman & Michael Wise

De Dode-Zeerollen onthuld

De eerste complete vertaling
en interpretatie van 50 sleutelteksten

De Haan

Robert Eisenman is hoogleraar religies van het Midden-Oosten en hoofd van de faculteit voor religieuze studies aan California State University, Long Beach. Hij heeft verscheidene boeken over de rollen gepubliceerd, waaronder *Maccabees*, *Zadokites*, *Christians and Qumran: A new Hypothesis of Qumran Origins* en *James the Just in the Habakkuk Peshar*, en hij heeft veel bijgedragen aan *A Facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls*.

Michael Wise is lector Aramees – de taal van Jezus – aan de faculteit voor talen en beschaving van het Nabije Oosten van de Universiteit van Chicago. Hij is de schrijver van *A Critical Study of the Temple Scroll from Qumran Cave Eleven*, en hij heeft talrijke artikelen geschreven over de Dode-Zee-rollen, die zijn verschenen in tijdschriften als de *Revue de Qumran*, *Journal of Biblical Literature* en *Vetus Testamentum*.

Oorspronkelijke titel: The Dead Sea Scrolls uncovered

© 1992 Robert Eisenman en Michael Wise

First published by Element Books Ltd, Dorset, England

© 1993 Nederlandse vertaling: De Haan/Unieboek bv. Postbus 97, 3990 DB Houten

Vertaling: Frans Hille en Marian Oldenhof

Adviezen: Jan Bouman

All Rights Reserved

Tweede druk, september 1993

Omslagontwerp: Chiel Veffier

ISBN 90 269 6543 5

NUGI 632/CIP

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.B. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

AFKORTINGEN, SYMBOLEN EN CIJFERS 7

INLEIDING 9

1. MESSIAANSE EN VISIONAIRE BETOGEN 23
 1. De Messias van de Hemel en de Aarde (4Q521) 25
 2. De Messiaanse Leider (*Nasi*-4Q285) 29
 3. De Dienaren van de Duisternis (4Q471) 35
 4. De Geboorte van Noach (4Q534-536) 38
 5. De Woorden van Michaël (4Q529) 42
 6. Het Nieuwe Jeruzalem (4Q554) 44
 7. De Boom van het Kwaad (Een Fragmentarische Apocalyps 4Q458) 51
2. PROFETEN EN PSEUDO-PROFETEN 55
 8. De Engelen van Mastemot en de Heerschappij van Belial (4Q390) 56
 9. Pseudo-Jeremia (4Q385) 60
 10. Tweede Ezechiël (4Q385-389) 62
 11. Pseudo-Daniël (4Q243-245) 67
 12. De Zoon van God (4Q246) 71
 13. Het Visoen van de Vier Koninkrijken (4Q547) 74
3. BIJBELSE INTERPRETATIE 77
 14. Een Genesisbloemlezing (4Q252) 79
 15. Het Apocriefe Boek van Jozua (4Q522) 90
 16. Een Bijbelse Chronologie (4Q559) 93
 17. Hur en Mirjam (4Q544) 94
 18. Henochisch Boek van de Reuzen (4Q532) 95
 19. Pseudo-Jubileeën (4Q227) 96
 20. Aramese Tobit (4Q196) 98
 21. Verhalen van het Perzische Hof (4Q550) 100
4. KALENDARISCHE TEKSTEN EN TEMPELDIENSTEN 105
 22. Tempeldiensten I (4Q321) 108
 23. Tempeldiensten II (4Q320) 114
 24. Tempeldiensten III – Aemilius doodt (4Q323-324A-B) 117
 25. Tempeldiensten IV (4Q325) 125

26. Hemelse Concordanties (<i>Otot-4Q319A</i>)	126
5. TESTAMENTEN EN VERMANINGEN	132
27. Het Aramese Testament van Levi (<i>4Q213-214</i>)	132
28. Een Stevig Fundament (<i>Aäron A-4Q541</i>)	138
29. Het Testament van Kehat (<i>4Q542</i>)	142
30. Het Testament van Amram (<i>4Q543,545-548</i>)	147
31. Het Testament van Naftali (<i>4Q215</i>)	152
32. Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad (<i>4Q298</i>)	156
33. De Zonen van Rechtvaardigheid (<i>Spreuken-4Q424</i>)	161
34. De Demonen van de Dood (<i>Zaligsprekingen-4Q525</i>)	163
6. WERKEN VAN RECHTVAARDIGHEID - WETTEKSTEN	173
35. De Eerste Brief over Werken van Rechtvaardigheid (<i>4Q 394-398</i>)	175
36. De Tweede Brief over Werken van Rechtvaardigheid (<i>4Q 397-399</i>)	188
37. Een Aangename Geur (<i>Halakhah A-4Q251</i>)	192
38. Rouw, Zaadlozingen et cetera (<i>Reinheidswetten type A-4Q274</i>)	197
39. Wetten van de Rode Koe (<i>Reinheidswetten type B-4Q276- 277</i>)	201
40. De grondslagen van Rechtvaardigheid (<i>Het Slot van het Damascusdocument: een Excommunicatietekst-4Q266</i>)	203
7. HYMNEN EN MYSTERIËN	211
41. De Wagens van Eer (<i>4Q286-287</i>)	212
42. Doophymne (<i>4Q414</i>)	220
43. Hymnen van de Armen (<i>4Q434,436</i>)	222
44. De Kinderen van Redding (<i>Jesha</i>) en het Mysterie van het Bestaan (<i>4Q416,418</i>)	229
8. WAARZEGGERIJ, MAGIE EN ALLERLEI	243
45. Brontologion (<i>4Q318</i>)	245
46. Een Fysionomische Tekst (<i>4Q561</i>)	249
47. Een Amuletformule tegen Boze Geesten (<i>4Q560</i>)	251
48. Het Tijdperk van Licht is op Komst (<i>4Q462</i>)	253
49. Hij hield van zijn Lichamelijke Lozingen (<i>Een Verslag van Sektarische Tucht-4Q477</i>)	255
50. Lofzang op Koning Jonatan (<i>Alexander Jannaeus-4Q448</i>)	259

NOTEN 266

REGISTER 275

AFBEELDINGEN Na pagina 128 en 224

AFKORTINGEN, SYMBOLEN EN CIJFERS

<i>Ant.</i>	Flavius Josefus, <i>Joodse oudheden</i>
Beyer, <i>Texte</i>	K. Beyer, <i>Die aramäischen Texte vom Toten Meer</i> (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1984)
DJD	<i>Discoveries in the Judaean Desert (of Jordan)</i>
DSSIP	S.A. Reed, <i>Dead Sea Scroll Inventory Project: Lists of Documents, Photographs and Museum Plates</i> (Claremont: Ancient Bible Manuscript Center, 1991)
ER	R.H. Eisenman and J.M. Robinson, <i>A Facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls</i> , 2 delen (Washington, D.C.: 1991)
Milik, <i>Books</i>	J.T. Milik, <i>The Books of Enoch: Aramaic Fragments of Qumrân Cave 4</i> (Oxford: Clarendon Press, 1976)
Milik, <i>MS</i>	J.T. Milik, 'Milki-sedeq et Milki-resha dans les anciens écrits juifs et chrétiens', <i>Journal of Jewish Studies</i> 23 (1972) 95-144.
Milik, <i>Years</i>	J.T. Milik, <i>Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea</i> (London: SCM, 1959)
PAM	Palestine Archaeological Museum (benaming gebruikt voor catalogiseren van foto's van rollen)
4Q	Qumran Grot 4. Zo zijn teksten genummerd, bijv. 4Q390 = manuscript 390, gevonden in Grot 4.
	Ontbrekende letters of woorden
<i>vacat</i>	Onbeschreven leer
{ }	Oude schriftdoorhaling of door bezorger gewist
. >	Supralineaire tekst of toevoeging van bezorger
	Oude cijfers voor 1-9, in sommige teksten gebruikt
'	Oud cijfer voor '10', soms gebruikt

- 3 Oud cijfer voor '20', soms gebruikt
- ... Sporen van inkt, maar geen letters leesbaar
- 7 Oud cijfer voor '100', soms gebruikt

Inleiding

Waarom zou iemand belang stellen in de Dode-Zeerollen? Waarom zijn ze belangrijk? Wij gaan ervan uit dat dit boek, waarin we vijftig niet eerder openbaar gemaakte teksten voorleggen uit de verzameling, deze vragen zal helpen beantwoorden.

Het verhaal van de vondst van de rollen in grotten langs de oevers van de Dode Zee, eind jaren veertig en begin jaren vijftig, is bekend. De eerste grot zou door Bedoeïnenjongens in 1947 zijn ontdekt. De bekendste publikaties over Qumran-onderzoek hebben betrekking op deze grot – Qumran, de Arabische naam voor de vindplaats van de rollen, is onder deskundigen het trefwoord waarmee men de rollen aanduidt.

De ontdekking van de andere grotten is minder bekend, maar van even groot belang. Zo werd Grot 3 in 1952 ontdekt. Deze bevatte een koperen rol met daarop vermoedelijk een lijst met bergplaatsen van tempelschatten. Het probleem is altijd geweest deze koperen rol in zijn juiste historische verband te plaatsen. Met dit boek willen we bijdragen aan de oplossing van deze kwestie en soortgelijke vraagstukken.

Voor onze doeleinden was de in 1954 ontdekte Grot 4 de belangrijkste. Aangezien de ontdekking plaatsvond *na* de deling van Palestina gingen de vondsten naar het Jordaanse Rockefellermuseum in Oost-Jeruzalem, terwijl de vondsten van Grot 1 naar het Israëliisch Museum in West-Jeruzalem waren gegaan.

De geleerden duiden deze grotten met handschriften aan naar de volgorde van ontdekking: 1Q = Grot 1, 2Q = Grot 2, 3Q = Grot 3, enzovoort. Deze schijnbaar esoterische code waarmee handschriften en fragmenten worden aangeduid werkt als volgt: 1QS = de Gedragsregels uit Grot 1; 4QD = het Damascusdocument uit Grot 4, te onderscheiden bijvoorbeeld van CD, kritieken op ditzelfde document die eind vorige eeuw werden ontdekt in een archief dat we kennen als de *Genizah* van Cairo.

De ontdekking van dit duidelijk oude document met judeo-christelijke ondertonen tussen middeleeuws materiaal bevreesde de deskundigen destijds zeer. Later werden er fragmenten van gevonden tussen materiaal uit Grot 4, maar de onderzoekers bleven de *Genizah* van Cairo gebruiken omdat de Qumran-fragmenten nooit werden gepubliceerd. We tonen in dit boek afbeeldingen van de laatste kolom van dit document (afb. 19 en 20), dat van groot belang was voor de uiteindelijke publikatie van dit geheim gehouden materiaal.

De strijd om toegang te krijgen tot het materiaal van Grot 4 was uitputtend

en soms zelfs verbitterd. De Jordaanse regering had hiertoe een Internationaal Team aangesteld. De problemen met dit team zijn algemeen bekend: ten eerste was het nauwelijks internationaal, ten tweede functioneerde het niet goed als team en ten derde maakte het van het publikatieproces een gebod zonder eind.

In 1985-86 was professor Robert Eisenman, medeauteur van dit boek, verbonden aan het William F. Albright Institute for Archaeological Research – de ‘Amerikaanse School’ waar de rollen van 1947 oorspronkelijk voor nader onderzoek naartoe gingen. Zijn onderzoek gold de verhouding tussen de Gemeenschap van Qumran en de Kerk van Jeruzalem. Deze laatste wordt ook wel de Jeruzalemse Gemeenschap van Jakobus de Rechtvaardige genoemd, die in sommige bronnen ‘de broeder van Jezus’ heet – wat die omschrijving ook moge inhouden. Eerdere onderzoekers die daarvoor geld ontvingen waren voornamelijk veldarcheologen, al waren er ook enkele vertalers bij die deel uitmaakten van het Internationale Team. Professor Eisenman was de eerste historicus die een dergelijke aanstelling kreeg.

Hij ontdekte tot zijn teleurstelling dat hij in Jeruzalem weinig kon utruchten. Waar het inzage van de rollen zelf betrof, ontwikkelde zich het inmiddels bekende patroon; hij kon heen en weer pendelen tussen het Israëlsche ministerie van Oudheden, gehuisvest in het Rockefeller Museum, en de École Biblique of ‘Franse School’, in dezelfde straat als de Amerikaanse School. Had hij toen van het bestaan geweten van het archief in de Huntington Library in Californië, niet ver van zijn eigen universiteit – aan dit archief was nooit veel ruchtbaarheid gegeven, ook in de bibliotheek zelf wisten maar weinigen ervan – dan had hij beter thuis kunnen blijven.

Het was de Franse School – de École genaamd, een verlengstuk van de dominicaner orde in Jeruzalem – die tot dan toe alle tekstbezorgers leverde, onder wie de twee meest recente, pater Benoit, voor zijn overlijden hoofd van de École, en John Strugnell. Het Internationale Team was samengesteld door Roland de Vaux, ook een dominicaan. In 1954-65 leidde De Vaux het archeologisch onderzoek bij Qumran. Deze man, die niet eens archeoloog was, maar socioloog, was tevens hoofd van de École geweest.

Na de verovering van Oost-Jeruzalem tijdens de Zesdaagse Oorlog in 1967 zagen de Israëli's niet in wat voor geweldige oorlogsbuit ze binnenhaalden met de resterende rollen. Door de preciaire politieke situatie bleven ze uiterst passief en deden er vrijwel niets aan om de publikatie van de rollen te bespoedigen, die wegens problemen rond de eerder genoemde koperen rol volkomen in het slop was geraakt. En zo werd deze situatie met nog eens twintig jaar verlengd.

In het voorjaar van 1986, tegen het einde van zijn verblijf in Jeruzalen, ging professor Eisenman samen met de Britse geleerde Philip Davies van de Universiteit van Sheffield op bezoek bij een hiervoor verantwoordelijke Israëlsche functionaris – een woordvoerder van het ministerie van Oudheden en het Internationale Team, en curator van de rollen in het Israëlsch Mu-

seum. Hun werd ondubbelzinnig te verstaan gegeven: ‘U zult de rollen van uw levensdagen niet te zien krijgen.’

Voor al deze woorden prikkelden hen tot actie en de campagne voor openbaarmaking van de rollen kwam op gang. Bijna vijf jaar na deze onverteerbare uitspraak zijn de rollen zonder meer toegankelijk. Het is een verhaal op zichzelf, maar laat het voldoende zijn als we zeggen dat in juni 1989 pas goed schot in de zaak kwam, toen een steunactie werd gestart door de *Biblical Archaeology Review* onder hoofdredacteur Hershel Shanks in Washington DC, en de zaak de aandacht trok van de internationale pers. Maar Shanks noch de pers had er enige notie van wat zich achter de schermen allemaal heeft afgespeeld.

In deze wereldwijde aandacht van de media werd Eisenman als het wetenschappelijk middelpunt van deze controverse afgeschilderd, met als resultaat dat hij sinds september 1989 fotokopieën tot zijn beschikking kreeg. Dat ging aanvankelijk schoorvoetend, maar een jaar later, voorjaar 1990, had hij de fotokopieën van nagenoeg de hele ongepubliceerde verzameling binnen. Degenen die daarvoor verantwoordelijk waren meenden kennelijk dat hij daar wel weg mee wist. De huidige tekstbezorgers hopen dat dit vertrouwen gerechtvaardigd is. Het uitbrengen in twee delen van de *Facsimile Edition*, samen met dit boek, is het resultaat.

Op zeker moment werd professor Michael Wise van de Universiteit van Chicago, een expert in het Aramees, erbij betrokken. Eisenman gaf hem sinds november 1990 inzage in het archief. Professor Wise beschrijft de indruk die het omvangrijke archief op fotokopie op hem maakte toen hij naar Californië kwam en voor het eerst de trap besteeg van het zonnige zolderatelier dat Eisenman tot studeervertrek diende: ‘De fotokopieën lagen in stapeltjes overal door de kamer. Het waren er zoveel dat ze samen bijna twee meter hoog moesten zijn. Daar had iemand een foto van moeten maken: wij tweeën aan weerszijden van een reuzenstapel van 1800 fotokopieën van voorheen achtergehouden en ongepubliceerde Dode-Zeerollen. Eindelijk werd deze harde noot gekraakt.’

Twee teams gingen onmiddellijk aan het werk, een onder leiding van professor Eisenman aan de California State University in Long Beach en een onder leiding van professor Wise aan de Universiteit van Chicago. Hun bedoeling was alles door te nemen – elke fotokopie afzonderlijk – om te zien wat het behelsde, hoeveel tijd het ook kostte, waarbij ze niets aan het toeval overlieten en nooit *werk* van anderen als uitgangspunt namen.

Tegelijkertijd bereidde Eisenman de *Facsimile Edition* voor van alle ongepubliceerde afbeeldingen, omdat hij ze absoluut toegankelijk wilde maken voor iedereen. Deze moest het volgende voorjaar in Leiden verschijnen met medewerking van E.J. Brill in Leiden. Maar tien dagen voor de verschijningsdatum in april 1991 trok de uitgever zich, vreemd genoeg, onder druk van het Internationale Team terug. Met lofwaardige inzet wilden Hershel Shanks en de Biblical Archaeology Society de zaak toen overnemen, maar

er was tijd verloren gegaan en er waren nu andere ontwikkelingen die aan deze kwestie van toegankelijkheid de actualiteit ontnamen.

Geheel los van dit alles en zonder van deze regelingen af te weten – hoewel zich bewust van de publicitaire voordelen in deze situatie – ging de Huntington Library van San Marino, Californië, waar men dezelfde academische vrijheid nastreefde, in juni 1991 bij Eisenman te rade. Daarna, in september 1991, besloot de bibliotheek op eigen houtje haar archieven open te stellen. Het monopolie was doorbroken. Twee maanden later verscheen de tweedelige *Facsimile Edition* van de BAS.

Wat was het probleem met de Qumran-studies dat deze inspanningen uit de wereld moesten helpen? Door het bestaan van een 'officieel' Internationaal Team beschouwde het publiek uiteraard de publikaties ervan (voornamelijk uitgebracht door Oxford University Press in de reeks *Discoveries in the Judean Desert*) als gezaghebbend. Deze publikaties bevatten interpretaties die men zelf ook als 'officieel' ging beschouwen. Dit nu is van belang. Wie niet in de gelegenheid was deze teksten zelf te zien, raakte al gauw onder de indruk van degenen die beweerden *meer te weten of te hebben gezien*.

Dit gegeven is ook wel anders gesteld: zeggenschap over de ongepubliceerde geschriften betekende zeggenschap over het onderzoekerterrein. Hoe werkte dit? Door zeggenschap over de ongepubliceerde geschriften – het tempo van publikaties, wie een document mocht uitbrengen en wie niet – kon het Internationale Team bijvoorbeeld mensen tot 'supergeleerden' uitroepen. En het had de zeggenschap over de interpretatie van de teksten. Zo gaf men teksten aan een zekere John Allegro, ene Frank Moore Cross en ene Emile Puech, en niet aan John Strugnell, Robert Eisenman of Michael Wise. Zonder alternatieve analyses werden deze interpretaties bijna onontkoombaar een soort 'officiële' leer.

Een begrip dat we kennen als de 'Theorie van de Essen' kwam op, erdoor gedrukt door die 'officiële' wetenschappers of hun collega's die ermee kwamen. Zoals we in dit boek zullen zien is deze theorie niet accuraat, en ontoereikend om het materiaal van de Qumran-teksten in hun totaliteit te beschrijven. Een ander ongelukkig gevolg van deze gang van zaken was dat betrokkenen, bedoeld of onbedoeld, zeggenschap kregen over bepaalde studies. Dit betekende dat wie een bepaald handschrift wilde bestuderen, zich tot de instelling moest wenden die erover beschikte. Dat kon niet anders. Hieruit vloeide, alweer onvermijdelijk, zeggenschap over alle nieuwe aanstellingen of uitgangspunten bij het onderzoek voort – al waren dat er niet veel – en over alle overzichten (in alle gevallen gedomineerd door Harvard, Oxford en de École Biblique), publikatiecommissies, tijdschriftredacties en boekreeksen. Ieder die zich tegen de gevestigde orde keerde, kreeg het predikaat 'tweede garnituur', ieder die hem steunde behoorde tot het eerste.

Hoe men dit ook wil rechtvaardigen, geen enkel onderzoekerterrein mag ten prooi zijn aan zulke onwaardige zaken, vooral niet als het om moeilijk te

interpreteren documenten gaat die van zo'n groot belang zijn voor de historische beoordeling van de geschiedenis van de mensheid en de westerse beschaving. Wat we in feite zagen in een academische wereld die hoort uit te zijn op 'wetenschap' en het vrije debat, waar men 'oppositionele' theorieën dient te eerbiedigen en niet te verafschuwen, was het ontstaan van wat we in de religie een 'curia' noemen – in dit geval 'een academische curia', die haar eigen theorieën erdoor drukte en die van tegenstanders verguisde.

Dit soort problemen bij de Qumran-studies besloot Eisenman als het ware eenzijdig op te lossen, door voor eens en altijd de Gordiaanse knoop door te hakken en de circa 1800 documenten die hij in zijn bezit had te publiceren. Dit boek komt voort uit deze beslissing, en de vijftig documenten die het bevat vertegenwoordigen naar ons oordeel het beste van wat er voorhanden is. Ze zijn tussen januari en mei 1992 gereconstrueerd en geven een prachtig overzicht van wat de voorheen achtergehouden verzameling bevat en van haar betekenis.

De vijftig teksten in dit boek zijn gereconstrueerd uit circa 150 verschillende documenten, waarvan in de meeste gevallen de nummers aan het eind van ieder hoofdstuk worden vermeld. Vijfentwintig van de interessantste originele documenten zijn afgedrukt, zodat de lezer de juistheid van de transcriptie en vertaling kan controleren. De rest is te vinden in *A facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls*, in 1991 uitgegeven door de Biblical Archaeology Society van Washington DC, waarvan we de overeenkomstige documentnummers geven.

Drieëndertig van deze teksten zijn in het Hebreeuws (waaronder een in geheimschrift dat ontcijferd moest worden) en zeventien in het Aramees. Het Aramees werd in die tijd kennelijk gezien als een geschiktere taal voor testamenten, bezweringsen en dergelijke. De meer gewijde geschriften waren vooral in het Hebreeuws, de heilige taal van de boeken van Mozes. Schrijvers van apocalyptische visioenen gaven ook de voorkeur aan het Aramees, waarschijnlijk omdat dit volgens overlevering de taal der Engelen was. Deze tweedeling, die beslist niet altijd consequent werd doorgevoerd, kenmerkt ook deze verzameling teksten.

De teksten en fragmenten zijn zo nauwkeurig mogelijk vertaald; niets van betekenis is verdoezeld of weggelaten. Ook is gezorgd voor een nauwkeurige transcriptie naar de moderne Hebreeuwse lettertekens waarmee men gewoonlijk klassiek Hebreeuws en/of Aramees weergeeft, zodat de lezer deze desgewenst kan vergelijken met de originelen of de vertaling kan controleren. De vertaling is misschien niet altijd volmaakt en naar de rangschikking van fragmenten is wel eens gegist, maar ze is voldoende nauwkeurig en toereikend om de lezer zijn eigen conclusies te laten trekken, en daar gaat het in dit boek om.

Met hetzelfde doel is iedere tekst van commentaar voorzien, soms uitvoerig en soms korter, om de lezer door de vaak zeer esoterische toespelingen en verbanden te helpen. Deze commentaren vormen tevens een poging om der-

gelijke zaken in een historisch juist perspectief te plaatsen, al moet men begrijpen dat professor Eisenman en professor Wise hierover niet altijd gelijklopende ideeën hebben, al overlappen ze elkaar wel. Beiden zijn het eens over het 'Zelotische' en/of 'Messiaanse' karakter van de teksten, maar de een gaat verder dan de ander in de richting van 'Zadokitische', 'Sadduceese' en/of 'joods-christelijke'.

Ook is alle moeite gedaan deze nieuwe documenten in verband te brengen met de belangrijkste teksten die bekend zijn uit de begintijd van het Qumran-onderzoek en die in de jaren vijftig en zestig zijn gepubliceerd, waaronder het Damascusdocument, de Gedragsregels, de *Pesher* van Habakuk, de Oorlogsrol en Hymnen, die in Engelstalige compendia van Penguin en Doubleday beschikbaar zijn. Door deze commentaren zal de lezer deze vroegere werken ook in een nieuw licht kunnen zien. Zonder dit soort commentaren waardoor verschillend woordgebruik en reeksen toespelingen nauw met elkaar in verband worden gebracht – soms zijn ze esoterisch, maar altijd inventief – gekoppeld aan de nieuwe documenten in dit boek, zal de interpretatie van die vroege teksten op zijn minst onvolledig blijven. Bovendien is het aantal hier weergegeven documenten niet gering. Het steekt gunstig af tegenover de hoeveelheid eerder gepubliceerde teksten en toont het belang aan van open archieven en vrije concurrentie, ook in de academische wereld. Het maakt ook de bewering waar dat voor bestudering van deze teksten meer tijd nodig is dan de er, al aan bestede vijfendertig jaar.

Zoals de lezer zelf zal kunnen beoordelen, zijn deze documenten ook niet saai of onbelangrijk. Ze weerleggen ondubbelzinnig dat er niets interessants zou zijn aan de ongepubliceerde verzameling, net zoals hun stijl en literaire creativiteit volstrekt weerleggen dat het om mindere teksten zou gaan. In tegendeel, enkele bijzonder extatische en visionaire verhalen zijn van uitnemende schoonheid. Ze zijn allemaal van uniek historisch belang. Van het materiaal uit Grot 4 in de *DJD*-reeks en de 1800 fotokopieën in de *Facsimile Edition* zijn circa 580 afzonderlijke handschriften te onderscheiden. Daarvan zijn er zo'n 380 niet-bijbels, of 'sektarisch', zoals ze in het onderzoek worden genoemd; de rest is bijbels. Niet-bijbelse of sektarische teksten zijn die welke niet in de bijbel staan. Behalve de apocriefe en pseudo-epigrafische teksten die ons via verschillende overleveringen bereikten, zijn de meeste hiervan nieuw en nooit eerder gezien.

Tijdens het geharrewar dat zich in 1989 in de pers ontwikkelde bij de controverse over de toegankelijkheid beweerden sommigen dat ze bereid waren de documenten waarover ze beschikten vrij te geven. Dit was soms nogal hypocriet. Het kan in zekere mate waar zijn geweest waar het bijbelse manuscripten betrof die niet bijzonder nieuw of sensationeel waren. Het gold zeker *niet* voor niet-bijbelse of sektarische documenten. Deze bleven altijd vast in handen van wetenschappers die op een of andere manier waren verbonden met de voornoemde École, zoals de medewerker van De Vaux, pa-

ter Milik, pater Benoit, pater Starcky, John Strugnell en pater Emile Puech. Maar deze niet-bijbelse geschriften zijn van de grootste betekenis voor historici omdat ze uiterst waardevolle informatie bevatten over het denken en de stromingen in de joodse leer, en de geest waarin het christendom in de eerste eeuw v. Chr. tot de eerste eeuw na Chr. ontstond. Ze vormen ooggetuigeverslagen uit die periode. Terwijl zij die verantwoordelijk waren voor het vrijwel stagneren van het onderzoek zich vanuit een filologisch perspectief mogelijk gerechtvaardigd voelden bij deze handelwijze, werd aan de belangen van de historicus in veel gevallen geheel voorbijgegaan.

De meeste filologen, die zich voornamelijk interesseren voor het reconstrueren van een bepaalde tekst of een passage eruit, begrepen eenvoudigweg niet waarom historici na zo'n vijfendertig jaar wachten tot al het materiaal beschikbaar kwam, niet nog langer wilden wachten, ongeacht de volmaaktheid of onvolmaaktheid van hun vertaalwerk. De historicus heeft het materiaal nodig dat betrekking heeft op de heersende tendenzen of historische stromingen, voor hij een conclusie trekt of oordeelt over die tendenzen.

Soms leiden inspanningen van filologen zelfs tot onnauwkeurigheden, omdat er geen verband wordt gelegd tussen verschillende manuscripten en toespelingen. Bij Qumran-studies is dit dikwijls het geval. Uiteindelijk is er nooit iets met nauwkeurigheid te zeggen wanneer niet al het relevante materiaal beschikbaar is, noch door de filoloog, noch door de historicus, dus hebben beiden profijt bij toegang tot al het materiaal. Naar onze mening bevestigen de resultaten van onze inspanningen bij dit werk dit uitgangspunt.

Hetzelfde geldt voor werken in deze verzameling met historische verwijzingen naar bestaande personen. De leden van het Internationale Team wisten van deze verwijzingen af en maakten er in de loop der jaren wel eens melding van in hun publikaties, maar vonden het niet nodig ze te publiceren, of omdat ze hen irrelevant voorkwamen – zaken die volgens hen slechts even boeiden – of ze wisten er geen raad mee. Dit is tekenend – zoals ieder kan zien aan wat wij ermee hebben gedaan. Voor niet direct betrokkenen of tekstbezorgers met een andere visie is dit materiaal van het grootste historische belang. Eigenlijk voeren ze heel ver naar een *oplossing* van het Qumran-probleem. Dit moet zelfs de meest geboorneerde waarnemers duidelijk zijn. Hetzelfde kan worden gezegd van de disciplinaire tekst aan het einde van dit boek, waarin echte namen worden genoemd van aan de Gemeenschap verbonden mensen. Al dit soort vermeldingen, gekoppeld aan feitelijke omstandigheden van hun ontstaan, vergroten in hoge mate ons inzicht in de Qumran-gemeenschap.

Dit geldt ook voor de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6. Delen van deze brieven circuleerden enige tijd onder verschillende namen, maar er kwam nooit een complete tekst beschikbaar. Pogingen ze te publiceren zijn mateloos op de lange baan geschoven, want inge-

wijden wisten meer dan dertig jaar geleden al van hun bestaan af. Als we aan hun gepubliceerde commentaren zien wat deze ingewijden van deze brieven hebben gemaakt dan pleit dit eens te meer voor vrije toegankelijkheid. Wat deze brieven bijdragen aan het oplossen van de fundamentele problemen in zake Qumran en het vroege christendom is van het grootste belang, zoals we zullen zien. Van onze kant hebben we, geheel in overeenstemming met voornoemde bedoelingen, alle kopieën zelf geheel doorgenomen, zonder ons op het werk van anderen te baseren. We hebben zelf alle selecties en ordeningen verricht, en de overlappingsen en opeenvolgingen vastgesteld. Dit kostte ons slechts zes weken. De informatie die deze twee brieven bevatten had dertig jaar geleden beschikbaar moeten zijn, dan waren veel misverstanden in de Qumran-studies vermeden.

Hetzelfde geldt voor de laatste kolom van het Damascusdocument, waarmee we hoofdstuk 6 besluiten. Voorjaar 1989 verzochten Eisenman en Davies ieder afzonderlijk John Strugnell, toen hoofd van het Internationale Team, en het Israëlsche ministerie van Oudheden om het document te mogen zien, wat hooghartig werd afgewezen. Na deze 'officiële' verzoeken om toegang tot dit document maakte de internationale pers werk van deze toegankelijkheidskwestie.

Wat voor verschil maakt het toegang te krijgen tot een enkele onbekende kolom van het Damascusdocument? De lezer hoeft alleen maar onze interpretatie van deze kolom te zien en hij kan het zelf vaststellen. Het maakt *een wezenlijk verschil*. Vóór het vertalen van elke regel en het ter beschikking hebben van al het materiaal hadden we nooit kunnen bedenken wat voor verschil het feitelijk zou kunnen maken. Geanalyseerd met behulp van de rest van de teksten en vergeleken met bepaalde sleutelpassages in het Nieuwe Testament, blijken we de grondslag te hebben voor het begrijpen van de theologische oerbenadering van Paulus van de dood van Christus, die de grondslag vormt voor de latere christelijke visie hierop.

Uit de paar kruimels die het Internationale Team de onderzoekers van tijd tot tijd toewierp weten we dat er een zekere vermelding in deze tekst voorkwam over de belangrijke bijeenkomst van de Gemeenschap op Pinksteren – zoals we ook geruchten hoorden over stukjes uit andere, ongepubliceerde teksten – maar omdat we die nooit hadden gezien, wisten we niet dat het een excommunicatietekst betrof, of dat het Damascusdocument eindigde in zo'n orgie van nationalistisch 'gevlouk'. Dit maakt een aanzienlijk verschil.

Bepaalde theologische uiteenzettingen die Paulus doet ten aanzien van het 'vervloeken' en de betekenis van de kruisiging van Christus worden nu duidelijk. Daarmee worden ideeën over de verlossende aard van de dood van Christus, die de meeste mensen nog steeds als fundamenteel beschouwen, zoals ze voorkomen in Jesaja 53 verhelderd (men zie onze verdere discussie over deze zaken aan het einde van hoofdstuk 6). Zoveel verschil kan het uitmaken om alle documenten ter beschikking te hebben.

Wat hebben we met deze manuscripten dus feitelijk in handen? Waarschijnlijk niets minder dan een beeld van de beweging waaruit in Palestina het christendom ontstond. Maar er is meer – als we de Messiaanse aard van de teksten in beschouwing nemen, zoals we die schetsen in dit boek, met daaraan verbonden begrippen als 'Rechtvaardigheid', 'Vroomheid', 'rechtvaardiging', 'werken', 'de Armen', 'Mysteriën', hebben we een beeld van wat het christendom in Palestina in feite *was*. De lezer zal het echter waarschijnlijk niet herkennen, omdat dit het tegenovergestelde zal lijken van het christendom waarmee hij of zij vertrouwd is. Dit geldt met name voor documenten als voornoemde twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid, en andere in hoofdstuk 6 waarin de wettelijke details zijn uitgewerkt die doorgaan voor Rechtvaardigheid of 'werken die u zullen rechtvaardigen'.

Weer is de reden hiervoor simpel. We kunnen niet van een 'christendom' *per se* spreken in Palestina in de eerste eeuw. Het woord was alleen bedacht, zoals Handelingen 11:26 duidelijk maakt, om een situatie in het Syrische Antiochië in die tijd te beschrijven. Later werd het gebruikt om een groot deel van de overzeese wereld te beschrijven die 'christelijk' werd, maar dit christendom verschilde totaal van de beweging waarmee we hier te maken hebben. Hoewel, niet helemaal.

Beide bewegingen gebruikten hetzelfde vocabulaire, dezelfde bijbelpassages als bewijspplaatsen, en soortgelijke begripsmatige contexten; maar ze zijn als elkaars spiegelbeeld te kenschetsen. Terwijl de Palestijnse beweging zelotisch, nationalistisch, geëngageerd, xenofobisch en apocalyptisch was, was de overzeese kosmopolitisch, tegenstrijdig en pacifistisch – in een woord: 'gepauliniseerd'. Evenzeer kunnen we de eerste Jakobiaans noemen, tenminste als we op de brief afgaan in het Nieuwe Testament die aan Jakobus wordt toegeschreven, maar die volgens zowel Eusebius als Maarten Luther niet in het Nieuwe Testament thuishoort. Dat was volgens hen uitgesloten, omdat de algemene strekking eraan parallel loopt met veel documenten uit Qumran en veel Qumranismen vertoont.

Om deze redenen vonden we het juist om de onderhavige beweging de 'Messiaanse' te noemen, en haar literatuur die van 'de Messiaanse Beweging' in Palestina. Voor zover deze literatuur op Essenisme lijkt kunnen we deze Esseens noemen; Zelotisme Zelotisch; Sadduceïsme Sadducees en joods christendom – wat hiermee ook wordt bedoeld – joods-christelijk. De nomenclatuur is onbelangrijk en niet bijzonder relevant.

Maar wat duidelijk moet zijn is dat wat we hier hebben, afgezien van de te bepalen datering, een archief van indrukwekkende omvang vormt. Als het niet uit de eerste eeuw komt, voert het toch met zekerheid rechtstreeks naar de belangrijkste bewegingen van de eerste eeuw, die allemaal het vocabulaire en het ethos ervan overnemen. Zoals we al opmerkten, is het bijvoorbeeld onmogelijk om ideeën en terminologie die worden geassocieerd met de Jeruzalemse Gemeenschap van Jakobus de Rechtvaardige te onderscheiden van materiaal dat we in deze teksten vinden.

Maar het archief als zodanig heeft heel duidelijk een relatie met de 'Zelotische Beweging', zoals we nader zullen aantonen. Professor Wise heeft deze theorie enige tijd sterk naar voren gebracht. Eigenlijk was dit een theorie over de oorsprongen van Qumran, die al heel vroeg in de geschiedenis van het onderzoek werd geformuleerd. Zij die de gevestigde 'Theorie van de Essenen' onderschreven, meenden voornoemde theorie vijftientwintig jaar geleden te hebben weggevaagd door de bedenkers ervan, Cecil Roth en G.R. Driver uit Oxford, belachelijk te maken. Er kleefden inderdaad gebreken aan hun theorie zoals ze die toen formuleerden, omdat niet werd uitgegaan van het geheel van alle teksten uit Qumran. Maar als we rekening houden met wat wij doen in dit boek, het weergeven van deze beweging als de Messiaanse met zowel 'Zelotische' als 'joods-christelijke' tendenzen, zijn heel wat van die gebreken te ondervangen.

In feite lijkt in deze Qumran-literatuur een *Messiaanse* elite te worden beschreven die zich in de woestijn terugtrekt of 'afscheidt', volgens Jesaja 40: 3: 'Bereid in de woestijn den weg des Heren'. Deze elite moet in 'woestijnkampen' hebben gewoond waar ze zich 'voorbereidden' op de komst van de Engelen, die ze 'de Hemelse Heerscharen' noemden, en op een laatste apocalyptische Heilige Oorlog tegen al het kwaad op deze wereld. Dit zou de reden moeten zijn waarom ze zich dit regime van extreme zuiverheid oplegden in de woestijn in deze teksten – anders dan de wat meer retrospectieve voorstelling in het Nieuwe Testament, zoals die ons is overgeleverd. Deze beweging bestaat uit een klein kader van toegewijde 'vrijwilligers' of 'wapenbroeders', uit 'Heiligen' – Messiaanse 'stoottroepen' zo men wil – die zich in de woestijn voorbereiden door 'Vervolmaking van de Weg' en 'ijver voor de Wet, voor de tijd van de Dag des Oordeels'.

Het militante van deze geest zal veel lezers wat vreemd voorkomen – al zal men het herkennen als men iets afweet van het militante Puritanisme in het zeventiende-eeuwse Engeland – vooral onder Cromwell – en later in Amerika. Het is een strijd lust die we ook nog heel sterk aantreffen in de geest van de islam. Het is deze geest die doorschemert in deze teksten, en beide tekstbezorgers hebben de nadruk willen leggen op deze bevinding in hun afzonderlijke analyses van het Qumran-materiaal. Waarschijnlijk was ze ook in de kern van de beweging achter de militaire inspanningen van Judas de Makkabeeër, en via de nakomelingen van zijn neef Johannes Hyrcanus – zijn opvolgers – op de zogeheten 'Zeloten' overgegaan tijdens de oorlog tegen Rome in de eerste eeuw en daarna. Dit zijn, zou je kunnen zeggen, de Heilige Strijders van hun tijd. Zij vormen het uitgangspunt van degenen die bereid zijn onder het regime van extreme zuiverheid te leven, in voorbereiding op 'het eind der tijden'. Ze zijn waarschijnlijk niet sektarischer dan de kruisvaarders in de middeleeuwen of soortgelijke groepen in andere tijden en culturen van de geschiedenis. Voor hen die gewend zijn aan een zachtaardiger christelijke 'overzeese' benadering, is het moeilijk te begrijpen dat dit de aard van het christendom was tijdens zijn ontstaan in Palestina.

Waar het datering en chronologie in het algemeen betrof, hebben we ons in het geheel niet op paleografische methoden gebaseerd. Deze methoden zijn in het verleden te dikwijls ongeoorloofd gebruikt in het Qumran-onderzoek om de leek in verwarring te brengen. De paleografische sequenties die werden ontwikkeld waren wel nuttig, maar te onbetrouwbaar om echt iets te zeggen over zo'n korte periode. Bovendien berusten ze op de foutieve aanname van een 'snelle' en 'rechtlijnige' ontwikkeling van geschriften in deze tijd, een veronderstelling die onmogelijk te bewijzen is.

Schrijftradities zijn berucht om hun hardnekkigheid en blijven vaak eeuwen na ontstaan in zwang, en niet-officiële geschriften zijn niet nauwkeurig te dateren op basis van de aanwijzingen waarover we beschikken. Met andere woorden: het nauwkeurig kunnen aangeven wanneer een handschrift is ontstaan – voor elke tijd en plaats een twijfelachtige bepaling – zegt ons niets over wanneer een bepaalde persoon, in bijvoorbeeld een gemeenschap zoals die wordt voorgesteld door de literatuur van Qumran, feitelijk dat handschrift *gebruikte*. Hetzelfde geldt voor een al even populair onderwerp in het Qumran-onderzoek: muntdatering. Het achterlaten van een munt met een bepaalde datum vertelt ons alleen dat de munt niet voor zijn vervaardiging werd achtergelaten, *niet* hoelang daarna. In de paleografie geldt dat eens te meer. Zelfs als het mogelijk was om een bepaalde stijl in een handschrift precies te dateren, dan weten we alleen dat het handschrift niet *voor* de datum van zijn theoretische ontstaan is gebruikt, maar niet hoelang erna. Dat hele uitgangspunt is een tautologische absurditeit.

Soortgelijke problemen doen zich voor bij AMS C-14 dateringsmethoden. Eisenman en Davies stelden voor het eerst het toepassen van deze methode voor in hun eerdergenoemde brief van 1989 aan het Israëliëse ministerie van Oudheden. Maar het proces staat nog in de kinderschoenen, kent te veel variabelen, en is te onbetrouwbaar om met nauwkeurigheid toe te passen op dit soort materiaal. De gedane proeven waren niet uitgebreid of doeltreffend genoeg om echt de basis te kunnen zijn voor definitieve uitspraken. Zoals altijd op dit terrein, moet men uiteindelijk zijn toevlucht nemen tot literatuurkritiek, tekstanalyse en historisch inzicht – alle behoorlijk aanvechtbaar – om tot dergelijke uitspraken te komen.

Onder de documenten in deze verzameling zijn er verscheidene van ongehooflijke schoonheid. De Hymnen en Mysteriën in hoofdstuk 7 zijn daar voorbeelden van, net als de visionaire recitaties in hoofdstuk 1, 2, 3 en 5. De visionaire aard van de Qumran-teksten wordt doorgaans danig onderschat. Teksten van deze aard grenzen aan wat in het jodendom *kabbala* heet, en het valt dan ook moeilijk in te zien dat er geen heel rechtstreeks verband zou zijn, zij het ondergronds. Bovendien vertonen de toespelingen en ideeën in de documenten van deze verzameling een verbazingwekkende samenhang. Verbanden komen overeen en de woordgroepen zijn geheel regelmatig. De ideeën en beelden bewegen zich zo samenhangend van document naar document dat de onderzoeker er versteld van staat. Alles is zo

homogeen en consistent dat er weinig twijfel aan kan bestaan dat wat we voor ons hebben een beweging is, en het archief haar literatuur.

Aangezien de situatie op dit onderzoeksgebied zo ongrijpbaar is, blijft het altijd mogelijk dat een tekst in dit boek ergens anders werd of wordt gepubliceerd, en delen van teksten of een hele tekst in dit boek zijn al gepubliceerd voordat wij ermee aan de slag gingen of daarna. Omdat we hoe dan ook al aan de tekst (of teksten) werkten, omdat er geen complete vertaling beschikbaar was, en omdat het belangrijk was over een grotere literaire context te beschikken om de tekst te beoordelen, hebben we deze opgenomen. Ook voorzagen we ieder hoofdstuk aan het eind van informatie over publikatie en methodiek. Over het algemeen beperkten we deze bibliografie tot die boeken en artikelen waarin zo'n tekst is gepubliceerd of waarin een gedetailleerde beschrijving, zo niet ieder woord van de tekst, is weergegeven.

Ook hebben we getracht met onze vertaling zo dicht mogelijk bij het origineel te blijven. Dit kan leiden tot een wat springerige stijl. We hebben bijvoorbeeld geen zinnen omgedraaid of verschoven voor een prettiger leesbaarheid. Ook geven we daarom begrippen die we bijzonder belangrijk en relevant vonden voor het Qumran-ethos met een hoofdletter weer, zodat de lezer er nota van kan nemen dat een bepaald woord in de hele Qumran-verzameling voorkomt. Voorbeelden hiervan zijn 'Rechtvaardigheid', 'Vroomheid', 'Waarheid', 'Kenniss', 'Grondslagen', 'de Armen', 'de Zachtmoedigen', 'Mysteriën', 'Pracht' en 'Bron'. Dikwijls zijn deze termen van aanzienlijk historisch belang.

Anders dan vele vertalers – die het rechte spoor verlaten, inconsequent en verwarrend worden en er geen idee van schijnen te hebben wat een *belangrijk* begrip in Qumran was en wat niet – hebben we gepoogd bekende uitdrukkingen te gebruiken voor de vertaling van sleutelwoorden, zoals 'Heilige Geest' in plaats van 'het pad', 'werken' in plaats van 'daden' en 'Messias' in plaats van 'gezalfde'. Als we op een woord stuitten als 'rechtvaardiging', op een manier gebruikt zoals het vroege christendom dat kende, noemden we het 'rechtvaardiging' en niet anders. Met minder kon het niet. Waar we 'Werken van Rechtvaardigheid' zagen, zoals bijvoorbeeld in de twee brieven die we die titel gaven, noemden we ze ook zo, hoe vreemd de 'werken' daarin ook mogelijk lijken.

We hebben ook getracht bekende woorden consequent weer te geven. Zo noemen sommige teksten de *Tora*. Soms vermelden deze of andere teksten 'Hok'/'Hukkim', dat is Verordening(en) of Wet(ten). Aangezien soms een belangrijke term voor de ontwikkeling van de Zelotische Beweging als 'IJver' daarmee wordt geassocieerd, geven we ook die weer als 'Wet' of 'Wetten', wat slaat op de individuele wettelijke eisen van de *Tora* en/of het Verbond.

Om deze verwarring nog te vergroten is er voorts het dubbelzinnige wetsbegrip 'Mishpat'. Afhankelijk van de context is dit te vertalen als 'Oordeel' of

eveneens als 'verordening'. Aangezien, als het eschatologisch wordt gebruikt, meestal wat in onze taal 'Het Laatste Oordeel' heet wordt bedoeld, gaven we consequent de voorkeur aan 'Oordeel'. Zo herkent de lezer het ten grondslag liggende Hebreeuwse woord in de vertaling, ook al leidt dit wel eens tot onnauwkeurigheid als het voor alledaagse, wereldse zaken wordt gebruikt. Bijvoorbeeld bij de persoon die we in hoofdstuk 6 bespreken die de 'Mebakker' of 'Bisschop' wordt genoemd, omdat deze bij het beoordelen van individuele gevallen en het stellen van individuele regels ook 'Oordelen' velt.

Een sleutelwoord in ideologische zin is *Chesed*. In de meeste gevallen betekent het 'Vroomheid', maar soms, vooral indien van toepassing op God, kan het feitelijk die 'Genade' betekenen die Paulus in zijn brieven zo toejuicht. Om consequent te zijn, hebben we het steeds als 'Vroomheid' vertaald. Talloze malen komen de termen *Ebion*, *Ani* en *Dal* voor, allemaal met betrekking op 'de Armen' of 'armoede'. Omwille van consequentheid en nauwkeurigheid kozen we 'Armen' voor het eerste, 'Zachtmoedigen' voor het tweede en 'Vertraptten' voor het derde. Dergelijke beslissingen moet men nemen bij dit soort werk.

Dan is er nog de reconstructie van een samenhangend geheel uit de diverse fragmenten. Vaak is de volgorde hiervan arbitrair en geeft weer wat onder de omstandigheden het meest logisch leek. Het is soms niet eens zeker of al die fragmenten tot dezelfde tekst behoren. Bijvoorbeeld, in een prachtige mystieke en visionaire voordracht, de Wagens van Eer, komt een excommunicatietekst voor, vergelijkbaar met de laatste kolom van het Damascus-document, ingebed in wat meer prozaïsch materiaal. Wat moeten we aan met zo'n fragment? Toch zijn de kolommen in kwestie voortdurend met zorg bewaard, hiermee moeten we het doen.

Dikwijls besloten we zulke passages eenvoudig te laten staan, zelfs als ze mogelijk niet tot het manuscript behoorden. Dit geldt op andere momenten ook – maar zeker niet altijd – waar het de volgorde van fragmenten in een bepaald document betreft. Maar we achtten dit niet voldoende reden om het werk op te houden, zoals sommige 'officiële' tekstbezorgers zo lang meenden te moeten doen, en besloten dat dit soort zaken betrekkelijk onbelangrijk was (van groter belang voor de specialist dan de gewone lezer), gezien het recht dat het publiek heeft om er kennis van te nemen. Het was belangrijker een bepaald manuscript te vertalen, te commentariëren, het uit te geven en het publiek zulke kleine details zelf te laten beoordelen, zoals wijzelf in ons vak ook blijven doen.

Tot slot willen de tekstbezorgers de leden danken van beide teams die aan deze teksten werkten, een aan California State University en Long Beach en een aan de Universiteit van Chicago. Het eerste bestond uit rabbijn Leo Abrama, Eron Viner, Han Cohen, Eyran Eylon en dr. James Battenfield. Het tweede uit David Clemens, Deborah Friedrich, Michael Douglas en Anthony Tomasino. Met bijzondere dank van professor Wise aan de heren

Douglas en Tomasino. Zij zwoegden met hem op vele handschriften. Vooral de heer Tomasino droeg bij aan alle facetten van zijn werk bij vele manuscripten. Ze zijn tevens erkentelijk voor de hulp en suggesties van professor Norman Golb, professor Dennis Pardee, dr. Douglas Penny en dr. Yiftah Zur. Deze collega's en studenten hebben dit tot een beter boek helpen maken.

Vertalingen van deze aard zijn moeilijk. Werk – zij het inleidend – werd hier onder uiterst moeilijke omstandigheden en in heel korte tijd verricht, nadat het meer dan vijfendertig jaar als het ware 'op een heel laag pitje' had gestaan. De eindverantwoordelijkheid voor het lezen, vertalen en de commentaren berust uiteraard bij de auteurs. Professor Wise wil verder zijn dank betuigen aan zijn broer Jamie en zijn vrouw Cathy; professor Eisenman aan zijn vrouw Heather en zijn kinderen. Het werk op dit gebied is nu op gang gebracht. We hopen dat onze inspanningen voor dit boek zullen helpen meer licht te werpen op 'de Weg'.

Fountain Valley, California
Des Plaines, Illinois
juni 1992

Messiaanse en visionaire betogen

Deze teksten horen bij de boeiendste van de hele verzameling. We hebben ze in het eerste hoofdstuk geplaatst vanwege het belang van hun Messiaanse, visionaire en mystieke – zelfs kabbalistische – inhoud en verbeeldingskracht. Het zijn niet de enige teksten met een dergelijke zeggingskracht. We komen ze ook tegen in hoofdstuk 5 en 7.

Maar met name het Messiaanse getheoretiseer in deze teksten is interessant – tot nu toe is dit onderschat of om een of andere reden veronachtzaamd bij de studie van de rollen. In minstens twee teksten in dit hoofdstuk (om nog te zwijgen van andere hoofdstukken), zien we onmiskenbare Messiaanse toespelingen: de Messiaanse visioentekst noemen we, naar een toespeling in de eerste regel, de Messias van de Hemel en de Aarde, en de Messiaanse Leider- (*Nasi*)tekst. Beide teksten vertonen duidelijke samenhangen met erkende Messiaanse passages bij de profeet Jesaja.

Interessant is dat we niet de twee-Messiassenleer aantreffen die belicht wordt in enkele teksten uit het begin van het Qumran-onderzoek, zoals het Damascusdocument dat sinds vorige eeuw in twee herzieningen werd gevonden in de *Genizah* van Cairo, of de Gedragsregels uit Grot 1; maar de normatieve, enkelvoudige Messias waarmee de meeste joden en christenen bekend zijn. Hoewel hij in de Messiaanse Leider- (*Nasi*)tekst voorkomt wordt deze figuur nergens als zodanig tot 'Messias' verklaard, maar slechts een Messiaanse of eschatologische 'Leider' genoemd. De Messiaanse zeggingskracht van de bijbelse toespelingen ondersteunt dat, en de gebeurtenissen die worden opgesomd brengen duidelijk iets over van deze betekenis. Dat geldt ook voor het verband ervan met het Damascusdocument, dat nader wordt besproken in onze analyse van de Messiaanse Bloemlezing in hoofdstuk 4.

Maar zelfs in de gepubliceerde teksten is heel wat materiaal voorhanden, met name in de bijbelse commentaren (de *pesharim*) over Jesaja, Zacharia, Psalmen et cetera, en compendia van Messiaanse bewijsplaatsen die betrekking hebben op een enkele, meer nationalistische, Davidisch gestileerde Messias, afgezet tegen een tweede die wordt voorgesteld met meer priesterlijke kenmerken. Dit laatste blijkt uiteraard ook in de Brief aan de Hebreëen, waarin de meer eschatologische en hogepriesterlijke kanten van het Messiasschap uiteen worden gezet.

Zelfs in het Damascusdocument wordt in de eerste kolom van de Cairo-herziening al enigszins er op gezinspeeld dat de 'Plantwortel uit Aäron en Israël' reeds is gekomen. De 'opkomst' of 'het opstaan' dat in latere passages

wordt voorspeld, kan men ook beschouwen als iets in de geest van een Messiaanse 'terugkeer' – zelfs 'verrijzenis' (zie Daniël 12:2 en Klaagliederen RII.3.6, waar *amod* of 'opstaan' op dezelfde manier wordt gebruikt, en onze bespreking van de Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad). Ook is in het Damascusdocument van Cairo niet geheel duidelijk of de toespeeling op 'Aäron en Israël' twee Messiassen inhoudt, en niet een enkele Messias uit twee genealogische loten. Dit werd in de begintijd van het onderzoek door wetenschappers geopperd en is, zoals we zullen zien, waarschijnlijk.

De zeer sterke Messiaanse zeggingskracht van het met Qumran geassocieerde materiaal is door commentatoren veelal over het hoofd gezien, vooral de aanwezigheid ervan in de gepubliceerde verzameling op drie verschillende plaatsen van de 'Wereldheerser' of 'Ster'profetie van Numeri 24:17 – dat 'een Ster opgaat uit Jakob, een Scepter om te heersen' over de wereld – te weten in het Damascusdocument, de Oorlogsrol en een van de samenvattingen van de Messiaanse bewijspplaatsen die als Bloemlezing worden aangeduid. Er kan weinig twijfel over zijn dat hier het ontstaan van het christendom wordt voorspeld. Onze eigen Genesisbloemlezing, die op deze titel toespeelt, eindigt met de weergave van een andere beroemde profetie – de 'Silo' van Genesis 49:10, die ook het 'scepter'aspect van de voornoemde profetie vertoont.

De geschiedschrijver Josefus uit de eerste eeuw, een ooggetuige van de gebeurtenissen die hij beschrijft, geeft de wereldheerserprofetie weer als de drijvende kracht achter de joodse opstand tegen Rome in A.D. 66-70 (*Oorlog* 6.317). Romeinse geschiedschrijvers baseren zich op hem, zoals Suetonius (*Twaalf Keizers* 10.4) en Tacitus (*Historiën* 2.78 en 5.13) en zeggen hetzelfde. Rabbinalle bronnen verifiëren de gelding ervan bij de gebeurtenissen rond de verwoesting van de Tempel in het jaar 70 (*ARN* 4 en b. Git 56b). Maar deze laatsten draaien de profetie om en doen het voorkomen alsof hun held, rabbijn Yohanan b. Zacchai het toepast – zoals Josefus het ook doet – op de verwoester van Jeruzalem en toekomstige Romeinse keizer Vespasianus! De Bar Kochba-opstand in 132-6 kan men ook zien als geïnspireerd door deze profetie, daar de oorspronkelijke naam van Bar Kochba met opzet lijkt te zijn veranderd in een met deze toespeeling. Bar Kochba betekent hier 'Zoon van de Ster'.

De andere teksten in dit hoofdstuk zijn allemaal visionair en eschatologisch en houden meestal verband met Ezechiël, de oorspronkelijke visionaire en eschatologische profeet die geliefd is in de Qumran-teksten. Wat er ook van valt te zeggen, hun nationalistische, strijd bare, apocalyptische en onbuigzame zeggingskracht is onmiskenbaar en moet niet over het hoofd worden gezien.

1. DE MESSIAS VAN DE HEMEL EN DE AARDE (4Q521) (afb. 1)

Deze tekst is een van de mooiste en betekenisvolste van de Qumran-collectie. Veel interessante thema's komen erin voor die in andere Qumran-teksten terugkomen. Allereerst is er de voortdurende nadruk op 'de Rechtvaardigen' (*Tsaddikim*), 'de Vromen' (*Chassidim*), 'de Zachtmoedigen' (*Anarim*) en 'de Getrouwen' (*Emunim*). Deze termen komen in deze hele verzameling voor (zie met name Hymnen der Armen) en men moet ze zien als min of meer uitwisselbare toespelingen en literaire omschrijvingen. De eerste twee zijn belangrijk in het vocabulaire van de joodse mystiek; de laatste twee in die van het christendom.

Er duiken ook nieuwe thema's op, zoals Gods 'Geest die boven de Zachtmoedigen zweeft' en 'het brengen van blijde boodschappen aan de Zachtmoedigen', thema's met duidelijke parallellen in het Nieuwe Testament. Ook vinden we de Vromen die worden 'verheerlijkt op de Troon van het Eeuwige Koninkrijk', wat ook doorklinkt in soortgelijke thema's in het Nieuwe Testament en de *kabbala*, en God die 'de Vromen bezoekt' en 'de Rechtvaardigen bij naam roept', allebei met parallellen in het Damascusdocument. In CD, I.7 wordt gezegd dat God de aarde 'bezocht' en een Messiaanse 'Loot van zijn wortels' deed groeien, en later worden in IV.4 'de zonen van Zadok' vermeld als 'bij de naam genoemd'. Deze frase 'bij naam geroepen' vinden we ook in kolom II.11 van het Damascusdocument, waar ze wordt gevolgd door de uitspraak dat God 'hen Zijn Heilige Geest deed kennen door de hand van Zijn Messias' – woorden die ook lijken op de taal van de huidige tekst.

Niet alleen bevestigen analoge toespelingen het verband tussen de 'zonen van Zadok' en de '*Tsaddikim*' ('de Rechtvaardigen'), maar ook zijn 'naamgeving' en voorbeschikking belangrijke thema's in de eerste kolommen van CD en hoofdstuk 2-5 van Handelingen, waar we bijvoorbeeld de voorbeschikking van Christus en het woordgebruik van de Heilige Geest opmerken. Als we de toegevoegde fragmenten van deze tekst erbij betrekken – die al of niet volledig zijn – dan zien we enige toespelingen op 'gezalfden' of 'messiassen', meervoud dus, wat waarschijnlijk betrekking heeft op de priesters die dienst deden in de Tempel. De twee kolommen van het hoofdfragment op deze afbeelding (nr. 1) roepen echter beslist een enkelvoudige, nationalistische *Messias* op, net als de interpretatie van de 'Silo-profetie' daarmee verband houdend in de Genesisbloemlezing.

Hij is tot op zekere hoogte een bovennatuurlijke figuur zoals in Daniël 7 de 'Mensenzoon die uit de wolken van de Hemel komt'. Deze beeldspraak keert terug in Kolom XI en verder van de Oorlogsrol uit Grot 1 van Qumran, die de 'Sterprofetie' interpreteert in deze termen en de opstand van 'de Zachtmoedigen' in een laatste apocalyptische oorlog. De Oorlogsrol gebruikt uiteraard ook eschatologische 'regen'beeldspraak om deze 'wolken'

gelijk te maken aan de 'Heiligen' ('de *Kedoshim*' of 'Hemelse Heerscha-
ren'). In de tekst van de Messias van de Hemel en de Aarde zijn niet alleen
de 'hemelen en aarde' onder bevel gebracht van de Messias, maar ook deze
veronderstelde '*Kedoshim*' of 'Heiligen' uit de Oorlogsrol.

Er zijn ook heel interessante toespelingen op 'Mijn Heer' / *Adonai*, waar Je-
saja 61:1 over gaat, die aan veel van deze tekst ten grondslag lijkt te liggen;
maar omdat de strekking meestal vaag blijft, kan men onmogelijk zeggen
of het over God gaat of 'Zijn Messias' die er zo in wordt vereerd. Betreft
het de laatste, dan brengt dit de beeldspraak nog dicht bij soortgelijke be-
togen in het Nieuwe Testament. De lezer bedenke echter wel dat voor voor-
noemde Josefus een van de essentiële kenmerken van wat hij Essenen of
Zeloten noemt, was dat ze nooit 'een *mens* Heer zouden noemen' (cursive-
ring van ons).

Verreweg de belangrijkste regels van Fragment 1 Kolom 2 zijn Regel 6-8 en
11-13, waarin het gaat over 'vrijlating van gevangenen', 'de blinden doen
zien', 'de vertraptten oprichten' en 'verrijzenis van de doden'. De laatste
toespeling laat geen twijfel bestaan. De vraag is echter, wie doet dit oprich-
ten et cetera - God of 'Zijn Messias'? In Regel 6-8 lijkt het over God te
gaan. Maar in Regel 11-13 is het mogelijk dat er een verschuiving plaats-
vindt en dat 'Zijn Messias' wordt bedoeld. Wij konden het hier over de re-
constructie niet eens worden.

In ieder geval is de woordkeus van Jesaja 61:1 (zie boven) ook duidelijk te
herkennen in zowel regel 8 als 11. Maar evenzeer zijn er letterlijke samen-
hangen met de Achttien Zegeningen, uit de vroegste lagen van joodse litur-
gie waar ze nog steeds deel van uitmaken: 'Gij zult de doden doen verrij-
zen, wie gevallen is overeind helpen, de zieken genezen, de gevangenen be-
vrijden, geloof behouden in hen die in het stof slapen...', wat kennelijk op
God slaat. Men moet tevens bedenken dat deze regels ook over de *Chassi-
dim* gaan, die in deze tekst vaker worden genoemd. En het is interessant op
te merken dat Jesaja 60:21, voorafgaand aan Jesaja 61:1, de 'Plantwortel'-
beeldspraak bezigt uit de eerste kolom van het Damascusdocument, en de
'Telg'beeldspraak die zo sterk aanwezig is in de Messiaanse Leider- (*Nasi*-
tekst) die nog volgt.

De zinsnede 'de doden doen verrijzen' lost nog een lastig probleem op waar
Qumran-commentators mee worstelden, namelijk of de makers van deze
documenten in verrijzenis uit de dood geloofden. Hoewel veel teksten bol-
staan van 'Glorie' en er veel prachtige beeldspraak aangaande Straling en
Licht dat de Hemelse verblijfplaats vervult in voorkomt, is dit de eerste on-
dubbelzinnige aanduiding van verrijzenis in het Corpus. Dat hoeft ons niet
te verbazen, daar dit geloof een vast gegeven moet zijn geweest van de
Makkabeese Opstand, zoals weergegeven in 2 Makkabeën 12:44-45 en Da-
niël 12:2, waarna het aan kracht won bij de groepen uit de eerste eeuw die
zich de nakomelingen noemden van deze archetypische gebeurtenissen.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 2

1.] השמים והארץ ישמעו למשיחו
2.] וכל א[שר כם לוא יסוג ממצות קדושים
3.] התאמצו מבקשי אדני בעברתו *vacat*
4.] הלא בזאת תמצאו את אדני כל המוחלים בלבם
5.] כי אדני חסידים יבקר וצדיקים בשם יקרא
6.] ועל ענוים רוחו תרחף ואמזנים יחליף בכחו
7.] יכבד את חסידים על כסא מלכות עד
8.] מתיר אסורים פוקח עורים זוקף כ[פופים]
9.] ל[עו]לם ארבק]בו[]שלים ובחסדו [אבטח]
10.] וט[ובו]]הקדש לוא יתאחר]
11.] ונכב>ב>דות שלא היו מעשה אדני כאשר י[]
12.] אז ירפא חללים ומתים יהיה ענוים יכשר
13.]]ש[.]קד[ושים ינהל ירעה [ב]ם יעשה
14.]]וכלו כ[.]

Fragment 1 Kolom 3

1.] ואת חק יתדרף ואתר אותם ב[]
2.] נכבדו באדם אכות על בנים]
3.] אשר ברכת אדני ברצונו]
4.] גלה ה[ארץ] בכל מק[ום]
5.] וכל ישראל בגולה]
6.] ו..שב[]מכו]
7.] מ[]

Fragment 2

1.]]ים ונחליה[]
2.]]ה ממנו]
3.]]נה[]

Fragment 3 Kolom 1

1.]]
2.]]
3.]]
4.]]ל>ו>א יעב>ו>ד עם אלה
5.]]כוח
6.]]יגדלו

Fragment 3 Kolom 2

- | | | |
|---|--------------|----|
| [|] ו | .1 |
| [|] | .2 |
| [|] ופ | .3 |
| [|] | .4 |
| [|] ...ו | .5 |
| [|] ואשר ת | .6 |
| [|] קפרו אדיר | .7 |
| [|] וקדמי שמים | .8 |
| [|] ולכל אביכם | .9 |

Fragment 4

- | | | |
|--------------------|---|-----|
| [|] | .1 |
| [|] | .2 |
| [|] | .3 |
| [|] | .4 |
| [יפיעו |] | .5 |
| [את אדם |] | .6 |
| [יעקוב |] | .7 |
| [וכל כלי קודשו |] | .8 |
| [וכל משיחה |] | .9 |
| [ש ידבר אדני |] | .10 |
| [את אדני בנבר[חו] |] | .11 |
| [עיני |] | .12 |

Fragment 5

- | | | |
|------------------------------|---|----|
| [יראו] א[ח כל |] | .1 |
| [וכל אשר בה .. |] | .2 |
| [וכל מקורי מים ונחלים |] | .3 |
| [ועושים] א[ח ה... לבני אדם |] | .4 |
| [באלה מקל[לים] ולמה לה |] | .5 |
| [ם ה.דה את בני עמי vacat |] | .6 |
| [דה ונו.ד. לכם ע] [אדני ... |] | .7 |
| [יתה ופתח |] | .8 |

VERTALING

Fragment 1 Kolom 2 (1) [... De He]mel en de aarde zullen Zijn Messias gehoorzamen, (2) [... en alles w]at in hen is. Hij zal zich niet afwenden van de Geboden van de Heiligen. (3) Put kracht uit Zijn werk, u die de Heer zoekt. *vacat* (4) Zult u niet hierin de Heer vinden, u allen die geduldig wacht in uw hart? (5) Want de Heer zal

de Vromen (*Chassidim*) bezoeken en de Rechtvaardigen (*Tsaddikim*) zal Hij bij naam roepen. (6) Boven de Zachtmoedigen zal Zijn Geest zweven en de Gelovigen zal Hij door Zijn kracht terugbrengen. (7) Hij zal de Vromen (*Chassidim*) verheerlijken op de Troon van het Eeuwige Koninkrijk. (8) Hij zal de gevangenen bevrijden, de blinden ziende maken, de ve[rtrapt]en oprichten. (9) [Al]tijd zal ik [Hem] aanhangen ... en op Zijn Liefde (*Chesed*, ook: 'Genade') [zal ik vertrouwen] (10) en [Zijn] Goe[dheid ...] van Heiligheid zal niet talmen ... (11) En wat betreft de wonderen die niet het werk van de Heer zijn, toen Hij ... (12) dan zal Hij de zieken genezen, de doden laten verrijzen en de Zachtmoedigen goed nieuws brengen. (13) ... Hij zal de [Heil]igen leiden; Hij zal [he]n weiden; Hij zal ... (14) ... en heel ...

Fragment 1 Kolom 3 (1) en de Wet zal worden nageleefd. Ik zal hen bevrijden ... (2) Onder de mensen worden de vaders meer vereerd dan de zonen ... (3) Ik zal de zegening van de Heer bezingen(?) naar Zijn welbehagen ... (4) Het l[an]d ging in ballingschap (mogelijk: 'verheugde zich'), over[al ...]

(5) En heel Israël in ballingscha[p (mogelijk: 'zich verheugend') ...]

Fragment 2 (1) ... hun erfen[is] ... (2) van hem ...

Fragment 3 Kolom 1 (4) ... hij zal deze mensen niet dienen (5) ... kracht (6) ... zij zullen groot zijn

Fragment 3 Kolom 2 (1) En ... (3) En ... (5) En ... (6) En die ... (7) Zij brachten de edel[en] bijeen ... (8) En de oostelijke delen van de hemel ... (9) [En] tot al u[w] vaders ...

Fragment 4 (5) ... zij zullen schijnen (6) ... een man (7) ... Jakob (8) ... en al Zijn Heilige voorwerpen (9) ... en al haar gezalfden (10) ... de Heer zal spreken ... (11) de Heer in [zijn] macht (12) ... de ogen van

Fragment 5 (1) ... zij [zullen] alle ... zien (2) en alles wat er in is ... (3) en alle waterbronnen en de kanalen ... (4) en zij die ... maken voor de zonen van Ada[m ...] *vacat* (5) te midden van deze vervloek[ten.] En wat ... (6) de waarzeggers van mijn volk ... (7) voor u ... de Heer ... (8) en Hij opende ...

2. DE MESSIAANSE LEIDER (NASI - 4Q285)

(afb. 2)

We publiceerden deze tekst tijdens het hoogtepunt van de controverse over de openbaarmaking van de Dode-Zeerollen in november 1991. Sindsdien is er veel discussie over geweest. Bij het openbaarmaken ervan was ons doel, te laten zien dat zich zeer interessant materiaal in de ongepubliceerde collectie bevond, en te tonen hoe hecht de schriftelijke contexten werkelijk waren, van de beweging of gemeenschap die deze tekst en het vroege christendom deed ontstaan.

Hoe men deze tekst ook reconstrueert of vertaalt, hij blijft mogelijk explosief. Zoals hij hier is gereconstrueerd, maakt hij deel uit van een reeks fragmenten. Er is geen dwingende orde in deze fragmenten, en ook niet in noortgelyk materiaal dat gereconstrueerd is in dit boek. Dergelijk materiaal

is gegroepeerd op basis van de inhoud of het handschrift, of beide, en het meest gehanteerde criterium is het gevoel voor wat het meest logisch leek. De sleutelvraag is hier, of Fragment 7 voor of na Fragment 6 hoort. Komt het erna, waar wij in onze reconstructie voor kiezen, dan zou de Messiaanse *Nasi* of 'Leider' hebben geleefd *na* de in Fragment 6 beschreven gebeurtenissen en kan hij degene zijn die 'ter dood is gebracht'. Dat was ons eerste oordeel. Hoort het ervoor, dan is het mogelijk dat de Messiaanse Leider het in de tekst genoemde 'ter dood brengen' verricht, al druist een dergelijke conclusie in tegen bijstellingen als 'Huis van David...' gegroepeerd na de uitdrukking 'de *Nasi ha-'Edah*', wat zelfs in het Hebreeuws onbeholpen zou zijn.

Een andere vraag die ten aanzien van deze tekst zal rijzen, is of de persoon die in Fragment 6 voor 'de Leider van de Gemeenschap' wordt gebracht dezelfde is die in Fragment 7 met 'hem' wordt aangeduid, als er al een 'hem' te lezen valt en het niet eenvoudig het meervoud van het werkwoord 'doden/gedood' is. In het Hebreeuws wordt dat hetzelfde gespeld. Men moet voor ogen houden dat we slechts kunnen gissen of er bij deze fragmenten sprake is van samenhang en volgorde, en die kwesties zullen waarschijnlijk niet worden opgelost op basis van de gegevens die we hebben.

Ten gunste van de notie dat de *Nasi ha-'Edah* wordt gedood – wat als we alles op een lijn stellen het meest logisch is als Fragment 7 op zichzelf wordt gezien – zelfs zonder de vierde naamvalsaanduiding in bijbels Hebreeuws, 'et' – spreekt het feit dat er veel teksten van Qumran en uit de periode van de Tweede Tempel over het algemeen niet zorgvuldig zijn met het weergeven van de objectaanduiding in hun Hebreeuws, zoals voornoemde Messias van de Hemel en de Aarde en Achttien Zegeningen. Nog een tegenvoorbeeld waarin de objectaanduiding ontbreekt, komt voor in Kolom ii.12 van het Damascusdocument, waar melding wordt gemaakt van 'Zijn Messias die de Heilige Geest doet kennen', ook eerder genoemd.

Wat de vraag betreft of onze reconstructie van Regel 4 van Fragment 7, als we 'Telg van David' verbinden met 'de Leider der Gemeenschap' juist is, is het interessant te melden dat 'de Profeet Jesaja' niet alleen in Regel 1 wordt genoemd, maar dat Regel 2 Jesaja 11:1 citeert: 'Er zal een rijsje voortkomen uit den tronk van Jesse en een scheut uit zijn wortelen zal vrucht dragen.' Er lijkt zelfs een toespeling te zijn op de tweede regel ervan, 'de Geest van de Heer zal op Hem rusten', in Regel 6 van de Messias van de Hemel en de Aarde, en we zien dezelfde passage in feite opgeroepen aan het eind van de prachtige Wagens van Eertekst in hoofdstuk 7. Deze profetie was blijkbaar een geliefde bewijstekst in Qumran, wat zeer beslist zo was in het vroege christendom. Maar deze profetie is al onderwerp van exegese geweest in het eerder gepubliceerde Jesaja-Commentaar^a van Grot 4. Er zijn veel van die overlappingsen in Qumran-exegesen, zoals bij die van voornoemde 'Sterprofetie'.

In 4 Qpls^a wordt de exegese van Jesaja 11:1-3 voorafgegaan door een van

Jesaja 10:33-34 over 'Libanon dat door een Machtige wordt gevelde' te midden van toespelingen op 'de strijders van de Kittim' en 'Heidenen'. Dit lijkt ook het geval in de Messiaanse Leider- (*Nasi*)tekst, waar talrijke toespelingen op 'de Kittim' in andere fragmenten – waaronder 'het doodslaan van de Kittim' – tonen dat de context van de twee exegesen min of meer parallel moet zijn geweest. Dit soort teksten over 'het vallen van de ceders van Libanon' of 'Libanon dat door een Machtige wordt gevelde', zoals het in beide teksten is weergegeven, slaat gewoonlijk op de ondergang van de Tempel of het priesterdom. In rabbijnse literatuur wordt Jesaja 10:33-34 zo geïnterpreteerd, en nadrukkelijk – men kan wel zeggen absoluut – verbonden met de verwoesting van de Tempel in het jaar 70 (zie *ARN* 4 en b, *Gitt* 56a).

Soms is 'Libanon' beeldspraak, die net als 'Kittim' in Qumran-literatuur over de hele linie wordt gebruikt, die speciaal van toepassing is op de leiding van de Gemeenschap, vooral als de beeldspraak positief is. Het gaat dan om de 'witmakings' beeldspraak die besloten ligt in de Hebreeuwse wortel 'Libanon'. Hierop wordt ingespeeld ter verkrijging van de exegese, of betrekking hebbend op de Tempel, omdat de priesters daar wit linnen droegen, of op de Gemeenschapsraad, omdat de leden daarvan vermoedelijk ook wit linnen droegen. Wie bekend is met het Nieuwe Testament, zal 'Gemeenschap' en Tempel hier herkennen als wezenlijk analoge toespelingen, omdat net zoals Jezus wordt voorgesteld als 'de Tempel' in de Evangelien en bij Paulus, de Gedragsregels die parallel vergeestelijkte 'Tempel'-beeldspraak toepassen in viii.5-6 en ix.6, wordt in de Qumran-literatuur de Gemeenschapsraad beschreven als een 'Heilige der Heiligen voor Aäron en een Tempel voor Israël'. Zoals we zullen zien, is deze beeldspraak wijdverbreid in Qumran, met analoge toespelingen op 'boete', 'aangename geur'. 'Hoeksteen' en 'Fundament', die ermee samengaan.

Als het over gewone mensen gaat in deze teksten spreekt 4 Qpls^a ook met warmte van 'de Zachtmoedigen' en blijft het de 'Staf', of 'Huis' van Jesaja 11:1 in verband brengen met het 'Huis van David' bij Jeremia en Zacharia. Terwijl hij deze Messiaanse en eschatologische implicaties doet uitkomen, beschrijft hij het Davidische 'Huis' als 'staande aan het eind der dagen' (waarbij we weer het woord 'staan' zien). Bij dat alles neemt hij de 'Scepter'woordkeus over van de 'Sterprofetie' die, zoals we zullen zien, ook terugkomt in de Siloprofetie van de Genesisbloemlezing. Zoals we zagen werd de 'Sterprofetie' ook geciteerd in een passage van de Oorlogsrol, met speciale vermelding van 'de Zachtmoedigen'. Ook de Oorlogsrol heeft het voortdurend over 'Heidenen' en 'Kittim'.

Om de cirkel rond te maken eindigt 4 Qpls^a met het opvoeren van 'de Troon van Glorie', ook weer genoemd in de Messias van de Hemel en de Aardetekst, en ook met een toespeling in Jeremia 33:17 – die ook weer met 'het Huis van David' komt – en andere teksten die nog zullen volgen, zoals de Hymnen der Armen en het Mysterie van het Bestaan. We bevinden ons

hier duidelijk in een verreikend universum van uitwisselbare metaforen en toespelingen uit bijbelteksten.

De vermelding van 'verwondingen' of 'ontwijdingen' in Regel 5 van Fragment 7 van deze tekst en de algehele sfeer van verwijzing naar Messiaanse profetieën bij Jesaja, Jeremia, Zacharia et cetera, versterkt de indruk dat het over een soort Messiaanse 'terechtstelling' gaat. Dit is ook het geval in Jesaja 11:4, waar het Messiaanse Huis 'de Scepter van zijn mond' wordt gebruikt 'om de boosaardigen ter dood te brengen', hoe we dit in deze context ook moeten zien.

We dienen wel te begrijpen dat de *Nasi ha-'Edah* niet noodzakelijk een *Messias per se* voorstelt, hoewel hij in deze tekst wel degelijk wordt besproken met behulp van Messiaanse bewijsplaatsen en toespelingen. 'Nasi' is een term die ook in Kolom 1 van het Damascusdocument wordt gebruikt, in een zinspel op de opvolgers van David. De term '*Nasi ha-'Edah*' zelf komt concreet voor in de kritische interpretatie in CD van de 'Sterprofetie' in Kolom vii, die erop volgt. In zijn exegese verbindt CD deze met 'de Scepter', zoals we in hoofdstuk 3 zullen zien. De term wordt niet alleen in talmuedische literatuur gebruikt om nakomelingen van David aan te duiden, maar ook op munten uit de Bar Kochba-periode wordt hij gebruikt om hun held, *Nasi* Israël – 'Leider van Israël' te omschrijven. Tegenwoordig wordt de president van de joodse staat zo aangeduid.

Deze vermelding van *meholalot* (verwondingen) in Regel 5 van Fragment 7, gevolgd door een toespeling op *ha-cohen* (de priester) – wat soms hogepriester betekent – lijkt te verwijzen naar een toespeling in Jesaja 53:5, in verband met de beroemde beschrijving daar van de 'Lijdende Dienaar', zo belangrijk voor vroeg-christelijke exegeten; 'wegens onze zonden werd hij verwond' of 'doorboord'. Hoewel we *meholalot* op verschillende manieren kunnen lezen, hoeven we niet onontkoombaar het idee te krijgen dat we met deze passage een toespeling hebben op de 'marteldood' van een Messiaanse figuur, vooral niet als we Jesaja 11:4 erbij betrekken. Iedereen zal bekend zijn geweest met de 'Lijdende Dienaar' passages bij Jesaja, maar niet iedereen zal ze hebben gebruikt om een *leerstelling* te suggereren van de marteldood van een Messias.

Naar onze mening waren de geestelijke vaders van de Qumran-benadering te strijdvast, agressief, nationalistisch en oorlogszuchtig om aan een dergelijk begrip vast te houden. Er is wel beweerd dat deze Messiaanse *Nasi*-tekst is te koppelen aan de Oorlogsrol. Dit zou het idee van gewelddadige strijdvastheid verder ondersteunen omdat een oorlogszuchtiger, xenofobischer, apocalyptischer en wraakzuchtiger tekst dan de Oorlogsrol in de hele Qumran-collectie niet te vinden is – ondanks pogingen hem allegorisch te duiden.

Dit element vinden we onmiskenbaar in dit document, en in de parallel 4 Qpls^a. Het nationalisme erin zal duidelijk zijn, net als het Messiaanse. Als deze fragmenten inderdaad samenhangen met de Oorlogsrol, dan verster-

ken ze eenvoudigweg de Messiaanse passages van dit document. De 'Kittim' in de Oorlogsrol zijn door de meeste mensen als de Romeinen gezien. De verwijzingen naar Michaël en de 'Kittim' in de bijgevoegde fragmenten van de komende tekst versterken deze verbanden en verhogen het gevoel van het Messiaanse nationalisme in de Herodiaanse periode. Hoe deze zaken ook liggen, de betekenis van het feit dat al deze toespelingen samenkomen in zo'n klein fragment is niet te onderschatten.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- | | | | |
|---|----------------|---|----|
| [| ה לויאים וחציה |] | .1 |
| [| יובל לריע בהמ |] | .2 |
| [| כתיים ו.. |] | .3 |

Fragment 2

- | | | | |
|---|-------------|---|----|
| [| ם ועל |] | .1 |
| [| ם למען שמכה |] | .2 |
| [| את מיכאל ג |] | .3 |
| [| עם בחירי |] | .4 |

Fragment 3

- | | | | |
|---|------------------|---|----|
| [| שן |] | .1 |
| [| מטר |] | .2 |
| [| כהר לרוב והארץ |] | .3 |
| [| לאין משכלה |] | .4 |
| [| לוא יראה בתכונ |] | .5 |
| [| מן הארץ ואין דבר |] | .6 |
| [| קודשו נקרא |] | .7 |
| [| לכם ובקרבתכם |] | .8 |

Fragment 4

- | | | | |
|---|-----------|---|----|
| [| למו עד |] | .1 |
| [| אתכם אל ע |] | .2 |
| [| ובשמים |] | .3 |
| [| בעתו ולת |] | .4 |
| [| לבב ל |] | .5 |
| [| ולוא |] | .6 |
| [| ון כול נג |] | .7 |
| [| ך כיא אל |] | .8 |
| [| ל.. |] | .9 |

Fragment 5

- | | | |
|---|--------------|------|
| [| מתוך [ה]עדה |] .1 |
| [| ב הון [ו]כצע |] .2 |
| [| ר ואכלכם א |] .3 |
| [| להם קברים |] .4 |
| [| ל.ל חלליהם |] .5 |
| [| בי עון ישובו |] .6 |
| [| ברחמים ו |] .7 |
| [| יש[ר]אל עו |] .8 |
| [| ש וא |] .9 |

Fragment 6

- | | | |
|---|--------------------------|-------|
| [| ת הננף רשעה |] .1 |
| [| נשיא העדה וכול ישראל |] .2 |
| [| ה כת.. |] .3 |
| [| על הרי |] .4 |
| [| ה]כתיים |] .5 |
| [| נשיא העדה עד הים [גדול |] .6 |
| [| מפני ישראל בעת ההיא |] .7 |
| [| יעמוד עליהם ונעכרו עליהם |] .8 |
| [| ישבו אל היבשה בעת ההיא |] .9 |
| [| יביאוהו לפני נשיא [העדה |] .10 |

Fragment 7

- | | | |
|---|---|------|
| [| ישעיהו הנביא וניקפן סבכי היער כברזל |] .1 |
| [| ולכנון באדיר [פול ויצא חוטר מטע ישי [ונצר משרשיו יפרה |] .2 |
| [| צמח דויד ונשפטו את |] .3 |
| [| והמיתו נשיא העדה צמח דויד |] .4 |
| [| ם ובמחוללות וצוה כוהן |] .5 |
| [| ח[ללי] כתיים [ל |] .6 |

VERTALING

Fragment 1 (1) ... de Levieten en een hal[ve ...] (2) de [ra]ms[hoorn], om op hen te blazen ... (3) de Kittim en ...

Fragment 2 (1) ... en tegen ... (2) omwille van Uw Naam ... (3) Michaël ... (4) met de Uitverkorene[n ...]

Fragment 3 (2) ... regen ... en lenterege[n ...] (3) zo groot als een berg. En de aarde ... (4) tot degenen zonder verstand ... (5) hij zal niet met Begri[p] staren ... (6) van de aarde. En niet[s ...] (7) Zijn Heiligheid. Het zal worden genoemd ... (8) uw ... en in uw midden ...

Fragment 4 (1) ... tot ... (2) u, naar (of: 'God') ... (3) en in de Hemel ...

(4) op zijn tijd en naar ... (5) [ha]rt, naar ... (6) en niet ... (7) alle ... (8) want God ...

Fragment 5 (1) ... uit het midden van [de] gemeenschap ... (2) Rijkdom [en] buit ... (3) en uw voedsel ... (4) voor hen, grave[n ...] (5) hu[n] gesneuvelden ... (6) van ongerechtigheid zullen terugkeren ... (7) met erbarmen en ... (8) Is[ra]ël ...

Fragment 6 (1) ... Goddeloosheid zal worden geslagen ... (2) de [Leide]r van de Gemeenschap en heel Isra[ël ...] (4) op de bergen van ... (5) [de] Kittim ... (6) de [Leid]er van de Gemeenschap tot aan de [Grote] Zee ... (7) voor Israël in die tijd ... (8) hij zal tegen hen in opstand komen, en zij zullen zich tegen hen verzamelen ... (9) zij zullen in d[ie] tijd naar het vasteland terugkeren ... (10) zij zullen hem voor de Leider van [de Gemeenschap] brengen ...

Fragment 7 (1) ... Jesaja de Profeet, ['Het struikgewas van het bos] zal [met een bijl] worden omgehak[t] (2) [en Libanon zal door een machtig man] vallen. Een scepter zal voortspruiten uit de wortel van Jesse [en een Loot van zijn wortels zal vrucht dragen.] (3) ... de Telg van David. Zij zullen een Proces aangaan met ... (4) en zij zullen de Leider van de Gemeenschap ter dood brengen, de Tel[g van David.] (Hier kan men, afhankelijk van de context, ook lezen: 'en de Leider van de Gemeenschap, de Tel[g van David], zal hem doden') ... (5) en met verwondingen en de (hoge)priester zal bevel geven ... (6) [de dolde[n van de] Kit-tij[m] ...

3. DE DIENAREN VAN DE DUISTERNIS (4Q471)

Ook deze zeer belangrijke tekst houdt verband met de Oorlogsrol. De gewelddadigheid, de xenofobie, het bezielde nationalisme en de bezorgdheid om Rechtvaardigheid en de Oordelen van God tekenen het hele stuk. Hoewel deze zowel een metaforische als een concrete betekenis kunnen hebben, kan men onmogelijk ontkennen dat de schrijvers van deze teksten waren doortrokken van het ethos van een strijdbaar leger voor God, en bepaald geen vreedzame, teruggetrokken gemeenschap vormden. Hun geest is onbuigzaam en zonder compromis. Ze kennen geen genade en verwachten die zelf ook niet.

We zien de opmerkelijke nadruk op 'Liegen', een thema dat we in de hele Qumran-literatuur terugvinden, vooral als het de tegenstanders van de gemeenschap of beweging betreft. We zien dat het werkwoord *ma'as* wordt gebruikt (dat 'verwerpen' of 'ontkennen' betekent) in Fragment 2.7, analoog aan soortgelijk gebruik in de Gedragsregels, de *Pesher* van Habakuk et cetera.

In teksten als deze wordt *ma'as* altijd gebruikt om de activiteiten te beschrijven van de ideologische tegenstander van de Rechtvaardige Leraar, de 'Leugenaar'/'Redenaar' die 'de Wet verwerpt te midden van de hele gemeente', of de analoge activiteiten van die 'zonen/dienaren van de Duisternis' die net zo handelen. Het wordt hier in tegenstelling gebruikt tot 'kie-

zen' – in dit geval draaien de tegenstanders van de groep de natuurlijke orde om; ze 'kiezen het Kwaad' in plaats het 'het Goede', dat ze 'verwerpen'.

Dergelijke omkeringen doen zich over de hele linie voor bij Qumran-teksten – zoals een keer heel opmerkelijk in het Damascusdocument – met 'rechtvaardiging van de Boosaardigen en veroordeling van de Rechtvaardigen' van de kant van 'de Brekers' van 'Wet en Verbond', terwijl daarnaast, en in de juiste volgorde weergegeven 'rechtvaardiging van de Rechtvaardigen en veroordeling van de Boosaardigen' voorkomt in Kolom iv. Dit laatste betreft ongetwijfeld 'de zonen van Zadok', hetgeen zelf waarschijnlijk synoniem is met de *Tsaddikim* in Regel 5 van de Messias van de Hemel en de Aardetekst. Beide teksten vertonen dezelfde aanduiding 'bij naam roepen', als een kenmerk van de terminologieën.

We zien de gebruikelijke nadruk op vuur, vermoedelijk de Oordelen van Hellevuur, en men deinst niet terug voor het voeren van oorlog, die we in zekere zin moeten zien, als we Fragment 4 erbij halen, als uitgevochten onder bevel van Leviëten of priesters (verg. Oorlogsrol ii. 1-3). We zien de ongebruikelijke nadruk op 'werk' (Fragment 2, Kolom 4, gereconstrueerd), en bijzonder opmerkelijk is de vermelding van 'Dienaren van de Duisternis', kennelijk als het tegendeel van 'Dienaren van het Licht'.

De Jakobiaanse parallellen met het thema 'werk' moet duidelijk zijn, net als de omschrijving van Paulus in 2 Korintiërs 11-13 van de Hebreeuwse 'oorlogsapostelen' – waarschijnlijk met inbegrip van Jakobus – die zich voordoen als 'Dienaren van Rechtvaardigheid' (verg. het gebruik van deze toespeling in de Testamenten van Naftali) en 'apostelen van Christus', terwijl ze in feite 'oneerlijke werklieden en valse apostelen' zijn. Paulus gebruikt ook 'Licht'terminologie in deze passage, om nog te zwijgen van een toespeling op 'Satan', zo belangrijk met de vermelding van Mastemot/Mastema en zijn parallellen, dat wil zeggen, dat 'zelfs Satan zich voordoet als een Engel van het Licht.' Hij legt de nadruk op 'waarheid' (het tegenovergestelde van 'Liegen'), hij spot tegelijk met het standpunt van *ieder naar zijn werken*, waarop hij in 11:31 onthullend verklaart dat 'hij niet liegt', waarmee hij laat zien zich bewust te zijn van het vaker voorkomen van dergelijke beschuldigingen in zijn tijd. Dat hij deze 'Liegen'terminologie – zoveel voorkomend in Qumran-documenten – op zichzelf toepast is, zelfs als het niet met opzet is, wel heel opmerkelijk.

Men neme in het bijzonder nota van het veel voorkomende vocabulaire van 'Oordeel', 'Hemelse Heerscharen' en zelfs 'verontreiniging'. Let ook op de voortdurende nadruk op 'Rechtvaardigheid' en 'Rechtvaardig Oordeel' en op 'handhaven', dat wil zeggen 'de Wet handhaven' – het 'Verbond' in deze tekst. De groepering waarvan deze tekst afkomstig is, was uiterst Wetsgericht en hun ijver in de handhaving daarvan niet te stuiten. Het Engelse woord 'zeal' dat ervoor wordt gebruikt verbindt de literatuur met de geest en de beweging der Zeloten.

De termen 'handhaven' en 'Handhavers van het Verbond' hangen ook samen met de tweede definitie in Kolom 4 van de Gedragsregels, van 'de zonen van Zadok', een term met waarschijnlijk esoterische parallellen en variaties in 'zonen van Rechtvaardigheid', zoals we daarnet zagen. Men lette ook op het woord 'beschouwd' in Regel 5 van Fragment 1, wat overeenkomst vertoont met het gebruik van deze term in de sleutel-Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- | | |
|---------------------------------------|----|
| [לעת צויהם לבלתי] | 1. |
| [ׁם וחשקרו בבריתו] | 2. |
| [אמרו נלחמה מלחמותיו כיא גאלנו] | 3. |
| [וכם ישפלו ולוא ידעו כיא באש] | 4. |
| [תתגברו למלחמה ואתם נחשבתם] | 5. |
| [בקיאי vacat משפט צדק תשאלו ועבודת] | 6. |
| [תתנשאו ויבחר ב[כמה] לזעקה] | 7. |
| [ותשורף] [ומתוק] | 8. |

Fragment 2

- | | |
|-------------------------------|----|
| [א ש..] | 1. |
| [לשמר עדוות בריחתו] | 2. |
| [ור כול צבאותם באורך א[פים] | 3. |
| [ולהניא לבכם מכול מ[עשה] | 4. |
| [ע[בדי הושך כיא משפט] | 5. |
| [.. באשמת גורלו] | 6. |
| [למאוס בש[ב ולבחור ברע] | 7. |
| [שנא אל ויצוב ל[] | 8. |
| [כול הטוב אשר] | 9. |

Fragment 3

- | | |
|---------------------------|----|
| [אל ול[] | 1. |
| [עולמים ושימנו] | 2. |
| [שפ[ם עמו בצדק ול[אומי] | 3. |
| [ׁם בכול חוקי .] | 4. |
| [לנו כנעוות[נו] | 5. |
| [לזע] | 6. |

Fragment 4

- | | |
|------------------------|----|
| [ה מכול אשר] | 1. |
| [כול איש מאחיו משני] | 2. |

[ו זהיו עמו תמיד ושרתו]	] .3
[כול שבט ושב[ם] איש]	] .4
ששה ועשרים ומן [ה]ליום שנים]	] .5
[וישרתו לפניו] תמיד על	] .6
[למען יהיו מלמדי .]	] .7

VERTALING

Fragment 1 (1) ... toen U hen bevel heeft gegeven niet te (2) ... en u zult liegen over Zijn verbond (3) ... zij zeggen: 'Laten wij Zijn oorlogen voeren want wij hebben ... verontreinigd (4) ... uw [vijande]n zullen worden vernederd en zij zullen niet weten dat door vuur (5) ... verzamelt moed voor de oorlog en u zult worden beschouwd als (6) ... zult u de deskundigen van het Rechtvaardige Oordeel vragen en de dienst van (7) ... u zult worden verheven, want Hij koos [u] ... om te schreeuwen (8) ... en u zult brande[n ...] en zoet ...

Fragment 2 (2) om de getuigenissen van ons Verbond te handhaven ... (3) al hun menigten in verdraagzaamheid] ... (4) en om hun hart te weerhouden van elk we[rk ...] (5) [Die]naren van de Duisternis, omdat het Oordeel ... (6) in de schuld van zijn ahang ... (7) [om het Goede [te verwerpen] en het Kwade te kiezen ... (8) God haat en Hij zal ... oprichten (9) al het Goede dat ...

Fragment 3 (2) Eeuwigdurend en Hij zal ons plaatsen ... (3) [Hij oordeel]t over Zijn volk met Rechtvaardigheid en [Zijn natie] in ... (4) in al de Wetten van ... (5) ons in [onze] zonden ...

Fragment 4 (1) van alles da[t ...] (2) elke man van zijn broer, omdat (3) ... en zij zullen altijd bij Hem blijven en zij zullen ... die[nen] (4) ... werkelijk elke stam, een man ... (5) ... [zesentwintig] en van [de] Levieten zes (6) en [zij] zullen [Hem] altijd [voor Zijn aangezicht] die[nen] op (7) ... [op]dat zij onderwezen worden in ...

4. DE GEBOORTE VAN NOACH (4Q534-536)

Een pseudo-epigrafische tekst met visionaire en mystieke strekking, waarvan de verschillende fragmenten ons beeld van de figuur Noach prachtig verrijken, zoals de scheppers van deze literatuur hem zien. Allereerst beschrijft de tekst de geboorte van Noach, die 's nachts plaatsvindt, en wordt zijn gewicht zelfs aangegeven. Hij beschrijft hem als 'slappend tot de deling van de dag', waarmee waarschijnlijk het middaguur wordt bedoeld.

Als een Oer-Rechtvaardige, wiens leven en daden verlossend van aard zijn, is Noach van bijzonder belang voor schrijvers van deze periode als Ben Sira en die van het Damascusdocument. Als eerste *Tsaddik*, 'Rechtvaardige', die genoemd wordt in geschrifte (Genesis 6:9), was Noach ook 'volmaakt

geboren', zoals de rabbijnen eveneens verklaren, wat ook nadruk krijgt in deze passage. Wegens deze 'Volmaaktheid' laat rabbijnse literatuur Noach besneden ter wereld komen. Hoe het ook zij, 'Volmaaktheid' van deze aard is uiterst belangrijk in de literatuur van Qumran, net als in het Nieuwe Testament. We zien wat dit betreft een parallel met de Bergrede: 'Wees volmaakt, zoals uw Vader in de Hemel Volmaakt is' (Matteüs 5:48).

'Volmaaktheids'beeldspraak komt nogal veel voor in de Qumran-literatuur, dikwijls in verband met een andere belangrijke notatie in het vroege christendom, de terminologie van 'de Weg'. In Handelingen is 'de Weg' een andere naam voor het christendom in zijn ontstaansperiode tussen de jaren 40 en 60 in Palestina (Handelingen 16:17, 18:25 en volgende en 24:22). In Qumran is het wijdverbreid en wordt het ook geassocieerd met 'wandelen', en met de belangrijke 'Weg in de wildernis'-bewijsplaats. Er zijn uitdrukkingen als 'de Volmaaktten van de Weg', 'Volmaaktheid van de Weg', 'lopen in Volmaaktheid', en de zeer interessante 'Volmaakte Heiligheid' of 'Volmaaktheid in Heiligheid', ook bekend van Paulus in 2 Korintiërs 7:1.

Ook in deze tekst zullen de kabbalistische onderstromen duidelijk zijn, en de weergave van Noach als een figuur van Wijsheid, of iemand die de Geheime Mysteriën begrijpt, wordt aan het eind van Fragment 2 de voornaamste boodschap. Zo is Noach iemand die betrokken is bij Hemelse 'verheffingen' of 'reizen', of tenminste iemand die de Mysteriën van 'de Hoogste Engelen' 'kent'. Zie voor meer van dergelijke Mysteriën hoofdstuk 5 en 7, met name de Mysterie van het Bestaantekst.

Deze nadruk op 'Mysteriën' is uiteraard ook weer sterk bij Paulus, die in 2 Korintiërs 12:1-5 over zijn eigen 'visioenen' spreekt en zegt iemand te kennen die 'is opgenomen in de Derde Hemel' of 'het Paradijs'. We moeten hier ook niet de quasi-Gnostische suggesties over het hoofd zien van sommige vermeldingen van 'kennen' en 'Wijsheid', hier en in deze hele verzameling teksten. Dergelijke toespelingen zijn ook weer van bijzonder belang in hoofdstuk 5 en 7.

Zoals de tekst stelt, waarmee hij soortgelijke bijbelse en kabbalistische projecties van Noach doet naklinken, is Noach iemand die 'de geheimen kent van alle levende wezens'. Hier is het 'Noachische Verbond' niet onbelangrijk, niet alleen voor rabbijnse literatuur, maar ook in richtlijnen voor overzeese gemeenschappen die verbonden zijn met het leiderschap van Jakobus in de vroege Kerk in Jeruzalem, van de jaren 40 tot 60. (Jakobus schijnt ook iets te hebben overgenomen van Noachs vergetarisme.) Deze afkerigheid van 'bloed', 'aan afgoden geofferd voedsel' (afgoderij dus), 'gewurgde wezens' (waarschijnlijk 'aas', zoals de koran 16:115 het omschrijft) en 'overspel', welke Handelingen op drie verschillende plaatsen aan Jakobus toeschrijft, maakt ook deel uit van het pakket plichten van het 'Noachische Verbond', waaraan alle 'Rechtvaardigen der mensheid', zoals omgeschreven in rabbijnse literatuur, zich moeten houden. Ze blijven bestaan als

de grondslag van voedselvoorschriften in de koran, wat opmerkelijk is, want de Arabieren waren bij uitstek een van de 'Heidense volken'.

Noachs lichamelijke kenmerken komen ook aan bod in deze tekst. De vermelding dat hij 'de Uitverkorene van God' is, is uiterst belangrijk. Als synoniem voor *Tsaddik* of 'Rechtvaardige' in de geest van de voorzaten van deze literaire traditie, wordt de term 'de Uitverkorene' ook in het Damascusdocument gebruikt, in de omschrijving van 'de zonen van Zadok' (iv. 3 en volgende), wat de esoterische of kwalitatieve – zelfs eschatologische – aard van deze in wezen uitwisselbare terminologieën laat zien. Het komt ook voor in een uiterst belangrijk gedeelte van de *Pesher* van Habakuk, waar het te maken heeft met 'het Oordeel dat God zal vellen te midden van vele volken', 'het Laatste Oordeel' dus, waaraan 'de Uitverkorenen van God' zullen deelnemen (x. 13).

De vermelding van de 'Drie Boeken' is ook interessant, en deze 'boeken' moet men zeker beschouwen in relatie tot de mystieke kennis van het tijdperk, of eigenlijk de Hemelse of Engelen-Mysteriën. Wat deze betreft, vertoont de tweede helft van deze tekst veel punten van verwantschap met de Wagens van Eer- en de Mysterie van het Bestaanstekst in hoofdstuk 7.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- | | |
|---|---------------------------------|
| [| 1. מתילד יהוון מרמש כחדה] |
| [| 2. ש בליליא מתילד ונפק שלם] |
| [| 3. במחקל תקלין תלת מאה וחמשים] |
| [| 4. יא דמך עד מפלג יומיא ע] |
| [| 5. ביממא עד משלם שנין ו] |
| [| 6. נוחה לה מנה לא ...] |

Fragment 2 Kolom 1

- | | |
|---|-------------------------|
| [| 1. יא תהוא] |
| [| 2. קדישין יכר[ון] |
| [| 3. לה יתגלון נה[רין] |
| [| 4. אלפ>נה כולה זי] |
| [| 5. חכמת אנש וכול חכ[ים] |
| [| 6. במתתא ורב להוא] |
| [| 7. יתויע אנשא ועד] |
| [| 8. יגלא רוין כעליגון] |
| [| 9. ון ובטעם רו] |
| [| 10. א ואף] |
| [| 11. בעפרא] |
| [| 12. סלק רוא] |
| [| 13. מנחה] |

Fragment 2 Kolom 2

- | | |
|---|---|
| [| 7. מן ה] |
| [| 8. עבד] |
| [| 9. די אנתה יצף מנה לכול אמ] |
| [| 10. כסותה בסוף מוסניך אתקף טובוהי מ..] |
| [| 11. ולא ימות ביומי רשעא וילכה סכלא די פמך ירמנכה] |
| [| 12. חובה לממת מן יכתוב מלי אלה בכתב די לא יבלא ומאמרי] |
| [| 13. תערה עדי ועדן רשיעין ידעך לעלמין גבר די לעבדיך] |

Fragment 3 Kolom 1

- | | |
|---|---|
| [| 1. די ידא תרתין א] |
| [| 2. שערה] |
| [| 3. ושומן וועירן על ירכתה] |
| [| 4. בעלימותה להוה כלהון] |
| [| 5. ינדע תלתת ספריא] |
| [| 6. באדין יערם וידע שו[כלא] |
| [| 7. ובאבוהי ובא[בתוהי] |
| [| 8. וידע רוין אנשא וחוכמתה לכול עממא תהך וידע רוין כול חייא] |
| [| 9. וכל חשבוניהון עלוהי יסופו ומסרת כול חייא שניא תהוא] |
| [| 10. וימסון כול חשבונותי בדי בחיר אלהא הוא מולדה ורוח נשמותי] |
| [| 11. חשבונותי להוון לעלמין] |
| [| 12. א די ל] |
| [| 13. חשבונן] |
| [| 14. ב] |
| [| 15. וחי] |
| [| 16.] |
| [| 17.] |

VERTALING

Fragment 1 (1) ... (Wanneer) hij wordt geboren zullen zij allen tezamen worden verduisterd ... (2) hij wordt in de nacht geboren en hij komt Volmaak[t] ter wereld ... (3) [met] een gewicht van driehonderd en vijf[tig] shekel (ongeveer 3,24 kg) ... (4) hij sliep tot de deling van de dagen ... (5) overdag tot de voltooiing van jaren ... (6) een deel is voor hem apart gezet, niet ... jar[e]n ...

Fragment 2 kolom 1 (1) ... zal ... zijn (2) [Hei]ligen zullen zich herinner[en ...] (3) lich[ten] zullen hem worden getoond (4) ... zij [zullen] hem alles leren wat (5) ... menselijke [Wij]sheid en elke wijze ma[n ...] (6) in de landen(?) en hij zal machtig zijn (7) ... de mensheid [zal] geschokt [zijn] en totdat (8) ... hij zal Mysteriën openbaren als de Hoogste Engelen (9) ... en met Begrip van de Mysteriën van (10) ... en ook (11) ... in het stof (12) ... het Mysterie [s]lijgt op (13) ... delen ...

Fragment 2 kolom 2 (7) van ... (8) hij deed ... (9) waar u bang van bent, voor alle ...

(10) zijn kleding aan het einde in uw pakhuizen.(?) Ik zal zijn Goedheid versterken ... (11) en hij zal niet sterven in de dagen van Goddeloosheid en de Wijsheid van Uw mond zal heengaan. Hij die zich tegen U verzet (12) verdient de dood. Men zal de woorden van God in een onverslijtbaar boek schrijven, maar mijn woorden (13) zult u verfraaien. In de tijd van de Goddelozen zal hij u kennen voor altijd, een man van uw dienaren ...

Fragment 3 kolom 1 (1) ... van de hand, twee ... het liet een vlek achte[r] van ... (2) gerst [en] linzen op ... (3) en uiterst kleine vlekken op zijn dij ... [Na tw]ee jaar zal hij in staat zijn het een van het ander te onderscheiden ... (4) In zijn jeugd zal hij ... zijn, zij allen ... [als een ma]n die niet[s] weet, [tot] de tijd dat (5) hij de Drie Boeken zal hebben leren kennen. *vacat* [] *vacat* (6) [D]an zal hij wijs worden en ver[standig] zijn ... een visioen zal aan hem verschijnen terwijl (hij) op [zijn] knieën in gebed (ligt.) (7) En met zijn vader en zijn voorva[de]ren ... leven en ouderdom; hij zal wijsheid en tact verw[er]ven (8) [en] hij zal de Geheimen van de mensheid kennen. Zijn Wijsheid zal zich naar alle volken uitbreiden en hij zal de Geheimen van alle levende wezens kennen. (9) A[l] hun plannen tegen hem zullen vergeefs zijn en de geestelijke nalatenschap voor al de levenden zal worden verrijkt. (10) [En al] zijn [p]lannen [zullen slagen] omdat hij de Uitverkorene van God is. Zijn geboorte en de Geest van zijn adem (11) ... zijn [p]lannen zullen altijd bestaan ... (12) dat ... (13) pl[an ...]

5. DE WOORDEN VAN MICHAËL (4Q529)

Deze tekst, die we ook 'Het Visioen van Michaël' kunnen noemen, behoort duidelijk tot de literatuur van de Hemelse Verheffingen en visionaire betogen, zoals zoëven besproken in verband met de geboorte van Noach, waarop wordt gezinspeeld door niemand minder dan Paulus. Zulke voordrachten komen ook veel voor in de literatuur die verband houdt met Henoch en Openbaringen. Ze zijn inherent aan de extatische en visionaire tendenzen in de Qumran-verzameling, waaraan succesvolle visionairs duidelijk schatplichtig zijn, ook zij die een tijdlang uit het zicht verdwenen en weer opdoken in de Kabbalistische Wijsheid van de middeleeuwen en daarna. In onze bespreking van de Mysterie van het Bestaantekst in hoofdstuk 7 belichten we enkele van deze overeenkomsten met het werk van een schrijver als Solomon ibn Gabirol in de elfde eeuw.

Wat we hier hebben, kunnen we als een van de vroegste voorbeelden van dit genre zien. De vermelding van de Engel Gabriël in Regel 4 is van bijzonder belang en volgt hierin een van de eerste voordrachten van deze aard: Daniël, een boek van zeer grote betekenis voor Qumran-visionairs en binnen het apocalyptische stelsel van Qumran in het algemeen. Ook Daniël is als werk helemaal gekoppeld aan de Makkabeese Opstand, zoals – tenminste wat de intentie betreft – veel van de Qumran-documenten zijn. Zoals in Daniël 8:16 is Gabriël hier de vertolker van het visioen, of zo men wil de He-

melse of mystieke gids – hoewel aan het eind van het visioen, dat nog aanwezig is in dit fragment, het niet meer duidelijk is of Michaël het visioen heeft of Gabriël.

In de islamitische overlevering – een latere afschaduwing die duidelijk veel verschuldigd is aan de traditie die we zich hier zien ontwikkelen – dient Gabriël als de onthullende of gebiedende Engel die de evenknie is van wat in de christelijke traditie de Heilige Geest genoemd zou worden. Hier is Gabriël, wat men ook verder nog van hem kan zeggen, de gids in de Hoogste Hemel – ook overleveringen over Mohammed zijn niet vrij van zulke Hemelse Verheffingen – enigszins als de rol die Dante aan Vergilius en later Beatrice toedicht, in zijn weergave van een al even extatische verheffing en visioen.

Hier stijgt de Aartsengel Michaël op naar de Hoogste Hemel. Sommige beoefenaars van dit soort mystieke reisverhalen spreken van drie 'lagen' (zie weer Paulus in 2 Korintiërs 12:2), andere van zeven en weer andere van twaalf. Hij daalt vervolgens af om de gewone Engelen te vertellen wat hij heeft gezien, al is moeilijk te begrijpen hoe zijn rol verschilt van die van Gabriël, gezien wat er over is van deze tekst. In de Hemel aanschouwt Michaël de 'Glorie van God' – letterlijk 'Grootheid' in het Aramees. Ezechiël – een uiterst belangrijke profeet in de Qumran-traditie, niet alleen wegens werken van deze aard, maar ook om de 'zonen van Zadok'-terminologie in het algemeen – is een van de eersten die zulke visioenen met betrekking tot de goddelijke 'Glorie' kreeg. De terminologie is ook belangrijk in het Nieuwe Testament en komt in Qumran tamelijk veel voor.

Het meeste van het visioen is onbegrijpelijk, maar één idee, dat we terugvinden bij Paulus en de kabbalistische traditie in het algemeen vinden we hier ook – de idee van het Nieuwe of Hemelse Jeruzalem, wat wil zeggen dat Michaël in de Hemel verneemt dat een stad zal worden gebouwd. Dit apocalyptische en visionaire genre heeft duidelijk veel te danken aan beeldspraak bij Daniël en herhaalt zich in de pseudo-Daniëlgeschriften in hoofdstuk 2. Maar de thema's van de Hemelse Opstijgingen en een Hemels Jeruzalem zijn ook al geheel terug te voeren op de visioenen van Ezechiël. Niet alleen wordt Ezechiël opgeheven door een Engelachtige 'Heilige Geest' en in Jeruzalem afgeleverd, als onderdeel van zijn extatische visionaire ervaring in dat boek (Ezechiël 8:3), maar aan het eind van het aan hem toegeschreven boek wordt hij weer opgeheven en gaat hij vervolgens metingen doen voor een nieuwe Tempel (40-48). Om dit thema draait het in de nu volgende tekst.

TRANSCRIPTIE

1. מלי כתבא די אמר מיכאל למלאכי אל [מן בחר די סלק לשמיא עליא]
2. אמר די נדודי נורא תמה השכח[ת]
3. [והא] תשעה טורין תרין למדנ[הא] ותרין לצפונא ותרין למערבא ותרין
4. [לדרן]ומא תמה חזית לנבראל מלאכא אמרת לח

5. ... והחזיתת חווה ואמר לי]
6. בספרי די רבו מרא עלמא כתיב ה.]
7. [בני חם לבני שם והא רבו מרא עלמא]
8. כדי כשבין דמעא מן .. דרא]
9. והא מתבניה קריה לשמה די רבו [מרא עלמא ולא
10. יתעבד כל די באיש קודם רבו מרא עלמא
11. וידכר רבו מרא עלמא לבריתא [שב ברכתא ויקרא ותשבחתא
12. [לר]בו מרא עלמא לה רחמין ולה]
13. במדינתא רחיקתא להוא גבר ל]
14. הוא ולהוא אמר לה הא דן ה.]
15. לי כספא ודהבא] והא.]

VERTALING

(1) De woorden van het boek die Michaël sprak tot de Engelen van God [nadat hij tot de Hoogste Hemel was opgestegen.] (2) Hij zei: '[Ik] vond daar scharen van vuur ... (3) [En zie,] er waren negen bergen, twee in het oos[ten en twee in het noorden en twee in het westen en twee] (4) [in het zui]den. Daar zag ik de Engel Gabriël ... ik zei tegen hem: (5) " ... en u maakte het visioen begrijpelijk." Toen zei hij tegen mij: ... (6) "Het staat in mijn boek geschreven dat de Machtige, de Eeuwige Heer ... (7) de zonen van Cham tot de zonen van Sem. En zie, de Machtige, de Eeuwige Heer ... (8) toen ... tranen uit ... (9) En zie, een stad zal worden gebouwd voor de Naam van de Machtige, [de Eeuwige Heer] ... [En geen] (10) kwaad zal worden gedaan in de aanwezigheid van de Machtige, [de Eeuwige] Heer ... (11) Dan zal de Machtige, de Eeuwige Heer, Zijn schepping [ten Goede] gedenken ... [Zegen en eerbewijs en lof] (12) [zij aan de Ma]chtige, de Eeuwige Heer. Van Hem is de Genade en van Hem is ..." (13) In afgelegene gebieden zal een man zijn ... (14) is hij en Hij zal tegen hem zeggen: "Zie dit ... (15) aan Mij is zilver en goud ..."

6. HET NIEUWE JERUZALEM (4Q554)

(afb. 3)

De Aramese tekst die we kennen als 'Het Nieuwe Jeruzalem' is afkomstig uit de Qumran-grotten 1, 2, 4, 5 en 11. De grootste delen komen uit Grot 4 en 5. De schrijver werkt kennelijk onder de inspiratie van Ezechiëls visioen van de nieuwe Tempel, of voornoemde Tempel van het eind der tijden (Ezechiël 40-48), die hij uitwerkt of uitbreidt tot het ideale beeld van Jeruzalem. Dit visioen herinnert niet alleen aan Ezechiëls beschrijving hoe hij de nieuwe Tempel uitmeet, maar ook aan delen van de Tempelrol van Qumran en het boek Openbaringen.

In het Nieuwe Jeruzalem wordt de ziener, hoogstwaarschijnlijk Ezechiël zelf, al wordt hij in de bestaande fragmenten niet met name genoemd, rond de stad geleid die op de plaats van Sion zal komen. Zijn metgezel, vermoede-

delijk een Engel – mogelijk zelfs Gabriël of Michaël van de vorige visionaire betogen – duidt verschillende bouwwerken aan en meet ze af met een rietstengel van zeven el lang, dat is 10,5 voet, ongeveer 3 meter 15.

De tekst is door verscheidene problemen niet goed te begrijpen: het gebruik van zeldzaam of voorheen onbekend idioom, de vele onderbrekingen in het handschrift en het probleem met woorden ideeën over te brengen waar een bouwtekening voor nodig zou zijn. Ondanks deze problemen draagt dit materiaal uit Grot 4 aanzienlijk bij aan onze kennis van de stad die de schrijver zich voorstelde.

Hij bedacht een stad van enorme afmetingen, een rechthoek van zo'n twintig bij dertig kilometer. Deze is omgeven door een muur met twaalf poorten, een voor elke stam Israëls. In overeenstemming met de priesterlijke nadruk in de tekst, die we doorgaans ook zien in andere teksten als het Testament van Levi of het Testament van Kehat, wat kan wijzen op een Makkabees of tenminste pro-Makkabees ethos in het visioen, stond de Poort van Levi op de ereplaats in het midden van de oostelijke muur – in rechte lijn voor het offeraltaar en de ingang van de Tempel.

Uit de toevoegingen uit Grot 4 aan wat voorheen bekend was uit deze tekst vernemen we dat bijna 1.500 torens van dertig meter hoog de stad moesten beschermen. Het laatste fragment gaat over op meer apocalyptische en eschatologische motieven, als het tenminste op de aangegeven wijze deel uitmaakt van het manuscript (Kolom 11 of later). De 'Kittim' worden duidelijk genoemd. Algemeen wordt aangenomen dat, net als in het boek Daniël, de Kittim verwijzen naar de Romeinen (Daniël 11:30), al wordt in 1 Makkabeë 1:1 de uitdrukking gebruikt voor het leger van Alexander de Grote.

Zoals opgemerkt, vormen deze 'Kittim' een sleutelbegrip in de bij Qumran gevonden literatuur, en worden ze in de verzameling heel veel genoemd, vooral in teksten als de Oorlogsrol, de *Pesher* van Nahum, de *Pesher* van Habakuk, de *Pesher* van Jesaja, et cetera, om nog te zwijgen van de Messiaanse Leider-(*Nasi*)tekst. De vermelding hier versterkt de indruk van totale homogeniteit in de verzameling, wat wil zeggen dat cruciale ideeën, begrippen en uitdrukkingen van het ene document naar het andere worden meegenomen. Als de term hier wordt gebruikt als in de Oorlogsrol, de *Pesher* van Nahum (waar ze voorkomen na Grieks-Seleucidische koningen als Antiochus en Demetrius) en de *Pesher* van Habakuk, dan kunnen vermeldingen van Edom, Moab en dergelijke slaan op verschillende onbeduidende koninkrijkes – in het Damascusdocument 'de Koningen der Volken' genoemd, zoals de Herodiaanse en andere.

Aan het eind van het Nieuwe Jeruzalem komen we ook het Aramese equivalent tegen van het woord 'Volken'. Dit is een uitdrukking die in Romeins wetsjargon betrekking heeft op koninkrijkes in het oostelijk deel van het Imperium; in zowel het Damascusdocument, waar de uitdrukking 'Koning der Volken' voorkomt (viii.10) als in de *Pesher* van Habakuk, waarin de

termen *ha-'Amim* en *yeter ha-'Amim* ('de toegevoegden van de Volken') worden gebezigd (ix. 5 en volgende), kunnen we soortgelijke betekenissen onderscheiden. Deze uitdrukking moet tevens worden gezien als generisch parallel aan het veelzeggende gebruik ervan door Paulus in Romeinen 11: 11-13, als hij zijn eigen zendingswerk beschrijft (hij is 'de Apostel der Volken (Heidenen)'). Het is echter mogelijk dat we hier geen chronologische volgorde hebben.

Aan het eind van Kolom 11 in onze reconstructie is het duidelijk dat Israël in triomf zal herrijzen; er kan zelfs een verwijzing zijn naar dat Messiaanse ‘Koninkrijk’ dat ‘nooit voorbij zal gaan’, en dat we het eerst zien in Daniël 2:44, waarvan ook Pseudo-Daniëlt teksten later in deze verzameling melding maken. De intense verbeeldingskracht van deze grote eschatologische gebeurtenissen, die zich op een bepaalde manier op Jeruzalem richt, mag de moderne lezer vreemd voorkomen, maar zulke ideeën liggen volkomen in de lijn van de gedachtengang van de Oorlogsrol, om nog maar te zwijgen van het boek Openbaringen, waar hetzelfde woord ‘Babylon’ opduikt, waarmee duidelijk Rome wordt bedoeld. Dat dergelijke religieuze en nationalistische felheid in toom is te houden met het meten en de droogheid van de vaak kale omschrijving is precies waar het om gaat: deze toekomst stond zo vast dat er dit patina op kon komen. Dat was werkelijk een geruststelling.

TRANSCRIPTIE

Kolom 2

9.] ששת עשר' [] .[] .
10.] וכלהון מבינין דן]
11.] ומשח מן זויט] מדנחא די בצפונא
12.]לדרומא עד תרעא קדמיא ראסין תלתין וחמשה ושם
13.]תרעא דן קרין לה תרע] שמעון ומן תרעא דן עד תרעא מציעא יא
14.]משח ראסין תלתין וחמשה ושם תרעא דן די קרין לה תרע
15.]לוי ומן תרעא דן משח לדרומא ראסין תלתין וחמשה
16.]ושם תרעא דן קרין לה תרע יהודה ומן תרעא דן משח עד זויט
17.]מדנחא די בדרומא ומשח] מן זויטא דא למערבא
18.]ראסין IIII ושם תרעא דן קרין לה תרע יוסף
19.]ומשח מן תרעא דן עד תרעא מציעא ראסין IIII ושם
20.]תרעא דן קרין לה בנימין ומן תרעא דן משח עד תרעא
21.]תליתיא ראסין IIII וקרין לה תרע ראובן ומן תרעא דן
22.]משח עד זויטא מערבא ראסין IIII ומן דא זויטא משח עד

Kolom 3

5.] משה [ראסין]
6. [13] ושמ [תרעא דין קרין לה תרע דין ומשה] מן תרעא [דין. עד תרעא]
7. מציעיא רסין [13] ושמ תרעא דין קרין לה תרע נפתלי ומן [דין]

8. תרעא משה עד תרעא [תליתא ד]סין 3 || 11 || ושם תרעא דן קרין
 9. לה תרע אשר ומש[ח מן תר]עא דן עד וזית[א] די מרנחא רסין
 10. vacat IIII3
 11. ואעלני לנוא קריתא ומ[שח כל פר]זתא אורכא ופתיא קנין
 12. 33-1 ב 33-1 מ[רבעה] vacat אמין IIII-33-1
 13. IIIII ולכל רוח ושבק [ס]חר סחר לפרויתא ברית שוק קנין
 14. תלתא אמין 13 ו[כ]דן [א]חזיני מש[ח]ת פרוי[א] כלהן בין פרוא לפרוא
 15. שוק פתח קנין שחא [אמין 1133] ושקיא רברביא די נפקין
 16. מן מרנחא למער[בא קנין] עשרה פותי שוקא אמין
 17. 333-11 מנהון ות[ל]יתא די על [שמא]ל מקדשא משה
 18. קנין אמין - IIIII פתי אמין [- 1133 IIII] ופתי
 19. שוקיא די נפקין מן דר[ח]מא לצפונא תרי מנהון קנין IIIII
 20. ואמין IIII לשוק חד לאמין שתי ושבע ומציעיא די במציעת
 21. קריתא משה פתיה קנין - III ואמה חדה ואמין 3333 -11
 22. vacat וכל שוקא וקריתא [רציפין באבן חור]

Kolom 4

1. [אחויני ויחלם]
2. [משחת שפשיא תמנין פותיהון די שפשיא קנין תרין אמין ארבע עשרה]
3. [על כל תרע ותרע דשין תרין די אבן פותיה די דשיא]
4. [קנה חד אמין שבע ואחויני משחת ... יא תרי עשר פותי]
5. [תרעיהון קנין תלתה אמין עשרין וחדה על כל תרע ותרע דשין]
6. [תרין פותי דשיא קנא חד ופלג אמין עשר ופלג]
7. [ולידה כל תרע תרי מגדלין חד מן ימינא]
8. [וחד מן שמאלא פותיהון ואורכון משחת חדה קנין חמשה בחמשה אמין]
9. [תלתין וחמש ודרנא די סלק ליד תרעא בנוא על ימין מגדליא ברום]
10. [מגדליא פתיה אמין חמש מגדליא ודרגיא קנין חמשה בחמשה אמין]
11. [חמש לאמין ארבעין בכל רוח תרעא *vacat*]
12. [ואחויני משחת תרעי פרויא פתיהון קנין תרין אמין ארבע עשרה]
13. [ופתי .] [יא משחתה אמין [ומשח] פתיה די כל אספא]
14. [קנין תרין א]מין - IIII וית סלולא אמה חדה [ומשח על כל] א[ספא ית]
15. [דשין לה ומשח בנוא אספא ארכה אמין - II || ופתיה אמין עשרים וחד]
16. [אעלנ]י לגוא אספא ווא אסוף אחרן ותרעא עוד כתלא גוא די ליד ימינא]
17. [כמשח]ת תרעא בריא פתיה אמין ארבע רומה אמין IIIIII ודשין לה תרין וקחדם]
18. [תרעא דן אסף עללה פתיה קנה חד] אמין שבע וארכה עלל קנין תרין אמין]
19. [- IIII ורומה קנין תרין א - II ||] ותרע לקבל תרעא פתיה לגוא פרויתא]
20. [כמשחת תרעא בריא ועל שמאל מעלה דן אחויני בית דרג סחור וסלקן סתיה]
21. [משחת חדה קנין תרין בתרין אמין ארבע עשרה ות]רעין לקבל תרעין]
22. [כמשח]תה ועמוד [ב]גוה די דרגא סחור וסלקן עלויה פתיה וארכה]

Kolom 5

1. [משחה חדה אמן שש בשש מרבע] ודרגא ד'י סלק לידה] פתיה אמן ארבע וסחר
2. [וסלק רום קנין תרין עד] *vacat*
3. [ואעלני לגוא פרויחא ואחויני בה בתין מן תרע ל]תרע חמשת עשר תמניה בחדה רוח עד זויחא
4. [ושבעה מן זויחא עד תרעא אחרנא <פותיחון> ארך בתיא קנין תלתא אמן 13 ופתיחון
5. [קנין תרין אמן - 1111 וכרן כל תוניא] רומהון קנין תרין אמן - 1111 ותרעהון במציעחא
6. [א]רבע ארך ורום קנה חד אמן שבע
7. [א]רכהון ופתיחון אמן - 11 בית
8. [] לידה אמה כריתא
9. [רו]ם קדמיחא אמן
10. [] יא ופתיחון אמן
11. [] קנין תרין אמן ארבע
12. [עשרה] אמה חדה ופלג ורומה גו
13. [] תנא ית שלולא די עליהון

Kolom 9 (of verder)

14. [] קנין תרין
15. [אמן ארבע עשרה] ואמן
16. [] .. משהת
17. [] תח]ומי קריתא

Kolom 10 (of verder)

13. [] [א] [א] [א] יסודה פתיה קנין תרין אמן
14. ארבע ע[שר]א רומה קנין שבעה אמן ארבעין ותשע וכלה
15. בניה בחש[מל] וספיר וכדכוד ועעיתה דהב ומגדליה אלף
16. [ארבע מא]ה תלתין ותריין ופתיחון וארכהון משחה חדה
17. [] ורמהון קנין עשרה
18. [אמן שבעין] קנין תרין אמן - 1111
19. [] אר[כהן]
20. [] מצעיא אמן
21. [] תרין לתרעא
22. [] לכל רוח]חיא תלת תלת מגדליא נפקין

Kolom 11 (of verder)

14. [] ...
15. [] באתרה ומלכות מן
16. [] כתיא באתרה כלהון בסוף כלהון]
17. [] אחרין שניאן ורשין עמהון מן

18. עמהון אדום ומואב ובני עמון]
19. די בכל ארעא כלה לא יש.]
20. ויבאשון לזרעך עד ערן די.]
21. בכל עממון] מלכות[א] בל.]
22. ויעב[דון] [בהון עממון]

VERTALING

Kolom 2 (9) ... zestien ... (10) en zij allen, van dit gebouw ... (11) [en hij mat vanaf] de noordoostelijke [hoek] (12) [naar het zuiden, tot aan de eerste poort, een afstand van] vijfendertig [r]es. De naam (13) [van deze poort is de Poort] van Simeon. Vanaf [deze] p[oor]t tot aan] de middels[t]e p[oor]t (14) [mat hij vijfendertig res.] De naam waarmee men deze poort aanduid[t], is de Poort (15) [van Levi. Vanaf deze poort mat hij in zuide]lijke richting vijfendertig res. (16) [Men noemt deze poort de Poort van Juda. Vanaf] deze poort mat hij tot aan de hoek (17) [in het zuidoosten; toen mat hij] vanaf deze hoek in westelijke richting (18) [vijfentwintig res.] Men noemt [deze poort] de Poort van Jozef. (19) [Toen mat hij vanaf deze poort tot aan de middelste poort,] vijfentwintig re[s.] (20) [Men noemt deze poort de Poort van Benjamin. Vanaf] deze [poo]rt mat hij tot aan de [derde] poort, (21) [vijfentwintig res. Men noemt deze (poort)] de Poort van Ruben. En [vanaf] deze [poo]rt (22) [mat hij tot aan de westelijke hoek, vijfentwintig res.] Vanaf deze hoek mat hij tot aan ...

Kolom 3 (5) ... [hij ma]t (6) vijf[en]twintig res. Men noemt deze poort de Poort van [Dan. En hij mat] vanaf [deze] poort [tot aan de] (7) middelste [poort, 25] res. [En men noemt die poort] de Poort van Naftali. Vanaf [deze] (8) poort mat hij tot aan de ... poort ... en men noemt deze poort (9) de Poort van Asher. En hij ma[t] vanaf] die poo[r]t tot aan [de] oostelijke hoek (10) 25 res. *vacat* (11) En hij bracht mij in de stad en m[at elk b]lok in de lengte en in de breedte, : 51 (12) roede bij 51 roede in het v[lie]rkant,] *vacat* 357 (13) el in elke richting. En er was een open ruimte rond de blokken langs (elke) straat: (zijn afmetingen:) in roeden (14) drie, in ellen 21. [Op de]zelfde manier [t]oonde hij mij de afmetingen van alle blokken. Tussen elke twee blokken (15) liep een weg (waarvan) de breedte in roeden zes, [in ellen 42] (mat). (Wat betreft) de grote wegen die (16) van oost naar wes[t] liepen, (zij maten) in roeden] ongeveer tien in de breedte, in ellen (17) 70 (dit gold voor) 2 van hen, bij een d[er]de, die ten [noorde]n van de tempel lag, mat hij (18) 18 roede in de breedte, [hetgeen honderdz]es[entwintig] el is. Wat betreft de breedte (19) van de straten die van zu[id] naar noord liepen, twee van hen waren] negen roe[de] (20) en vier el elk, [hetgeen zevenenzestig] e[l] is. En hij mat [de centrale (weg), die in het mid]den van (21) de stad lag. Zijn breedte: [13] roe[de] en één el, in ellen 9]2. (22) En elke straat en heel de stad was [met witte stenen geplaveid.] *vacat*

Kolom 4 (1) ... marmer en jaspis. En hij toonde mij (2) de afmetingen van de tachtig zijdeuren. De breedte van de zijdeuren was twee roede, dat wil zeggen veertien el. (3) ... elke poort had twee stenen deuren. De breedte van de deuren (4) was één roede, dat wil zeggen zeven el. Toen toonde hij mij de afmetingen van de twaalf ... De breedte (5) van hun poorten was drie roede, dat wil zeggen eenentwintig el. Elk van

die poorten had twee deuren. (6) De breedte van de deuren was anderhalve roede, dat wil zeggen tieneneenhalve el ... (7) Naast elke poort waren twee torens, één aan de rechterkant (8) en één aan de linkerkant. Hun breedte was gelijk aan hun lengte: vijf roede bij vijf roede, in ellen (9) vijfendertig. De trap die naast de binnenste poort naar boven voerde, rechts van de torens, was even hoog als (10) de torens. Zijn breedte was vijf el. De torens en de trap waren vijf roede en vijf el, (11) dat wil zeggen veertig el in elke richting vanaf de poort. *vacat* (12) Toen toonde hij mij de afmetingen van de poorten van de huizenblokken. Hun breedte was twee roede, dat wil zeggen veertien el.] (13) En de breedte van de ... hun afmetingen in ellen. [Toen mat hij] de breedte van elke drempel, (14)[twee roe]de, dat wil zeggen veertien [el]; en het dak, één el. [En boven elke] d[rempel nam hij de maat van] (15) de deuren die erbij hoorden. Hij mat de binnenconstructie van de drempel, lengte vee[r]tien [el] en breedte [eenen]twint[ig] el. (16) Hij bracht mij over de drempel en daar was nog een drempel en nog een poort. De binnenmuur die naar rechts liep had (17) dezelfde afmetin[ge]n als de buitenpoort; zijn breedte, vier el; zijn hoogte, zeven el. Hij had twee deuren. Vo[or] (18) deze [poo]rt lag een drempel die zich naar binnen uitstreckte. Zijn breedte was ee[n] roede, -zeven el- en zijn lengte strekte zich naar binnen uit tot twee roede of (19) veertien el]. Zijn hoogte was twee roede, dat wil zeggen vee[r]tien el. Poorten stonden tegenover poorten, openend naar de binnenkant van [de] huizenblokken, (20) elk met de afmetingen van de buitenste poort. Aan de linkerkant van deze ingang toonde hij mij een gebouw met een wen[tel]trap. Zijn b[reedte] was (21) in elke richting hetzelfde: twee roede, dat wil zeggen veertien el. P[oor]t stond tegenover poort], (22) elk met afmetingen die overeenkomen met die van het huis. Een pilaar, [waardoor] de trap werd gesteund terwijl hij spiraalvorm[ig] omhoogging, stond [in] het midden van de constructie. Zijn breedte (van de pilaar) en zijn lengte

Kolom 5 (1) [hadden dezelfde afmeting, zes el bij zes el in het vierkant]. De trap di[e aan zijn zijkant naar boven voerde] was vier el breed en ging (2) spiraalsgewijs [omhoog tot een hoogte van twee roede tot ...] *vacat* (3) [Toen bracht hij mij in de huizenblokken en hij toonde mij daar huizen,] vijftien [van poort tot] poort: acht in één richting tot aan de hoek, (4) [en zeven vanaf de hoek tot aan de andere poort.] De lengte van de huizen was drie roede, dat wil zeggen eenentwintig el en hun breedte (5) [was twee roede, dat wil zeggen veertien el. Al de kamers waren even groot.] Hun hoogte was twee roede, dat wil zeggen veertien el en elk had een poort in het midden. (6) [... v]ier. Lengte en hoogte waren één roede, dat wil zeggen zeven el. (7) ... hun [le]ngte en hun breedte was twaalf el. Een huis (8) ... er naast een goot aan de buitenkant. (9) [... De hoog]te van de eerste was ... el. (10) De ... en hun breedte was ... el. (11) ... twee roede, dat wil zeggen veer[tien] el (12) anderhalve [el] en zijn hoogte aan de binnenkant(?) (13) ... het dak dat boven hen was

Kolom 9 (of verder) (14) ... twee [roe]de ... (15) [dat wil zeggen veertien el ...] el (16) ... de afmeting van (17) [... de gre]nzen(?) van de stad

Kolom 10 (of verder)(13) ... zijn fundament. Zijn breedte was twee roede, (14) dat wil zeggen veerti[e]n el en zijn hoogte was zeven roede, dat wil zeggen negenenviertig el. En het was helemaal (15) gebouwd van elek[tron] en saffier en chalcedoon

met latjes van goud. Het aantal torens (van de stad) bedroeg eenduizend (16) [veertienhonder]dtweeëndertig. Hun breedte was gelijk aan hun lengte, (17) ... en hun hoogte was tien roede, (18) [dat wil zeggen zeventig el ... twee roede, dat wil zeggen] veertien [el.] (19) ... hun [leng]te (20) ... de middelste ... el (21) ... twee naar de poort (22) [in elke rich]ting verhieven zich drie torens

Kolom 11 (of verder) (15) na hem en het Koninkrijk van ... (16) de Kittim na hem, zij allen de een na de ander ... (17) anderen, aanzienlijk en arm met hen ... (18) met hen Edom en Moab en de Ammonieten ... (19) van Babylon. Op heel de aarde ... geen ... (20) en zij zullen uw nakomelingen onderdrukken tot de tijd dat ... (21) te midden van alle nati[es], het] Koninkrijk ... (22) en de naties zullen hen dien[en] ...

7. DE BOOM VAN HET KWAAD (EEN FRAGMENTARISCHE APOCALYPS - 4Q458)

We eindigen dit hoofdstuk met nog een werk in de stijl van de Woorden van Michaël en deze laatste zinnen over het Nieuwe Jeruzalem. Deze Hebreeuwse apocalyps herhaalt, hoewel fragmentarisch, thema's die van heel het brede terrein van de Qumran-literatuur bekend zijn, met name *tem'a* (onrein), *teval'a* (verslinden), 'wandelen volgens de Wetten', *yizdaku* (gerechtvaardigd of Rechtvaardig gemaakt) et cetera. Deze thema's moet men niet onderschatten. Ze verschijnen herhaaldelijk in het Damascusdocument, de Tempelrol, Hymnen en andere teksten.

'Verslinden' is van bijzonder belang in verband met het lot van de Rechtvaardige leraar en zijn relaties met de gevestigde orde in Jeruzalem; 'ze verslonden hem'. 'Rechtvaardiging' is ook van belang ten aanzien van zijn activiteiten en die van alle 'zonen van Zadok' (oorspronkelijke *Tsaddikim* Rechtvaardigen), die in CD, iv 'de Rechtvaardigen rechtvaardigen en de Boosaardigen veroordelen' - en dat op eschatologische wijze. Het heeft, zoals Paulus laat zien, ook te maken met de leerstelling van Rechtvaardigheid in het algemeen. 'Verontreiniging' - vooral van de Tempel - is een van 'de drie netten van Belial', zoals ook genoemd in Kolom iv van het Damascusdocument, en we komen er dadelijk op terug. Gewoonlijk gaat het om beschuldigingen tegen deze hogere klasse, in verband met de benoeming van hogepriesters van elders, het trouwen met vreemdelingen, en giften of offers van vreemdelingen in de Tempel.

Ondanks het fragmentarische van de Boom van het Kwaadtekst zijn er apocalyptische vermeldingen van 'Engelen', 'branden', 'vlammen' et cetera. Beelden als 'brandend vuur' hebben een bijna koranachtige klank, net als verwijzingen naar 'de maan en sterren'. Er staat ook een intrigerende vermelding in van 'de geliefde' - mogelijk verwijzend naar Abraham als 'vriend van God' - van de aard die we aantreffen in teksten als het Damascusdocument, en met name in de Brief van Jakobus. We komen deze verwijzingen naar Abraham als 'geliefde' dadelijk weer tegen. Sommigen wil-

len er verwantschap in zien met 'de beminde apostel' van het Vierde Evangelie. De tekst heeft het ook over 'de Boom van het Kwaad', hoogstwaarschijnlijk een eschatologische verwijzing naar het verhaal van Adam en Eva.

De woordkeus in zake 'onrein' en 'onreinheid' vinden we in de hele Qumran-literatuur, vooral in het Damascusdocument, de *Pesher* van Habakuk, de Tempelrol en de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6. De toepassing in deze tekst is belangrijk, vooral in verband met de analoge toespelingen op 'verslinden' en 'voorhuiden'.

Dezelfde combinatie van thema's vinden we in de *Pesher* van Habakuk, xi. 13-15. Daar wordt opzettelijk een verhulde schriftuurlijke vermelding van 'beven' omgevormd tot een toespeling aangaande de Slechte Priester, 'die niet de voorhuid van zijn hart besnijdt'. Dit beeld speelt in op het visioen van de herbouwde Tempel in Ezechiël 44:7-9, waarin ook sprake is van verontreiniging van de Tempel. Dit laatste houdt speciaal verband met de eis er opstandigen, Wetsovertreders, vreemdelingen en lieden, 'onbesneden van hart' verre van te houden. Deze passage wordt ook gebruikt om 'de zonen van Zadok' van het Damascusdocument te omschrijven. In de *Pesher* van Habakuk wordt het beeld van apocalyptische vergelding opgeroepen in verband met het 'verslinden' van de Slechte Priester en diens 'verslinden', dus vernietigen, van de Rechtvaardige Leraar (xi. 5-7 en xii. 5-7). Deze passages zinspelen ook op het beeld van de 'beker' van de goddelijke 'toorn' van de Heer. Dit soort apocalyptische beeldspraak vinden we ook in Jesaja 63:6 en Openbaringen 14:10.

Deze 'verslindings'-beeldspraak van Qumran houdt taalkundig ook verband met een groep namen als Bela (een Edomitische en Benjaminitische koningsnaam), Balaâm en Belial – de laatste is in Qumran een naam voor de Duivel. Zie voor Nieuw Testamentische analogieën van al deze namen: Paulus over Christus en 'Belial' in 2 Korintiërs 6:15, 2 Petrus 2:15, Judas 1:11 (interessant dat hieraan een toespeling voorafgaat op de Aartsengel Michaël in een twistgesprek met de Duivel) en Openbaringen 2:14. Deze groep is analoog aan de voornoemde, meer Rechtvaardigheidsgerichte verwijzingen.

Ook in deze tekst slaat de toespeling die daar op volgt op het feit dat 'ze werden gerechtvaardigd' of 'Rechtvaardigen gemaakt', wat alweer zeer betekenisvol is voor de vroege christelijke geschiedenis. De genoemde 'rechtvaardiging' heeft natuurlijk te maken met 'wandelen in overeenstemming met de Wetten' een typisch 'Jakobiaans' (gesteld tegenover 'Pauliniaans') idee van rechtvaardiging. We komen het in de Qumran-documenten doorlopend tegen – bijvoorbeeld aan het eind van de Tweede Brief over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6, en in voornoemde omschrijving van 'de zonen van Zadok'.

Weer moge de nationalistische, Wetsgerichte aard van de apocalyps duidelijk zijn, maar de laatste regel heeft ook veel betekenis. We hebben het

woord *mashuah* gelezen als 'gezalft', maar we kunnen het evengoed lezen als '*Mashiah*' – Messias (i) en u/0 zijn in de epigrafie van Qumran uitwisselbaar – wat het belang van deze tekst zou vergroten. Hoe het ook zij, het is duidelijk dat deze tekst opschuift naar een bepaald idee van 'Koninkrijk' of 'Koningschap', mogelijk dat eerder genoemde 'Koninkrijk' in Daniël 2:44.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- | | | |
|---|---------------------------|-----|
| [| ב לידיד .] | 1. |
| [| ה הידיד .] | 2. |
| [| כאהל] | 3. |
| [| לוא ידעו א]ת | 4. |
| [| שריפות אש] | 5. |
| [| ועמדו עמי מ] | 6. |
| [| אמר לרישון לאמור] | 7. |
| [| להבים ושלך המלאך הרישון] | 8. |
| [| ב מחרכת ויד את עץ הרשע] | 9. |
| [| צרים ל..] | 10. |

Fragment 2 Kolom 1

- | | | |
|---|----------------|----|
| [| ם... | 1. |
| [| היר]ח והכוכבים | 2. |
| [| השנות] | 3. |
| [| ויכרה בקן]ה | 4. |
| [| ת.חמא | 5. |
| [| הוות] | 6. |

Fragment 2 Kolom 2

- | | | |
|---|--------------------------|----|
| [| את מ.] | 1. |
| [| ויאכדו ואת ח..] | 2. |
| [| ותבלע את כל הערלים ותק.] | 3. |
| [| ויצדקו והלך על החוקים | 4. |
| [| משוח בשמן מלכות ה] | 5. |

VERTALING

Fragment 1 (1) ... aan de geliefde ... (2) de geliefde ... (3) in de tent ... (4) zij wisten niet ... (5) het branden van vuur ... (6) en de volken van de ... stonden op ... (7) [sprak tot de eerste, zeggende ... (8) vlammen en Hij zal de eers[te] Engel sturen ... (9) droog op. En hij sloeg de Boom van het Kwaad ...

Fragment 2 Kolom 1 (2) [... de maa]n en de sterren (3) ... de jaren (4) ... [h] vluchtte in (5) ... de onrein(e) (6) ... de hoeren (?)

Fragment 2 Kolom 2 (2) En hij vernietigde hem en ... (3) en verslond alle onbesnedenen en het ... (4) En zij werden gerechtvaardigd en wandelden volgens de W[et]ten ... (5) gezalfd met de olie van het Koningschap van ...

HOOFDSTUK 2

Profeten en pseudo-profeten

Joden in de periode van de Tweede Tempel en christenen daarna zijn altijd in profetieën blijven geloven. God is nooit opgehouden zijn herauten te sturen om het volk weer tot gehoorzaamheid te manen. Voor Paulus en de vroege kerkgenootschappen na hem lag het gebruik misschien een beetje anders. In Antiochië lijkt het geassocieerd te zijn met leraren, de 'profeten en leraren' van Handelingen 13:1. Mensen die door Jakobus vanuit Jeruzalem werden gestuurd om de situatie in Antiochië te beoordelen, worden in Handelingen 11:27 ook 'profeten' genoemd, net als de dochters van Filippus in 21:9. Misschien was Agabus de paradigmatische 'profeet' van deze aard, die, 'gegrepen door de Geest' in Handelingen 11:28, de hongersnood voorspelde en op soortgelijke wijze later, in 21:11, Paulus bij zijn gordel vastpakte om hem ervan te weerhouden naar Jeruzalem te gaan.

De meeste joden lijken in die tijd profetie gelijk te hebben gesteld met voorspellen en geassocieerd te hebben met waarzeggerij. Josefus geeft een aantal voorbeelden en begint, heel interessant, met Judas de Esseen, die 'nooit naast de waarheid zat' met zijn profetieën (*Oorlog* 1.78 en volgende). Hij schijnt onder andere de opkomst van Alexander Jannaeus te hebben voorspeld, de Makkabeese priester-koning die zo prominent in onze teksten figureert. Eigenlijk lijken deze vroege 'Essenen' voor Josefus een soort waarzeggers te zijn geweest, die bij de Tempel rondhingen en 'profetieën' vertelden om de ijdelheid van belangrijke personen te strelen. Later lijken mannen die zich 'Farizeeën' noemen, als rabbijn Yohanan ben Zachai in talmudische literatuur of zelfs Josefus zelf, een soortgelijke rol te vervullen.

Voor de joden van de Tweede-Tempelperiode leefde de profetie. Een echte profeet bewees zichzelf door de toekomst juist te voorspellen. Maar men wist in deze periode alleen niet meer met zekerheid welke profeten de traditie voortzetten. Josefus, die het betrekkelijk kleine aantal joodse heilige boeken afzet tegen de Griekse situatie, komt met de volgende beschrijving: 'De profeten die op Mozes volgden, schreven de geschiedenis der gebeurtenissen van hun tijd op in dertien boeken... Van Artaxerxes (464-424 v. Chr.) tot onze tijd is de hele geschiedenis beschreven, maar dit wordt niet als even betrouwbaar gezien als de vroegere verslagen, wegens het wegvallen van de precieze opvolging van de profeten' (*Apion* 1.40 en volgende).

De deur stond open voor valse profeten, en Josefus schrijft over alle 'oplichters en bedriegers die goddelijke inblazing voorwendden, opstandige acties uitlokten en de massa tot waanzin dreven. Ze voerden hen de wildernis

in, opdat God hun tekenen zou tonen van een op handen zijnde bevrijding [van Rome], (*Oorlog* 2.259). Eigenlijk waren deze 'oplichters en bedriegers' in hun bedoelingen gevaarlijker dan de bandieten waartegen hij zo van leer trekt, omdat ze *zowel* revolutionaire verandering als religieuze vernieuwing voorspelden. Dit was een gevaarlijke combinatie, die mogelijk enkele van de in dit boek opgenomen teksten kenmerkt. Wanneer we spreken over profeten in het oude Israël onderscheiden wetenschappers doorgaans twee typen: zij die boeken schreven en zij die dat niet deden. Net als Elia vertrouwden de laatsten op hun charisma om gehoor te vinden. Beide typen profeten hebben aantoonbaar bestaan in de periode van de rollen. Hoewel de Qumran-teksten per definitie alleen de verslagen van het eerste type bevatten, moet men niet zomaar aannemen dat de lezers en schrijvers van het Qumran-materiaal ongevoelig waren voor de charismatische, wonderen verrichtende profeten van het tweede type. Zoals we zagen, nam het verschijnsel toe met het vorderen van de eerste eeuw en het oplopen van de spanningen met Rome.

De laatste voortzetters van de traditie die wordt weerspiegeld in de in dit boek verzamelde literatuur maakten vrijwel zeker deel uit van deze brede, anti-vreemdelingen- en uiteindelijk anti-Romeinse beweging. De moderne naam voor deze beweging wordt ontleend aan het gedrag van de archetypische zoon van Aäron, Pinechas. Door zijn 'ijverige' verzet tegen de komst van vreemde vrouwen in het kamp werd Gods toorn afgewend van de gemeenschap en zijn 'Verbond van Vrede [met inbegrip van het priester-schap] werd voor hem en zijn nakomelingen voor altijd verworven' (Numeri 25:10-13).

Het is van belang alle plaatsen vast te leggen waar deze 'ijver' voorkomt in de Qumran-teksten, waar het meestal wordt uitgedrukt in termen van 'ijver voor de Wetten', 'ijver voor de Oordelen van Rechtvaardigheid' of 'ijver voor de Dag der Vergelding'. Gelukkig zijn we nu in staat de visionaire en profetische geschriften te bestuderen die deze revolutionaire stromingen zo blijken te hebben gestimuleerd. Onder dit soort Qumran-geschriften die uitgaan van visionaire en profetische inspiratie zijn talrijke pseudo-Mozes-teksten (sommige eerder uitgegeven, al komen wij met een nieuw voorbeeld, de Engelen van Mastemot en de Heerschappij van Belial), Pseudo-Jeremia, Tweede Ezechiël, en de cyclus van geschriften met betrekking tot het boek Daniël.

8. DE ENGELN VAN MASTEMOT EN DE HEERSCHAPPIJ VAN BELIAL (4Q390)

Deze apocalyptische tekst, die we hebben genoemd naar de prachtige toespelingen erin, had in hoofdstuk 1 kunnen staan wegens zijn visionaire aard, of zelfs in hoofdstuk 7 met Hymnen en Mystериën. Aangezien hij ech-

ter in de eerste en niet in de derde persoon is geschreven, en duidelijk is bedoeld als een rechtstreekse uitdrukking van Gods woorden, plaatsen we hem in dit profetische gedeelte. Verband houdend met zowel Ezechiël als Daniël, bevat hij eveneens een toespeling van Hosea. De tekst, die we een pseudo-Mozestekst kunnen noemen, of zelfs een pseudo-Aärontekst, vertoont ook sterke parallellen met Jubileeën en Henoch.

De overeenkomsten met het aansporende gedeelte van de inleidende kolommen van het Damascusdocument zijn wezenlijk, met inbegrip van de nadruk op 'breken van het Verbond' (CD, i.20), 'verontreiniging van de Tempel' (iv.18), 'verdwalen' (i.15) en 'wandelen in de koppigheid van hun harten', die we hier vinden (ii.17, iii.5, 11-12). De uitdrukking 'Zij willen Mijn Tempel verontreinigen' is rechtstreeks analoog met een van de 'drie netten van Belial' in het Damascusdocument. Dit zijn 'overspel', 'rijkdommen' en 'verontreiniging van de Tempel', die Belial zou hebben ingezet als 'drie soorten van Rechtvaardigheid', waarmee hij Israël 'in zijn greep zou hebben genomen'. Uiteraard zijn toespelingen op 'de Heerschappij van Belial' in zowel de Engelen van Mastemot als het Damascusdocument duidelijk, zoals in veel van de documenten die in ons eerdere commentaar aangaande 'verslindings'-toespelingen worden genoemd.

Dergelijke toespelingen zijn ook evident in de *Pesher* van Habakuk, waar veel van dezelfde woorden worden gebruikt, met name 'breken' of 'Brekers van het Verbond' (ii.6, viii.16, tegengesteld aan 'handhaven' of 'Handhavers van het Verbond' – verband houdend met de omschrijving van 'de Zonen van Zadok' in de Gedragsregels), en de algemene nadruk op 'verontreinigen', 'roven van Rijkdommen' (1QpHab, viii.11, xii.10; een van de andere 'de drie netten van Belial'), 'profiteren' (ix.5, 12), 'geweld' (viii.11, xii.6-9) en die 'toorn', in verband gebracht met 'vernietiging' in 1QpHab, xi-xii, besproken in de inleiding van de Boom van het Kwaadtekst.

Weer worden de fundamentele homogeniteit van beelden en vocabulaire en hun terugkeer van document op document bevestigd, wat de indruk versterkt dat we hier met een *beweging* te maken hebben – in dit geval een apocalyptische, Messiaanse en eschatologische. De tegenstelling 'handhaven' en 'breken' van de Wet of het Verbond, om nog te zwijgen van de nadruk op 'doen' ('de Wet doen'), die aanwezig is in dit document, is tevens de ruggegraat van de Brief van Jakobus (1:22-27 en 2:9-11). Hetzelfde kan men zeggen van toespelingen op 'koppigheid van hart' en 'Rijkdommen'. In Regel 11 van Fragment 1 wordt een nieuwe uitdrukking ingevoerd, de Engelen van Mastemot. Behalve op beeldspraak in Hosea 9:7-8, die heel interessant, vooraf wordt gegaan door een verwijzing naar het 'bezoeken', genoemd in de Messias van de Hemel en de Aardetekst en doorklinkend in het Damascusdocument, is de uitdrukking gebaseerd op een variant op het parallelle 'Satan', met de betekenis van 'haten', 'vijandig zijn' of 'zich verzetten'. Dit zijn duidelijk dezelfde gevallen Engelen of hemelse 'Wachters' die in Henoch en het Damascusdocument prominent optreden. Het gebruik

van *mastema* gaat over in de Pseudo-clementinische literatuur (Hellenistische romans, toegeschreven aan Clemens, de helper van Petrus, die hun uiteindelijke vorm krijgen in de derde tot vierde eeuw) in de vorm van de 'vijandige man-', 'vijand-', of 'tegenstander'-terminologie (kennelijk van toepassing op Paulus, 'de vijand van God'; verg. Jakobus 2:23, die Abraham bespreekt als 'de vriend van God'). Hier kan men de toespeling opvatten als de 'Engelen van de Duisternis' of de 'Vijandelijke Engelen'.

De chronologie van deze apocalyps volgt tot op zekere hoogte die van Jubileëen en voert ons naar dezelfde periode die in het Damascusdocument wordt voorspeld. Ook wordt er rechtstreeks verwezen naar Daniël 9:2. De enige vraag is of de door deze schrijvers gevolgde chronologie nauwkeuriger is dan die welke we bij Josefus of talmudische overleveringen aantreffen, die vaak in het geheel niet betrouwbaar is. Hebben zij een duidelijk idee van zeven jubelperioden in absolute chronologische termen?

Er is ook sprake van een anti-priesterlijke tendens in de apocalyps, in die zin dat net als bij Ezechiël de priesters zijn 'gewaarschuwd', maar hun breken van de Wet en het Verbond, het roven van Rijkdommen, en geweldpleging gaan ook meteen even ver als 'verontreiniging van de Tempel'. Of dit verband houdt met een pre-Makkabeese, de Makkabeese of de Herodianeense periode is moeilijk te zeggen, maar de onbuigzame, nationalistische en anti-corruptieve houding is constant. En deze houding is ook in de huidige tijd nog steeds actueel.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. [] .. []
2. [ו]מפ[רים] שוב [] כני אהר[ן] [] שבעים שנה []
3. ומשלו בני אהרון בהמה ולא יתהלכו [בדר]כי אשר אנוכי מצ[ו]ך אשר
4. תעיד בהם ויעשו גם הם את הרע בעיני ככל אשר עשו ישראל
5. בימי ממלכתו הרישונים מלבד העולים רישונה מארץ שבים לבנות
6. את המקדש ואדברה בהמה ואשלחה אליהם מצוה ויבנו ככול אשר
7. עזבו הם ואבותיהם ומתום הדור ההוא ביובל השביעי
8. לחרבן הארץ ישכחו חוק ומועד ושבת וברית ויפרו הכול ויעשו
9. הרע בעיני והסתרחי פני מהמה ונתתים ביד איביהם והסגרת[ים]
10. לחרב והשארתי <מהם> פליטים למע[ן] אשר לא י[כ]ל[ו] בחמתי [ו]בהסתר פ[ני]
11. מהם ומשלו בהמה מלאכי המש[ם]מות ו. [ו]ישוב[ו]
12. ויעשו [] את הרע בעינ[י] ויתהלכו כשר[ירית] לבם []
13. [] [ת] [] .. []

Fragment 2 Kolom 1

1. [] [] []
2. [את] [בית] [י] [ואת] [מזובחי] [וא] [ת] [מקדש] [הקדש]
3. [עשה] [בן] [] [כ] [י] [אלה] [יביאו] [עליהם] [] [ן] [ות] [הי]

4. ממשלת בליעל בהם להסגירם להרב שבע שנים] מתחלת ה[ויבל הוא יהיו
5. מפרים את כול חקותי ואת כל מצותי אשר אצוה א[ותם ואשלח להם] עבדי הנביאים
6. וי[חל]ו להריב אלה באלה שנים שבעים מיום הפר ה[חוק וה]ברית אשר יפרו ונתתים
7. [ביר מל]אכי המשטמות ומשלו בהם ולא ידעו ולא יבינו כי קצפתי עליהם כמועלם
8. אשר עז[בוני ויעשו הרע בעיני ובאשר לא הפצתי בחרו להתעבר להון ולבצע
9.] אשר לר[ע]ו יגולו ויעשוקו איש את רעהו את מקדשי ישמאו
10.] ואת [מו]עדי ..]ם וכבני[הם] יחללו[ו] את זר[ע]ם כוהניהם יחמסו
11.] יה[ה].]הם ואת
12.] יחם.

Fragment 2 Kolom 2

1.]
2.]
3. ח]
4. מעליה]
5. ובדבר]
6. אנחנו שת]
7. ידעו ואשלח] ה
8. וכרחמים לבקש]
9. בקרב הארץ]ו[על א.
10. אחוזתם ויזבחו בה]
11. יחללו בה ו[א]ת מזבח]

VERTALING

Fragment 1 (2) [en] br[eken ...] opnieuw (?)... de zonen van Aär[on] ... zeventig jaar ... (3) en de zonen van Aäron zullen over hen heersen maar zij zullen niet [in] Mijn [Wege]n wandelen, hetgeen ik u bevee[el] en waarvoor (4) u hen zult waarschuwen. Ook zij (dat wil zeggen de zonen van Aäron) zullen doen wat Kwaad is in mijn ogen, precies zoals Israël deed (5) in de beginperiode van zijn Koninkrijk – behalve diegenen die als eerste uit het land zullen trekken waar zij gevangen waren, om de (6) Tempel te bouwen. En ik zal tot hen spreken en hen Geboden sturen en zij zullen begrijpen in welke mate (7) zij hebben gedwaald, zij en hun voorvaderen. Maar vanaf het einde van die generatie, dat samenvalt met het Zevende Jubeljaar (8) sinds de verwoesting van het land, zullen zij Wet en feestdag, sabbat en Verbond vergeten. Zij zullen alles breken (dat wil zeggen wetten en geboden overtreden) en doen (9) wat kwaad is in Mijn ogen. Om die reden zal Ik Mijn gezicht van hen afwenden en hen in de handen van hun vijanden geven, [hen] overleverend (10) aan het zwaard. Maar ik zal een deel (van hen) sparen, zodat[er] zij door Mijn toorn [en] doordat ik Mijn gezicht van hen afwend niet zullen worden ver[niet]igd. (11) En de Engelen van Mas[t]emot zullen over hen heersen en ... zij zullen zich afwenden (12)

en doen ... wat Kwaad is in Mijn ogen, wandelend in de koppig[he]id van hun hart ...]

Fragment 2 Kolom 1 (2) [Mijn] huis [en Mijn altaar en] de Heili[ge] Tempel ... (3) zo zal het worden gedaan ... w[ant] deze dingen zullen hen overkomen ... en (4) de heerschappij van Belial (zal) op hen (zijn) en zij zullen een week van jar[en] overgeleverd zijn aan het zwaard ... [Vanaf het begin van] dat Jubeljaar zullen zij (5) al Mijn Wetten en al de Geboden die ik h[en] heb bevolen breken, [hoewel ik hen] mijn dienaren, de Profeten, [stuur.] (6) En zij zul[le]n met elkaar ruzie [beginnen] te zoeken. Zeventig jaar na de dag dat zij de [Wet en het] Verbond braken, zal ik hen [in de macht (7) van de En]gelen van Mastemot geven, die zullen over hen heersen en zij (dat wil zeggen de mensen) zullen niet weten, noch begrijpen dat ik kwaad op hen ben vanwege hun rebellie, (8) [omdat] zij Mij [ver]lieten en deden wat kwaad was in Mijn ogen en omdat zij kozen wat Mij niet bevalt, anderen overweldigden omwille van Rijkdom en woekeren (9) ... Zij zullen hun naa[s]ten beroven en elkaar onderdrukken en Mijn Tempel onrein maken (10) ... en] Mijn feestdagen door [hun] kinderen zullen [zij] hun zaa[d] verontreinig[en.] Hun priesters zullen geweld plegen ... **Fragment 2 Kolom 2** (4) daarvan ... (5) en met een woord ... (6) wij ... (7) zij zullen weten en ik zal sturen ... (8) en met erbarmen om te vrage[n ...] (9) in het midden van het land [en] op ... (10) hun bezit en zij zullen er op offeren ... (11) zij zullen het ontheiligen en het altaar ...]

9. PSEUDO-JEREMIA (4Q385)

Deze tekst, toegeschreven aan de profeet Jeremia, vertoont veel interessante kenmerken. Allereerst moet men letten op de schijnbaar uitwisselbare aanduidingen van de Heer en God. De voornoemde nadruk op 'handhaven van het Verbond' wordt voortgezet – in dit geval zelfs in gevangenschap. In het tweede en derde fragment verandert de stijl – als alle fragmenten al tot hetzelfde document behoren – en gaat over in de eerste persoon, zodat het meer gaat lijken op een pseudo-Ezechiëltekst, hoewel men dit ook kan menen door de curieuze historische informatie in Fragment 1.

Natuurlijk is in deze context de term 'pseudo' mogelijk misplaatst, daar vele mensen hebben betwijfeld of de bijbelse Jeremia helemaal het werk is van een enkele persoon van die naam. Waarschijnlijk bleven na de dood van Jeremia veel van zijn volgelingen zijn woorden vereren en zijn uitspraken verzamelen, en velen menen dat zij in feite enkele delen van het bijbelboek rangschikten of samenstelden. We weten niet hoelang dit proces doorging, maar op een bepaald moment moet het als pseudo-epigrafisch worden beschouwd. Het valt moeilijk uit te maken waar de historische profeet is opgehouden en de overlevering begint, en dus ook waar dit fragment thuis hoort. Deze tekst kan dan ook als authentiek zijn beschouwd, en ze bevat tevens veel interessante historische bijzonderheden.

In het tweede en derde fragment hebben we niet alleen de 'Mensenzoon'-ter-

minologie van Ezechiël, maar ook een waarschijnlijke parallel met de toespeeling op de verrijzenis in Daniël 12:2. Weer is de samenhang groot met het ethos van andere Qumran-documenten. In deze context moeten we letten op de positieve houding jegens David, met een parallel bijvoorbeeld in Kolom 5 van het Damascusdocument, net als Regel 28 en verder van de Tweede Brief over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6, waarin David een man van 'vrome werken' wordt genoemd, wiens zonden hem werden 'vergeven'. Een andere interessante vermelding is die van 'het land van Jeruzalem' in Regel 2 van Fragment 1. Dit verhoogt sterk het historische idee van het geheel, aangezien Juda of 'Yehud' (de naam van het gebied op munten uit de Perzische periode) in die tijd uit weinig meer bestond dan Jeruzalem en omgeving.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

1.] ירמיה הנביא מלפני יהוה [
2.] אשר נשבו מארץ ירושלים ויבואו [
3.] ונות נבחרדן רב השבחים [
4.] ים ויקח את כלי בית אלוהים ואת הכהנים [
5.] ובני ישראל ויביאם בבל וילך ירמיה הנביא [
6.] הנהר ויצום את אשר יעשו בארץ שביא[ם] [
7.] בקול ירמיה לדברים אשר צוהו אלהים [
8.] ישמרו את ברית אלהי אבותיהם באר[ץ] [
9.] אשר עשו הם ומלכיהם וכהניהם [שבים]
10.] לל[] ואלהים ל[] [

Fragment 2

1.] מאחרי פני ולא רם לבבו ממני [
2.] וישלמו ימיו וישב שלמה [בנו על כסאו]
3.] ואחנה נפש איכיו כנפש [
4.] ואקחה עידי עולה [
5.] ל[] [

Fragment 3

1.] ...[]
2.] יהוה ויקומו כל העם וידברו [ע.] [
3.] את יהוה צבאות ואף אני מן [תי עמה.] [
4.] ואמר יהוה אלי בן [אדם] [אלהים]
5.] תם ישכבו עד אשר [
6.] יכם ומן הארץ [
7.] <נאשם> מצ[] [

VERTALING

Fragment 1 (1) ... Jeremia de Profeet voor de Heer (2) [... di]e als gevangenen waren meegenomen uit het land van Jeruzalem en zij gingen (3) ... Nabuzaradan de commandant van de lijfwacht (4) ... en hij na[m d]e vaten van het Huis van God en de priesters (5) [... en] de kinderen van Israël en brachten hen naar Babylon. En Jeremia de Profeet ging (6)... de rivier en hij gebood hen wat zij moesten doen in het land van [hun] gevangenschap (7) ... naar de stem van Jeremia, over de dingen die God hem gebood (8) ... en zij zullen het Verbond van de God van hun vaderen handhaven in het la[nd van] (9) [hun gevangenschap ...] dat deden zij, zij en hun koningen en hun priesters (10) ... God ...

Fragment 2 (1) ... Mij te volgen, noch werd zijn hart te trots om M[ij] te dienen ... (2) en zijn dagen waren voltooid en Salomo [zijn zoon] zat [op zijn (Davids) troon ...] (3) en ik gaf de ziel van zijn vijanden in ruil voor de ziel ... (4) en ik greep de getuigen van het Kwaa[d ...]

Fragment 3 (1) ... (2) ... de Heer en heel het volk stonden op en zij zei[den ...] (3) de Heer van de Machten en ook ik ... haar volk ... (4) *vacat* En de Heer zei tegen mij: ['Mensen]kind ... God ... (5) zij zullen slapen to[t ...] (6) en uit het land (7) hij werd schuldig verklaard ...

10. TWEDE EZECHIËL (4Q385-389)

Deze tekst neemt weer de thema's op die we al eerder in dit hoofdstuk tegenkwamen. Beginnend in Fragment 1, met een min of meer bekend visioen van Ezechiëls Strijdwagen, gaat ze in de opeenvolgende fragmenten over op meer apocalyptische en eschatologische thema's. In de Regels 4 en volgende van Fragment 3 Kolom 1 wordt de welbekende 'botten'passage opgeroepen met een duidelijk nog grotere nadruk op de idee van verrijzenis, die we al in verscheidene teksten tegenkwamen en die in de volkse geest geassocieerd werd met deze passages van Ezechiël. Zo gebruikt de 'botten'-passage van Ezechiël ook de veelzeggende woorden 'sta op', die we eerder tegenkwamen, en werd ze gevonden onder de vloer van de synagoge in Masada, waar ze niet zonder reden zal zijn begraven.

Hier wordt de passage in Regel 1-2 in feite verbonden met de beloning voor hen die 'de wegen van Vroomheid en 'Rechtvaardigheid hebben bewandeld', dat wil zeggen, we bevinden ons in het kader van een eschatologisch Oordeel. De *Chesed* (Vroomheid) en *Zedek* (Rechtvaardigheid)leerstellingen zijn absoluut fundamenteel voor Qumran, net als voor het christendom daarna, en, wat niet hoeft te verbazen, voor de traditie van de joodse kabbala. Ze vormen ook de twee grondbeginselen van de 'verzets'beweging in deze periode; zoals Josefus het formuleert, leerde Johannes 'Rechtvaardigheid jegens mensen en Vroomheid jegens God' (*Ant.* 18.116). Josefus verbindt deze tevens aan de 'Essenen' gedragslijn (*Oorlog* 2.128 en volgende en *Ant.* 15.375), en ze vormen de grondslag voor de twee 'liefdes'geboden die

ook voorkomen in de evangeliën over wat Jezus leerde: 'Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf' – houden van mensen – en 'Gij zult de Heer uw God liefhebben' – houden van God (Matteüs 22:37 en volgende, Marcus 12:30 en volgende, Lucas 10:27). Ook hier wordt Vroomheid omschreven als 'houden van Uw Naam', wat laat zien dat deze begrippen absoluut consequent worden gebezigd in de hele literatuur van de Tweede Tempel.

In Qumran, net als in het vroege christendom en bij Jakobus 2:8, had 'de naaste liefhebben als zichzelf' een economische dimensie die uitloopt op de veroordeling van 'Rijkdommen', en de 'Armen'terminologie. Als men economisch onderscheid maakte tussen mensen, was het onmogelijk volmaakt Rechtvaardig te zijn. Zie in deze context Kolom vi.20-21 van het Damascusdocument, waar het Rechtvaardigheidsgebod direct wordt gevolgd door de verwijzing naar 'de Zachtmoedigen en de Armen'.

De tekst gaat nu over op meer historische toespelingen, waaronder een mysterieuze over 'een zoon van Belial'. De woordkeuze in Fragment 3, Kolom 3 is typisch die welke we in andere Qumran-teksten aantreffen. We zien de vermelding van 'Vertrapt' (*Dal*) en beeldspraak van de 'beker', verwijzend naar, zoals we al zagen, die goddelijke vergelding die zo belangrijk is voor de *Pesher* van Habakuk, en die ook met betrekking tot Babylon wordt genoemd in Openbaringen 14:8-11. Deze beeldspraak van de 'beker' in de *Pesher* van Habakuk is uiterst belangrijk, omdat ze voor veel commentatoren ten onrechte zou verwijzen naar dronkenschap – de dronkenschap van de Slechte Priester. Maar dit is volkomen onjuist. Ze verwijst in werkelijkheid, zoals hier, naar die goddelijke vergelding die de Slechte Priester treft wegens de vernietiging van de Rechtvaardige Leraar en zijn collega's.

In Regel 4 van Fragment 4-6 zien we het woord 'verwerpen' gebruikt (*ma'as*), dat we over het algemeen aantreffen in verband met de activiteiten van de leugenaar in de *Pesher* van Habakuk en andere Qumran-documenten. In Regel 15 staat ook een vermelding van 'de priesters van Jeruzalem' – zie de *Pesher* van Habakuk en andere Qumran-documenten. In Regel 15 staat ook een vermelding van 'de priesters van Jeruzalem' – zie de *Pesher* van Habakuk, ix. 4-5: 'de laatste priesters van Jeruzalem' – en in regel 13 opnieuw een verwijzing naar 'de Engelen van Mastemot', de Satan of Belial die we tegenkwamen in de Engelen van Mastemot- en de Heerschappij van Belialtekst. Om deze vermeldingen, en omdat beide teksten in de eerste persoon staan, is het waarschijnlijk dat deze teksten of in hun geheel bij elkaar horen, of deel uitmaken van hetzelfde document.

Deze verwijzingen naar een Tijdperk van Slechtheid, overheerst door 'de Engelen van Mastemot', en naar zowel een 'godslasterlijke koning' als een 'zoon van Belial' versterkt deze verbanden en vergroot het belang van de tekst. Er is beweerd dat toespelingen van Tweede Ezechiël terugkomen in het Epistel van Barnabas, een werk uit de tweede eeuw, boordevol met dezelfde soort vermeldingen als in deze verzameling. Het Epistel van Barnabas

bas staat zo vol toespelingen als 'de Weg van de dood', 'handhaven van de wet', 'Rechtvaardigheid', 'het Laatste Oordeel', 'onbesneden hart' en 'de Duistere Heer' (analoog aan zowel Belial als *mastema*) dat het moeite zou kosten geen parallellen te vinden.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. והיו עמי הן
2. בלב טוב ובנפש חפצה
3. וחבא כמעט קט
4. ומבקיעים
5. המראה אשר ראה יחזקאל
6. ננה מרכבה וארבע חיות חיות ובלכתן לא יסבון
7. אחור על שתי תלך החיה האחת ושתי רגליה
8. רגל [ל] [ל] [ל] תהיה נשמה ופניהם זה בעקב זה ודרמות
9. הפנים אחד ארי אחד נשר ואחד עגל ואחד של אדם והייתה יד
10. אדם מחברת מגבי החיות ודבקה ב[כנפיהן] והאופנים
11. אופן חובר אל אופן בלכתן ומשני עברי האופנים שבלי אש
12. והיה בתוך גחלים חיות כנחלי אש [כמראה לפידים כינות]
13. האופנים והחיות והאופנים ויהי על ראשם רקיע כעין
14. הקרח הנורא ויהי קול [מעל הרקיע

Fragment 2

1. [תחת דוני] ולבני
2. הומה את נפשי ויתבחלו הימים מהר עד אשר יאמרו [כל בני]
3. האדם הלא ממחרים הימים למען יירשו בני ישראל [את ארצם]
4. ויאמר יהוה אלי לא אשניב פניך יחזקאל ה[נ]ה א[מ]דר [העת וקצרת]
5. את הימים ואת השנים
6. מצער כאשר אמרת לן
7. [כי] פי יהוה דבר אלה

Fragment 3 Kolom 1

1. [ואמרה יהוה ראיתי רבים מישראל אשר אהבו את שמך]
2. [וילכו בדרכי צדק ואלה מתי יהיו והכה ישתלמו חסדם]
3. [ויאמר יהוה אלי אני אראה א[ת] בני ישראל וידעו]
4. [כי אני יהוה ויאמר בן אדם הנבא על העצמות]
5. [ואמרת הקרבו עצם אל עצמו ופרק ולפרק ויהי]
6. [בן ויאמר שנית הנבא ויעל בשר עליהם ויקרמו עור]
7. [מלמעלה]
8. [ויהי בן ויאמר טוב הנבא א[ל] ארבע רחות]
9. [השמים ויפחו הרחות בם ויעמוד ע[ם] רב אנשים]

Fragment 3 Kolom 2

1. וידעו כי אני יהוה vacat ויאמר אלי התבונן
2. בן אדם באדמת ישראל ואמר ראיתי יהוה והנה חרבה
3. ומתי תקבצם ויאמר [יהוה בן בליעל יחשב לענות את עמי]
4. ולא אניח לו ומשלו לא יהיה והמן הסמא זרע לא ישאר
5. ומנצפה לא יהיה תירוש ותזיו לא יעשה דבש [] ואת
6. הרשע אהרג במקף ואת בני אוציא ממקף ועל ש[א]רם אהפך
7. כאשר יאמרו היה השל[ו]ם והשדך ואמרו תש[ו]בון הארץ
8. כאשר היתה בימי [] קדם בכך נשיר [יהם במ] []
9. [באר] כע רחות השמים [את] []
10. [כא]ש בערת כן []

Fragment 3 Kolom 3

1. ודל לא יחן ויביא אל בבל ובבל ככוס ביד יהוה כדמן
2. ישליכנה []
3. בבבל והיתה []
4. מדור שדיך []
5. חרבה [א]רצם []

Fragment 4-6

2. [והממלכה תשוב לגוים שנים ר]בים ובני ישראל [ל]
3. [] על כבוד בארצות שבים ואין vacat משיע להם
4. יען ב.ען חקתי מאסו ותרתו געלה נפשם על כן הסתרת
5. פני מ[הם] עד אשר ישלמו עונם vacat וזה להם האות בשלם
6. עונם [] עזבתי את הארץ כרום לבכם ממני ולא ידעו
7. כן [] שבו ועשו רעה vacat [] [] [] [] []
8. [והפרו את הברית אשר כרת] עם אב[הם] ועם [] צחק ועם
9. [יעקב וכימים] ההמה יקום מלך לגוים גרפן ועשה רעות
10. [בן] את ישראל מעם בימו אשכור את מלכות
11. מצרים [] ואת מצרים ואת ישראל אשכור ונתתי לחרב
12. [ב]מותי א[רץ] [רץ] ורחקתי את האדם ועזבתי את הארץ
13. ביד מלאכי המשטמות הסתרת [את פני מיש]אל וזה להם
14. האות כיום עזבו את הארץ בד []
15. כהני ירושלים לעבוד אלהים אחרים []
16. [מלכים] שלשה אשר ימלכו []

VERTAALING

Fragment 1 (1) en mijn volk zal ... zijn (2) met een blij hart en met een [gewillige] [lel...] (3) en verberg uzelf een poos[je ...] (4) en splijten ... (5) het visioen dat Ezechiël zag ... (6) een schittering van een wagen en vier levende wezens; een levend

wezen [... en zij keerden zich niet] om [terwijl zij liepen;] (7) elk levend wezen liep op twee (benen); [zijn] twee ben[en ...] (8) was geestelijk en hun gezichten waren met elkaa[r] verbonden. [Wat betreft de vorm van de] (9) ge[zichten: een (was dat) van een leeuw en ee[n van een arend en een van een kalf en een van een mens. El[k had de hand van] (10) een mens verbonden vanaf de ruggen van de levende wezens en vastgemaakt aan [hun vleugels.] En de w[ielen ...] (11) de wielen verbonden zich met elkaar terwijl zij zich verplaatsten en uit de twee zijkanten van de w[ielen kwamen stromen van vuur] (12) en te midden van de kolen [be]vonden zich levende wezens, als kolen van vuur, [fakkels, als het ware, te midden van] (13) de wi[el]en en de levende wezens. [Boven hun hoofd] was [een uitspansel dat eruit zag als] (14) het angstaanja[gende] ijs. [En van boven het uitspansel] kwam een geluid ...

Fragment 2 (1) ... in plaats van mijn verdriet ... [En mijn hart] (2) is in verwarring, tezamen met mijn ziel. Maar de dagen zullen zeer snel voorbijgaan tot [heel de mens]heid zal zeggen: (3) 'Is het niet zo dat de dagen snel voorbij gaan opdat de kinderen van Israël [hun land] in bezit kunnen nemen?' (4) En de Heer zei tegen mij: 'Ik zal u niet wei[ge]ren, Ezechiël. Zie, ik zal [de tijd] me[t]jen [en] (5) de dagen en de jare[n korter maken] ... (6) een beetje. Zoals u zei tegen ... (7) [Want] de mond van de Heer heeft deze dingen gesproken.

Fragment 3 kolom 1 (1) [En ik zei: 'Heer, ik heb vele mannen uit Israël gezien die] van Uw Naam [hiel]den (2) [en wandelden op de Wegen van Rechtvaardigheid. En deze dingen, wanneer zullen zij gebeuren, en] hoe zal hun Vroomheid worden beloond?' (3) [de Heer zei tegen mij: 'Ik zal d[e kinderen van Israël] laten zien, en zij zullen weten, (4) [dat ik de Heer ben.' Toen zei hij: 'Mensenkind, profet]eer over de beenderen (5) [en zeg: 'Kom nadér tot elkaar, heen tot zijn heen] en gewricht tot zijn gewricht.' En dat gebeurde. (6) [Toen zei hij voor de tweede keer: 'Profeteer, en laat vlees he]n [bedekken] en laat ze [van boven] bedekt worden met huid ... (7) en laat er pezen op hen komen.' (8) [En dat gebeurde. Toen zei hij opnieuw: 'Profeteer to]t de vier winden (9) [van de Hemel en laat de winden over hen blazen en zij zullen opstaan - een] groot [vol]k, mannen ...'

Fragment 3 kolom 2 (1) 'en zij zullen weten dat Ik de Heer ben.' *vacat* En hij zei tegen mij: 'Kijk eens goed, (2) Mensenkind, naar het land van Israël.' En ik zei: 'Ik zie het Heer; het is verlaten.' (3) 'Wanneer zult u hen bijeenbrengen?' En de Heer ze[i]: 'Een zoon van Belial zal plannen smeden om mijn volk te onderdrukken, (4) maar ik zal hem niet toestaan dat te doen. Zijn heerschappij zal niet bestaan, maar hij zal bewerkstelligen dat een menigte onrein wordt [en] er zal geen zaad over zijn. (5) De moerbeiboom zal geen wijn produceren, noch de bij honing ... (6) Ik zal de Goddeloze in Memphis doden en Mijn Zonen uit Memphis leidend zal ik mij tegen de r[e]st keren. (7) Net zoals zij zullen zeggen: 'Vr[e]de en rust is (van ons)', zo zullen zij zeggen: 'Het land rust vredig.' (8) Net zoals het was in de dagen van ... voorheen, ... zo (9) [in de v]ijer hoeken van de hemel ... (10) [als een] verterend [vu]ur ...

Fragment 3 kolom 3 (1) ... en ook zal hij geen genade hebben met de Vertrapt en hij zal naar Babylon gaan. Babylon nu, is als een beker in de hand van de Heer; als afva[l] (2) zal hij het wegwerpen ... (3) in Babylon en het zal ... zijn (4) de woning van uw velden ... (5) hun [la]nd zal verlaten liggen ...

Fragmenten 4-6 (2) ... en de heerschappij zal [v]ele [jaren] door de Heidene[n] worden overgenomen, terwijl de kinderen van Israël [...] (3) een zwaar juk in de landen van hun gevangenschap en zij zullen geen [*vacat*] Verlosser hebben (4) omdat ... zij Mijn Wetten hebben verworpen en hun ziel Mijn leer heeft veracht. Daarom houd ik (5) Mijn gezicht voor [hen verborgen, totdat] zij de maat van hun zonden volmaken. *vacat* Dit zal het teken zijn voor hen, wanneer zij de maat van (6) hun zonde volmaken ... Ik heb het land verlaten omdat zij hun hart tegen Mij hebben verhard en zij weten niet (7) da[t] ... zij [steed]s opnieuw Kwaad [hebben] gedaan ... *vacat* ... (8) [en zij braken mijn Verbond dat ik had gesmeed] met Ab[raham, I]zaäk en (9) Jakob. [In] die [dagen] zal onder de Heidenen een koning opstaan die God lastert en (hij zal) kwade dingen doen ... (10) Israël een volk (te zijn.) In zijn dagen zal ik het Koninkrijk van (11) Egypte breken ... zowel Egypte als Israël zal ik breken (en) overleveren aan het zwaard. (12) ... [hol]ge plaatsen van het l[and...] Ik heb (zijn) inwoners verwijderd en het land achtergelaten in (13) de handen van de Engelen van Mastemot (Satan/Belial). Ik heb [Mijn gezicht voor Is]raël verborgen. Dit zal voor hen het teken zijn: (14) op de dag dat zij het land verlaten ... (15) de priesters van Jeruzalem om andere goden te dienen ... (16) drie [koningen] die zullen heerse[n] ...

11. PSEUDO-DANIEL (4Q243-245)

De pseudo-Daniëlstukken die volgen beschrijven een of meer gelegenheden waarbij Daniël voor koning Belsazar stond (zie Daniël 5). Net als Pseudo-Jeremia, Tweede Ezechiël en het Damascusdocument verschaffen ze een tergend mysterieuze en dikwijls apocalyptische visie op de geschiedenis. Deze tekst gaat over: 1. de zondvloed en de toren van Babel; 2. de uittocht uit Egypte; 3. de Babylonische ballingschap; 4. de eerste vier koninkrijken (zie ook het Visioen van de Vier Koninkrijken); 5. naar het lijkt het Hellenistische tijdperk; en 6. waarschijnlijk de Romeinse tijd van de 'laatste dagen' of het 'eind der tijden'.

De Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuagint, die gebruikt werd door de joden in Alexandrië en Egypte, en later door christenen in het oosten, bevat verscheidene aanvullende Daniël-verhalen, verweven met het bijbelboek. Sommige van deze teksten zijn mogelijk zelfs ouder dan Daniël, terwijl andere het eenvoudig interpreteren. Van zijn kant laat Josefus een glimp zien van hoe door een joodse geschiedschrijver uit de eerste eeuw tegen Daniël werd aangekeken: 'Een van de grootste profeten... want de boeken die hij schreef (let op het meervoud hier) en naliel worden nu nog door ons gelezen... Hij voorspelde niet alleen de toekomst, zoals andere profeten, maar gaf ook aan wanneer de gebeurtenissen zouden plaatsvinden (*Ant.* 10. 266-8).

Deze beschrijving heeft niet alleen relevantie voor deze tekst, maar ook voor de kijk op profeten als waarzeggers met bijzondere kennis over de toekomst in de eerste eeuw, hetgeen we bespraken in de inleiding tot dit hoofd-

stuk. Het geloof dat Daniël niet alleen voorspelde wat er ging gebeuren, maar ook het wanneer, was ongetwijfeld een factor van betekenis bij de opstand tegen Rome in 66. Bijvoorbeeld, de zeventig jaar van toorn in Daniël 9:2 – een punt van belang in de Oorlogsrol van Qumran – kan zijn gezien als de periode tussen het eerste uitbreken van revolutionaire activiteit ten tijde van Herodes' dood in 4 na Chr. (niet toevallig de tijd van Jezus' geboorte) en de eerste oproep tot de opstand (in 66); of 'de tijd, twee tijden, en een halve' die uitlopen op 'de Eindtijd' in Daniël 12:7, de drieënehalf jaar tussen de steniging van Jakobus de Rechtvaardige in 62 en het uitbreken van de opstand.

Dit brengt ons bij de belangrijkste apocalyptische verwijzingen naar de 'Koningen van de Volken' en 'het Koninkrijk van de Volken' in deze tekst, analoog aan vermeldingen van een 'godslasterende Koning' of een 'zoon van Belial' in de vorige tekst. Deze vermeldingen zijn verleidelijk. Als ze betrekking hebben op de eerste eeuw, dan is het heel goed mogelijk, afhankelijk van de interpretatie en reconstructie van de namen, dat het op Herodes slaat, en misschien zelfs op zijn vader Antipater, in Regel 30-31.

Het noemen van 35 jaren in Regel 31 komt natuurlijk heel dichtbij de duur van Herodes' bewind tussen 39 v.Chr. en 4 v.Chr., maar dit is slechts een suggestie waarmee we voorzichtig moeten zijn. Of zo'n reconstructie mogelijk is hangt waarschijnlijk af van de interpretatie van deze toespelingen op 'de Koningen van de Volken'/'Koninkrijk van de Volken' in Regel 24, 35 en 36. De 'Koningen van de Volken' is, zoals we zeiden, een toespelings die we vinden in een cruciaal gedeelte van het Damascusdocument (viii.10) over 'verontreiniging van de Tempel', de 'schatkamer', 'overspel' (mogelijk zelfs incest), het 'gif van adders' – het 'Konings'wezen wordt specifiek vereenzelvigd met de adders – et cetera. Zoals we zagen staan er ook in de *Pesher* van Habakuk vermeldingen van 'volken' en 'toegevoegden van de volken'.

De term 'volken' is, aldus gebruikt, bekend in Romeinse jurisprudentie, om de onbeduidende provincies met name in het oostelijk deel van het Imperium mee aan te duiden, en hun koningen. Zelfs Paulus gebruikt in Romeinen 11:13 deze terminologie als hij zich richt tot de 'volken' en zichzelf bestempelt als 'Apostel der Volken (Heidenen)'. Onbelangrijke koningen als Herodes werden zeker op die manier aangeduid in Romeinse jurisprudentie en moeten tot deze 'Koningen van de Volken' werden gerekend.

Anderzijds kan het 'Koninkrijk van de Volken' ook een eerder stadium van dit gebruik weerspiegelen. Het wordt dan duisterder. De term is bekend in de Romeinse bestuurspraktijk tijdens deze periode; bijvoorbeeld bij Cicero in *De Domo* 90 of Suetonius, over Caligula, 35.3. Wat Paulus betreft, hij geeft hoogstwaarschijnlijk de voorkeur aan zijn eigen Herodiaanse oorsprongen en verwantschap met zulke 'volken' in Romeinen 16:11. Een dergelijke verklaring is, indien gestaafd, zeker nuttig om zijn Romeinse staatsburgerschap en gemakkelijke omgang met hoge Romeinse functionarissen of hun beschermelingen – zijn hele loopbaan door – te verhelderen.

In Regel 12 is het mogelijk dat we op een symbolisch historisch stelsel van 400 jaar stuiten, beginnend met het soort uittocht uit Egypte dat we in het Damascusdocument tegenkomen (i.5-6; 390 jaar). Zoals we opmerkten, moeten we voorzichtig zijn met de chronologische nauwkeurigheid van deze visionaire berekeningen en ze als symbolisch of slechts als benaderingen opvatten. Wat de 390 jaar in het Damascusdocument betreft, kan er bijvoorbeeld weinig twijfel zijn dat dit verband houdt met Ezechiël 4:9 – een belangrijke profeet voor Qumran – wat te maken heeft met het ontbreken van profetie in Israël. De vermelding van 'zeventig jaren' in Regel 22 verbindt deze tekst met de Daniëlcycli van literatuur, net als soortgelijke chronologische berekeningen in de Engelen van Mastemot- en de Heerschappij van Belialtekst.

TRANSCRIPTIE

[	דניאל קודם]	1.
[	בלשצר]	2.
[	...]	3.
[	מן כתר מבולא]	4.
[	נזח מן לובר [טורא]	5.
[	קריה]	6.
[	מגדלא רומה]	7.
[	...]	8.
[	על מגדלא ושל]	9.
[	לבקרה בבני]	10.
[	...]	11.
[	שנין ארבע מאה ..]	12.
[	כולהון ויתון מן גוא	13. ית. [הון] וי.
[	ולחוא] מעברהון ירדנא יובל[א]	14. מצרין ביד.
[	ובניהון .]	15.
[	...]	16.
[	בחרו בני ישראל אנפיהון מן [אנפי אלוהין]	17.
[	והון רב[ח] לבניהון לשידי שעותא ורגו עליהון אלוהין ואמר] למנתן	18.
[	אנון ביד נב[וכדנור מלך ב]כל ולאחרבא ארע<ה>ון מנהון מידי ש]	19.
[	...]	20.
[	ובדר אנון]	21.
[	איין שב[ע]ין שנין .]	22.
[	מלכותא] דה רבתא וישע אנון	23.
[	חסינן מלכות עממ[א]	24.
[	היא מלכותא קד[מיחא]	25.
[	מלך שנין .]	26.
[	...]	27.

[	] תה	] .28
[	] ש[נין ..	] .29
[	] רהוס בר	] .30
[	] וימלך וס שנין תלתין וחמש	] .31
[	] י מללה	] .32
[	] רש[ע[א] אטוע .	] .33
[	] בעדנא דנה יתכנשון קריאי .	] .34
[	] מלכי עממיא ולהוה מן יום	] .35
[	] קרישין ומלכי עממיא	] .36
[	] ע[בדין עד יומא דנה	] .37
[	] א.	] .38
[	] ומה די	] .39
[	] דניאל	] .40
[	] כתב די יחב	] .41
[	] קחת	] .42
[	] וסי עוזיה	] .43
[	] א[ב]יתר	] .44
[	] קיה	] .45
[	] יחזניה	] .46
[	] נן שמעון	] .47
[	] דויד שלומה	] .48
[	] אחזיה	] .49
[	] .	] .50
[	] למסך רשעא	] .51
[	] אלך בעור ישעו	] .52
[	] אלך אדין יקומון	] .53
[	] קדיש[א] יתובון	] .54
[	] רשעא vacat	] .55

VERTALING

(1) ... Daniël voo[r ...] (2) Belsazar ... (4) na de vloed ... (5) [N]oach van [de berg] Lubar ... (6) een stad ... (7) de toren; [zijn] hoog[te ...] (9) [o]p de toren en ... (10) om de zonen van ... te bezoeken (12) [vi]erhonderd [jaar ...] (13) ... zij allen en zij zullen uit (14) Egypte trekken onder leiding van van ... en zij [zullen] (bij) [de] Rivier de Jordaan [oversteken] ... (15) en hun zonen ... (17) de kinderen van Israël verzoeken hun aanwezigheid (dat wil zeggen van de valse goden) boven de [aanwezigheid van God] (18) [Zij offerd]en hun zonen aan de Demonen van Valsheid en God was kwaad op hen en be[sloot] hen (19) in de macht van Neb[ukadnezar, de koning van Ba]bylon te geven en hun land dat voor hen lag te verwoesten door ... (20) leden van de gemeenschap in ballingschap ... (21) en Hij verstrooide hen ... (22) een on-

derdrukking van zeve[n]tig jaar ... (23) dit grote [koninkrijk] en Hij zal he[n] redden ... (24) machtig, een Koninkrijk van [de] Volk[en ...] (25) dit is het eer[ste] Koninkrijk ... (26) [hij zal] (een aantal) jaren heersen ... (27) Balakros ... (29) [ja]ren ... (30) ... rhos de zoon van ... (31) [en ... rh]os [zal] vijfendertig jaar [heersen] ... (32) om te zeggen ... (33) [het Kw]aa[d] heeft ... op een dwaalspoor gebracht ... (34) [in] deze [tijd] zullen de geroepenen bijeen worden gebracht ... (35) [de Koningen van] de Volken en vanaf (die) dag zullen er ... zijn (36) [Heil]igen en de Koningen van de Volken ... (37) zullen zij d[oen] tot [deze] dag ... (39) en wat (40) ... Daniël (41) ... een boek dat hij gaf (42) ... Kehat (43) ... Uzzi[a ...] (44) A[b]jatar ... (46) Jehonja ... (47) ... Simeon (48) ... David, Salomo (49) ... Ahazj[a...] (51) om een einde te maken aan het Kwaad (52) ... dezen zullen in blindheid dwalen (53) ...[d]eze (menssen.) Dan zullen ... opstaan (54) ... [H]eilig[e]n zullen terugkeren ... (55) ... het Kwaad. vacat

12. DE ZOON VAN GOD (4Q246)

(afb. 4)

Ook dit is een pseudo-Daniëlfragment in het Aramees, verband houdend met de literatuur over deze figuur. Het vertoont veel van de woordkeus en verheven beeldspraak van deze apocalyptisch visionaire betogen. Eigenlijk ontleent het zijn kern aan een vermelding in de bijbelse Daniël van het 'Koninkrijk' dat 'de God van de Hemel zal stichten... dat nooit verwoest zal worden', noch veroverd of ingelijfd, maar dat 'altijd duurt' (Daniël 2:44). Ook zijn er stijlparallellen met de 'kleine Apocalyps' in het Nieuwe Testament, waar Jezus wordt beschreven als hij de toekomstige rampen voorspelt die tot de verwoesting van Jeruzalem zullen leiden (Lucas 21:20). Een sleutelzin in de tekst is natuurlijk de verwijzing naar de roep om de komende koninklijke of Messiaanse figuur, wiens 'koninkrijk een eeuwig koninkrijk zal zijn', 'de zoon van God' of 'de zoon van de Allerhoogste', terwijl vroegere koninkrijken wegens hun vergankelijkheid worden vergeleken met 'vallende sterren'. Ook andere beeldspraak in de bijbelse Daniël hielp onze ideeën te definiëren over Jezus als een Messiaanse figuur, beeldspraak die verband houdt met de 'Mensenzoon op de wolken van de Hemel' (Daniël 7:13). Deze beeldspraak is nadrukkelijk in de Oorlogsrol, waar ze wordt gebruikt om 'de Sterprofetie' te interpreteren. (Kolom xi en volgende. Dit wordt zelfs nog sterker herhaald in Kolom xix en volgende, waar de Hemelse Heerschare wordt beschreven die komt op de wolken van de Hemel en 'Oordeel schenkt' als 'regen' over de hele mensheid.) We kunnen niet om het verband heen met dergelijke toespelingen bij Lucas op de voorafbeelding van Jezus: 'Hij zal groot zijn en Zoon van de Allerhoogste genoemd worden; en de Here God zal Hem de troon van zijn vader David geven... daarom zal het Heilige dat verwekt wordt Gods Zoon worden genoemd' (Lucas 1:32-35). Maar dergelijke beelden komen heel veel

voor in het Oude Testament, vooral ter ere van grote koningen. Zie bijvoorbeeld Psalm 2:7: 'Mijn Zoon zijt gij; ik heb u heden verwekt' (in de christelijke traditie een deel van de voorafbeelding van de doop van Jezus; zie voor een meer joods-christelijke voorstelling hiervan Hebr. 1:5 en 5:5). Zie ook 2 Samuël 7:14: 'Ik zal hem tot een vader zijn [David] en hij zal mij tot een zoon zijn'; of Psalm 89:27: 'Hij zal tot Mij zeggen, Gij zijt mijn vader, mijn God, en de Rots van mijn heil.'

Dergelijke bijbelse voorafbeeldingen zijn ook sterk in Wijsheid en in Qumran, waar alle 'Rechtvaardigen' worden gerekend tot 'de zonen van God'. Dit geldt vooral voor de Qumran-Hymnen, waar de 'zoonschap'-beeldspraak met betrekking tot de Rechtvaardigen en haar vermeende auteur 'de Leraar van Rechtvaardigheid' over de hele linie sterk is. Bij de Zoon van Godtekst moet men tevens letten op de nadruk op 'Waarheid' of 'Rechtvaardigheid' – de twee centrale Qumran-begrippen (vandaar dat we ze het hele boek door met hoofdletters weergeven). Ook onmiskenbaar zijn de eschatologische aard en de nadruk op 'rechtspreken' of 'het Laatste Oordeel', terwijl meer sleutelbegrippen van Qumran waarschijnlijk zijn afgeleid van Daniëls aankondiging van 'het eind der tijden' in 8:19, 11.24 et cetera.

Dat de in deze woorden gegoten begrippen rechtstreeks in christelijke voorstellingen van de Messias en zijn activiteiten zijn overgenomen, valt nauwelijks te betwijfelen. Zie bijvoorbeeld Regel 4 in Kolom 2 en Matteüs 10:34: 'Ik kwam niet om vrede te brengen, maar een zwaard.' Een dergelijke 'zwaard'-toespeling vinden we ook in Kolom xix.12 van de Oorlogsrol, 'het zwaard van God', gebruikt in de oorlog tegen 'de Kittim'. Zie verder wat dit betreft opnieuw de vermelding 'Volken' in Regel 7.

Echter, een punt verdient nadruk: de Messiaanse figuur die wordt voorgesteld in teksten als de Zoon van God, de Oorlogsrol et cetera, is uiterst oorlogszuchtig, of men het figuurlijk opvat of niet. Dit is in overeenstemming met het algemene compromisloze, militante en nationalistische ethos van de Qumran-teksten; de Messiaanse figuur moest een triomferende, quasi-nationalistische figuur zijn. Ook dient men op te merken dat de in deze tekst voorgestelde vrede pas zal komen *na* de totale Messiaanse oorlog. Net als in de Oorlogsrol zal God bij deze onderneming helpen met Zijn Hemelse Heerschare. Voor de Oorlogsrol is dit de betekenis van de extreme zuiverheidsregels en het verblijf in kampen in de woestijn, wat in 7.5-6 aldus wordt geformuleerd: 'omdat de Engelen van Heiligheid samen met hun heerscharen zijn,' te weten 'de oorlogsvrijwilligers, de Volmaakten naar Geest en lichaam, klaar voor de Dag van Vergelding'. We zullen meer vernemen over de extreme zuiverheidsvoorschriften die gelden in de 'kampen', in de laatste kolom van het Damascusdocument in hoofdstuk 6.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

1. [מלכא וכרי רוחה ע]לוהי שרת נפל קדם כרסיא
2. [אדין קם דניאל ואמר מ]לכא עלמא אתה רנו ושניך
3. [מחרק מה לחוה אל ר]בא חויך וכלא אתה עד עלמא
4. [חמס לחוה ובאשין רב]רבין עקה תהא על ארעא
5. [עממין יעברון קרב] ונחשירין רבו [מ]דינתא
6. [עד יקום מלך עם אל ולהוה] מלך אתור [ומ]צדין
7. [כל עממא לה יסגדון ו]רב לחוה על ארעא
8. [כלא שלם יע]ברון וכלא ישמשון
9. [לה בר אל ר]בא יתקרא ובשמה יתכנה

Kolom 2

1. ברה די אל יתאמר ובר עליון יקרונה כויקא
2. די חזיתא כן מלכותה תהוא שנין ימלכון על
3. ארעא וכלא ידשון עם לעם ידוש ומדינה למדינה
4. vacat עד יקום עם אל וכלא יניח מן חרב
5. מלכותה מלכות עלם וכול ארחתה בקשוס יד[ן]
6. ארעא בקשוס וכלא יעבר שלם חרב מן ארעא יסך
7. וכל מדינתא לה יסגדון אל רבא באילה
8. הוא יעבר לה קרב עממין יתן בידה כלחן
9. ירמה קרמוהי שלמנה שלמן עלם וכל תחומי

VERTALING

Kolom 1 (1) [de koning. En toen de Geest o]p hem kwam te rusten, viel hij neer voor de troon. (2) [Toen stond Daniël op en zei:] 'O [k]oning, waarom bent u kwaad; waarom [knarsetandt] u ?' (3) [De Ma]chtige [God] heeft u geopenbaard [wat er gaat gebeuren.] Het zal werkelijk allemaal gebeuren, tot in eeuwigheid. (4) [Er zal geweld zijn en gr]ote Zonden (zullen worden begaan.) Er zal onderdrukking zijn op de aarde. (5) [Volken zullen oorlog voeren] en er zullen steeds meer veldslagen plaatsvinden onder de [n]aties, (6) [tot de Koning van het volk van God opstaat. Hij zal] de Koning van Syrië [en E]gypte [worden.] (7) [Al de volken zullen Hem dienen en] hij zal [mach]tig worden op de aarde. (8) [... Allen zullen [vrede] sluiten en allen zullen [hem] dienen. (9) Hij zal [zoon van de Machti]ge God worden genoemd; met Zijn Naam zal hij worden aangeduid.

Kolom 2 (1) Hij zal de zoon van God worden genoemd; zoon van de Allerhoogste zullen zij hem noemen. Zoals de vallende sterren (2) die u zag, zo zal hun Koninkrijk zijn. Zij zullen een vastgestelde periode van jaren op (3) de aarde heersen en iedereen verpletteren. Volk zal volk verpletteren en natie (zal) natie (verpletteren,) (4) tot het volk van God opstaat en iedereen rust geeft van het zwaard. (5) Zijn Koninkrijk zal een Eeuwig Koninkrijk zijn en hij zal Rechtvaardig zijn in al zijn Wegen. Hij zal oordelen over (6) de aarde in Rechtvaardigheid en iedereen zal vrede sluiten. Het zwaard zal van de aarde verdwijnen (7) en elke natie zal voor hem neer-

buigen. Wat betreft de Machtige God, met Zijn hulp (8) zal hij oorlog voeren en Hij zal al de volken in zijn macht geven; (9) Hij zal ze allemaal voor hem neerwerpen. Zijn heerschappij zal een Eeuwige heerschappij zijn en al de grenzen ...

13. HET VISIOEN VAN DE VIER KONINKRIJKEN (4Q547)

Dit is weer een tergende apocalyps in het Aramees die verband houdt met de Daniëlcyclis van literatuur, en tot op zekere hoogte met Henoch. Hierin ziet de koning (mogelijk Belshazzar of Nebukadnezar) een visioen van vier bomen, ieder voorgesteld door een Engel. Daar elke boom een koninkrijk voorstelt is enig verband met het visioen in Daniël 7 van de vier Koninkrijken onontkoombaar.

Wanneer de tekst Engelen met bomen vereenzelvigt, en aldus met de koninkrijken, ontwikkelt ze een oud, bij Daniël sterk aanwezig idee. In Daniël 8:16 ontmoet de ziener een Engel, waarschijnlijk de Hemelse uitlegger van visioenen, Gabriël. Deze Engel is ook van wezenlijk belang voor de erfgenaam van veel van deze tradities, de islam. Hij vertelt Daniël dat hij eerder zou zijn gekomen, maar 'de vorst van het Koninkrijk Perzië hield hem eenentwintig dagen tegen. Aldus zou de Engel van Israël in hemelse strijd verward zijn geweest met de Engel van het Koninkrijk der Perzen. Slechts met hulp van een andere Engel, Michaël – reeds prominent figurend in veel van deze teksten – kon hij verder. Een dergelijke opvatting van de wisselwerking tussen de werelden van het zichtbare en het onzichtbare zal deze visie levend moeten houden.

Het zou interessant zijn de identiteit van alle bomen in de tekst over de Vier Koninkrijken te kennen, want dan zouden we misschien beter begrijpen hoe de tekst zich precies verhoudt tot parallelle denkbeelden bij de bijbelse Daniël of Henoch. Alleen de identiteit van de eerste, Babylon, is bewaard in Regel 5. Eindigt de tekst met Alexander van Macedonië, of komt ze uit op de Romeinse periode? Bevat ze materiaal van dezelfde ouderdom en gezag als de bijbelse Daniël of Henoch? Of is deze tekst eerder een later geschreven uitleg van Daniël?

De toepassing van bomen om koninkrijken voor te stellen kent veel precedenten in het oude motief van de kosmische boom (zie Ezechiël 17 en 31, en Zacharia 11:2), en is analoog aan het toepassen van andere symbolen als dieren en horens bij Daniël 4:11 en Henoch. In Daniël heeft Nebukadnezar een droom waarin hij '...een boom ziet, midden op de aarde, van grote hoogte. De boom werd groot en sterk en reikte tot aan de hemel...' Daniël vertelt de koning later dat deze boom de koning zelf met zijn rijk voorstelt, maar het boek Daniël werkt deze vergelijking niet nader uit.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

1.] .1
2.] .2
3.] .3
4.] .4
5.] .5
6.] .6
7.] .7
8.] .8
9.] .9
10.] .10
11.] .11
12.] .12

Fragment 1 Kolom 2

1. נוגהא קאם וארבעה אילניא מן בתר לה
2. קאם אילנא ורקחו מנה ואמר לי מן
3. צורתא ואמרת אן אחווא ואחבא [ב]ה וחזית
4. אילנא די vacat באשים ב] [
5. ושאלתה מן שמך ואמר לי כבל [ואמרת לה]
6. [אנ]תה הוא די שליט בפרס [חזית א]לנא
7. [אחרנא די ת]חות לנא וימא ל] [ואמר
8. למשנה [] ושאלתה מן שמך ואמר לי [ל]
9. ואמרת לה אנתה הוא די שליט ב ועל
10. תקפי ימא ועל מחווא [וחזית]
11. אילנא תליתא [ואמרת ל]ה מן שמך ואמר לי
12. חווך []

Fragment 2

1.] .1
2.] .2
3.] .3
4.] .4
5.] .5

Fragment 3

9.] .9
10.] .10
11.] .11
12.] .12

Fragment 4

ה[	] .8
יחדון [	] .9
חווה [	] .10
ים מללחא	] .11
מלכא די יפלט	] .12

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (5) ... het [Li]cht van de Engelen die ... waren (6) ... hij zei tegen hen: 'Het zal allemaal *vacat* gebeuren ...' (7) hoog. Hij is het *vacat* die ... (8) en hij zei tegen mij: 'O koning, omdat *vacat* ...' (9) als alles was gedaan, stonden zij op (10) ... hij zei: 'Zij zullen bestaan.' En hij zette hen duidelijk uiteen ... (11) ... hun meesters. Eén van hen (12) [... Toen stond de Engel, op] wie

Fragment 1 Kolom 2 (1) het stralende Licht (rustte,) op en [de] vier bomen volgden hem.] (2) Een boom stond op en (de andere) verwijderden zich van hem. Hij (de Engel) zei tegen mij ... 'Wat] (3) voor soort boom is dat?' Ik antwoordde: 'Kon ik het maar zien en begrijp[e]n.' [Toen zag ik] (4) een balsemboom ... (5) Ik vroeg hem: 'Wat is uw naam?' Hij antwoordde: 'Babylon' [Toen zei ik tegen hem:] (6) 'U bent degene die zult heersen over Perzië.' Toen [zag ik een andere b]oom (7) [die la]ger (stond) dan waar wij stonden en hij zwoer ... en hij beweerde (8) anders te zijn. (superieur aan de vorige boom?) ... Ik vroeg hem: 'Wat is [uw] naam? [Hij antwoordde ...] (9) Ik zei tegen hem: U bent degene d[ie] zult heersen over ...' (10) Hij zwoer [bij] mijn kracht en bij het gebied ... [En ik'zag] (11) [de] derde boom [en] ik zei tegen h[em]: 'Wat is uw naam?' Hij antwoordde:] (12) 'Uw visioen ...'

Fragment 2 (1) ... en ik zei tegen hem: 'Dit is het! Wie is de h[eer]ser van] ...?' (2) ... en [uw] visioen

Fragment 3 (9) ... de heer van ... (10) ... de Allerhoogste God ... (11) ... die op hen is ... (12) [... de Hee]r van alles, hij die rechters aanstelt ...

Fragment 4 (9) ... zij zullen grijpen (10) ... het visioen (11) ... u heeft gesproken (12) [... de konin]g die zal ontsnappen ...

HOOFDSTUK 3

Bijbelse interpretatie

Men kan de joden in de tijd dat de rollen werden geschreven bepaald omschrijven als 'mensen van het Boek'. Maar welke geschriften werden als heilig erkend? De situatie zoals die wordt weergegeven door de literatuur die we hier hebben, was nog in zekere mate onduidelijk. De door joden en protestanten erkende bijbel kreeg zijn uiteindelijke vorm rond het jaar 100 na Chr., na de verwoesting van de Tempel in 70, en was het werk van mensen die bezig waren het rabbijnse jodendom te ontwikkelen. Ook zullen de beslissingen die werden genomen door deze erfgenamen van de Farizeïsche rabbijn Yohanan ben Zacchai, de man die volgens de Talmudische bronnen de 'Sterprofetie' toepaste op Vespasianus – de verwoester van Jeruzalen en toekomstige keizer van Rome – niet bepaald zijn verwelkomd bij de aanhangers van de traditie, zoals die wordt weergegeven in de literatuur van de rollen.

Toch is het mogelijk enkele dingen te zeggen over welke boeken reeds als heilig of gezaghebbend werden beschouwd, louter op grond van de studie van de rollen zelf. Zeker is dat de Wet, zoals we die zijn gaan kennen (die wordt toegeschreven aan Mozes), en ook de profeten, reeds de aura van heiligheid hadden gekregen, en zo wordt er ook over geschreven door de schrijvers van de rollen. Toegevoegde boeken als de Tempelrol en toevoegingen als die in Ezechiël moeten nog in wording zijn geweest. Ook de Psalmen moeten, met enkele toevoegingen, zijn herkend.

De meeste overgebleven geschriften uit Qumran en latere teksten over deze tijden, als de rabbijnse *Mishnah* en *Tosefta* zijn gericht op toepassing en begrip van de vereisten van boeken en geschriften die destijds al als heilig werden beschouwd. Wat de aan Mozes, de profeten en aan David (de Psalmen) toegeschreven boeken betreft, waren er weinig sceptici. Het probleem bij de onderhavige literatuur was niet bepaald waar we iets over God moesten zoeken. Geschriften als de Wet, Profeten en Psalmen toonden Zijn rechtstreekse communicatie met Zijn volk. Het probleem was hoe die communicatie te begrijpen.

Er ontwikkelden zich verschillende methoden om dit op te lossen. Een daarvan was het extrapoleren van de grondbeginselen van het leven uit de reeds als heilig erkende literatuur, om dan een onderhoudend verhaal te maken dat ze illustreert. Boeken als Judith en 3 Makkabeeën, die niet zo ver van Qumran zijn gevonden, vertegenwoordigen deze benadering, net als de verhalen van Tobit en het Perzische Hof in dit hoofdstuk. Een verwante methode was het 'herschrijven' van bijbelverhalen en ze uitbreiden

of herzien met nieuwe details, volgens eigen opvattingen van wat God wilde, of hoe bepaalde aspecten van deze erfenis moesten worden geïnterpreteerd of benaderd.

Het Genesisapocryfon uit Grot 1, dat al eerder werd gepubliceerd, is een voorbeeld van zo'n beschrijving. Net als delen van het document waarmee we dit hoofdstuk beginnen, de Genesisbloemlezing. Beide zijn herschrijvingen van bepaalde aspecten van het Genesisverhaal, dat de auteurs om een of andere reden als belangrijk zagen. Net als in het Zondvloedverhaal voegen ze interpreterende woorden toe aan lange bijbelpassages, terwijl ze schrappen wat volgens hen overbodig was. Op die manier ontstaat een nieuw, gericht – zij het tendentiek – verhaal; overlappingsen die de mengmoes van vroegere tekstuele tradities weerspiegelen, verdwijnen.

De verschillende verhalen over de mysterieuze Henoch, van wie men, omdat hij werd beschreven als 'wandeland met God' in Genesis 5:24, meende dat hij niet was gestorven, vormen een andere variant van dit genre. Er ontwikkelde zich een levendige pseudo-epigrafische traditie in Henochs naam, bedoeld om munt te slaan uit de apocalyptische, visionaire en mystieke inzichten die hij moest hebben gehad omdat hij voortleefde nadat hij de Hemel had bezocht. De Jubileeëncyclus is een ander voorbeeld van het herschrijven en uitwerken van aspecten van de Genesisoverlevering, met het oog op het accentueren van delen die de schrijver belangrijk leken. De Pseudo-Jubileeën in dit hoofdstuk zijn een variant op deze traditie, al schemeren er ook aspecten van Henoch-literatuur door in het fragmentarische document dat bewaard bleef.

Misschien was de belangrijkste methode voor het bekrachtigen van voorheen erkende bijbelteksten in Qumran het gebruiken van de rechtstreeks interpreterende tekst, *peshar* genaamd, wegens het in de hele tekst voortdurend genoemde Hebreeuwse woord *pishro* ('de interpretatie ervan is').

In Qumran hield deze benadering doorgaans een hoge mate van esoterie in, daar de exegese toespeelde op een passage of het vocabulaire van oudere teksten als Jesaja, Nahum, Hosea, Habakuk of Psalmen. Die ontwikkelde hij op de meest intense en beeldend denkbare manier, en verbond haar met het leven in de gemeenschap, haar helden en vijanden, en het volk van Israël.

Pesharim (meervoud van *peshar*) als deze werden zelfs ingebed in documenten als de Oorlogsrol, waar 'de Sterprofetie' op die manier wordt behandeld, en het Damascusdocument, waar, zoals we zagen, de vermelding in Ezechiël 44:15 van 'de zonen van Zadok' en soortgelijke profetieën werden geïnterpreteerd op de meest plastische en levendige manier, en werd betrokken op eigentijdse gebeurtenissen en het belang van de gemeenschap. Het document dat we (indachtig dezelfde toepassing door John Allegro) de Genesisbloemlezing hebben genoemd, bevat ook voorbeelden van dit soort *peshar*, vooral als het gaat om het interpreteren van de Messiaanse 'Silo-profetie' (Genesis 49:10).

Dergelijke interpretaties hadden dikwijls helemaal niets te maken met de eraan ten grondslag liggende bijbeltekst, en baseerden zich dikwijls op niet meer dan enkele woorden of op een losse toespeling, teneinde met het gewenste commentaar te komen. Soms werden woorden in de achterliggende tekst met opzet veranderd om tot de verlangde exegese te komen die te maken had met eigentijdse gebeurtenissen en bijna niets met de originele profetie, of het moest terloops zijn. Dit is het geval in de *Peshar* van Habakuk en Ezechiël 44:15 in het Damascusdocument. Analoge processen kunnen we ook in de evangeliën zien.

Uiteindelijk wilde een auteur misschien een rechtstreekse aanval doen op een eeuwigdurend probleem dat hem bijzonder bezighield, zoals bijbelse chronologie of genealogie. Deze aanpak wordt opnieuw geïllustreerd in de presentatie van de Zondvloedchronologie in de Genesisbloemlezing, evenals de bijbelse chronologie en Hur- en Mirjamteksten die er straks op volgen. Deze gaan heel gemakkelijk over in wat later in rabbijnse kringen *Midrash* werd genoemd (d.i. homiletisch verhaal).

14. EEN GENESISBLOEMLEZING (4Q252)

(Afb. 5)

Deze tekst is een van de fascinerendste van de Qumran-verzameling. Ze bestaat in onze reconstructie uit zo'n zes kolommen en neemt vluchtig het hoofdverhaal van Genesis door, waarbij alleen punten en kwesties worden belicht die men om een of andere reden wil verhelderen of anders presenteren. Deze omvatten de Zondvloed, de straf voor Chams zoon Kanaän, de vroege dagen van Abram/Abraham, Sodom en Gomorra, en Rubens vergrijp jegens zijn vader. Ze eindigt, en dat is misschien wel het belangrijkste, met Jakob die zijn kinderen zegent. Dit laatste is meer een interpretatie (*peshar*) dan een herschrijving en bevat enkele van de meest veelzeggende Messiaanse uitspraken van alle Qumran-teksten, in dit boek of elders.

Al doende pakt de schrijver wat van de huidige problemen bij de tekstanalyse van Genesis op en probeert een voor hemzelf duidelijke oplossing te vinden. Bijvoorbeeld, hij poogt een zuivere chronologie van het Zondvloedverhaal voort te zetten en komt met een 364-dagen tellende kalender van het Jubileeëntype. Tegenstrijdige elementen worden gladgestreken, verschoven of weggelaten, in het belang van een samenhangende kalender en van de verduidelijking van zijn intrinsieke toepasbaarheid op het Zondvloedverhaal. Daarbij worden inconsequenties weggewerkt in wat moderne wetenschappers de *Yahwist* of *Elohist* (Priesterlijke) delen van het verhaal noemen.

Aangezien de voornaamste zorg van de eerste twee kolommen over Noach de kalender betreft, wordt het overgeleverde verhaal ondergeschikt gemaakt aan dit belang. De kalender is een uiterst belangrijke zaak, en er is

wel gesteld dat wie de kalender beheerst, met zijn feestdagen en rituelen, de samenleving beheerst. De rabbijnse literatuur die voortbouwde op de Farizeïsche traditie baseerde zich op een maankalender die pas later, in navolging van Romeinse ontwikkelingen, werd geharmoniseerd met een zonnewaer. Wel dient vermeld dat een 'pre-rabbijnse' vorm van een maan-zonkalender in de periode waarin deze tekst is geschreven al bestond, zoals verscheidene teksten in hoofdstuk 4 laten zien.

In theorie was deze kalender gebaseerd op de waarneming van maanstanden. Qumran schafte dit af. Men probeerde tot een verstandelijk soort harmonisatie met de zonstanden te komen en wenste kennelijk al heel vroeg een harmonieus alomvattend wiskundig stelsel te ontwikkelen, dat niet vatbaar zou zijn voor menselijk falen. Daarbij werden feestdagen aan het begin van de weken geplaatst, en werd alles afgesteld op een vol jaarschema van 364 dagen, met inbegrip van schrikkel dagen.

Zo wordt bijvoorbeeld een 364-dagencyclus van een vol jaar onderaan Kolom 1 en bovenaan Kolom 2 voltooid met de opmerking dat de aarde volkomen droog was op de zeventiende dag van de eerste maand, en niet op de zevenentwintigste, zoals de bijbel wil. De overlevering dat de Zondvloed slechts een jaar duurde is bekend in Jubileën (5:31), maar de schrijver heeft getracht beide zienswijzen in te sluiten, door een middenweg te kiezen tussen onze tekst en de bijbelse overlevering van meer dan een jaar. Hoewel het land droog was op de zeventiende dag van de tweede maand, was het voor hem pas op de zevenentwintigste dag – het einde van de Zondvloed in de bijbeltekst die wij kennen – dat Noach de dieren uit de ark liet. Noach zelf verliet de ark pas op de eerste dag van de derde maand, twee weken later (8:16).

Onze tekst wijkt hiervan af en zegt in Regel 2-3 van Kolom 2 dat 'op zondag, diezelfde dag, Noach de ark verliet'; en als om dit punt nader te onderstrepen staat erbij: 'aldus een heel jaar voltooiend van driehonderdvierenzestig dagen'. De tekst komt erop terug en laat zo zien dat men het heel belangrijk vindt, en herhaalt in de volgende regel (4-5): 'Noach verliet de ark op de vastgestelde tijd – een heel jaar.' Omdat de polemiek zo nadrukkelijk is, moet de schrijver van de tekst bekend zijn geweest met de overgeleverde tekst, en dat is waarschijnlijk de Farizeïsche. Dat dit het punt is dat hij over wil brengen, namelijk dat de Zondvloed eindigde op dezelfde zondag, de 17de, een heel jaar nadat hij begon, kan niet duidelijker zijn. De rest van het verhaal is hieraan ondergeschikt. Kleurrijke bijzonderheden als de grootte van de ark, de soorten dieren en de zoektocht daarnaar laat hij vallen.

Wegens de abstracte, wiskundige flair van de schrijver, en omdat zijn kalender mathematisch gesproken zo geharmoniseerd is, verspringen de dagen van de week niet binnen een maand, wat voor jaar het ook is, en hij gaat door met het noemen van de precieze kalenderdag van de week bij alle belangrijke gebeurtenissen van het verhaal. Eigenlijk voegt hij extra dagen

toe, waarvan enkele misschien samenvallen met belangrijke feestdagen, zoals in 1.8 of 1.22. Zie voor een nauwkeurige analyse van dit kalenderstelsel in deze tekst de noten aan het einde van dit boek. Voor meer over de kalender in verband met leergangen in de Tempel en andere zaken van de Tempeldienst leze men de verdere besprekingen hiervan in hoofdstuk 4.

In het hier op volgende verhaal uit de Noachcyclus toont de schrijver weer dat zijn bedoeling is om de in de tekst besloten tegenstrijdigheid te verklaren binnen de vertelling zoals wij die kennen, namelijk waarom God Kanaän, de zoon van Cham vervloekte, terwijl het Cham was die feitelijk 'zijn vaders naaktheid had onthuld' (Genesis 9:22). Hoewel ieder weldenkend mens dit probleem opmerkt, doet de normatieve traditie dit doorgaans niet. Om te tonen dat de schrijver zowel de overgeleverde tekst kent, als de bedoeling heeft bepaalde problemen erin te ontrafelen, legt Kolom 2.7 ietwat triomfantelijk uit dat aangezien God Noachs zoons reeds had gezegend, hij die zegen moeilijk in kon trekken. Ondanks de simpelheid is het een verklaring die laat zien dat mensen van deze denkrichting in de Qumran-periode (in tegenstelling tot enkele anderen) al elementaire tekstkritiek beoefenden, een feit dat ook blijkt in de reconstructie van het voorafgaande Zondvloedverhaal. Dit is ook weer duidelijk in de behandeling van de daar op volgende episode over Abraham; we hebben te maken met het ene interessante probleem na het andere in de traditionele Genesistekst. Kolom 2.8 laat zien dat de schrijver weet dat Abraham een naamsverandering krijgt in Genesis 17:5. Maar in 9 en volgende wordt weer overgegaan op de vroegere naam Abram, als de tekst over het verhaal gaat waar de belangstelling werkelijk naar uitgaat, Sodom en Gomorra. Daarbij wordt gestuit op een ander probleem dat veel commentatoren schijnt te hebben beziggehouden, zoals Filo in *de migratione Abrahami* 177, en de schrijver van het boek Handelingen, namelijk dat Abraham Haran verliet na de dood van zijn vader.

Genesis 11:32 had Terachs leeftijd bij zijn dood al vastgesteld op 205 jaar. In 11:26 wordt zijn leeftijd bij de geboorte van Abraham zeventig jaar. Sommige overleveringen – met name de versie van de Pentateuch die de Samaritanen hadden, en een Septuagintmanuscript dat er duidelijk verband mee houdt – noemen het getal vijfenzeventig na deze twee passages om Terachs leeftijd ten tijde van *zijn dood* aan te geven – en dragen daarmee aan het raadsel bij.

Onze tekst probeert dit probleem op te lossen. Daarbij wordt de opvatting van Filo en Handelingen verworpen, dat aangezien Genesis 12:4 geplaatst wordt na Genesis 11:32, het moet worden gezien als een verslag van een gebeurtenis die *chronologisch* later plaatsvond. Nee, de tekst komt met haar eigen, preciezere getalsspecificaties, net als in het Zondvloedverhaal daarvoor, en lost dit probleem van de traditionele tekst definitief op. Kolom 2.8 komt met de sleutel van getalsgegevens die we niet in de bijbel vinden, dat *Terach 140 jaar oud was toen hij naar Haran trok*, dat wil zeggen dat hij nog zeventig jaar in Ur woonde voor hij naar Haran verhuisde.

In een andere mathematische redenering die niet in de bijbel staat gaat de tekst ervan uit dat Abrams leeftijd ten tijde van Terachs verhuizing zeventig jaar bedroeg (Regel 9), en vult zo ook een belangrijk hiaat op in de biografische chronologie van Abraham. Vervolgens voegt ze nog vijf jaar toe aan Abrams leeftijd (en bijgevolg ook aan die van Terach), zodat het totaal vijfenzeventig wordt, zijn leeftijd in Genesis 12:4 bij zijn vertrek naar Kanaän. Terwijl hij aangeeft het traditionele getal van zeventig voor Terachs leeftijd bij Abrams geboorte te billijken, voegt hij er een paar laatste getalsgegevens bij, namelijk dat Terach vijfenzestig jaar in Haran leefde na Abrams vertrek, waarmee het totaal op 205 komt, het getal waar de schrijver van uitging (2.10). Dat dit rekenkundige krachttoeren zijn, kan niet duidelijker zijn.

Een ander belangrijk punt waarmee hij komt, alvorens over te gaan tot nog ernstiger zaken en het tweede van de twee 'zaligmaking van de Rechtvaardigen'-verhalen uit Genesis, is dat Abraham de 'vriend van God' was. De eigenlijke term in 2.8 luidt 'beminder van God'. Dit is precies de woordkeus van het Damascusdocument om Abraham te omschrijven. Interessant is dat CD, ii.18 en volgende dat doet en daarbij een toespeling volgt op de 'Hemelse Wakers' en het Noachverhaal, net als hier. Voor deze tekst vielen de eersten 'omdat ze liepen in de koppigheid van hun harten' en 'de Geboden van God niet onderhielden' (onze cursivering).

Interessant is ook dat dit precies de taal is die Jakobus 2:23 en 4:4 gebruikt om te bespreken hoe zijn tegenstander veranderde in 'de Vijand van God' 4:4. We zagen deze woordkeus toen we de betekenis bespraken van *Mastema* – 'Vijand' of 'Tegenstander'. Voor het Damascusdocument was Abraham bestempeld als 'beminder van God', een woordkeus die zeer bekend is in de islam, omdat 'hij de Geboden onderhield' (een woordkeus die we ook uit de Brief van Jakobus kennen), en het ook Isaäk en Jakob als 'vrienden van God' bleef omschrijven, net zoals Mohammed hen samen met Abraham bestempelt als 'zij die zich overgaven aan God', te weten moslims (Koran 2:133 en volgende).

Het eerste van deze 'ontsnappings- en reddings'-verhalen in Genesis is natuurlijk het Noachverhaal. Genesis 6:9 beschrijft Noach als 'Rechtvaardig en volmaakt in zijn generatie', belangrijke termen in Qumran-literatuur. Het tweede is het verhaal van Lot. Dit wordt opgepakt in Kolom 3, die volgt in het komende document. Deze belangstelling in een overzicht zo kort als de Bloemlezing, die eenvoudig Genesis naloop op interessante kwesties, voor de eerste twee ontsnappings- en reddingsverhalen met betrekking tot 'Tsaddikim' in de bijbel, is waarschijnlijk niet toevallig. Het weerspiegelt de bijzondere positie die 'de Rechtvaardigen' over het algemeen innemen in de ideologie van Qumran, net als bij de latere joodse christenheid, en nog later in de kabbala.

Deze belangstelling blijkt ook in het evangelie van Tomas 12, net als uiteraard in de soortgelijke belangstelling bij *Jakobus*: 'Ga in de plaats waar ge

heengaat naar Jakobus de Rechtvaardige, omwille van wie Hemel en Aarde ontstonden.' Opmerkelijk is dat de beste plaats om een verklaring te zoeken voor de toespelingen hier het middeleeuwse werk van mystiek is, de *Zohar*. Die bespreekt deze Noachepisode in 59 b en beschrijft 'de Tsaddik' in de woorden van Spreuken 10:25 als dit 'Fundament van de wereld, en ... de Zuil die haar overeind houdt'. Volgens de visie van de *Zohar*, en van veel joodse mystici daarna, wordt het bestaan van het heelal op naam geschreven van het bestaan van de Rechtvaardigen/Rechtvaardige.

In de Genesisbloemlezing zien we een zijdelingse belangstelling voor seksuele zaken, die de veroordeling van 'overspel' weerspiegelen die we in andere Qumran-documenten vinden, zoals het 'drie netten van Belial' deel van het Damascusdocument. Dit is een belangrijk punt van zorg in de richtlijnen van Jakobus voor overzeese gemeenschappen in Handelingen, net als de aan hem toegeschreven brief. Deze bezorgdheid is niet alleen sterk aanwezig in de Cham/Kanaän en Sodom/Gomorra-episoden hier, maar ook in de verhalen die erop volgen over het uitwissen van Amaleks naam 'van onder de Hemel' en de uitsluiting van Ruben van zijn rechtmatige erfdeel wegens zijn seksuele omgang met zijn vaders concubine Bilha. Dit laatste was blijkbaar in die tijd net zo ongehoord als nu. De uitsluiting van Ruben, die in de Zegeningen van Jakob aan het eind van Genesis 49:3-4 wordt vermeld, wordt gevolgd door de zegeningen van Juda die, zoals we zullen zien, van groot belang zijn en de climax van deze tekst.

Het probleem van Rubens vergrijp schijnt ook de schrijver van Jubileeën 33:10 en verder te hebben gestoord. Hij worstelt met de vraag waarom Ruben niet volgens de Wet werd behandeld en gestenigd, zoals in Leviticus 18 en 20. Hij legt uit – alweer wat simplistisch – dat de wetten over incest nog niet bekend waren gemaakt. Het Damascusdocument volgt dezelfde benadering voor Davids 'vermenigvuldigen van echtgenoten voor zichzelf' (een handelswijze die het als 'overspel' omschreef in een voorafgaande kolom), en legt uit dat dit verbod pas van kracht werd met 'de komst van Zadok' – die men kennelijk na de tijd van David dateert (v. 1-5). Deze benadering is van belang voor de geschiedenis van de westerse beschaving, omdat Paulus dit punt aangrijpt in Galaten 3 en Romeinen 4 en er het zwaartepunt legt van zijn benadering wat Abraham en de Wet betreft, dat wil zeggen, Abraham kwam voor de wet en werd er daardoor niet door 'gerechtvaardigd' (Rechtvaardig gemaakt). Interessant is dat Mohammed ook een variant hierop gebruikt om zijn benadering van Abraham te beschrijven, namelijk dat hij van voor zowel het jodendom als het christendom was.

Hieraan voegt de Genesisbloemlezing ietwat laconiek de woorden 'hij berispte hem' toe (Regel 5). Met andere woorden, de tekst maakt duidelijk dat dit alles was wat Ruben deed. We zullen dezelfde woorden gebruikt zien in een tekst over zaken als 'lichamelijke lozingen' met betrekking tot de discipline in de Gemeenschap, aan het einde van dit boek. Maar door op te merken dat Ruben slechts theoretisch de eerste was, en door aan te geven

dat Juda werkelijk de eerste zou worden, onthult de tekst onbedoeld waar ze heen wil – dat Jakob *Juda* daarna zevent.

De kwestie van de Amalekieten is een andere, maar ook interessant. Kolom 4.1 bestempelt hen duidelijk als een kwestie van een andere twijfelachtige relatie met een concubine, dus weer 'overspel'. Het bijna letterlijk citeren in 4.2-3 van een rede van Mozes in Exodus 17:14 toont de *modus operandi* van de schrijver; ten eerste kent hij de hele bijbel (of minstens voornoemde boeken) en ten tweede levert hij commentaar op de bijbel of doet hij aan exegese. De toevoeging van de eschatologische frase 'de laatste dagen' in dezelfde regels, die onze tekst met opzet toevoegt aan de aan Mozes toegeschreven tekst in Exodus 17:14, is ook heel leerzaam. Verder zijn beide uitspraken identiek. Dit belicht uiteraard de eschatologische thema's waarmee de tekst eindigt, en ze doet wat verwacht wordt in 'de laatste tijden' met betrekking tot Amalek.

Hiermee komen we op een ander punt. Mozes voorspelt de volledige uitroeiing van de Amalekieten; hun naam zou worden 'uitgewist van onder de Hemel'. Hoewel de tekst het in 4.1 over het vernietigen van de Amalekieten door Saul heeft (wat weer laat zien dat de schrijver ook dat bijbelverhaal kent), en we kunnen denken dat dit voor hem de bijbelse profetie vervulde, gaat het erom dat Saul dit *niet* deed. Samuël had de Amalekieten verbannen, maar Saul handhaafde dit niet, en hoewel hij daar volgens de bijbel later spijt van had, werd hij 'verworpen' (merk op – weer het gebruik van het veelzeggende woord *ma'as*, zoals steeds in het hele bijbelverhaal).

Sauls falen hierin leidt *rechtstreeks* tot de zalving van David in 1 Samuël 16. Dit is cruciaal, en de schrijver van onze tekst weet dat beslist. Maar daar stelt hij belang in – dat de zalving van David en de verheffing van Juda op een eschatologische wijze worden voortgezet in de interpretatie van de 'Siloprofetie' die volgt. Met vaardige hand en uiterst subtiële penseelstreken levert onze schrijver buitengewoon geraffineerde bijbelkritiek.

Illustratief is ook de volstrekt onbuigzame en militante houding die hier blijkt. Dit is bepaald kenmerkend voor de geest van Qumran en we zien het in de hele verzameling teksten. Dit zijn geen vreedzame Essenen. De toevoeging 'de laatste dagen' of 'eind der dagen' aan de rede van Mozes heeft dan ook een bedoeling en is duidelijk eschatologisch. Aangezien Saul het naliet zal de herinnering aan Amalek alleen naar behoren 'worden uitgewist van onder de Hemel' in 'de laatste dagen'. En wie zal dat doen? Kennelijk de Messias, met wie de tekst besluit.

Kolom 5 begint over Juda. De exegese die hij bevat moeten we zien als de climax van de tekst, en voor onze doeleinden, van de exegese van Qumran in het algemeen. We zijn ook niet langer in het domein van bijbelherschrijving of samenvatting, maar dat van pure, eenvoudige exegese. Deze neemt als uitgangspunt Jakob die Juda zevent in Genesis 49:10: 'De Scepter zal van Juda niet wijken, noch de Heersersstaf tussen zijn voeten, totdat Silo komt, en hem zullen de volken gehoorzaam zijn'.

In een exegese van de meest verrekende eschatologische betekenis vat Kolom 5.1 'de Scepter', ook genoemd in de Sterprofetie van Numeri 24, (de 'Ster' en de 'Scepter' zijn equivalent) in termen van Regeren. We weten nog dat de laatste profetie ook is geïnterpreteerd in het Damascusdocument. Hoewel het eerste deel van de exegese van de Siloprofetie ontbreekt in dit document, is het duidelijk dat het zal gaan om een afstammeling van David, iemand dus van 'het zaad' van David dat genoemd wordt in Regel 5.5, dat zo belangrijk was in de eerder genoemde christelijk-Messiaanse verwachtingen. In 5.2 wordt de 'Staf' of 'Wet-gever' (de *Mehokkek*) in de Siloprofetie geïnterpreteerd in termen van 'het Verbond van het Koninkrijk'. In Regel 3-4 worden de 'Voeten' in deze profetie geïnterpreteerd als de leiders of veldheren van Israël en ten slotte, wat nog het meest wil zeggen, wordt 'Silo' duidelijk omschreven als 'de Messias van Rechtvaardigheid'. Dat hij ook een afstammeling van David zal zijn wordt, zoals we zagen, duidelijk gemaakt in Regel 5.5.

Deze *Mehokkek* of 'Staf' wordt ook genoemd in een andere profetie in Numeri 21:18. Net als de Sterprofetie van Numeri 24 die erop volgt wordt ook deze geïnterpreteerd in het Damascusdocument (vi.3-11). In Kolom vii.20 van het Damascusdocument wordt de in de Sterprofetie genoemde 'Scepter' definitief geïnterpreteerd in termen van de *Nasi ha-'Edah*/'de Leider van de Gemeenschap', het onderwerp van de tekst van die naam in hoofdstuk 1.

In de interpretatie van de *Mehokkek*profetie die eraan voorafgaat wordt 'Damascus' genoemd, waaraan het Damascusdocument zijn naam ontleent. Net als 'de boetvaardigen van Israël', die ook worden genoemd in de exegese van de 'zonen van Zadok'-profetie van Ezechiël, twee kolommen hiervoor in Kolom iv. Deze 'boetvaardigen' – 'de Priesters' genoemd in de exegese van Kolom iv – 'gaan uit het land van Juda' in beide exegesen 'om in het land van Damascus te verblijven'. De 'Staf' wordt omschreven als de 'zoeker naar de *Tora*'; en de 'bron', die hij graaft in de vermelding van Numeri 21 is weer 'de *Tora*'. De 'staven' in Numeri 21, dat wil zeggen de Wetten, zijn datgene naar wat zij (de volgelingen van *Mehokkek*) moeten leven 'tijdens het hele Tijdperk van Kwaad' tot 'Degene die Rechtvaardigheid uitstort (*Yoreh ha-Zedek*) opkomt (of opstaat) aan het einde der dagen.'

Hier wordt de 'Messias van Rechtvaardigheid', ofwel *Mashiah ha-Zedek* die verwant is aan *Yoreh ha-Zedek* en andere, even pregnante aanduidingen zonder meer geïdentificeerd met 'de Telg van David'. Maar deze uitdrukking komt ook voor in de Messiaanse Leider (*Nasi*)tekst in hoofdstuk 1. De cirkel van al deze toepassingen is hiermee rond. We wijzen nog op de *Nasi ha-'Edah*/'de Leider van de Gemeenschap', 'de Ster' genoemd in CD, 7. Zoals we ook zagen, is 'volken' in de Siloprofetie in sommige opzichten een belangrijke eschatologische toepassing in Qumran. In de tekst die volgt wordt in Regel 5.4 plaats gemaakt voor 'Zijn volk', 'van welks Koninkrijk

het Verbond voor altijd werd geschonken aan hem' (ofwel de Messiaanse 'Tak' of 'Ster').

Anders geformuleerd, hebben we hier het onweerlegbare bewijs dat de Messiaanse 'Leider', genoemd in de tekst van die naam, vereenzelvigd moet worden met deze 'Messias van Rechtvaardigheid', omdat de toespelings op 'de Telg van David' in beiden wordt gebruikt als een ondubbelzinnige benaming. Dit maakt de vraag, of de Messiaanse Leider dooft of gedood wordt, belangrijker dan ooit. Later in dit boek zullen we meer steun vinden voor het laatste gezichtspunt, wanneer we de benaming *bemitu Tsaddikim* reconstrueren aan het einde van de Demonen van de Dood ('Zaligsprekingen') tekst in hoofdstuk 5, als 'ze de Rechtvaardigen doden'.

De verbinding van 'de Rechtvaardigheids' terminologie met 'de Messias', ongeveer zoals die ook wordt verbonden met 'de Leraar' en 'Schenker' van zoëven (de *Moreh* en de *Yoreh*) in de omschrijving van de Silo in Genesis 49:10 is van grote betekenis. Dit is in overeenstemming met het totale ethos van Qumran en vertoont belangrijke verwantschappen met uitingen van de Melchizedek-ideologie ('de Koning van Rechtvaardigheid') met betrekking tot het eschatologische priesterschap dat zijn vervolg vindt in Hebreeën 5:6-10 (heel interessant, met inbegrip van 'de Logos van Rechtvaardigheid' in Regel 5:14).

De verklaring in de laatste ontcijferbare regel van deze exegese 'omdat hij, de Messias van Rechtvaardigheid de Tora onderhield', samen met de anderen 'van de gemeenschap' is ook van belang, niet alleen voor de Messiaanse ideeën van Qumran maar ook voor de Qumran-ideologie als geheel, en voor haar verwantschap met het vroege christendom van het Jakobiaanse model. We zeiden al dat de Gedragsregels de 'zonen van Zadok' omschrijft in termen van 'handhaven' of 'Handhavers van het Verbond'. Dit is een kwalitatieve exegese, geen genealogische. Ze wordt onderstreept in het Damascusdocument met de exegese van Ezechiël 44:15 – ook kwalitatief – en een eschatologisch element wordt toegevoegd, dat van 'de laatste dagen'. Deze hebben ook bovennatuurlijke bijbetekenissen, bijvoorbeeld 'ze staan in de laatste dagen' (net als de *Yoreh ha-Zedek*) en 'rechtvaardig de Rechtvaardigen en veroordeel de Slechten'. Als deze notaties consequent zijn, geven de woorden 'de Tora onderhouden' tevens aan dat de Messias van Silo tot 'de zonen van Zadok' moest worden gerekend. Tevens zal duidelijk zijn dat men *Zedek* en *Zadok* tot varianten moet rekenen van dezelfde terminologie – dat de 'zonen van Zadok' en de 'zonen van Zedek' dus equivalent zijn – en dat toespelings op Melchizedek eenvoudigweg neerkomen op een nadere voorafbeelding.

Ook hier geeft de toespelings in 5.5 op 'de mannen van de Gemeenschap' met 'de Messias van Rechtvaardigheid' als 'Handhavers van het Verbond' aan dat de Messias al is gekomen, eschatologisch terug moet keren, of op datzelfde moment verbonden is met, of te midden is van, 'de *Yahad*' (Gemeenschap). Dat de Gemeenschap een Davidische, enkelvoudige Messias

eert, op een of andere manier verbonden met het begrip Rechtvaardigheid – tot nu toe een wat omstreden zaak bij studies van de Dode-Zeerollen – behoeft geen betoog meer. Dit zijn allemaal zeer belangrijke conclusies, met ernstige consequenties voor Qumran-studies. Het geeft het belang aan van het volledig publiceren van deze teksten, en niet bij stukjes en brokjes. De tekst eindigt in Kolom 6 een beetje als een anticlimax, met delen uit Genesis 49:20-21 over het zegenen van Aser en Naftali, waarvan weinig te ontcijferen valt.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

1. [ובשנת ארבע מאות ושמונים לחיי נוח בא קצם לנו ואלוהים]
2. [אמר לא ידור רוחי באדם לעולם ויחתכו ימיהם מאה ועשרים]
3. [שנה עד קץ מי מכול ומי מכול היו על הארץ בעת שש מאות שנה]
4. לחיי נוח בחודש השני באחד בשבת בשבעה עשר בו כיום ההוא]
5. נבקעו כול מעינות תהום רבה וארכות השמים נפתחו ויהי הגשם על]
6. הארץ ארבעים יום וארבעים לילה עד יום עשרים וששה בחודש]
7. השלישי יום חמשה בשבת ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום]
8. עד יום ארבעה עשר בחודש השביעי [יום] שולשה בשבת ובסוף חמשים]
9. ומאת יום חסרו המים שני ימים יום הרביעי ויום החמישי ויום]
10. הששי נחה התבה על הרי הוררט [הוא יום] שבעה עשר בחודש השביעי]
11. והמים היו [ה] לוך וחסוך עד החודש [העשירי] באחד בו יום רביעי]
12. לשבת נראו ראשי ההרים ויהי מקץ ארבעים יום להראות ראשי]
13. ההרים ויפתח נוח את חלון התבה יום אחד בשבת הוא יום עשרה]
14. כעשתי עשר החודש וישלח [נוח] את היונה לראות הקלו המים ולוא]
15. מצאה מנוח ותבוא אליו [אל התבה ויחל עוד שבעת ימים אחרים]
16. ויוסף לשלחה ותבוא אליו ועלי זית סרף בפיה [הוא יום עשרים]
17. וארבעה לעשתי עשר החודש באחד בשבת וידע נוח כי קלו המים]
18. מעל הארץ ומקץ שבעת ימים אחרים וישלח נוח את היונה ולוא]
19. יספה לשוב עוד הוא יום אחד לשנים עשר החודש [יום אחד]
20. בשבת ומקץ שלוש ימים [ואחד יום משלח] אשר לא יספה]
21. שוב עוד חרבו המים מעל הארץ ויסר נוח את מכסה התבה]
22. וירא והנה חרבו המים מעל פני האדמה באחד בחודש הראשון]

Kolom 2

1. באחת ושש מאות שנה לחיי נוח ובשבעה עשר יום לחודש השני]
2. יבשה הארץ באחד בשבת כיום ההוא יצא נוח מן התבה לקץ שנה]
3. תמימה לימים שלוש מאות ששים וארבעה באחד בשבת בשבעה]
4. vacat אחת ושש vacat נוח מן התבה למועד שנה]
5. תמימה vacat ויקץ נוח מיינו וידע את אשר עשה]
6. לו בנו הקטן ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו לא]
7. קלל את חם כי אם בנו כי ברך אל את בני נוח ובאחלי שם ישכון]

8. ארץ נתן לאברהם אהבו vacat בן מאה ואר[ב]עים שנה תרח בצאתו
9. מאור כשדיים ויבוא חרן ואב[רם] בן ש[בעים] שנה וחמש שנה ישב
10. אברהם בחרין ואחר יצא [אברהם אל] ארץ כנען שש[ים] וחמש שנה
11. העגלה והאיל והעז [אברהם לאל] []
12. האש בעברו [] ה.ל.ל. []
13. לצאת אב[רם] אל ארץ[] כנען ל[]

Kolom 3

1. כאשר כתוב [שנים]
2. עשר אנשים [עמו]רה וגם
3. העיר הזאת [צדיקים]
4. אנוכ[י] לא [אשחית] ים לכדם יחרמו
5. ואם לוא ימצא שם [עשרה צדיקים אשחית העיר וכל] הנמצא בה ושלליה
6. וספיה ושאר [] עולם וישלח
7. אברהם את ידו [מים]
8. ויומר אליו עתה []
9. []
10. []
11. []
12. [ו]אל שרי יב[ר]ך אותכה ויפרכה וירבכה והייתה לקהל עמים ויתן לכה
13. [א]ת ברכת אביכה [אברהם]
14. [] לם תהי[ה]

Kolom 4

1. [ח]מנע היתה פילגש לאליפז בן עשיו ותלד לו את עמלק הוא אשר ח[ה]
2. שאול vacat כאשר דבר vacat למושה באחרית הימים תמחה את זכר עמלק
3. מתחת השמים vacat ברכות יעקוב ראובן בכורי אתה
4. ורישית אוני יתר שאת ויתר עוז פחותה כמים אל תותר עליה
5. משכבי אביכה או חללתה יצועיו עלה vacat פשרו אשר הוכיחו אשר
6. שכב עם כללה פלגשו ואמר בכורי אתה [] ראובן הוא
7. ראשית ערכו .. []

Kolom 5

1. [לוא] יסור שליט משבט יהודה בחיות לישראל ממשל
2. [לוא] יכרת יושב בוא לדויד כי המחקק הוא ברית המלכות
3. [אל]פי ישראל המה הרגלים עד בוא משיח הצדק צמח
4. דויד כי לו ולורעו נתנה ברית מלכות עמו עד דורות עולם אשר
5. שמר ה[] התורה עם אנשי היחד כי
6. [] הוא כנסת אנשי
7. [] נתן

Kolom 6

1. יתן מעדני ה[מלך] נפתלי אילה שלחה הנותן אמרי
2. שפר ע. []
3. את ה[]
4. []

VERTALING

Kolom 1 (1) [In] het 480ste levensjaar van Noach kwam (het bericht van) hun einde (dat wil zeggen van de goddeloze mensheid) tot Noach. En God (2) [z]ei: 'Mijn Geest zal niet altijd tussen de mensen wonen', en zo werden hun dagen vastgesteld (op) honderdtwintig (3) [jaa]r, tot de tijd van het water van de vloed. Het water van de vloed was op de aarde in het zeshonderdste (4) levensjaar van Noach. In de tweede maand, op zondag de 17de, op die dag (5) barstten alle bronnen van de grote diepte open en de vensters van de Hemel werden geopend. Zodoende viel er regen op (6) de aarde, veertig dagen en veertig nachten, tot de 26ste van de derde (7) maand, donderdag. Het wat[e]r steeg op de [aar]rde honderdvijftig dagen lang, (8) tot de 14de van de zevende maand, dins[dag]. En na honderd (9) vijftig dagen nam het water af, twee dagen lang, woensdag en donderdag, en op (10) vrijdag kwam de ark tot stilstand op de bergketen van Ararat – de 17de van de zevende maand. (11) Het water b[lee]f afnemen tot de [tien]de maand. Op de eerste van die maand, op woensdag, (12) werden de toppen van de bergen zichtbaa[r]. Veertig dagen na de tijd dat de be[rg]topen zichtbaar waren geworden (13) [open]de Noach het raam van de ark. Op zondag, dat wil zeggen de 10de van (14) de [el]fde maand, zond [Noach] de duif uit om te zien of het water al was afgenomen maar (15) hij (de duif) vond geen enkele plaats om neer te strijken en dus keerde hij naar hem terug [in d]e ark. Toen wachtte hij nog e[ens] zeven dagen (16) en zond hem opnieuw uit en hij keerde naar hem terug met een afgebroken olijftak in zijn snavel. [Dit was op de (17) 2]4ste van de elfde maand, op zonda[g]. Zodoende wist Noach dat het water] op de aarde (18) [was afgenomen.] Na nog ee[ns] zeven dagen [zond Noach (opnieuw) de duif uit, maar (19) hij kwam niet] meer terug. Dit was de eer[ste] dag van de twaalfde] maand, [een (20) zondag. Een]ender[tig] [dagen na de tijd dat hij hem had uitgezonden,] toen hij niet (21) m[eer] terugkeerde, was het [water op de aarde] opgedroogd. Toen verwijderde Noach het luik van de ark (22) en keek rond en werkelijk, [het water was van de oppervlakte van de aarde verdwenen,] op de eerste van de eers[te] maand,

Kolom 2 (1) in het zeshonder[d]eneerste levensjaar van Noach. En op de 17de van de tweede maand (2) was de aarde volledig droog. Op zondag, op diezelfde dag, verliet Noach de ark, aldus een heel jaar voltooiend (3) van driehonderdvierenzestig dagen. Op zondag, in de zevende (4) vacat < een en zes > vacat (verliet) Noach de ark op de vastgestelde tijd, een heel (5) jaar vacat < > Toen ontwaakte Noach uit zijn roes en hij wist wat zijn jongste zoon (6) hem had aangedaan en hij zei: 'Vervloekt zij Kunaân; hij zal de minste knecht van zijn broers zijn.' Cham (7) vervloekte hij niet, maar diens zoon daarentegen wél, want God had de zonen van Noach reeds ge-

zegend 'En zij zullen in de tenten van Sem wonen.' (8) Hij gaf het land aan Zijn vriend Abraham. *vacat* < > Terach was honderd[v]eertig jaar oud toen hij (9) Ur der Chaldeeën verliet en naar Haran kwam. En Ab[ram was z]eventig (jaar oud) en Abram woonde (10) vijf jaar in Haran en nadat [Abram naar] het land Kanaän was vertrokken, (leefde Terach) [vijfen]zest[ig jaar ...] (11) de vaars en de ram en de geit ...] Abram tot God ... (12) het vuur toen hij ... doortrok (13) Ab[ram] om te vertrekken [naar het land] Kanaän ...

Kolom 3 (1) zoals geschreven staat ... twaalf (2) mann[en ... Gomo]rra en ook (3) deze stad ... Rechtvaardigen (4) zal ik niet [vernietigen ...] alleen zij zullen uitroeien. (5) En als daar niet [tien Rechtvaardige Mannen] worden gevonden [zal ik de stad en iedereen] die zich daarin bevindt [vernietigen], tezamen met haar buit (6) en haar kleine kinderen. En zij die overblijven ... altijd. En Abraham (7) strekte zijn hand uit ... (8) En hij zei tegen hem: 'N[u ...]' (12) ['En] El Shaddai zal u zegenen en vruchtbaar maken en vermenigvuldigen. En u zult een menigte van volken worden. En hij zal u (13) de zegen geven die eens aan [Abraham], uw vader, is gegeven ...

Kolom 4 (1) ['... en] Timna was de bijvrouw van Elifaz, de zoon van Ezau en zij baarde hem Amelek.' Hij was het die door Saul werd gedo[od] (2) *vacat* toen Hij tegen Mozes zei: 'In de toekomst zult u de herinnering aan Amelek onder de hemel (3) uitwissen.' < > De zegeningen van Jakob: 'Ruben, u bent mijn eerstgeborene, (4) het eerste deel van mijn kracht, uitmuntend in gestalte en uitmuntend in macht, onstuimig als water, (maar) u zult niet de meest uitmuntende zijn. (5) U heeft uw vaders bruidsbed bestegen en het daarmee bezoedeld want hij lag er op.' *vacat* De verklaring hiervan is: hij berispte hem (6) omdat hij (Ruben) met Bilha, zijn bijvrouw (dat wil zeggen van zijn vader) sliep. Als er staat: 'U bent mijn eerstgeborene', dan betekent dit ... Ruben was (7) in theorie de eerste ...

Kolom 5 (1) 'het Bestuur zal [niet] wijken van de stam van Juda.' Gedurende de heerschappij van Israël (2) zal (een afstammeling van) David op de troon [niet ont-]breken. Want 'De Scepter' is het Verbond van het Koninkrijk. (3) [De lei]ders van Israël, zij zijn 'De Voeten' (hier wordt naar verwezen in Gen. 49:10) tot de Messias van Rechtvaardigheid, de Telg van (4) David komt, want aan hem en aan zijn zaad was het Verbond van het Koninkrijk van Zijn volk voor altijd gegeven, omdat (5) hij ... onderhield ... de Tora met de mannen van de Gemeenschap, want (6) ... verwijst naar de Vergadering van de mannen van (7) ... Hij gaf

Kolom 6 (1) 'hij zal koninklijke waardigheidsteken schenken. Naftali is een losgelaten hinde die mooie (2) woorden geeft.' ...

15. HET APOCRIEFE BOEK VAN JOZUA (4Q522)

Deze tekst bevat een keur van geografische namen die mogelijk teruggaan tot de tijd van Jozua, of een uiteenzetting of schema weerspiegelen dat verband houdt met de periode van David. Wegens de vermelding van Eleazar, de hogepriester die veel in verband wordt gebracht met de activiteiten van Jozua, hebben we de tekst een Jozua-apocryfon genoemd, hoewel hij zich,

zoals de tweede kolom bewijst, duidelijk richt op de figuur van David, zijn veroveringen, zijn koningschap en met name de bouw van zijn Tempel. Ware het niet, dat veel hiervan gegoten lijkt in termen van een profetie uit de vroegere veroveringsperiode, dan zou men het zelfs een Samuël-apocryfon kunnen noemen.

Echter, net als bij de Genesisbloemlezing, is het idee dat er iets zou wijzen op anti-Tempelgevoelens in dergelijke teksten – een wijdverbreid idee in het vroege Qumran-onderzoek, ontstaan door het incomplete van de toen beschikbare gegevens – eenvoudig een misvatting, die niet strookt met het ethos van Qumran zoals het in deze teksten naar voren komt. Ook wijst niets ook maar in de verste verte op een gebrek aan belangstelling voor Davids koningschap – in tegendeel; de Messiaanse suggesties zijn in deze tekst maar weinig minder openlijk dan in de interpretatie van de Siloprofetie. Zie bijvoorbeeld wat dit betreft Regel 7-8 van Kolom 2: 'En de Heer zal David veilig vestigen... De Hemel zal altijd bij hem wonen.'

Alleen al de reconstructie 'Hemel' is, indien juist, interessant, gelet op soortgelijke constructies in uitdrukkingen als 'Koninkrijk der Hemelen' bij Matteüs. Ook is interessant dat in Kolom 2 Regel 3 het woord 'rots' (*sela*) wordt gebruikt – een woord niet zonder eigen interessante zeggingskracht in het christendom – om de berg Sion te omschrijven.

De verovering van Jeruzalem door David, hoe hij de Tempel bouwde en rijk versierde, het wordt uitbundig geprezen. Voor hen die deze literatuur als sektarisch willen zien, zijn de nationalistische aanwijzingen in dit soort teksten interessant, net als de prikkelende toespeling op 'de zonen van Satan' in Kolom 2 Regel 5. Dit is analoog aan soortgelijke vermeldingen in de teksten van 'zonen van Belial', en hun varianten in de 'Mastemot'/'zonen van Duisternis'-toespelingen die we zagen en nog zullen tegenkomen.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

[אם ואת עין קבר בית]	1.
[בקע[ה] ואת בית צפור את]	2.
[ימו את כול בקעת מצוא את]	3.
[את היכל יעד את יעפור ואת]	4.
[בא ואת מנו את עין כוכר]	5.
[גרים את חדיחא ואת עושל]	6.
[.תי] [דרן אשר]	7.
[.ר] [בא וא] [אשקלון]	8.
[גליל ושנים ש] [את חשרון]	9.
[יחודה את באר שבע] [וא] [בעלות]	10.
[את קעילה את עדולם ואת]	11.
[גור ואת תמני ואת גמוון ואת]	12.
[חקר וקשרון] [ואפרניים ואת שכות]	13.

14. [בית חורון התחתון] והעליון ואת
15. [את גילת עליונה] ואת התחתונה

Fragment 1 Kolom 2

1. [] [להשכין שם את אה.. ב]
2. [] [העתים כי הנה בן נולד לישי בן פרץ בן יהודה]
3. [] [את סלע ציון ויורש משם את <כל> האמורי ב]
4. [] [לבנות <את> הבית ליהוה אלוהי ישראל וזהב וכסף]
5. [] [ארזים וברושים יב[מ]לבנון לבנותו ובני הספן]
6. [] [יבן שם ואיש ..מ[] ..[] ואות[] כה]
7. [] [ון מן השמ[] ודוד יהוה[] ישכין לבסח]
8. [] [שמים עמו ישכון [ל]עד ועתה האמורי שם והכנעני]
9. [] [יושב אשר החטים אשר לוא דרשתי [שפ] ..[]
10. [] [מאתכה והשלוני וה[] נתתיו עבד ע[]א[]
11. [] [ועתה נ[ש]כינה את א[] עד רחוק מן []
12. [] [אלעזר [] ע את [] עד מבית []
13. [] [ישוב [] צבא מ[]

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1

(1) ...en En Qeber en ... (2) ... Vallei en Bet Zippor, met (3) ... heel de Vallei van Moza (4) ... en Hechal-Jezed (?) en Japur en (5) ... en Minni en En Kober (6) ... Garim en Hedita en Oshel (7) ... die (8) ... en [A]shkelon ... (9) ... [G]alilea en de twee ... en de Sharon (10) ... [J]uda en Beër-Sheva [en] Baälöt (11) ... en Qeila en Adullam en (12) ... Gezer en Tamni en Gamzon en (13) ... Hiqqar en Qittr[on] en Efromim en Shakkot (14) ... Bet Horon, bened[e]n en bov[en] en (15) ... en Boven [en] Ben[e]de[n] Gilat

Fragment 1 Kolom 2 (1) ... om daar de ... te vestigen (2) de tijden, want een zoon staat op het punt geboren te worden aan Jesse, (de) zoon van Perez, (de) zoon van Ju[da ...] (3) (Hij zal) de berg (letterlijk: rots) van Sion (veroveren) en hij zal er al de Amorieten verdrijven ... (4) om het Huis voor de Heer, de God van Israël, te bouwen. Goud en zilver ... (5) ceders en cypressen zal hij [uit] Libanon bren[gen] om het te bouwen en de zonen van Satan ... (6) hij zal daar de priesterdienst vervullen en een man... uw ... (7) van de ... En de Hee[r] zal David veilig vestigen ... (8) [De He]mel zal [al]tijd bij hem wonen. Maar nu, de Amorieten zijn daar en de Kanaänieten ... (9) woon waar de Hittieten (wonen), geen van hen heb ik gezocht ... (10) van u. En de Shiloniet en de ... ik heb hem tot dienaar gegeven ... (11) En nu, laten wij ... [ve]stigen ... ver van ... (12) Eleazar ... altijd, van het Huis (13) ... leger ...

16. EEN BIJBELSE CHRONOLOGIE (4Q559)

In deze tekst probeerde men de chronologie van de mensen te bepalen en in sommige gevallen die van gebeurtenissen in de bijbel. Deze onderneming was niet alleen van intrinsieke waarde voor het werk, maar ook voor degenen die het heden wilden plaatsen binnen het tijdsverloop tot het Messiaanse tijdperk. Zij konden dan voorspellen wanneer de Messias zou komen en wanneer andere voorspellingen van de profeten in vervulling zouden gaan. In de periode van de rollen stelde men veel belang in dergelijk 'chronomesianisme'.

De complexiteit van de bijbelse chronologie was ontmoedigend omdat de bijbel op veel momenten eenvoudig niet vermeldt hoeveel jaren er tussen de gebeurtenissen liggen. Deze omissies zijn alleen op te vullen met rekenwerk, met legio kansen op fouten en verschillende uitkomsten. Ten tijde van de rollen bestonden er tenminste drie afzonderlijke systemen voor bijbelchronologie: de masoretische tekst (de hebreeuwse tekst die doorgaans in moderne bijbels is vertaald); die van de Septuagint, de bijbel die in Egypte wordt gebruikt; en die van de Samaritanen. Let op de overeenkomst van deze tekst met de vermelding van Terach in de Genesisbloemlezing.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1 (Fragment 1 en 3)

1. [] [ותרח בר]
2. [שנין 333-] אולד ית אברהם ואברהם
3. [בר ש]נין 3 [333-] אולד ית ישחק
4. [ויש]חק ב[ר שנין 333] אולד ית יעקב ויעקב
5. [בר שנין] 1333 [אולד ית לוי
6. [] [ח.ל]
7. [ולוי בר שנין] 3- [אולד ית קהת וקהת בר]
8. [שנין 13] [אולד ית עמרם עמרם בר שנין]
9. [י-ר אולד] ית אהרן ואהרן נפק ממצ[רין]
10. [כול שניא] אלן - ולף 3- [אולד ית]

Kolom 2

1. []
2. [] [מן אר[ע] מרצין
3. [] [ח שנין
4. [] [י[ר]דנא]
5. [] [3-] 1111 [בג>לג> לא שנין
6. [] [בתמנת סר]ח שנין 3 [ומן די מית [יהושוע
7. [] [כוש רשעים מלך [ארם נהרין
8. [שנין] 1111 [עתיאל ב[ר קנו

9. [שנין 3333 עגלון מלך מואב שנין - III III II]
 10. [אח]וד בר גרא שנין 3333 שמ[גר בר ענת]

VERTALING

Kolom 1 Fragment 1 en 3 (1) [... en Terach was] (2) [zeventig jaar oud toen hij Abraham verwekte; en Abraham] (3) [was] ne[genennegentig j]jaar oud [toen hij Izaäk] verwekte; (4) [en Iz]aäk w[as zestig jaar oud toen hij Jakob verwekte; en Jakob] (5) [was] vij[fen]zestig [j]jaar oud [toen hij Levi verwekte ... (7) en Levi was vijf-en[dertig j]jaar oud toen hij [Kehat verwekte; en Kehat was] (8) nege[nentwintig jaar oud] toen hij Am[r]am verwekte; Am[ram was] (9) honderdtien jaar oud toen hij] Aäron [verwekte,] en Aär[on] verliet Eryp[te.] (1) (Het totaal van) [al] deze [jaren:] elfduizendvijfhonderdzesendertig ...

Kolom 2 (2) ... uit het la[nd Egypte ...] (3) ja[ren (?) ...] (4) de [Jo]rdaan. (5) [in ...] vijfendertig (of meer) j[jaar;] in Gilgal ... ja[ren ...] (6) in Timnat-Ser]a twintig jaar; en vanaf het moment dat [Jozua] stierf ... (7) Kush-Ri-shathaim de koning van [Aram-Naharain] (8) acht [j]jaar; Otniël de z[oon van Kenaz ...] (9) tachtig jaar; [Eglon de koning van Moab [achtien] ja[ar;] (10) Eh]ud de zoon van Gera, tachtig jaar; Sham[gar de zoon van Anat,]

17. HUR EN MIRJAM (4Q544)

Deze Aramese tekst is moeilijk te karakteriseren omdat ze zo fragmentarisch is, maar ze blijkt zich te richten op genealogieën van karakters in het boek Exodus, met name van Hur. Als we Regel 8 verbinden met Regel 9, lijkt de tekst verband te leggen tussen de Judeaanse held Hur en Mirjam, de zuster van Mozes, hoewel we dit nergens in de bijbel tegenkomen. Volgens Josefus was Hur Mirjams echtgenoot (*Ant.* 3.54), en de overlevering die we hier aantreffen lijkt dit te bevestigen. De rabbijnse literatuur voert hem, als ze het over Efrath en Mirjam heeft, op als haar zoon (Targum tot 1 Chr. 2: 19 en 4:4). Toch valt niet te ontkennen dat er een overlevering bestaat over een relatie tussen Hur en Mirjam.

In Exodus is Hur een onbelangrijke figuur. Deze tekst lijkt zich meer op hem te richten dan Exodus, misschien om zijn band met de stam van Juda of om het bouwen van het Tabernakel. In Exodus 17:10 verschijnt Hur voor het eerst bij de strijd tegen Amalek en Rufidim – die eerder werd genoemd in verband met de profetie van Mozes over dit onderwerp en de vermelding in de Genesisbloemlezing. In Exodus wordt beschreven hoe Hur met Aäron de handen van Mozes ondersteunt (symbolisch voor het priesterschap en voor zijn zwager?) om het verloop te bepalen van de veldslag die in de vlakte daar beneden werd geleverd door Jozua, de helper van Mozes. Toen Mozes met Jozua de berg Sinaï besteeg, werden Hur en Aäron achtergelaten om het volk te leiden (24:14).

Uit Exodus 35:30 wordt de relatie duidelijk tussen Hur en Bezaleel, de

bouwmeester van het Tabernakel. Net als in 1 Chr. 2:19, 20, waar hij te boek staat als de zoon van Caleb Ben Hezron en diens tweede vrouw, Efrath (Efratha in 2:24) en als de vader van Uri (waarschijnlijk genoemd in Regel 10). Deze drie krijgen de eer van het stichten van drie bekende Judeaanse steden: Kirjath-Jearim, Bethlehem en Bethgader. Zijn relatie met de tweede daarvan maakt een tekst die hem bespreekt en met Mirjam in verband brengt (ook op een bepaalde manier verbonden met 'Efratha') des te interessanter.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- | | |
|---------------------------|-----|
| [דן יאכל הוא ובנוהי] | 1. |
| [ב]עלהא שנת עלמה | 2. |
| [עלוי ואשכוחי] | 3. |
| [בנוהי ובני אחוה] | 4. |
| [יתבו בר שעתהון] | 5. |
| [פטר לבית עלמה] | 6. |
| [vacat] ומן | 7. |
| [עשרא ואולד מן מריאם עב.] | 8. |
| [vacat] ונסב חור | 9. |
| [ואולד מנה לאור ואחרון] | 10. |
| [מנה ארבען בנין] | 11. |

VERTALING

Fragment 1 (1) [d]at hij at, hij en zij[n] zonen ... (2) [en] haar [ech]tgenoot [sliep] de eeuwige slaap ... (3) op hem en zij vonden he[m ...] (4) zijn zonen en de zonen van z[ijn] broer ... (5) zij woonden tijdelijk (?) ... (6) hij vertrok naar zijn Eeuwige huis ... (7) vacat (8) tien. En bij Mirjam verwekte hij Ab(?;naam onvolledig en onzeker) ... (9) en Sitri. vacat Toen nam Hur ... tot vrouw (10) En bij haar verwekte hij Ur en Aär[on ...] (11) met haar vier (veertig?) zonen ...

18. HENOCHISCH BOEK VAN DE REUZEN (4Q532)

Henoch was een belangrijke figuur ten tijde van de rollen, ten dele door de geheimzinnige manier waarop de bijbel in Genesis 5:24 over hem spreekt: 'Henoch liep met God, en hij was niet meer; want God had hem opgenomen'. Kennelijk stierf Henoch dus niet en werd hij levend in de Hemel opgenomen. Rond deze figuur ontstond heel wat literatuur, waarvan een deel werd verzameld in het boek dat bekend is als Eerste (of Ethiopische) Henoch. Het Boek van de Reuzen was een ander literair werk over Henoch, dat in vertalingen veel werd gelezen in het Romeinse Rijk. Onder de Qumran-teksten zijn minstens zes en mogelijk elf kopieën van het Boek van de

Reuzen. Het volgende stukje lijkt daartoe te behoren. Men geloofde dat de 'Reuzen' afstamden van gevallen engelen (de Nefilim; ook Wachters genoemd) en gewone vrouwen. Het verhaal van de reuzen is ontleend aan Genesis 6.

TRANSCRIPTIE

Fragment 2 Kolom 1-6

- | | | |
|---|------------------------------|----|
| [| מ] | 1. |
| [| ר [בבש]ר | 2. |
| [| כנל [נפילין] | 3. |
| [| ע [הו קאמין] | 4. |
| [| למק [ארעא חר] | 5. |
| [| בה [הו עשיתין ל] | 6. |
| [| 7. ולהוון [מנ עירין עלמין] | |
| [| 8. ו. [בסוף יאבד ומית ו.] | |
| [| 9. ה [בל רב חנבלו בא] | |
| [| 10. דין [שפק לה למאחא] | |
| [| 11. להוון [מן] ארעא ועד שמיא | |
| [| 12. [בארעא בכל בשר] | |
| [| 13. [בא וכען לא ש] | |
| [| 14. [ו ואסיר תקיפא] | |

VERTALING

Kolom 2 Fragment 1-6 (2) ... met vlee[s ...] (3) al[le] ... de Nefili[m] ... zullen ... zijn (4) zij stond[en op] ... Vrome Kennis ... zo dat toen ... (5) de aarde ... Machtigen ... (6) [wa]ren vastbesloten ... En ik ... (7) [Zij] zullen ... zijn ... door de [Eeuw]ige Wakers ... (8) [uitein]delijk zal hij ten onder gaan en sterven. En ... (9) ... (10) die ... stond hem toe te kom[en] ... (11) Zij zullen ... zijn, [vanaf] de aarde tot aan [de] He[mel] ... Heer der Heren ... tussen ... (12) op de aarde te midden van alle v[lees] ... in de Hemel. En ... (13) dan zal er niet ... en gro[te] Kennis ... (14) en [de] ster[ke] zal gebonden zijn ...

19. PSEUDO-JUBILEEËN (4Q227)

De bewaard gebleven delen van deze twee fragmenten blijken dezelfde informatie te bevatten over Enoch als het boek Jubileeën 4:17-24. Veel van de belangstelling rond Enoch hield verband met de aanname dat hij levend in de Hemel werd opgenomen en met de geheimzinnige toespeling in Genesis dat hij 'liep met God'. Hierdoor kon men hem beschouwen als een mysteriefiguur die op de hoogte was van 1. Hemelse Kennis - met name

‘Kenniss’ van esoterische aard, en 2. wetenschappelijke kennis van de soort waar deze tekst op toespeelt – kennis van de hemellichamen en hun loop. Hij kon ze echt meten omdat hij in de Hemel was geweest.

Enoch wordt ook een van de voorlopers van mystieke Hemelreizigers en ten Hemelopstijgers. Interessant aan deze tekst is de vermelding van ‘de Rechtvaardigen’ – de *Tsaddikim* – naar het lijkt twee keer, juist in de overgebleven fragmenten (1.1 en 2.6). Dit Hemelse reizen gaat over in de vroege christelijke overlevering en in zowel de *kabbala* als de islam. Enoch de Rechtvaardige is niet alleen een bekende benaming – net als Noach de Rechtvaardige en Jakobus de Rechtvaardige – maar ‘de Rechtvaardigen’ zou zelfs een benaming zijn geweest voor de leden van de Gemeenschap die wordt gepresenteerd door de Qumran-literatuur, als synoniem en taalkundige variatie op de *Bnai-Zadok* (‘de zonen van Zadok’).

De toepassing van dergelijke termen in verband met de kennis van hemellichamen en hun banen en met de kalender zou iets van deze bijbetekenis kunnen vertonen in Regel 2.6, dat wil zeggen de *leiding van de Gemeenschap* dwaalt niet in dergelijke zaken. Ook het noemen van *Darchei-zev’am* (‘de paden van hun machten’) in 2.5, waarmee de vaste banen van hemellichamen zijn bedoeld, is interessant, als een hemelse parallel met de gewone, aardse, vroege afspiegelingen van deze terminologie voor de Gemeenschap. Zoals de *Darchei-Zedek*, *Darchei-Emet*, *Darchei-’Or* (‘de Weg van Rechtvaardigheid’, ‘Waarheid’, ‘Licht’), et cetera, in tegenstelling tot ‘de Wegen der Duisternis’, ‘Kwaad’, ‘Liegen’, ‘onreinheid’, ‘gruwel’, ‘overspel’ en dergelijke. Bijgevolg zijn ook deze, tenminste in hun positieve betekenis, vastgelegd door de Wet.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- | | | | |
|---|---------------|---|----|
| [| כול הצדיקים] | [| 1. |
| [| לפני מושה .] | [| 2. |
| [| את כול ימי] | [| 3. |
| [| vacat] | [| 4. |
| [| vacat] | [| 5. |
| [| יא]רכו שני] | [| 6. |

Fragment 2

- | | | | |
|---|-----------------------------------|---|----|
| [| ה]נוך אחר אשר למדנוהו | [| 1. |
| [| ששה יובלי שנים] | [| 2. |
| [| א]רץ אל תוך בני האדם ויער על כולם | [| 3. |
| [| וגם על העירים ויכתוב את כול | [| 4. |
| [| ה]שמים ואח דרכי צבאם את [החוד]שים | [| 5. |
| [| א]שר לוא ישנו הצ[דיקים] | [| 6. |

VERTALING

Fragment 1 (1) ... al de Rechtvaardigen ... (2) voor Mozes ... (3) al de dagen van ... (4) *vacat* (5) *vacat* (6) de jaren van ... [zullen] worden [ve]rlengd ...

Fragment 2 (1) [He]noch nadat wij hem onderwezen (2) ... zes Jubileën van jaren (3) ... [aa]rde te midden van heel de mensheid en hij getuigde tegen hen allen (4) ... en ook tegen de Wakers. En hij schreef al de op. (5) ... [de] hemel en al de paden van hun machten (dat wil zeggen de hemellichamen), al [de maan]den (6) ... [waar]-in de Re[chtvaardigen] niet hebben gedwaald ...

20. ARAMESE TOBIT (4Q196)

Voor joden en protestanten valt het boek Tobit buiten de bijbelse canon en wordt het tot de apocriefen gerekend. Katholieken, Grieks en Russisch Orthodoxen echter beschouwen het boek als een deel van de bijbel, in die zin dat het 'deuterocanoniek' is. Hoewel wetenschappers voor het merendeel menen dat Tobit oorspronkelijk in het Hebreeuws of Aramees is geschreven, was de originele semitische versie allang verloren gegaan. Twee tamelijk verschillende Griekse versies (een 'korte' versie en een 'lange') getuigden oudtijds van het boek. We zien weer hoe belangrijk de vondsten van Qumran zijn: ze bevatten delen van vier Aramese handschriften van het boek en enkele Hebreeuwse manuscripten.

Al deze geschriften ondersteunen de 'lange' versie van Tobit die we uit het Grieks kennen. Het is inmiddels duidelijk dat de korte Griekse versie nooit een semitische tegenhanger kende en niet meer is dan een verkorting van de lange Griekse tekst. Maar tot voor kort baseerde men zich voor bijbelvertalingen in moderne talen altijd op de korte tekst. Als gevolg van de Qumran-ontdekkingen zijn vertalers nu gaan werken met de lange tekst – helaas met nog steeds niet meer dan de Griekse versie en enkele op zich staande zinnen van de eerder uitgebrachte semitische teksten.

Deze laatste teksten over Tobit zullen zeker aanpassingen vereisen, zelfs van vertalingen die uitgaan van de betere lange Griekse tekst. Zo is in het hier weergegeven gedeelte (Tobit 1:19-2:2), de laatste helft van de Aramese tekst van 1:22 te prefereren boven de Griekse. De opnieuw herziene standaardversie vertaalt dit gedeelte aldus: 'Ahiqar was nu de hoofdwijschenker, zegel- en schatkistbewaarder onder koning Sennacherib van Assyrië; daarom *herbenoemde* Esarhaddon hem' (cursivering van ons). Het Aramees maakt duidelijk dat Esarhaddon Ahiqar niet alleen opnieuw benoemde, maar ook promoveerde tot een positie waarin hij alleen nog ondergeschikt was aan de koning (zie de vertaling, Regel 8). We kunnen nog veel van zulke verbeteringen in het begrip van dit alleraardigste boek verwachten, nu de semitische teksten ons zoveel dichterbij het origineel hebben gebracht.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. [חד מ]ן כ>ני< נינוה והחוי למלכ[א די] אנה קב[ר להון ו]אחיות וכרי ידעת [די] ידע בי
2. [ואתבעית למקט]ל ורחלת וערקת [ואתגול כ]ל [די] הוה לי ולא שביקו לי כל מנר[עם]
3. [די לא נשלו] ל[אוצר מלכא] ל[הון חנ]ה אנתתי וט[וב]יה ברי ולא הוה יומין א[רבעין]
4. [וחמשה עד די קטלו לה תרין בנו]חי ואנן ערקו לשורי אדרש ומלך [ומלך] אסרחדין
5. [בנה חלפוהי *vacat* והוא א]שלש לאחיקר בר ענאל אחי על כל ש[ויפות]
6. [מלכותה ואף אשלש לאחיקר להמרכ]ל והוא על [כ]ל המרכלות מלכא ובעה אחיקר
7. [עלי וחבת לנינוה *vacat* אחי]קר אחי הוה רב שקו ורב עוקו והמרכל
8. [ו]שיופן קדם אסרחריב מלך אתור ואשלשה אסרחדון תנין לה ארי [הוא]
9. [בר] אחי הוה ומן בית אבי ומן משפחתי וביומי אסרחדון [מל]כא כרי תבת
10. [ל]ביתי ואתבת לי חנה אנתתי [ו]שוכיה ברי וביום חג שבן[עיא הוה לי]
11. שרו טבה ורבעת [ל]מאכ[ל] ואקרכו פת[ו]רא לקודמי וחיות נפתניא די קרבו
12. עלוהי שניאין ואמ[רת לשו]ביה ברי ברי אזל דבר לכל מן [די ת]השכח באח[ינא]
13. [ברי אזל דבר ואתה ויחל ויכל [כחדא עמי וארי]

VERTALING

Fragment 1 (1) [een va]n de Ninevieten (ging heen) en vertelde [de] konin[g dat] ik [hen] begroef, [daarom] verstopte ik mij. Toen ik ontdekte [dat] hij van mij afwist (2) [en dat men mij zocht om mij te dode]n, werd ik bang en ik vluchtte. [Toen werd al]les [wat] ik bezat [in beslag genomen,] niets werd mij gelaten. (Er was niet) één di[ng] (3) [dat zij niet meenamen] naar [de schatkamer van de koning,] be[h]alve mijn vrouw Han[na] en mijn zoon T[ob]ia. Nog geen [vijfen]v[ee]rtig (4) dagen [later dooden twee van] zijn [zonen hem (dat wil zeggen de koning).] Zij vluchtten naar de bergen van Ararat en [zijn zoon Esarhaddon] regeerde (5) [in zijn plaats. *vacat* Hij gaf] Ahiqar, de zoon van mijn broer Anaël de [verant]woording voor heel de b[oe]khouding (6) [van zijn koninkrijk. Ook benoemde hij Ahiqar tot hoofd van de (heilige) schatkam]er. Hij was verantwoordelijk voor [he]el het kapitaal van de koning. Ahiqar kwam voor mij tussenbeide, (7) zodat ik kon terugkeren naar Nineve. *vacat* Mijn 'broer' [Ahi]qar was het hoofd van de schenkers en de ambtenaar verantwoordelijk voor de zegelringen en de schatbewaker (8) [en] de boekhouder van Sennacherib, de koning van Assyrië, terwijl Esarhaddon hem tot tweede (man) na hem aanstelde. Zie, [hij] (9) was mijn [ne]lef, van het huis van mijn vader en van mijn familie. In de dagen van [kon]ing Esarhaddon, toen ik terugkeerde (10) naar mijn huis en mijn vrouw Hanna naar mij was teruggekeerd [samen met] mijn zoon Tobia, op de dag van [het] Wek[en]feest, [hield ik] (11) een heerlijk feestmaal. Ik leunde aan om te [ete]n en zij plaatsten de ta[f]el voor mij. Ik zag de vele lekkernijen die zij brachten (12) en [ik z]ei [tegen] mijn zoon [To]bia: 'Mijn zoon, ga heen en

breng mee [wie u] ook maar temidden van [onze] broeders vindt. (13) ... mijn zoon, ga heen en haal (zo iemand) opdat hij kome en [samen met mij] etc ...

21. VERHALEN VAN HET PERZISCHE HOF (4Q550)

Deze verhalen gaan ogenschijnlijk over de lotgevallen van joden aan het hof van de Perzische koningen. Het woord 'jood' (*Yehudi* in 6.3 is waarschijnlijk een van de oudste toepassingen van deze term – het wordt gewoonlijk niet aangetroffen in andere genres van Qumran-literatuur, die liever in termen van klassieke archetypen spreken, of archaïseren (bijvoorbeeld de toespeling op *Beit-Yehudah*/'Huis van Juda' in de *Pesher* van Habakuk, viii). We vinden het in andere interessante teksten die nog volgen, en blijkbaar vond het zelfs in Palestina al ingang. We komen het ook al tegen op de munten van Makkabeeën die nog worden besproken.

Het genre van 'de jood aan het hof in het buitenland' was zeer populair in de periode van de rollen. Dergelijke verhalen gaven de joden moed in de jaren dat ze onder vreemde overheersing leefden, want ze gingen over grote successen die hun volk behaalde. Bovendien moedigen ze de joden aan, trouw te blijven aan hun God ten overstaan van de zeer verleidelijke nieuwe culturele alternatieven; deze verhalen bereiken bij uitstek hun climax als de vreemde potentat noodgedwongen de grootheid van de joodse God erkent. Zo waren deze verhalen tegelijk uiterst vermakelijk en een argument tegen afgoderij.

Voor zover is vast te stellen, was de structuur van de hier gepresenteerde verhalen als volgt: een jongeman aan het hof van de Perzische koning is volwassen als hij voor de aanvang van zijn loopbaan aan het hof staat. Hij wordt op de hoogte gebracht van de lotgevallen van zijn voorgangers, waaronder zijn vader Fratervana, een eerdere functionaris die Bagasri heet en de tussenfiguur Bagose. Bagasri diende ten tijde van Darius – misschien de Darius uit Daniël 6 in wie gewoonlijk Darius I (522-468 v.Chr.) wordt gezien, of misschien een van de latere figuren met die naam: Darius II (423-405 v.Chr.) of Darius III (335-330 v.Chr.).

Bagasri had een probleem aan het hof en liep gevaar zijn leven te verliezen (Kolom 6). Hij triomfeerde door de grootheid van zijn God en Darius was genoodzaakt zowel zijn zonden (Kolom 4) als de macht van de God van Israël te erkennen (Kolom 8). De koning schreef ook het hele verhaal op een rol, ongeveer zoals Nebukadnezar in Daniël 4. Bagose diende na Bagasri aan het hof en verspeelde op een of andere manier al zijn bezittingen. Door een reeks gebeurtenissen (verloren gegaan), werd hij van blaam gezuiverd en net als Job kreeg hij zijn rijkdom dubbel en dwars terug. Het verhaal van Fratervana houdt op een of andere manier verband met de dienaren van de koninklijke garderobe; misschien ontdekte hij bij die hoge functionarissen een samenzwering tegen de koning.

De duidelijkste verwantschap met deze verhalen zien we in de zogeheten 'Hofverhalen van Daniël' (Daniël 1-6). Andere didactische vertellingen waarmee de Qumran-teksten gelijkenis vertonen zijn de boeken van Tobit en Judith. Tevens dienen we op te merken dat het boek Ester, dat tot dusver in de Qumran-verzameling niet is aangetroffen, ook moet worden begrepen als behorend tot het genre 'de jood aan het buitenlandse hof'. De tekst hier is soortgelijk en zou zelfs met hetzelfde recht kunnen zijn opgenomen in de canon. Net als bij Ester is er een koning die in zijn memoires de goede diensten van joodse hovelingen vermeldt, en een kwalijke tegenstander die de koning uiteindelijk straft, terwijl hij tegelijk de goede naam van de joden in ere herstelt.

Er is discussie geweest over de vraag waarom Ester in Qumran tot dusver niet is aangetroffen. Aangezien nu dit genre er wel gevonden is, was er hoogstwaarschijnlijk een ideologische weerzin tegen. Dat zou men voor die tijd niet gedacht hebben. Dit bezwaar is het best te begrijpen in het licht van de militante xenofobie en het apocalyptische nationalisme van de Gemeenschap, en van het veroordelen van nu juist dat soort 'overspel' waar Ester aan toegeeft. Dat Ester kon huwen om te worden opgenomen in de harem van een vreemde potentat, zelfs om haar volk te redden zoals het boek het voorstelt, moet in de ogen van een dergelijke Gemeenschap of beweging een gruwel zijn geweest.

Anderzijds, als Ester is te beschouwen als in hoge mate gemythologiseerd, en als we uitgaan van de anti-Herodiaanse geest van de groepering, verantwoordelijk voor deze geschriften, dan werd een boek als Ester ongetwijfeld beschouwd als een dekmantel voor Herodiaanse pretenties. Herodiaanse prinsessen als de boosaardige Bernice en Drusilla (om nog maar te zwijgen van hun tante Herodias) bezondigden zich aan precies dezelfde soort echtelijke en buitenechtelijke verbintenissen met mensen die niet minder werden veracht dan Felix, de bevrijde slaaf van Nero, en Titus, de verwoester van Jeruzalem en latere keizer. Waarschijnlijk hanteerden ook zij het excuus dat ze 'hun eigen volk wilden redden'.

Daarom zal Ester als bijzonder stuitend zijn gezien, op een manier die deze verhalen niet kennen, want ze bevatten geen spoor van ongeoorloofde, al dan niet seksuele praktijken. De boeken der Makkabeeën vermelden 'de dag van Mordechai', voorafgegaan door een feestdag die ze 'de dag van Nikanor' noemen. Op deze dag, die ze voorstellen als voortgekomen uit de volkswil, net als Chanoeka, werd het hoofd van een uitermate verachte vijand van de joden aan de citadel van Jeruzalem *opgehangen* (2 Makkabeeën 15:35, een geestdriftig stukje propaganda voor dit soort activiteiten).

TRANSCRIPTIE

Kolom 2 (of verder)

- .1 אנש לחן יד[ע] מלכא חן איתי]
 .2 ולא יבד שהד מכא דימנו]

3. [] <ה> שובה ל[ע]לם. [] די <ז>ה [] חרתין ואמר מלכא
 יכתוב []
 4. [] חוא [] [] למלכא [] אנן בדרת בית מלכ[ו]ח[א] רבנא []
 5. [] ומן בחר בנסרי קרין בכחבא דנ[ה]
 6. [] באישא באשתה תאבה על [] ה כול []
 7. [] vacat []

Kolom 3 (of verder)

1. [] אושי מלכה די תמר לשרא [] ה.. []
 2. [] פתרוןא א[בוכ] מן יומא די קם על עבדת[ה] קדם מלכא. []
 3. [] .. לה עבד מן קשש ופ[ה] [ק]דמוהי []
 4. [] .. ואמר אושי []
 5. [] גה א. []
 6. [] ל.ל. של[ם]
 7. []

Kolom 4 (of verder)

1. [] [הו] שמעין לפתרוןא אבוכ []
 2. [] לעבדי לבוש מלכותא ב[כול] []
 3. [] עבדת מלכא בכול די קבל []
 4. [] ארכת רוחה די מלכא אל []
 5. [] ספריא אשתכח מגלה <ח[ה] <חתי[מה חתמין] שבעה בעזקתה די
 דריוש אבוהי ענינה
 6. [] ש[ן] דריוש מלכא לעבדי שלטנא <די כ[ל] א[רעא] <שלם פתיחת קרית
 השתכח כתיב בה דריוש מלכא
 7. [] [כתב לכול] מלכין בתרי לעבדי שלטנא ש[לם] ידיע להוא לכוון די כול אנוס ושקרי

Kolom 6 (of verder)

1. [] ארי ידע אנתה [] לי[]
 בחובי אבהתי
 2. [] די חסו קדמין ו[] שפא ל. [] ונגדת [] יך גבר
 3. [] יהודי מן רברבני מלכא [] לה קאם לקבלה וב[] א[] נב[רא] שב[א]
 4. [] גברא שבא עבד [] תא מה אעבד לכה ואנתה ידע [די כול] אפש[ר]
 5. [] לגבר כות[ר] להתכח[לה גבר] ביתך קאם באתר די אנתה קאם בה אנ[]
 6. [] קא[ם] מה [די] אנתה צ[ב]א פקדני וכדי [אמ]רת אקברנך ב[]
 7. [] עמר בכול אפשר ויתעל ית עבדתי קדם [וכ]ל די []

Kolom 8 (of verder)

1. [] עליא די אנתון דחלין ופלחין הו שליט ב[אר]עא כול די יצבא קריב
 בידה ל[מע]ב[ד]
 2. [] [א]פול אנש די ימר מלח [באי]שא על בנסרי כ[ן] ית[קטל] בדיל די לא איח[י]. []

Kolom 9 (of verder)

1. [] [] שא גזרת מלכא [] א אולו []
 2. [] [] מכתב [] ל[] א אול [] בלבוש []
 3. [] כליל דה[ב] די מתקלה מא[ה] וחמ[י]שה אול []
 4. [] בלחודוהי [] תיתיא אול ואמר []
 5. [] כ[סף] ו[ד]הב [ונכס]ין די [אי]תי לבנושי בכפל []
 6. [] על בשם בנסרי לדרת מלכא ש. []
 7. [] [] קטיל אדין על [ב]נסרי לדר[ת] מלכא ש. []
 8. [] רבשקה ענה ואמר בנסרי בנסרי מן []

VERTALING

Kolom 2 (of verder) (1) een man, tenzij de koning het wee[t]; werkelijk, er bestaat ... (2) en de getuige zal niet omkomen. Zij hebben hetgeen rechtvaardig is geloofd ... (3) O koning, Fratervana de zoon van ... heeft ... (4) hij werd bang voor (de inhoud van) de arch[ieven ...] (5) de inzettingen van de koning die u zult spreke[n] en zal worden gegeven ... (6) mijn huis [en] mijn [be]zittingen voor alles dat ... (7) bent u in staat de betrekking van uw vader te aanvaarden ? ...

Kolom 3 (of verder) (1) de inzettingen van de koning die u tot de prins(?) zult spreken ... (2) uw vader Fratervana vanaf de dag dat hij [zijn] betrekking in dienst van de koning aanvaardde ... (3) voor hem, hij werkte eerlijk en ... voor hem ... (4) en hij zei: 'De inzettingen van ...' (7) vre[de] ...

Kolom 4 (of verder) (1) [zij plachten] te luisteren naar uw vader Fratervana ... (2) aan de dienaren van de (dienst voor de) koninklijke garderobe in [a]l ... om (3) de zaken van de koning te behartigen in alles wat hij ontving ... in datzelfde jaar (4) ... het geduld van de koning ... zijn va[d]er ... voor hem; tussen (5) de boeken werd een be[paalde] rol gevonden, [verzege]ld met zeven zegel[s], (erop gedrukt) met de zegeling van zijn vader Darius. De zaak (6) ... [Dar]ius de koning tot de dienaren van het koninkrijk van hee[de] de [aar]de : Vrede.' Het werd geopend en gelezen. (Het volgende) vond men er in geschreven: 'Koning Darius (7) [schreef aan alle] koningen na mij, aan de dienaren van het koninkrijk: 'V[re]de. Laat het u bekend zijn dat alle onderdrukking en leugenachtigheid ...

Kolom 6 (of verder) (1) ... want u weet ... voor de zonden van mijn vaderen (2) die [z]l vroeger hebben begaan ... en ik volgde na ... (3) een Jood uit het midden van de ambtenaren van de ko[ning] stond voor hem en ... [de] goede [ma]n (4) De goede man deed ... Wat zal ik met u doen? U weet [dat] het (5) voor een man als [u] moge-

lij[k] is alles te bespoedig[en(?). Een man] van uw huis stond ooit waar u (nu) staat ... (6) Beveel mij alles (te doen) wat u wi[l]t en als u heeft [gesp]roken, zal ik u begraven in ... (7) hij woont in alles. Het is mogelijk dat hij mijn dienst vo[or] ... zal brengen ... [en al]les dat ...

Kolom 8 (of verder) (1) de hoogste (God) die u vreest en dient, Hij is de heerser van de [aar]de. Het is eenvoudig voor Hem alles te [do]e[n] wat hij wenst, (2) [en] een ieder die een [kw]aad woord tot Bagasri spreekt... [zal] worden [ge]dood, want er is geen ... (3) Goed voor altijd ... dat hij zag ... twee. En hij zei: 'Laat de koning schrij[ven ...] (4) hij zag ... tot de ko[n]ing ...] zij in het grote konin[klij]ke paleis ... (5) en na (het verhaal van) Bagasri lazen zij in di[t] boek ... (6) Goddeloosheid, zijn Goddeloosheid zal terugkeren op zijn ... (7) *vacat*

Kolom 9 (of verder) (1) Het decreet van de ko[n]ing] ... zij gingen ... (2) [om te] schrijve[n ...] hij ging ... in de kleding ... (3) een goud[en] kroon [met een gewicht van honder]dv[ij]ftig. Hij ging ... (4) behalve hij ... hij ging en z[ei ...](5) (hij gaf) het [zi]lver en het [g]oud en de [bezitting]en die van Bagose waren in tweevoud (terug?) ... (6) in naam van Bagasri ging hij het paleis van de koning binnen ... (7) [ge]dood. Toen ging [B]agasri het pa[leis] van de koning binnen ... (8) de hoofdbutler antwoordde en zei: 'Bagasri, Bagasri, van ...'

Kalendarische teksten en Tempeldiensten

De kalendarische teksten van Qumran, grot 4, zijn talrijk en belangrijk. Ze bevatten achttien teksten (4Q319-330 en 4Q337), waarbuiten nog de vele teksten vallen die uitgaan van een kalenderstelsel of er een weergeven, terwijl ze niet strikt kalendarisch zijn. De laatste categorie bevat de Genesisbloemlezing in hoofdstuk 3, de Eerste Brief over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6 en het Brontologion in hoofdstuk 8.

Bijzonder opmerkelijk is het ontbreken in het Qumran-materiaal van welke tekst ook die een andere kalender propageert. Dit is verbluffend, want de kalender in de Qumran-verzameling was er slechts een uit verscheidene die in gebruik waren, en hij lijkt een onbelangrijke plaats in te nemen. De kalendarische teksten staan daarom centraal bij iedere poging de betekenis van de Dode-Zeerollen te begrijpen. Om de vrij technische uiteenzettingen van deze teksten te kunnen volgen, moet men enkele feiten weten over de kalender die ze voorstaan, en over de Tempeldiensten (*mishmarot*) die in de Tempel van Jeruzalem werden gehouden.

Het is een zuivere zonkalender die zich baseerde op een bepaalde interpretatie van het scheppingsverhaal in Genesis. Dat men louter van de zon uitgaat, staat in scherp contrast met het latere rabbijnse jodendom, dat een maan-zonkalender hanteerde van 354 dagen en voornamelijk uitging van de maan. Vroeger schijnen Farizeese voorlopers van rabbijns jodendom een nog meer maangerichte kalender te hebben gebruikt, hoewel te oordelen naar de Qumran-teksten de maan-zonkalender al ten minste tijdens een deel van de Qumran-periode veld schijnt te hebben gewonnen.

In het systeem dat ten slotte opkwam, waarschijnlijk onder Grieks-Romeinse invloed tijdens het rabbijnse jodendom eind vierde eeuw na Christus, werden extra maanmaanden ingevoegd, zeven keer per negentien jaar, om tot de noodzakelijke harmonisatie te komen die de jaargetijden op hun plaats hield in de zonnecyclus. Moslims daarentegen, die in hun tijdrekening waarschijnlijk een vroegere fase van dit proces weerspiegelen, hebben nooit de ingewikkelde en kalendarische invoegingen toegepast die nodig zijn voor de overgang van een maan- naar een maan-zonkalender.

Volgens de zonkalender van Qumran bevat het jaar altijd precies 364 dagen. De enige relevante vraag is of deze kalender teruggaat tot Makkabeese tijden, zoals de derde tekst over Tempeldiensten suggereert – of zelfs tot eerder – en of de Makkabeëen hem zelf prefereerden, voor de Farizeeën

met de komst van Herodes voorgoed de overhand kregen. Hoe dit ook zij, het anti-Farizeese en bijgevolg anti-Herodiaanse karakter van de kalender valt niet te ontkennen.

Elk jaar bestaat uit twaalf maanden van telkens dertig dagen, plus vier extra dagen die worden ingevoegd aan het einde van ieder kwartaal. Aldus tellen de eerste en de tweede maand dertig dagen terwijl de derde maand met de extra dag er eenendertig telt, welk patroon zich steeds herhaalt (zie tabel 1). Nieuwjaarsdag en de eerste dag van ieder kwartaal vallen altijd op een woensdag. De woensdag werd als de eerste dag van de scheppingsorde beschouwd, aangezien de hemelse lichtbronnen – zon, maan en sterren, de grondslag van elke kalender – werden geschapen op de vierde dag (Genesis 1:14-19). Het grote voordeel van de Qumran-kalender boven zijn maan-zontegenhanger is, dat hij vaste data oplevert voor de grote feesten. Ze kunnen niet op een sabbat vallen, zodat lastige problemen in verband met offers worden vermeden. In feite garandeert deze kalender dat een bepaalde dag van een willekeurige maand elk jaar altijd op dezelfde weekdag valt.

Tabel 1. Dagkalender voor 364 dagen

Maanden	1, 4, 7, 10	2, 5, 8, 11	3, 6, 9, 12
Woensdag	1, 8, 15, 22, 29	6, 13, 20, 27	4, 11, 18, 25
Donderdag	2, 9, 16, 23, 30	7, 14, 21, 28	5, 12, 19, 26
Vrijdag	3, 10, 17, 24	1, 8, 15, 22, 29	6, 13, 20, 27
Zaterdag	4, 11, 18, 25	2, 9, 16, 23, 30	7, 14, 21, 28
Zondag	5, 12, 19, 26	3, 10, 17, 24	1, 8, 15, 22, 29
Maandag	6, 13, 20, 27	4, 11, 18, 25	2, 9, 16, 23, 30
Dinsdag	7, 14, 21, 28	5, 12, 19, 26	3, 10, 17, 24, 31

Hoewel de makers van de kalendarische teksten van Qumran neerzagen op de maan-zonkalender, laten een aantal van hun geschriften de twee versies in de tijd samenvallen (zie Tempeldiensten I en II). De redenen voor deze synchronisatie zijn niet helemaal duidelijk, maar de volgende twee suggesties zullen er niet ver naast zijn. Allereerst beschouwden deze schrijvers alle tijd als heilig en de meting ervan als door God beschikt. Waarschijnlijk achtte men het noodzakelijk dat iemand het verloop ervan behoorlijk bijhield. Aangezien ze daarvoor niet op hun tegenstanders konden vertrouwen – omdat die een ongeoorloofd systeem volgden – namen de schrijvers van Qumran dat op zich. Daarbij zou men noodzakelijkerwijs fouten moeten kunnen onderkennen en zou men de juiste antwoorden moeten weten. Daarom volgden ze de tijd zowel volgens het systeem van hun tegenstanders als volgens dat van henzelf. Ten tweede verwachtten de schrijvers van

deze teksten ongetwijfeld dat ze ooit in Jeruzalem aan de macht zouden komen. Dan zouden ze uiteraard de zonkalender invoeren, maar om te weten op welke dag ze in het jaar waren, moesten ze zowel de verkeerde maan-zondatum als de juiste zondatum kennen. Er zijn aanwijzingen dat op zekere momenten in de periode van de Tweede Tempel de zonkalender inderdaad werd ingevoerd, tenminste tijdens korte perioden.

Bij het bijhouden van de tijd rekenden de makers van de Qumran-kalender niet alleen in maanden, maar ook in de opeenvolging van de Tempeldiensten (*mishmarot*). De priesters kwamen naar Jeruzalem om een week in de Tempel te dienen, waarna de volgende groep het overnam. Qumran-teksten baseerden zich op deze 'eeuwige cyclus', niet alleen voor kalendereenheden maar ook voor hun tijdbepaling en geschiedschrijving (zie Tempeldiensten III). Elke sabbat, elke maand, elk jaar en elk feest droeg de naam van een priesterfamilie (zie Tempeldiensten IV).

In de priesterroulatie duurde het zes jaar voor dezelfde groep weer in dezelfde week van het jaar dienst deed. Deze zesjarige cyclus weerspiegelt de behoefte om de zonkalender gelijk te trekken met de maan-zonversie. Omdat de zonkalender 364 dagen per jaar telde, terwijl de maan-zonkalender om en om maanden van negenentwintig en dertig dagen kende, raakte de maan-zonkalender tien dagen per jaar achter. Maar na drie jaar werden er negenentwintig of dertig dagen ingevoegd, waardoor de twee kalenders weer harmoniseerden ($364 \times 3 = 354 \times 3 + 30$). Twee van zulke cycli passen precies in de zes jaren van een volle Tempeldienstcyclus.

De volgorde van de Tempeldiensten werd oorspronkelijk bepaald door het lot, zoals uiteen wordt gezet in 1 Kronieken 24:7-18: (1) Jojarib (als 'Joia-rib' gespeld in de Qumran-teksten), (2) Jedaja, (3) Charim, (4) Seorim, (5) Malkia (soms als Malachia gespeld in Qumran-teksten), (6) Miamin, (7) Hakkos, (8) Abia, (9) Jesua, (10) Sekanja, (11) Eljasib, (12) Jakim, (13) Chuppa, (14) Jesabab, (15) Bilga, (16) Immer, (17) Chezir, (18) Happisses, (19) Petachja, (20) Jechezkel, (21) Jakin, (22) Gamul, (23) Delaja en (24) Maazja (in Qumran-teksten vaak gespeld als Maaziah). De Qumran-kalenders noemen dezelfde namen, maar veranderen de volgorde door de cyclus te beginnen met Gamul en niet met Jojarib. Blijkbaar is de reden voor deze wijziging dat de lijst van 1 Kronieken de roulatie met Jarorib begon in de herfst. De Qumran-cyclus begint in Nisan (maart-april), met Nieuwjaar in de lente. Het verschillende begin komt, zoals te verwachten viel, voort uit een andere opvatting van het scheppingsverhaal. De Schepping vond plaats in de lente; daarom moet ook een eeuwige orde die zich op de schepping baseert in die tijd beginnen. Het Nieuwjaar in de lente betekende dat de priesterroulatie met Gamul moest beginnen.

22. TEMPELDIENSTEN I (4Q321)

(afb. 6)

Het eerste deel van Mishmarot B schetst de samenvallingen van de zon- en de maan-zonkalender. Ze bevat ook informatie over de 'astronomische waarneming' van de maan, die blijkbaar als controlemiddel fungeerde voor de getabelleerde maanmaand. Door waarneming werd nagegaan of de volle maan volgens schema afnam, waarmee normaliter de berekening werd bevestigd van de dag waarop die maand eindigde en de nieuwe begon. Fragment 1 geeft de samenvallingen weer, beginnend met de zevende maand van het eerste jaar en eindigend met de tweede maand van het vierde jaar. Fragment 2 begint met de vijfde maand van het zesde jaar en voltooit de cyclus. Tussen de twee fragmenten vernemen we hoe de invoeging bij de maan-zonkalender werd uitgevoerd aan het einde van het derde jaar (volgens de berekening van de zonkalender; volgens de maan-zonkalender na de eerste maand van het vierde) en aan het einde van het zesde jaar. De overige delen van Fragment 2 beschrijven de zesjarige cyclus van Eerste Dagen (van de maanden) en feesten in termen van de Tempeldienst waarin ze vallen.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

1. [אחד בידעיה בשנים] עשר בוא בשנים באב[יה בחמשה] ועשר[ים בשמיני ודוקה בשלושה]
2. [במיזין כשבעה עשר] בוא בשלושה ביקים באר[בעה ועשרים בתשיעי ודוקה בארבעה]
3. [בשכניה בעשתי עשר] בוא בחמשה באמר בשלושה ועשרים בעשרי ודוקה בששה בי[שכאב]
4. [בעשרה בוא] ב[ששה ביחזקאל בשנים ועשרים בעשתי עשר החודש ו[דוקה שבת ב]פתח> י>ה
5. [בתשעה בוא] אחד כיוריק בשנים ועשרים בשנים עשר החודש ו[דוקה בשנים בדליה]
6. [בתשעה בוא vacat ה]שני[ת] הראשון בש[נים] במלאכיה בעשר[ים בוא ו]דוקה
7. [בשלושה בחרים כשבעה] בוא בארבעה כישוע בעשרים בשני ו[דוקה בחמשה ב]קין כשבעה
8. [בוא בחמשה בחופא בתשעה עשר] בשלישי ודוקה כששה [בא]ל[ישיב] ב[ש]שה [בוא שבת] בפצץ

Fragment 1 Kolom 2

1. [בשמונה עשר בריביעי ודוקה אחד באמר בחמשה] בוא אחד ב[נמול בשבעה עשר חמושי]

2. [ודוקה בשנים בי]חזק[אל בארבעה בוא בשלושה ביד]עיה ב[שבעה עשר כששי ודוקה בארבעה]
3. כמעזיה בארבעה בוא באר[בעה במיזין בחמשה עשר] כשביעי ודוקה בח[משה כשעורים בשלושה]
4. בוא כששה בשכניה בחמשה [עשר בשמיני ודוקה שבת באכיה בשנים בוא שבת בכלנה]
5. בארבעה עשר בתשיעי ודוקה [באחד בחופא באחד] בתשיעי ו[דוקה שנית בשלושה ב]חזיר [בשלושים]
6. ואחד בוא [בשנים בפתחיה בשלושה עשר בעשירי] ודוקה בארבעה [ב]קין בתשעה ועשר[ים בוא]
7. [בשלושה בדליה בשנים עשר בעשתי עשר החודש ודוקה] בששה יוריק בת[שעה ועשרים בוא] בחמשה בחרים
8. בשנ[ים] עשר בשנים עשר החודש ודוקה [שבת ב]מיזין בשמונה ועשרים בוא השלישית ב[ששה בקין בעשרה]

Fragment 1 Kolom 3

3. [כשבעה כחמשי ודוקה] באחד בח[רים בארבעה ועשרים] בוא שבת במלאכיה כשבעה כששי ודוקה בשנים בקין בשלושה ועשרים בוא
4. [באחד כישוע בחמשה] כשביעי ודוקה בארבעה באלישיב בשנים ועשר[ים בוא בשלושה בחופא בחמשה בשמיני ודוקה בחמשה]
5. [בכלנה באחד ועשרים בוא ב]ארבעה בחזיר בארבעה בתשיעי ודוקה שבת יח[זקאל באחד ועשרים בוא כששה כיכין בשלושה בעשירי]
6. [ודוקה באחד כמעזיה כששה עשר] בוא שבת בידעיה בשנים בעשתי עשר החודש ודוקה [בשלושה כשעורים בתשעה עשר בוא בשנים]
7. [במיזין בשנים עשר החודש ודוקה] בארבעה באכיה בשמונה עשר בוא הרביעית בארבעה כשכניה באחד בראשון ודוקה כששה
8. [ביקים כשבעה עשר ב]ראשון שבת פתחיה בשלושים כשני ודוקה באחד בחזיר כשבעה עשר בוא באחד בדליה כתשעה

Fragment 2 Kolom 1

1. [ודוקה באחד ב]כלנא באר[בעה ועשרים] בוא שבת בחזיר כשבעה [כששי]
2. [ודוקה בשנים בפתחיה] בשלושה ועשרים בוא באחד כיכין בחמשה כשביעי ודוקה בארבעה
3. [בדליה בשנים ועשרים] בוא בשלושה כיוריק בחמשה בשמיני ודוקה בחמשה בחרים
4. [כששה עשר בוא באר]בעה במלאכיה בארבעה בתשיעי ודוקה שבת באכיה באחד
5. [ועשרים בוא כששה בי]שוע [ב]שלושה בעשירי ודוקה באחד ביקים

- כתשע העשר ב[וא]
 6. [שבת בישבאב בשנים בעשתי] עשר החודש ודוקה בשל[ושה באמר
 כתשע העשר בוא
 7. [בשנים בפעץ בשנים בשנים] עשר החודש ודוקה בארבעה ביחזקאל
 בשמונה עשר
 8. [בוא] *vacat* השנה הראשונה החודש הראשון בדל[יה
 במו[עזיה] בוא
 9. [הפסח בידעיה בוא הנף העומר השני בידעיה] [כשעורים בוא הפסח
 השני השלישי בקין]

Fragment 2 Kolom 2

1. ב[ש]וע בוא חג השב[ועים] הרביעי באלי[שיב] החמישי בבלגה הששי
 [ביחזקאל] השביעי [י]
 2. במועזיה הואה יום הזכרון כיור[יב] בוא יום הכפורים בידעיה בוא
 [חג הסוכות השמיני] [כשעורים]
 3. החשיעי בישוע העשירי בחופה עשתי עשר החודש בחזיר שנים עשר
 החודש בנמול *vacat*
 4. השנית הראשון בידעיה כשעורים בוא הפסח ב[מ]מין בוא הנף העומר
 ה[ש]ני ב[מ]מין באביה
 5. בוא הפסח השני השלישי באלישיב] ובח[פא] בוא חג השבועים [הרביעי
 בבלגה] החמישי בפתחיה
 6. [הששי במועזיה השביעי כשעורים הואה יום] הזכרון במלאכיה
 [בוא יום הכפורים במימין]
 7. [בוא חג הסוכות השמיני באביה החשיעי ב] חופה העשירי בחזיר עשתי
 עשר החודש ביכין
 8. [שנים] עשר החודש בידעיה *vacat* השלישית הראשון
 ב[מימין] באביה בוא
 9. הפסח כשכני[ה] בוא הנף העומר השני] כשכניה ביקים בוא הפסח
 [השני השלישי בבלגה בחזיר]

Fragment 2 Kolom 3

1. [בוא חג] השבועים הרביעי] בפתחיה החמישי בדליה הששי בשעורים
 [השביעי באביה] <הואה יום] הזכרון כישוע> בוא יום הכפורים
 2. [כשכניה בוא חג הסוכות] [השמיני] ביקים החשיעי בחזיר העשירי
 [ביכין עשתי עשר החודש] ביור[יב] [שנים]
 3. [עשר] החודש ב[מ]מין [הרביעית הראשון כשכניה ביקים בוא הפסח
 כישבאב בוא הנף העומר השני]
 4. כישבאב בוא הפסח השני השלישי בפתחיה] [ביכין בוא חג
 השבועים הרביעי בדליה]

5. [החמישי] בחזיר [הששי באביה השביעי] ביקים הואה יום] הזכרון
 [חופה בוא יום הכפורים כישבאב בוא חג]
 6. [הסוכות] השמיני באמר [החשיעי ביכין העשירי ביור[יב] עשתי עשר]
 [החודש] ב[מ]לאכיה שנים עשר החודש
 7. [כשכניה] החמישית הראשון בבלגה באמר] בוא הפסח בפעץ בוא הנף
 העומר השני בפעץ ביחזקאל בוא
 8. הפסח [השני] השלישי בדליה ביור[יב] בוא חג השבועים הרביעי
 בחזיר החמישי בקין [השני] ביקים השביעי
 9. באמר הואה יום הזכרון בחזיר בוא יום הכפורים בפעץ בוא חג
 הסוכות השמיני ביחזקאל החשיעי ביור[יב] העשירי

Fragment 2 Kolom 4

4. [הששי באמר השביעי ביחזקאל הואה יום הזכרון ביכין בוא יום
 הכפורים בנמול בוא חג]
 5. [הסוכות השמיני במועזיה החשיעי במלאכיה העשירי בישוע] עשתי
 עשר החודש בחופה
 6. [שנים עשר החודש בפעץ] *vacat*
 7. *vacat*
 8. *vacat*
 9. *vacat*

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (1) [op de eerste van Jedaja op de twaal]fde daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de tweede van Ab[ia op] de [vijf]entwin[tigste] van de achtste (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de derde (2) van Miamin, op de zeventiende] daarvan. (dat wil zeggen van de achtste zonnemaand.) (De volgende maanmaand eindigt) op de derde van Jakim, op de vierentwintigste van de negende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vierde (3) van Sekanja, op de elf]de daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de vijfde dag van Immer, op de drieëntwintigste van de tien[de (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de zesde dag van Jelsabab, (4) [op de tiende daar]van. (De volgende maanmaand eindigt) op de [ze]fde van Jechezkel, op de tweeëntwintigste van de elfde (zonne)maand. [Maanwaarneming vindt plaats op de sabbat van] Petachja (5) [op de negende daarvan.] (De volgende maanmaand eindigt) op de eerste van Jarorib, op de tweeëntwintigste van de twaalfde (zonne)maand. [Maanwaarneming vindt plaats op de twee]de van Delaja, (6) [op de negende daarvan. *vacat* Het] twee[de] (jaar): De eerste maanmaand eindigt op de twee[d]e van Malkia, op de twintig[ste] van de eerste (maan)maand.] Maanwaarneming vindt plaats op (7) [de derde van Charim, op de zevende] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de vierde van Jesua, op de twintigste van de tweede (zonne)maand. [Maanwaarneming vindt plaats op de vijfde van Hakkos, (8) op de zevende daarvan. (De volgende

gende maanmaand eindigt) op de vijfde van Chuppa, op de negentienste van de derde (zonne)maand. [Maanwaarneming vindt plaats op de zesde van [E]l[jasib], op de [z]esde daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Hap-pisses,

Fragment 1 Kolom 2 (1) [op de achttiende van de vierde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de eerste van Immer, op de vijfde daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de eerste van [Gamul, op de zeventiende van de vijfde (zonne)maand. (2) Maanwaarneming vindt plaats op de tweede van Je[chez]kel, op de vierde daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de derde van Jedaja, op de [zeventiende van de zesde maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vierde van] (3) Maäzja, op de vierde daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de vierde van Miamin, op de vijftiende van de zevende maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vijfde van Seorim, op de derde] (4) daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de zesde van Sekanja, op vijf[tiende van de achtste (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de sabbat van Abia, op de tweede daarvan. [(De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Bilga,] (5) op de veertiende van de negende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de [eerste van Chuppa, op de eerste van de negende (zonne)maand. Een tweede [maanwaarneming] vindt plaats op de derde van [Chezir, op de] een[endertigste] (6) daar[van. (De volgende maanmaand eindigt) op de] tweede van Petachja, op de der[tiende van de tiende (zonne)maand.] Maanwaarneming vindt plaats op de vier[de van Ja]kin, op de negentienste daarvan.] (7) [(De volgende maanmaand eindigt) op de derde van Delaja, op de twaalfde van de elfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de zesde van Jarorib,] op de ne[ge]ntwintigste daar[van. [(De volgende maanmaand eindigt) op de vijfde van Charim,] (8) op de twaalfde van de twaalfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de sabbat [van] Miamin, op de achtentwintigste daarvan. Het derde (jaar): (De volgende maanmaand eindigt) op [de zesde van Hakkos, op de tiende ...]

Fragment 1 Kolom 3 (3) [op de zevende van de vijfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de eerste van Cha[rim, op de vierentwintigste] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Malkia, op de zevende van de zesde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de tweede van Hakkos, op de drieëntwintigste daarvan. (4) (De volgende maanmaand eindigt) op de eerste van Jesua, op de vijfde van de zevende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vierde van Eljasib, op de tweeëntwintigste daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de derde van Chuppa, op de vijfde van de achtste (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vijfde van] (5) [van Bilga, op de eenentwintigste] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de vierde van Chezir, op] de vierde van de negende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de sabbat van Jechezkel, op de eenentwintigste daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de zesde van Jakin, op de derde van de tiende (zonne)maand. (6) Maanwaarneming vindt plaats op de eerste van Maäzja, op de zes[tiende] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Jedaja, op de tweede van de elfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats [op de derde van Seorim, op de negentienste] daar-

van. (De volgende maanmaand eindigt) op de tweede (7) van Miamin, op de tweede van de twaalfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vierde van Abia, op de achtentiende daarvan. Het vierde (jaar): (De volgende maanmaand eindigt) op de vierde van Sekanja, op de eerste van de eerste (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de zesde] (8) [van Jakim, op de zeventiende van de] eerste (zonne)maand. (De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Petachja, op de dertigste van de tweede (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de eerste van Chez[ir, op de zeventiende] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de eerste van Delaja, op de negende ...]

Fragment 2 Kolom 1 (1) [Maanwaarneming vindt plaats op de eerste [van Bilga, op de vierentwintigste] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Chezir, op de zeven[de van de zesde (zonne)maand.] (2) [Maanwaarneming vindt plaats op de tweede van Petachja,] op de drieëntwintigste daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de eerste van Jakin, op de vijfde van de zevende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vierde (3) [van Delaja, op de tweeëntwintigste] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de derde van Jarorib, op de vijfde van de achtste (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vijfde van Charim, (4) [op de zestiende] daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de vierde van Malkia, op de vierde van de negende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de sabbat van Abia, op de (5) eenentwintigste daarvan. (De volgende maanmaand eindigt) op de zesde van Je[sua, [op] de derde van de tiende (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de eerste van Jakim, op de negentienste daar[van.] (6) [(De volgende maanmaand eindigt) op de sabbat van Jesabab, op de tweede van de elfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de derde van Immer, op de negentienste daarvan. (7) [(De volgende maanmaand eindigt) op de tweede van Hap-pisses, op de tweede van de twaalfde (zonne)maand. Maanwaarneming vindt plaats op de vierde van Jechezkel, op de achtentwintigste (8) [daarvan. *vacat* Het eerste [jaar: de eerste] maand (begint) [in Delaja. In Maäzja] (9) [is het Paasfeest. In Jedaja is de Heffing van de Omer. De tweede maand (begint) in] Jedaja. [In Seorim is het Tweede Paasfeest. De derde maand begint in Hakkos.]

Fragment 2 Kolom 2 (1) In Je[sua is het We]kenfeest. [De vierde maand (begint) in Eljasib. De vijfde maand (begint) in Bilga. De zesde maand (begint) in Jechezkel.] De zeven[de maand (begint) (2) in Maäzja. Die dag is de Dag van de Herinnering. In Jarorib is het Grote Verzoendag. In Jedaja is het Loofhuttenfeest.] De achtste maand (begint) [in Seorim.] (3) De negende maand (begint) in Jesua. De tiende maand (begint) in Chuppa. De elfde maand (begint) in Chezir. De twaalfde maand (begint) in Gamul. *vacat* (4) Het tweede (jaar): de eerste maand (begint) in Jedaja. In Seorim is het Paasfeest. In Miamin is de Heffing van de Omer. De tweede maand (begint) in Miamin. In Abia] (5) is het [Tweede] Paasfeest. [De derde maand (begint) in Eljasib,] en in Chuppa is het Wekenfeest. [De vierde maand (begint) in Bilga. De vijfde maand (begint) in Petachja. (6) [De zesde maand (begint) in Maäzja. De zevende maand (begint) in Seorim. Die dag is de Dag van de Herinnering. In Malkia] is het Grote Verzoendag. In Miamin (7) [is het Loofhuttenfeest. De achtste

maand (begint) in Abia. De negende maand (begint) in] Chuppa. De tiende maand (begint) in Chezir. De elfde maand (begint) in Jakin. (8) De [twaal]fde [maan]d (begint) [in Jedaja. *vacat* Het] derde (jaar): De eerste maand (begint) in [Miam]in. In Abia is (9) het Paasfeest. In Shekan[ja] is de Heffing van de Omer. De twee[de] maand (begint) in Sekanja. In Jakim is het [Twee]de Paasfeest. De derde maand (begint) in Bilga. In [Che]zir is...

Fragment 2 Kolom 3 (1) [het] Wek[enfeest]. De [vier]de maand (begint) in [Petach]-ja. De vijfde maand (begint) in Delaja. De zesde maand (begint) in Se[or]im. [De zevende maand (begint) in Abia. Die dag is de D]ag van de [Herinnering. In Jesua] is het G[rote Verzoendag.] (2) [In Sekan]ja is het [Loof]huttenfeest. [De] acht[ste maand (begint) in Jakim. De negende maand (begint) in Chezir. De tiende maand (begint) in] Jahin. De el[fde maand (begint) in] Jarorib. [De twaalfde] (3) maand (begint) in [Mi]amin. [Het vierde (jaar): de eerste maand (begint) in Sekanja. In Jakim is het Paasfeest. In Jesabab is het Wuiven van de Omer. De tweede] (4) [maand] (begint) in Jesabab. In [Immer is het Tweede Paasfeest. De] derde maand (begint) [in Petach]ja. [In Jakin is het Wekenfeest. De vierde maand (begint) in Delaja.] (5) [De vijfde maand (begint)] in Charim. [De zesde maand (begint) in Abia. De zevende maand (begint)] in Jaki[m. Dat is de Da]g van de [Herinnering]. In Ch[uppa is het Grote Verzoendag. In Jesabab is het Loof-] (6) [huttenfeest.] De achtste maand (begint) in Immer. [De negende maand (begint) in Jakin. De tiende maand (begint) in Jarori]b. De e[lf]de [maand (begint)] in Ma[lkia. De twaalfde maand (begint)] (7) [in Sekanja.] Het vijfde (jaar): de ee[rste maand (begint) in Bilga. In Immer] is het Paasfeest. In Happ[isses is] het Wuiven van de Omer. De twee[de maand (begint) in Happi]ses. In Jechezkel is (8) [het Twee]de Paasfeest. De derde maand (begint) in [Delaja. In Jarorib is het We]ken[feest.] De vie[rde maand (begint)] in Charim. De vijfde maand (begint) in Hakk[os. De zes]de maand (begint) in Jakim. De zevende maand (begint) (9) in Immer. Die dag is de Dag van de Herin[nering. In Chezir is het Grote Verzoendag. In] Happisses is het Loofhuttenfeest. De achtste maand (begint) in [Je]chezkel. De negende maand (begint) in Jaror[i]b. De tiende ...

Fragment 2 Kolom 4 (4) [De zesde maand (begint) in Immer. De zevende maand (begint) in Jechezkel. Die dag is de Dag van de Herinnering. In Jakin is het Grote Verzoendag. In Gamul is] het (5) [Loofhutten]feest. [De achtste maand (begint) in Multzja. De negende maand (begint) in Malkia. De tiende maand (begint) in Jesua.] De elf[de maa]nd (begint) in Chuppa.

(6) [De twaalfde maand (begint) in Happisses.] *vacat* (7) *vacat* (8) *vacat* (9) *vacat*

23. TEMPELDIENSTEN II (4Q329)

(afb. 7)

Fragment 1 van dit handschrift telt drie kolommen, grotendeels met cijfers. Deze delen tonen het verband tussen de twee kalenders tijdens de eerste drie jaren. We kunnen zien dat de maan-zonkalender tien dagen per jaar achter-

blijft bij de zonkalender, zodat de achterstand over de weergegeven periode dertig dagen bedraagt. Zoals vermeld was dit het maximum. Elke drie jaar werd er een maand toegevoegd om de kalenders weer gelijk te trekken.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

1. [] להראותה מן המזרח
2. [] ל..רה [ב]מחצית השמים ביסוד
3. [] מערב עד בוקר באוון בשבת
4. [בניג]מול לחודש הרישון בשנה
5. [הרישו]נא *vacat*
6. [באוון בידעי]ה לווננווןון כ-3 בו
7. [שבת ב]קוצ'ל-3 כ-3 בשני
8. [בו באלי]שיב לווננווןון כ-3 בשלשי
9. [בוו בבלי]ה ל-3 לווננווןון כרכיעי
10. [בוו כפת]חיה לווננווןון כ-3 בחמישי
11. [בווון בדליה]ל-3 לווננווןון כששי
12. [שבת בשעורי]ם לווננווןון כ-3 בשביעי
13. [בו כאביה ל-3] לווננווןון כשמיני
14. [בוו ביקים לווננווןון]כ-3 לווננווןון בתשיעי

Fragment 1 Kolom 2

1. כווחו <ב>ל>אמר<3- כווחו בעשירי
2. כווחו ביהזקאל לווחווחווחו כווח בעשת[י] עשר
3. כו ביוריק ל3- כווח בשנים עשר החדש
4. השנה השנית *vacat*
5. כו במלכיה לווחווחווחו כו ברישון
6. כווח בישוע ל3- כו בשני
7. כווח בחופא לווחווחווחו כו- לווחווחווחו [בשלשי]
8. שבת בפפץ ל3- כו- לווחווחווחו [ביעי]
9. כו בממול לווחווחווחו כו- לווחווחווחו [במישי]
10. כווח בידעיה ל3- [כו- לווחווחווחו [בששי]
11. כווח במימן לווחווחווחו כו- לווחווחווחו [בשביעי]
12. כווחווחווחו כשכניה ל3- [כו- לווחווחווחו [בשמיני]
13. שבת בב[ל]גה לווחווחווחווחו כו- לווחווחווחווחו [בתשיעי]
14. [כוו כפתחיה ל3- כו- לווחווחווחווחו [בעשירי]

Fragment 1 Kolom 3

1. [מוון ברליה לוווווווווו 3111111111 ב-11 בעשתי עשר החדש]
2. [מוון בחרים ל3111111111 ב-11 בשנים עשר החדש]
3. [השנה השלישית vacat]

4. [באורו בקיץ לאורו 3 ב־ ברישון]
5. [בא ביקים ל־3 ב־ בשני]
6. [בא באמר לאורו 3 באורו בשלשי]
7. [בא בחזקאל ל־3 באורו ברכיעי]
8. [בא במעוזה לאורו 3 באורו בחמשי]
9. [שבת במלכיה ל־3 באורו בששי]
10. [בא בישוע לאורו 3 באורו בשביעי]
11. [בא בחפא ל־3 באורו בשמיני]
12. [בא בחזיר לאורו 3 באורו בחשעי]
13. [בא ביכין ל־3 באורו בעשירי]
14. [שבת בידעיה לאורו 3 באורו בעשתי עשר החדש]
15. [בא במימין ל־3 ביום 11 בשנים עשר החדש]

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (1) ... om het te tonen uit het Oosten. (2) ... in het midden van de Hemel, in het fundament van (3) ... van de avond tot de ochtend. Op de vierde, op sabbat (4) (zullen) [de zonen van Ga]mul (dienen) in de eerste maand, in het [eerste] (5) jaar. *vacat* (6) [De vijfde dag van de leergang van Jedajja = de negenentwintigste dag (van de maanmaand) = de dertigste dag (van de zonnemaand) daarin (dat wil zeggen in de eerste maand van het zonnejaar.) (7) [De sabbat van Hak]kos (dat wil zeggen wanneer de leergang daarin wisselt; het doet geen dienst tot de volgende sabbat) = de dertigste = de dertigste in de tweede maand. (8) [De tweede van Hija]sib = de negenentwintigste = de negenentwintigste in de derde maand. (9) [De derde van Bilga] = de dertigste = de negenentwintigste in de vierde maand (Merk op: dit is een fout van de schrijver; het correcte equivalent is de achtentwintigste.) (10) [De derde van Peta]chja = de negenentwintigste = de zevenentwintigste in de vijfde maand. (11) [De zesde van Delaja] = de dertigste = de zevenentwintigste in de zesde maand. (12) [De sabbat van Seori]m = de negenentwintigste = de vijftientwintigste in de zevende maand. (13) [De tweede van Abia = de dertigste] = de vijftientwintigste in de achtste maand. (14) [De derde van Jakim = de negenentwintigste = de vierentwintigste in de negende maand.

Fragment 1 Kolom 2 (1) De vijfde van Immer = de dertigste = de drieëntwintigste in de tiende maand. (2) De zesde van Jechezkel = de negenentwintigste = de tweeëntwintigste in de elfde maand. (3) De eerste in Jarorib = de dertigste = de tweeëntwintigste in de twaalfde maand. (4) Het tweede jaar: *vacat* (5) De tweede van Malkia (sic!) = de negenentwintigste = de twintigste van de eerste maand. (6) De vierde van Jesua = de dertigste = de twintigste van de tweede maand. (7) De vijfde van Chuppa = de negenentwintigste = de negentiende van [de zesde maand.] (8) De sabbat van Happisses = de dertigste = de achttiende van de vierde maand. (9) De eerste van Giamul = de negenentwintigste [= de zeventiende van de vijfde maand.] (10) De derde van Jedaja = de dertigste = [de zeventiende van de zesde maand.] (11) De vierde van Miamin = de negenentwintigste [= de vijftiende van

de zevende maand.] (12) De zesde van Sekanja = de dertigste = de vijftiende van de achtste maand.] (13) De sabbat van Bilga = de negenentwintigste = de veertiende van de negende maand.] (14) [De tweede van Petachja = de dertigste = de dertiende van de tiende maand.]

Fragment 1 Kolom 3 (1) [De derde van Delaja = de negenentwintigste = de twaalfde van de elfde maand. (2) De vijfde van Charim = de dertigste = de twaalfde van de twaalfde maand. (3) Het derde jaar: *vacat* (4) De vijfde van Hakkos = de negenentwintigste = de twintigste van de eerste maand. (5) De eerste van Jakim = de dertigste = de tiende van de tweede maand. (6) De tweede van Immer = de negenentwintigste = de negende van de derde maand. (7) De vierde van Jechezkel = de dertigste = de achtste van de vierde maand. (8) De vijfde van Maazja = de negenentwintigste = de zevende van de vijfde maand. (9) De sabbat van Malkia = de dertigste = de zevende van de zesde maand.] (10) De eerste van Je[sua] = de negenentwintigste = de vijfde van de zevende maand.] (11) De derde van Chuppa = de dertigste = de vijfde van de achtste maand. (12) De vierde van Chezir = de negenentwintigste = de vierde van de negende maand. (13) De zesde van Jakin = de dertigste = de derde van de tiende maand. (14) De sabbat van Jedaja = de negenentwintigste = de tweede van de elfde maand. (15) [De tweede van] Miamin = de dertigste = dag [twee] van de twaalfde maand.

24. TEMPELDIENSTEN III – AEMILIUS DOODT

(manuscripten A-E-4Q323-324A-B)
(afb. 8)

Hoewel uiterst fragmentarisch, geeft ook deze reeks handschriften weer hoe de Tempeldiensten in de zesjarige cyclus rouleren. Dit gaat vrij zake-lijk en net als in de twee vorige teksten, hoewel in deze tekst geen poging wordt ondernomen tot harmonisering met de maan-zonkalender. Ook is vermeldenswaard dat het Hebreeuws dichter bij dat van vroege rabbijnse literatuur staat dan veel andere teksten van Qumran. Maar het unieke van deze fragmenten is dat ze behoren tot een selecte groep Qumran-documenten die identificeerbare historische personen noemen, zoals het Nahum-commentaar doet met Antiochus Epifanes en Demetrius, en de Lofzang op koning Jonathan lijkt te doen met Alexander Jannaeus (c. 104-76 v.Chr.).

In deze tekst komen, tussen een flink aantal vermeldingen van historische gebeurtenissen die worden gememoreerd bij de lijst van Tempeldiensten, deze figuren voor: 'Aemilius' (Aemilius Scaurus, de veldheer van Pompeius in Syrië en Palestina), 'Shelamzion' (Salome Alexandra, gestorven 67 v.Chr. – de pro-Farizee weduwe van Alexander Jannaeus), haar oudste zoon Hyrkanus II (op bevel van Herodes in 30 v.Chr. terechtgesteld – ook een Farizeër) en mogelijk Shelamzions jongere zoon Aristobulus (vergiftigd in 49 v.Chr. door aanhangers van Pompeius op de terugtocht uit

Rome, waar hij zijn koninkrijk wilde terugkrijgen – een Sadduceeër). Bovendien bevat Manuscript E mogelijk een vermelding van Johannes Hyrkanus, de vader van Alexander Jannaeus (c. 134-104 v.Chr.), hoewel Hyrkanus II ook bekend was als Johannes. In de tekst staan ook tamelijk negatieve vermeldingen over 'Heidenen' en 'Arabieren', wat de authenticiteit nog verhoogt.

Net als andere is deze tekst bekend sinds de jaren vijftig, maar om een of andere reden nooit gepubliceerd. Het achterhouden ervan is geheel onverklaarbaar, want we hebben hier een kijkje, al is het nog zo gering, op een van de belangrijkste perioden ten tijde van de Tweede Tempel. Scaurus was adjudant van Pompeius toen Jeruzalem in 63 na Chr. werd veroverd. Na haar val voegde Pompeius Jeruzalem bij Syrië, waar Scaurus achterbleef als landvoogd.

Scaurus op zijn beurt had nauwe banden met Herodes' vader Antipater, die een van de eerste Romeinse procurators werd in Jeruzalem. Op zeker moment leidde Scaurus namens hem een campagne tegen de Arabische koning in Petra, een plaats die Paulus ook als 'Arabia' omschrijft als hij het in Galaten 1:17 over zijn verblijf aldaar heeft. Antipater, die de bemiddelaar was tussen Hyrkanus II en de Romeinen, begon waarschijnlijk enige tijd daarvoor aan zijn sociale stijging onder Shelamzion en haar Farizeese aanhangers (*Oorlog* 1.110-114).

Antipater was van Grieks-Idumese afkomst en getrouwd met een familielid van diezelfde Arabische koning. Hij gedoogde dat Hyrkanus overleefde, speelde een sleutelrol bij de nederlaag van Aristobulus, en dankzij zijn nauwe relatie met Pompeius en Scaurus, en later Marcus Antonius, bracht hij zijn zoon Herodes in de positie de Makkabeëen te vernietigen en op te volgen.

Aristobulus was heethoofdiger en populairder dan zijn inschikkelijke broer Hyrkanus en zou de lieveling van de nationalistisch gezinden in Jeruzalem zijn geweest. De breuk tussen deze twee – en het handige gebruik dat Antipater hiervan maakte – maakte de weg vrij voor de Romeinse bezetting van het land en de vernietiging van de Makkabeese familiedynastie. Daarmee eindigde de door Judas Makkabeus met zijn legendarische daden een eeuw daarvoor verworven onafhankelijkheid.

Aristobulus werd door Pompeius geketend naar Rome overgebracht, waarschijnlijk om diens triomf te vieren. De beweging die hem steunde kan als 'nationalistisch' en als 'Sadducees' worden gezien, terwijl Hyrkanus II en zijn moeder Shelamzion (Regel 4-6 van Manuscript A Fragment 2) deel uitmaken van een minder starre en nationalistische Farizeese beweging, die bereid was te leven met buitenlandse inmenging in het land – met name wat de aanstelling van hogepriesters betrof.

De hier op volgende tekst lijkt geschreven vanuit het perspectief van de aanhangers van Aristobulus II en staat vijandig tegenover 'Arabieren' (waar Antipater en Hyrkanus sterk mee verbonden waren), vijandig te-

genover Shelamzion, onder wie het toegeven begon, tegenover Hyrkanus II en ongetwijfeld ook tegenover Scaurus en de 'Heidenen' die ze met hem associëren bij de slachtpartijen waarvan hij openlijk wordt beschuldigd (Regel 4 en 8 van Manuscript D Fragment 2 en Regel 2 van Manuscript A Fragment 3). Deze visie is zonder meer als 'Zelotisch' te beschouwen.

Zo aantrekkelijk is nu het materiaal dat we voor ons hebben. Net als in het Nahumcommentaar lijken de weergegeven feiten zo lang geleden gebeurd te zijn dat ze de kans kregen door te dringen tot de herdenkingstraditie van een Zelotisch lager priesterschap dat deze herinneringen waarschijnlijk vrij veel later in ere hield. De vergrijpen waarvan Aemilius en de 'leider der Heidenen' werden beticht, waren diep in het bewustzijn gegrift. Nadat Marcus Antonius de revolutionaire activiteiten van Alexander en Antigonus, twee zoons van Aristobulus, had neergeslagen, die net als later Johannes de Doper werden *onthoofd*, dankten de priesters die dienst deden in de Tempel allemaal hun positie aan de Romeinen en Herodes. Zij kunnen geen belangstelling hebben gehad voor dergelijke literatuur.

Waar kon dus een tekst waarin Romeinse overheersers van moord worden beschuldigd bewaard zijn gebleven? Alleen op een revolutionaire buitenpost als Qumran. Wat voor periode kan dit zijn geweest. En wanneer schreef of bewaarde deze meer 'puristische' soort Sadduceeën – die zich kennelijk uiteindelijk omvormde tot 'Messiaanse Sadduceeën' en zich baseerde op de visie van bepaalde geleerden die afwisselend 'Essenen', 'Zeloten' of 'joodse christenen' worden genoemd – dergelijke teksten? Het betreft beslist niet de opkomstperiode van de Makkabeëen en ook geen periode die verband houdt met persoonlijkheden als Jonatan of Simon Makkabeus, of zelfs Alexander Jannaeus, die voorstanders van 'de Theorie van de Essenen' vroeger tendentieus identificeerden als de *dramatis personae* – met name de Slechte Priester – van wat in Qumran werd bedoeld.

Dit is consequent en in overeenstemming met onze lezing van andere Qumran-teksten, met name het Testament van Kehat dat in hoofdstuk 5 wordt besproken dat vreemde inmenging en collaboratie met vreemde invallers veroorzaakt, waar het priesterschap in het geding is. Het is ook in overeenstemming met onze opvatting van de complexe ontwikkeling van de Sadduceese beweging, en een breuk hierin tussen nationalistische en collaborerende vleugels, die samenvalt met enkele van de hier geschetste gebeurtenissen. Een pro-Aristobulusbeweging, die gemakkelijk voor 'zelotisch' kan doorgaan, komt in de eerste eeuw in een 'oppositie-' en waarschijnlijk zelfs 'Messiaanse' fase; een andere, meer reukelijke, dankte haar bestaan aan haar collaborerende houding ten opzichte van de opkomst van Herodes, die met Antonius vijfentwintig jaar later verantwoordelijk was voor de onthoofding van Antigonus, de al even nationalistische en Sadduceese zoon van Aristobulus. De laatste groepering, waarvan Josefus bevestigt dat ze

'in alles werd overheerst door de Farizeeën' (Ant. 18.17) is de van hem bekende, die ook wordt beschreven door de evangeliën en tot op zekere hoogte door talmudische bronnen. Ze zijn waarschijnlijk het best omschreven als *Herodiaanse Sadduceeën*. De talmud noemt hen 'Boëthusianen' (Boëthusiaanse Sadduceeën naar een priester uit Egypte die Herodes aanstelde en wiens dochter hij huwde – weer een voorbeeld van veelwijverij door heersers, wat zo openlijk wordt veroordeeld door Qumran in documenten als de Tempelrol en het Damascusdocument).

Wat er ook verder valt te zeggen over deze onmiskenbare vermeldingen van het 'doden' door Aemilius – waarschijnlijk in zijn tijd als landvoogd, maar mogelijk tijdens de voorafgaande oorlog – en over de 'opstand van Hyrkanus' (Regel 6 Fragment 2 Manuscript A – bijna zeker tegen zijn broer Aristobulus); ze onthullen dat de tekst vijandig staat tegenover Hyrkanus, de collaborerende partij en uiteindelijk tegenover de Herodiaanse machtsovername. Die wordt opgevat als 'Heidens' en uitgelokt door 'Heidenen'. Deze benadering is in overeenstemming met de anti-vreemdelingen, xenofobische en toch pro-Tempel – zelfs Jakobiaanse – strekking van de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid en de Lofzang op Koning Jonatan. De conclusie lijkt te zijn dat Qumran het archief vertegenwoordigt van een pro-Makkabees nationalistisch priesterschap, dat sympathiseert met de doeleinden van Judas, Johannes Hyrkanus, Alexander Jannaeus, Aristobulus II, Antigonos enzovoort, maar niet met Salome Alexandra of haar zoon Hyrkanus II met hun Farizeese neigingen. De hele context hiervoor, met inbegrip van 'oppositional' (zelfs Messiaanse) en gezeten Sadduceeën, en tevens voor de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid en de Lofzang op Koning Jonathan, was al getoonzet in *Maccabees, Zadokites, Christians and Qumran: A new Hypothesis of Qumran Origins* van R.H. Eisenman, die in 1983 nog niet over deze teksten beschikte. Zie voor meer over dit onderwerp onze bespreking van deze Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6, en het Brontologion en de Lofzang op Koning Jonathan in hoofdstuk 8.

De vermelding van 'een joodse man' of 'jood' (*ish Yehudi*) in Manuscript D Fragment 4 is analoog aan dergelijke vermeldingen in teksten van het Perzische Hof in hoofdstuk 3 en 'een joodse vrouw', in een volgende tekst. We zien weer dat joden steeds meer worden gezien als een afzonderlijk volk, niet als Israëlieten of mensen met een archaïserende stamaanduiding.

TRANSCRIPTIE

Manuscript A Fragment 1

- | | | | | |
|---|--------|------|------------------------------|----|
| [| א | בעשר | [בחדש הששי] | 1. |
| [| בעשרים | ואחד | | 2. |
| [| בו | באית | חרים כעשרים ושבועה בחדש הששי | 3. |
| [| | חשיב | נ. | 4. |

- | | | |
|---|---------------|----|
| [| נואים וגם . | 5. |
| [| מזרורי הנפש . | 6. |
| [| אסורים | 7. |

Fragment 2

- | | | |
|---|-----------------------------|----|
| [| לתת לו יקר בערב | 1. |
| [| ביום ארבעה לשבט זה | 2. |
| [| ה שהוא עשרים בחדש | 3. |
| [| יסוד באה שלמזיון . | 4. |
| [| להקביל את פני | 5. |
| [| ב הרקנוס מרד על אריסטובולוס | 6. |
| [| להקביל | 7. |

Fragment 3

- | | | |
|---|----------------------|----|
| [| ...] | 1. |
| [| ראש חג ואים הרג ש | 2. |
| [| ביום חמישי בידעיה נ. | 3. |

Fragment 4

- | | | |
|---|---------|----|
| [| ם כרצון | 1. |
|---|---------|----|

Manuscript B Fragment 1

- | | | |
|---|---|----|
| [| ה בתשעה בחדש השמיני ביאת שכניה | 1. |
| [| ביום | 2. |
| [| בששה עשר בה ביאת אלישיב | 3. |
| [| בשנים ושלשה בה ביאת יקים בשנים ביקים . < ויום רביעי ביקים | 4. |

Fragment 2

- | | | |
|---|--|----|
| [| יום רביעי בחג | 1. |
| [| בארבעה בה ביאת הפלג באחד עשר בה ביאת פתחיה | 2. |
| [| בשמונה עשר בה ביאת יחזקאל בעשרים וחמשה בה ביאת | 3. |
| [| יכין | 4. |
| [| כשנים בה ביאת גמול | 5. |

Fragment 3

- | | | |
|---|-------|----|
| [| שהוא | 1. |
| [|] | 2. |
| [| ש | 3. |
| [| ות | 4. |
| [| אשנים | 5. |

- [] 6. [] תגד אר[יסטבולוס]
[] 7. [] א[מרו בע]
[] 8. [] שבעים []
[] 9. [] שהוא []

Manuscript C Fragment 1

1. [בעשרים ושלשה כה] ביאת [אלישיב בשלושים כה ביאת יקים]
2. [אחר שבת ביקים זה אחר] בש[שי בשבעה כה ביאת חופה]
3. [בארבעה] עשר כה [ביאת ישכאב] פות בע[שרים ואחד]
4. [כה ביאת בלג] בעשרים [ושמונה כה] ביאת אמ[ר יום]
5. [רביעי באמר זה א]חד בשביעי באר[ב]עה כה ביאת ח[ויר]
6. [יום ששי ב]חזיר שהוא עשרה בשביעי שיום [הכפורים כה]
7. [לברית באחד עשר בשביעי ביאת] הפצץ []

Manuscript D Fragment 1 Kolom 2

5. יום [] [] [] כל [] בעשרים ואחד
6. [בוא ביאת ש]עור[ים] בעשרים ושמונה בוא ביאת מלכ[יה]
7. יום רביעי [ב]מלכיה זה אחד בחודש העשירי *vacat*
8. בארבעה בע[שירי] ביאת מי[ן] באחד עשר בוא ביאת הקוץ []

Fragment 2

1. [] בעשרים
2. [ואחד בוא ביאת פתחיה בעשרים ושמונה]
3. [בוא ביאת יחזקאל ביום 3/2/1 ביחזקאל שהוא]
4. [31/30/29 בחודש הששי יום] הרג אמליוס
5. [יום רביעי ביחזקאל זה אחד בחודש השביעי]
6. [בארבעה בוא ביאת יכין באחד עשר בוא ב]את נמול
7. [] יום רביעי בנמול ש[הוא]
8. [חמשה עשר בחודש השביעי חג הסכות בוא] הרג אמליוס

Fragment 3

1. [] [ש] [] אצל []
2. [בעשרים ושמונה בוא ביאת י]שוע יום רביעי כישוע זה אחד בחודש
3. [העשירי] ש[הוא] עשרה []

Fragment 4

1. [] איש יהודי א []

Manuscript E Fragment 1 Kolom 1

1. [] כוהן גדול כ.ר.י
2. [] יוחנן להבי את

Fragment 1 Kolom 2

1. [] ..
2. [] מן
3. []
4. []
5. [] אנוש
6. [] ת חזיר
7. [] שלמצ > יון []

VERTALING

Manuscript A Fragment 1 (1) ... op de tiende [van de zesde maand (dat wil zeggen van het tweede jaar van de priesterwisseling) ...] (2) [op de veertiende daarvan, het aantred]en van (de tempeldienst van) Jedaja; op de zestie[nde daarvan ... op de eenentwintigste] (3) [daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Charim; op de] zevenen[twintigste] van de [zesde] maand ... (4) hij keerde terug ... (5) [Heid]enen en ook ... (6) ... [b]itter van geest ... (7) gevangen ...

Fragment 2 (1) [... om] hem te eren te midden van de Arabier[en ...] (2) [op de vie]rde [dag] van de dienst van deze leergang ... (3) dat is de twintigste van de ... maand ... (4) fundament, Shelamzion kwam ... (5) om ... te groeten ... (6) Hyrkanus kwam in opstand tegen [tegen Aristobulus? ...] (7) om ... te groeten

Fragment 3 (2) [... de leider van de Hei]denen vermoordde ... (3) [op de vijf]fde [dag] van (de dienst van de tempeldienst van) Jedaja ...

Fragment 4 (1) ... overeenkomstig de wi[l van ...]

Manuscript B Fragment 1 (1) ... op de negen[de van de achtste maand (dat wil zeggen van het tweede jaar van de tempeldienst), het aantreden van (de tempeldienst van) Sekanja ...] (2) Op de ... dag van (de dienst van de tempeldienst van) Sekanja, [...Op de zestiende daarvan (dat wil zeggen de achtste maand), het aantreden van (de tempeldienst van) Eljasib]; (3) [op de dr]ie[ëntwintigste] daarvan, het aantreden van de tempeldienst van) Jakim ...; op de tweede (dag van de tempeldienst van) Jakim, ... en op de vierde [dag] van (de dienst van de tempeldienst van) [Jakim, ...] (4) de tweede dag van de nege[nde] maand ...

Fragment 2 (1) [... de vier]de [dag] van (de dienst van de tempeldienst van) Chez[i]r, [deze dag is de eer]ste (dag) van de ti[ende] maand (dat wil zeggen van het tweede jaar van de tempeldienst); (2) [op de vierde dag daarvan (dat wil zeggen de tiende maand), het aantreden van (de tempeldienst van) Happis]ses; op de elf[de] daarvan, [het aantreden van (de tempeldienst van) Petachja]; (3) [op de achttiende daarvan, het aantr]eden van (de tempeldienst van) Jechezkel; op de [vijfen]twintig[ste] daarvan, het aantreden] (4) [van (de tempeldienst van) Jakin ... Jak]in, de di[e]nst ... (5) [op de tweede daarvan (dat wil zeggen van de elfde maand)], het aantreden van (de tempeldienst van) Gamul ...]

Fragment 3 (1) .. dat is ... (5) mann[en ...] (6) en tegen Ar[istobulus ...] (7) [en] zij [zei]den ... (8) zeventig ... (9) dat is ...

Manuscript C Fragment 1 (1) [op de drieëntwintigste daarvan (dat wil zeggen de vijfde maand van het vijfde jaar van de priesterwisseling)], het aantreden van [(de tempeldienst van) Eljasib; op de dertigste daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Jakim;] (2) na de sabbat, terwijl Jakim dienst doet, dit is de eer[ste] van de zes[de] maand; op de zevende daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Chuppa;] (3) [op de veer]tiende daarvan, [het aantreden van (de tempeldienst van) Jesabab;] ... op de [eenen]twi[ntigste] (4) [daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Bilgja; op de [achten]twintigste daar[van], het aantreden van (de tempeldienst van) Immer; dag] (5) [vier (van de dienst van de tempeldienst van) Immer is de eer]ste dag van de zevende maand; op de vier[d]e daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Chezir;] (6) [de zesde dag van] (de dienst van de tempeldienst van) Chezir, dat is de tiende dag van de zevende maand, dat is [de Grote Verzoen-dag;] (7) ... voor het Verbond; op de elfde dag van de zevende maand, het aantreden van (de tempeldienst van) [Happisses ...]

Manuscript D Fragment 1 Kolom 2 (5) dag ... [op de eenentwintigste] (6) da[arvan] (dat wil zeggen van de negende maand van het vijfde jaar van de priesterwisseling), het aantreden van (de tempeldienst van) S[eor]im; op de achtentwintigste daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Malki[a;] (7) de vierde dag van (de dienst van de tempeldienst van) Malkia is de eerste dag van de tiende maand. *vacat* (8) Op de vier[d]e dag van de tie[n]de maand, het aantreden van (de tempeldienst van) Mia[m]in, op de elfde daarvan, het aan[treden] van (de tempeldienst van) Hakkos;]

Fragment 2 (1) [... op de] (2) [eenen]twintigste [daarvan (dat wil zeggen van de zesde maand van het zesde jaar van de priesterwisseling), het aantreden van (de tempeldienst van) Petachja; op de achtentwintigste] (3) [daarvan, het aantreden van (de tempeldienst van) Jechezkel; op de eerste (of, de tweede; of, de derde) dag van (de dienst van de tempeldienst van) J]echezkel, dat is (4) [de negenentwintigste (of, de dertigste; of de eenendertigste) dag van de zesde maand, de Dag] van het Bloedbad van Aemilius (letterlijk, 'Aemilius doodde' zoals hieronder); (5) [de vierde dag van (de dienst van de tempeldienst van) Jechezkel is de eerste dag van] de zevende [maa]nd; (6) [op de vierde daarvan (dat wil zeggen van de zevende maand), het aantreden van (de tempeldienst van) Jakin; op de elfde daarvan, het aan[tred]en van (de tempeldienst van) Gamul;] (7) [... de vierde dag van (de dienst van de tempeldienst van) Gamul, da[t] is (8) [de vijftiende dag van de zevende maand, het Looftuuttenfeest; op die dag] doodde Aemilius ...

Fragment 3 (2) [op de achtentwintigste daarvan (dat wil zeggen van de negende maand van het zesde jaar van de priesterwisseling), het aantreden van (de tempeldienst van) Je[sua; de vier]de dag van [(de dienst van de tempeldienst van) Jesua is de eerste dag van de] (3) [tiende maand ... d]at is de tien[de] ...]

Fragment 4 (1) ... een joodse man ...

Manuscript E Fragment 1 Kolom 1 (1) ... de ho[ge] priester ... (2) Johanan om de ... te brengen

Fragment 1 Kolom 2 (2) van ... (5) een man ... (7) Shelamzion ...

25. TEMPELDIENSTEN IV (4Q325)

Dit manuscript bestaat uit drie fragmenten, waarvan de twee grootste hier in transcriptie zijn weergegeven. Deze fragmenten behoren tot het eerste jaar van roulatie in de zesjarige priestercyclus. De tekst geeft weer welke groep priesters verantwoordelijk is voor elke sabbat en elk feest in de omschreven periode. Fragment 1 gaat over de periode van Pasen (1/14) tot de eerste sabbat van de vierde maand. Fragment 2 begint kennelijk met 5/3 en het Feest van de Nieuwe Wijn (tot nu toe bekend van de Tempelrol, maar niet genoemd in de bijbel of de meeste andere kalendarische teksten). De laatste in Fragment 2 aangegeven datum is 6/23, waarop het Houtofferfeest begon.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. [ביום שלישי בשמונה עשר בו שבת ע]ל יורירב
2. [ביום שלישי] בערב בעשרים וחמשה בו שבת על ידעיה ועלו
3. [מועד] השעורים בעשרים וששה בו אחר שבת רוש החורש הש[ני]
4. [ביום ש]שי על ידעיה בשנים בו שבת חרים בחשעה בו שבת
5. [שעורים] בששה עשר בו שבת מלכיה בעשרים ושלושה ב[ן]
6. [שבת מ]מין בשלושים בו שבת הקוץ *vacat* רוש החורש
7. *vacat* השלישי אחר שבת []

Fragment 2

1. [החמישי על כלנה בשנים בו שבת א]מר בש[ל]וש ב[ן]
2. [אחר שבת מועד החירוש ב]תשעה בו שבת חזיר
3. [בששה עשר בו שבת הפצץ בעשרים] ושלושה בו שבת
4. [פתחיה בשלושים בו שבת יחזקאל ר]וש החורש הששי
5. [אחר שבת *vacat* בשבעה בו שבת יכין בארב]עה עשר
6. [בו שבת גמול בעשרים ואחד בו שבת דליה בעשרים ו]שנים
7. [בו מועד השמן בעשרים ושלושה בו מועד קרבן הע]צים

VERTALING

Fragment 1 (1) [op dinsd]ag; op de achttiende valt de sabbat te beurt [aan Jarorib ...] (2) [Op dinsd]ag[avond]. Op de vijftentwintigste valt de sabbat te beurt aan Jeda[ja; ook valt tijdens de plichten van die leergang] (3) [de Feestdag van] de Gerst op de zesentwintigste. Na de sabbat, het begin van de twee[de] maand, valt te beurt aan (4) Jedaja, [op vrij]dag. Op de tweede is de sabbat van Charim. Op de negende is de sabbat van (5) [Scorim]. Op de zestiende is de sabbat van Malkia. Op de drieëntwintigste i[s] (6) [de sabbat] van [Mi]jamin. Op de dertigste is de sabbat van Hakkos. Het begin van (7) *vacat* de derde maand, na de sabbat ...

Fragment 2 (1) [de vijfde (maand) valt te beurt aan Bilga. Op de tweede is de sabbat van I]mmer. Op de vier[d]e, (2) [na de sabbat, is het Feest van de Nieuwe Wijn. Op]

de negende is de sabbat van Chezir. (3) [Op de zestiende is de sabbat van Happizes. Op de] drieën[twintig]ste is de sabbat van (4) [Petachja. Op de dertigste is de sabbat van Jechezkel. De eers]te van de zesde maand is (5) [na de sabbat *vacat* Op de zevende is de sabbat van Jakin. Op de ve]ertiende (6) [is de sabbat van Gamul. Op de eenentwintigste is de sabbat van Delaja. Op de] tweeën[twintig]ste (7) [is het feest van de Olie. Op de drieëntwintigste is het Feest van het Ho]ut[offer] ...

26. HEMELSE CONCORDANTIES (OTOT: 4Q319A)

Zoals we zagen, zijn de kalendarische teksten van Qumran gebaseerd op een interpretatie van het scheppingsverhaal in Genesis. Geen gedeelte is zo belangrijk voor deze teksten als Genesis 1:14, dat de schrijvers mogelijk hebben opgevat als 'Dat er lichten zijn aan het uitspansel des hemels om scheiding te maken tussen dag en nacht, en dat zij dienen tot "tekenen" (*otot*) zowel voor feesten als voor dagen en jaren.' Gegeven het geloof dat dit vers te maken had met het in ere houden van Gods heilige feesten en, meer in het algemeen, met het traceren van de tijd, wat meenden de schrijvers van Qumran dan wat met de term *otot* werd bedoeld? Aan de gebruikelijke moderne interpretatie van de tekst dat de term slaat op voortekenen voor buitengewone gebeurtenissen en goddelijke oordelen, en op verschijnselen die weersveranderingen voorspellen, hebben we weinig voor het vaststellen van een natuurritme, de grondslag van een kalender. Dan zoeken we het maar liever in het gewone.

De schrijver van de onderhavige tekst begreep 'teken' als betrekking hebbend op een jaar waarin de zon en de maan weer eens volmaakt op een lijn stonden aan het begin van het jaar: dat wil zeggen, een jaar waarin de lenteevening samenviel met de nieuwe maan. Volgens het algemenere schema van de kalendarische teksten van Qumran kon dat alleen gebeuren in de jaren 1 en 4 van de zesjarige cycli van priesterroulatie. Aangezien de jaren 3 en 6 aan het einde werden aangevuld, begonnen de jaren 1 en 4 inderdaad met de hemellichamen in tijdelijke overeenstemming. De jaren werden, zoals gewoonlijk in Qumran-spraakgebruik, naar de priesterlijke Tempeldiensten genoemd; omdat de jaren altijd jaar 1 en 4 van de cyclus waren, gaven slechts twee Tempeldiensten hun naam aan *otot*-jaren: Sekanja en Gamul. Voorts begint de cyclus met Sekanja. Dit vreemde geval doet zich voor omdat aan het begin van de Schepping geen invoeging voorafging. Bijgevolg gaat het over de ploeg die dienst deed toen in jaar 3 de invoeging voor het eerst nodig was.

Het doel van deze tekst is het vastleggen van al dergelijke concordantie-jaren tot de cyclus zich herhaalt, en die cyclus in overeenstemming te brengen met zowel de zevenjarige cyclus van sabbatjaren als de 'jubileeën' die grote perioden besloegen. Zo ontstaat een *otot*-cyclus van 294 jaar (6×49). De tekst telt ook alle *otot*-jaren en vermeldt speciaal wanneer zo'n jaar samen-

valt met een sabbatjaar. Ze noemt elk bijzonder jaar naar de relevante Tempeldienst en geeft ook elke jubilee een naam (zij het op een wat ingewikkelder manier, zoals nog wordt uitgelegd). Maar bij het op een lijn brengen van de zesjarige cyclus van priesterroulatie met de jubileeën komt de tekst voor een fundamenteel probleem te staan: 49 is niet deelbaar door zes. De *otot*-jaren zullen daarom niet altijd op het begin en einde van jubileeperioden vallen. Bijgevolg gebruikt de tekst 'jubilee' op twee verschillende manieren. De term slaat in de eerste plaats op die periode (slechts bij benadering 49 jaar) die gelijk loopt met de cyclus van *otot*. We noemen dit de 'jubilee van de *otot*'. Op de overige momenten omschrijft de term de eigenlijke periode van 49 jaar. Na 294 jaar zijn de verschillen gecompenseerd, zoals tabel 2 laat zien:

Tabel 2. Lengten van de 'Jubileeën van de Otot'

Jubilee	Lengte in jaren	Einde in jaar	Einde van 49-jaren jubilee
Tweede	49	49	49
Derde	51	100	98
Vierde	51	151	147
Vijfde	48	199	196
Zesde	48	247	245
Zevende	47	294	294

De tekst relateert op twee manieren de 'jubilee van de *otot*' aan de eigenlijke 49-jaren jubilee. Om te beginnen door het noemen van het 'teken van het einde van de jubilee'. Slechts een keer, in 2:18-19, geeft de schrijver dit bijzondere teken een naam. In dat voorbeeld zegt de tekst: 'Het teken van de afloop van de vijfde jubilee valt tijdens (de Tempeldienst van) Jesabab.' Dit betekent dat Jesabab de naam is van de Tempeldienst aan het einde van de vijfde echte jubilee – als jaar 196 (4×49) eindigt. Had de schrijver gewild, dan had hij de namen van alle 'tekenen van de afloop van de jubilee' kunnen noemen (dat zijn respectievelijk Jedaja, Miamin, Sekanja, Jesabab, Happisses en Gamul). De tweede manier om de jubilee van de *otot* te relateren aan de echte jubilee van 49 jaar houdt verband met de namen die de schrijver aan de jubileeën geeft. Dit betreft altijd Gamul of Sekanja. De schrijver bepaalde de naam naar het teken dat het echte jubileejaar 'regelde'.

Ten slotte zal de lezer opmerken dat de tekst nooit een 'eerste jubilee' noemt, ook al begint hij met de opsomming van de Schepping. In plaats daarvan telt hij alleen Jubileeën 2-7. Waarschijnlijk ligt de verklaring voor deze eigenaardigheid in het concept van zeventalligheid dat inherent is aan

sabbatjaren en 49-jarige jubileën. De schrijver wilde de nadruk leggen op het getal zeven. Aangezien de priesterroulatie slechts zes jaar nodig had om zich te herhalen, kon hij alleen op zeven uitkomen door de telling met twee te beginnen.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

10. [] אורה בארבעה שב[]
11. [ה] בריאה בארבעה ב[] מול אות שכניה ברביעית אות גמול בשמטה א[]
12. [שכניה בשלישית אות ג] מול בששית אות [שכניה בשנית אות ג] מול
13. [ב] חמישית אות [שכניה אחר השמטה אות גמול] ברביעית אות שכ[]
14. [ב] שמטה א[] מול בשלישית את שכניה [בששית אות גמול]
15. [בשנית א[] ש[] כניה] בחמישית אות ג[] מול אחר השמטה [] אות
16. [שכניה בר]ביעית אות גמול בשמטה אות סוף היובל השני אות [] ובל
17. [השני] אות - IIIIIII מזה בשמטה אות III [] . [ה] בריאה
18. [] א[] שכ[]ניה] בשנה השלישית אות גמול [בששית א[] אות שכניה
19. [בשנית אות ג] מול בחמ[]י שית אות שכניה אחר הש[]מטה אות ג[] מול

Kolom 2

1. [ברביעית אות שכניה בשמטה אות גמול בשלישית אות שכניה]
2. [בששית אות גמול ב[] שני]ת א[] אות שכניה בחמישית אות גמול]
3. [אחר השמטה] אות שכניה בר[]ביעית אות גמול בשמטה אות
4. [שכניה בשלישית אות גמול בש[]שית אות] שכניה [בשנית אות סוף]
5. היובל הש[]לישית אותות היובל [השלישית אותות - IIIIIII] מזה בשמטה
6. אותות II שכניה [בשנה השנית א[]ת] גמול בחמישית אות שכניה
7. אחר השמטה א[]ת גמול ברביעית א[]ת שכניה בשמטה אות
8. גמול בשלישית אות [שכניה בששית אות ג] מול בשנית אות
9. שכניה בחמ[]י שית אות [גמול אחר] השמטה אות שכניה
10. ברביעית אות גמול [בשמטה אות] שכניה בשלישית אות גמול
11. בששית אות שכ[]ניה [בשנית אות] גמול בחמישית אות שכניה
12. אחר השמטה א[]ת סוף היובל הרביעי אותות היובל < הרביעי > אותות - IIIIIII
13. מ[]ת < אותות > II בשמטה [שכניה] בשנה הרביעית אות שכניה
14. [ב]שמטה אות גמול [ב]שלישית אות שכניה בששית אות גמול
15. בשנ[]ת אות שכניה בחמ[]ישית אות גמול אחר השמטה אות שכניה
16. ברביעית אות ג[]מול [ב]שמטה אות שכניה בשלישית אות גמול
17. בשש[]ת א[]ת שכ[]ניה בשנית אות גמול בחמישית אות שכניה
18. [אחר השמטה] אות ג[]מול ברביעית אות שכניה בשמטה אות סוף
19. [היובל החמישי] בשיכאב [אותות היובל החמישי - IIIIIII] מזה בשמטה

Kolom 3

1. [אותות III גמול בשנה השלישית אות שכניה בששית אות]
2. [גמול ב]שנית אות שכניה ב[]חמישית אות גמול אחר השמטה
3. [א[]ת שכניה ברביעית אות גמול] בשמטה אות שכניה [בשלישית
4. אות גמול בששית אות שכניה [בשנית אות] גמול
5. בחמ[]ישית אות שכניה אחר [השמטה] אות
6. גמול ב[]רביעית אות שכניה בשמטה []ת גמול ב[]שלישית
7. אות [שכניה בששית < אות > סוף [ה]ינו]בל הששית אותות]
8. היובל [הששית אותות - IIIIIII] מזה ב[]שמטה אותות II []
9. ה. []
10. וליובל גמול בשנה השנית אות שכניה בחמישית אות גמול אחר
11. השמטה []ת שכניה ברביעית אות גמול [ב]שמטה []
12. [אות שכניה בשלישית אות] גמול בששית א[]ת שכניה
13. [ב]שנית א[]ת גמול בחמישית אות שכניה [אחר]
14. השמטה []ת אות ג[]מול ברביעית אות שכניה בשמטה אות
15. גמול [בשלישית] שית אות שכניה בששית אות [גמול]
16. בש[]נית אות שכניה [בחמישית אות סוף היובל] ה[]שביעי
17. [אותות היובל ה[]שביעי אותות - IIIIIII] מזה בשמטה
18. [אותות II [] אות ה[]נו]בלים [ש]נת יובלים לימי []
19. [] [במימן השלישית י]

VERTALING

Kolom 1 (10) zijn licht op de vierde (dag); op de sabba[t ...] (11) [de] schepping, op de vierde (dag) van de (wisseling van de tempeldienst van) Ga[mul, het teken van Sekanja; in het vierde (jaar) het teken van Gamul; in het sabbatjaar, het teke]n (12) [van Sekanja; in het der]de (jaar) het teken van [Ga]mul; in het zesde (jaar), het teken van [Sekanja; in het tweede, het teken van Ga]mul; (13) [in het vijfde, het teke]n van Sekanja; na het sabbatjaar, het teken van Gam[ul; in het vierde, het teken van Sek]an[ja;] (14) [in het sabbatjaar, het teke]n van Gamul; in het derde, het teken van Sekanja; [in het zesde, het teken van Gamul; (15) [in het tweede, het teke]n van Sekanja; in het vijfde, het teken van Gamu[l; na het sabbatja[ar, het teken van Sekanja; in het vier]de, het teken van Gamul; in het sabbatjaar, het teken van het ei]nde van het tweede jubeljaar. De tekens van het [tweede] jubeljaar: (17) zeventien tekens, waarvan er [drie] in een sabbatjaar vallen ... de Schepping (18) [... het teke]n van Sekanja; in het derde jaar het teken van Gamu[l; in het zesde, het teke]n van Sekanja; (19) [in het tweede, het teken van Ga]mul; in het vijfde, het teken van Sekanja; na het sa[bbatjaar, het teken van Ga]mul;

Kolom 2 (1) [in het vierde, het teken van Sekanja; in het sabbatjaar, het teken van Gamul; in het derde, het teken van Sekanja;] (2) [in het zesde, het teken van Gamul; in het [tw]e[de, het teke]n van Sekanja; in het vijfde, het teken van Gamul;] (3) [na het sabbatja[ar het teken van Sekanja; in het vier]de, het teken van Gamul; in het

sabbatjaar, het teken] (4) van Sekanja; in het derde, het teken van Gamul; in het zes[de, het teken] van Sekanj[a; in het tweede, het teken van het einde] (5) van het de[r]de jubeljaar. De tekens van [het derde] jubeljaar: zes[tien tekens,] waarvan (6) er twee in een sabbatjaar vallen. (Een jubeljaar van) Sekanja: [in het tweede jaar het teke]n van [Gam]ul; in het vijfde, het teken van Sekanja; (7) na het sabbatjaar, het teke[n van Gamul; in het vierde, het teke]n van Sekanja; in het sabbatjaar, het teken (8) van Gamul; in het derde, het teken [van Sekanja; in het zesde, het teken van Ga-] mul; in het tweede, het teken (9) van Sekanja; in het vijfde, het teken [van Gamul; na] het sabbatjaar, het teken van Sekanja; (10) in het vierde, het teken van Gamul; [in het sabbatjaar, het teken van] Sekanja; in het derde, het teken van Gamul; (11) in het zesde, het teken van Sekan[ja; in het tweede, het teken van] Gamul; in het vijfde, het teken van Sekanja; (12) na het sabbatjaar, het te[ken van het einde van het vierde jubeljaar. De tekens] van het vierde [jubel]jaar: zeventien tekens, (13) waar[van] er twee in een jubeljaar vallen. (Een jubeljaar van) Se[kanja:] in het vierde jaar het teken van Sekanja; (14) [in het sabbatjaar] het teken van Gamul; in het [derde, het teken van Sekanja; in het zesde, het teken van Gamul] (15) in het twee[d]e, het teken van Sekanja; in het vijf[de, het teken van Gamul; na het sabbatjaar, het teken van Sekanja;] (16) in het vierde, het teken van [Ga]mul; in het sabbat[jaar, het teken van Sekanja; in het derde, het teken van Gamul;] (17) in het zes[de, het te]ken van Se[kan]ja; in het tweede, het teken van Gamul; in het vijfde, het teken van Sekanja;] (18) [na het] sabbatjaar, het teken van Ga[mul; in het vierde, het teken van Sekanja; in het sabbatjaar, het teken van het einde] (19) [van het vijf]de [jubel]jaar, dat valt in (de tempeldienst) van Jesabab. [De tekens van het vijfde jubeljaar: zestien tekens, waarvan]

Kolom 3 (1) [er drie in een sabbatjaar vallen. (Een jubeljaar van) Gamul: in het derde jaar, het teken van Sekanja; in het zesde, het teken] (2) [van Gamul; in het] tweede, het teken van Sekanja; in het [vijfde, het teken van Gamul; na het sabbat]jaar, (3) [het teke]n van Sekanja; in het vierde, het teken van Gam[ul; in het sabbatjaar, het teken van Sekanja;] in het derde, (4) het teken van Gamul; in het zesde, het teken van Sekanja; [in het tweede, het teken van] Gamul; (5) in het vijf[de]e, het teken van Sekanja; na [het sabbatjaar,] het teken van (6) Gamul; in het [vier]de, het teken van Sekanja; in het sabbat[jaar, het teken van Gamul; in het] derde, (7) het teken van [Sekan]ja; in het zes[de, het teken van het einde van het [zesde] jubel]jaar. De tekens (8) van het zesde] jubeljaar: ze[stien tekens,] waarvan er twee in een [sabbat]jaar] vallen ... (9) ... (10) En wat betreft het jubel[jaar van Gamul; in het tweede jaar het teken van Sekanja; in het vijfde het teken van Gamul; na] (11) het sabbat[jaar het teken van Sekanja; in het vier]de, het teken van Gamu[l; in het] sabbat[jaar] (12) [het teken van Sekanja; in het derde, het teken van] Gamul; in het zesde, het teke[n van Sekanja;] (13) [in het] tweede, het teke[n van Gamul;] in het vijfde, het teken van Sekanja; [na] (14) het sabbatjaa[r, het teken van Ga]mul; in het vierde, het teken van Sekanja; in het sabbat[jaar het teken] (15) van Gamul; in het de[r]de, het teken van Sekanja; in het zesde, het teken van [Gamul;] (16) in het twe[esde, het teken van Sekanja;] in het vijfde, het teken van het einde van [het] zevende jubel[jaar.] (17) [De tekens van het] zevende [jubel]jaar:] zestien tekens, waarvan er

(18) [twee] in een sabbatjaar vallen ... teken van het ju[bel]jaar, het [j]jaar van (de) jubeljaren volgens de dag[en van ...] (19) in (de tempeldienst van) Miamin, het derde ...

Testamenten en vermaningen

Het leven is ingewikkeld en is dat altijd geweest. In de oude wereld, duizenden jaren voor de tijd van de rollen, vormde het ontstaan van Wijsheidsliteratuur een antwoord op dit feit. Dit type literatuur verklaarde levensbeginselen en zette oordeelkundige waarnemingen uiteen, dikwijls neergeschreven in de vorm van kernachtige uitspraken. Wijsheidsliteratuur vinden we in de bijbel in Spreuken, Job en Prediker.

In de periode van de Tweede Tempel kwam er een overvloed van deze literatuur en onstonden er nieuwe genres. Een van de nieuwe vormen was het 'testament'. Testamenten vonden hun oorsprong in de veel voorkomende afscheidspreken in de bijbel, zoals Genesis 49 (de laatste woorden van Jakob) en 1 Samuël 12 (de laatste woorden van Samuël). Testamenten zijn dus toespraken die in het aangezicht van de dood worden gehouden en bedoeld zijn om levenslessen van vader op zoon door te geven. Het beroemdste apocriefe voorbeeld van dit type literatuur is het Testament van de Twaalf Aartsvaderen. In deze verzameling (die in de oudheid in het Grieks tot christelijke groeperingen kwam, hoewel ze van oorsprong joods en semitisch is) spreken de twaalf zoons van Jakob elk op hun beurt. Hun woorden omvatten zedelijke aansporingen en voorspellingen.

Testamentaire literatuur is ruim vertegenwoordigd in het nieuwe materiaal van de rollen. Er duiken testamenten op die met Levi, Naftali, Kehat en Amram zijn verbonden. Bovendien bevatten de rollen in overvloed andere vormen van Wijsheidsliteratuur; dit hoofdstuk komt met verscheidene voorbeelden. Bij het lezen van de Qumran-testamenten is het nuttig als de lezer de volgende genealogische relaties voor ogen houdt:

Jakob
 Levi – Naftali (zoons van Jakob)
 → Kehat (zoon van Levi) ←
 → Amram (zoon van Kehat) ←
 → Mozes – Aäron (zoons van Amram) ←
 → Priesters (afstammend van Aäron) ←

27. HET ARAMESE TESTAMENT VAN LEVI (4Q213-214)

Hoewel men kan betwijfelen of al dit materiaal, met zijn uiteenlopende elementen tot een geheel valt te maken, is het van belang zelfs in dit soort be-

kende teksten thema's en beeldspraak op te merken. Deze teksten bewegen zich door het hele spectrum van Qumran-literatuur en harmoniëren volkomen met het Qumran-perspectief. We zien hier de typerende nadruk op 'Rechtvaardigheid', 'Waarheid', 'Oordeel', 'Kenniss' en 'Wijsheid', in tegenstelling tot bijvoorbeeld 'het Kwaad' en 'ontucht'. De thema's 'Rechtvaardigheid' en 'ontucht' spelen, zoals we zagen, zeer sterk in Qumran. Hoewel het misschien mogelijk is dergelijke thema's in het algemeen waar te nemen in literatuur uit de periode van de Tweede Tempel, is de nadruk erop in deze documenten toch bijzonder veelzeggend.

Ook is het interessant de nakomelingen van Levi of de priesters in 1.2.10 te zien omschreven als 'een Rechtvaardig zaad'. Dit heeft duidelijke 'Zadokistische' implicaties volgens sommige van de eerder vastgestelde definities, vooral als 'Zadok' in zijn esoterische betekenis wordt opgevat als omschrijving van 'Rechtvaardigheid'. De vermelding van 'Abel Mayin' in 1.2.17 is ook interessant. Dit geldt vooral in het licht van het visionaire materiaal van 18-21 en daarna.

In 2 Kronieken 16:4 staat Abel Mayim te boek als een stad in Naftali, waarschijnlijk in het noorden van het land aan de weg naar Syrië. In deze tekst wordt het waarschijnlijk als de locatie gezien van het beroemde visioen van Jakob in Genesis 28:10-19 van een ladder waarlangs de Engelen ten Hemel opstegen (en eruit afdaalden). Het visionaire materiaal in 18-21 laat Levi uitkomen als een van die hemelse reizigers die zo'n grote rol spelen in de literatuur van ten Hemelopstijgingen. Het heeft veel gemeen met de literatuur van visionaire betogen in hoofdstuk 1 en die van Hymnen en Myste-riën in hoofdstuk 7.

Regel 5-6 in de eerste Kolom van Fragment 4 begint met de vrij kenmerkende nadruk op werken van Rechtvaardigheid en Waarheid. Vanaf Regel 8 echter, na de vermelding van 'Tora' en 'interpretatie' richt de aandacht zich al snel op Wijsheid en is de tekst nauwelijks te onderscheiden van andere als de Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad, De Zonen van Rechtvaardigheid en De Demonen van de Dood die volgen. Het noemen in Regel 4 van Levi als een 'vriend van God' durven we ook als analoog te zien aan soortgelijke omschrijvingen van Abraham, Isaäk en Jakob, zoals opgemerkt in hoofdstuk 3. Vanaf Kolom 2 Regel 16 verlegt het fragment de aandacht naar Messiaanse visioenen van het Koninkrijk, hetgeen zowel aan Daniël 2:44 als Pseudo-Daniël-verzamelingen doet denken.

Fragment 5 is uiteraard een typisch Rechtvaardigheidgerichte Apocalyps die gebruik maakt van het inmiddels welbekende Qumran-idioom van 'wandelen' (in Licht of Duisternis) en 'Wegen'. Het benadrukt het grote belang van twee vroegere 'Rechtvaardigen' voor deze traditie, Henoch en Noach. Manuscript B Fragment 1 is een werelds, vrij karakteristiek betoog over de paraferalia van Tempeloffers.

Manuscript A Fragment 1 Kolom 1

- [7]
 [8]
 [9]
 [10]
 [11]
 [12]
 [13]
 [14]
 [15]
 [16]
 [17]
 [18]
 [19]
 [20]
 [21]

Fragment 1 Kolom 2

- [1]
 [2]
 [3]
 [4]
 [5]
 [6]
 [7]
 [8]
 [9]
 [10]
 [11]
 [12]
 [13]
 [14]
 [15]
 [16]
 [17]
 [18]
 [19]
 [20]
 [21]

Fragment 3

- [1]
 [2]
 [3]
 [4]
 [5]

Fragment 4 Kolom 1

- [1]
 [2]
 [3]
 [4]
 [5]
 [6]
 [7]
 [8]
 [9]
 [10]
 [11]
 [12]
 [13]
 [14]
 [15]
 [16]
 [17]
 [18]
 [19]
 [20]

Fragment 4 Kolom 2

- [1]
 [2]
 [3]
 [4]
 [5]
 [6]
 [7]
 [8]
 [9]
 [10]
 [11]
 [12]
 [13]
 [14]
 [15]
 [16]
 [17]

18. ת. מלכותה לא תעבר מנכן עד כל
19. ל. ביקר רב

Fragment 5

1. [אנ]תן תחשכון]
2. [א] הלא קבל [ח]נוך]
3. [נח ועל מן תהוא חובתא]
4. [הלא עלי ועליכן בני ארו ידעתה]
5. [א]רחת קש-א תשבק[ו]ן [ו]כל שבילי
6. [תמחלון ותחכון בחשוכה]
7. [עקה רבה תתא עליכן [ו]תת[ח]כון
8. [ש] [עז ומ] [ל תהוון לשכלין

Manuscript B Fragment 1

1. [לאסקה למדבחה הוי עוד תאב ורחע ידיך ורגליך ומקריב ענין מצלחין
2. [ובקר אנון לקד]מין מן כולל תולעא וב[א]ר[י]ן [אסק] אנון ארי
כדן חוית לאברהם
3. [אבי מודהר מן] כול לבוך vacat [תרי ע]שר ענין א[מ]ר לי די חוין
ל[אסקה מנהון למדבחה
4. [די ריח חננהון] בסיס סלק ואלן שמה[תהון] א[רזא ודפ]רנא וסוגדא
5. [ואטולא ושיטא ואורנא ברותא ותאנתא ועע משחא ע]רדא אדסא ועעי
6. [ע]ר[ק]תא אלן א[נון אמר די] אלן אנון די חוין [לאסקה מנהון] לתחות עלחא
7. על מדבחה vacat ו[כדי תשרה לאסקא] מן [עע]ל אלן על מדבחה[א]
ו[נור]א [ישרה]
8. לא[ר]ל[ק]א בהון והא באדין למורק דמא על כותלי מדבחה ותוב [רחע]
9. [ידיך ורגליך מן דמא ושרי לאסקא] אבר[י]ן מ[ל]יחין רא[ש]ה חוין

VERTALING

Manuscript A Fragment 1 Kolom 1 (8) ... dit (9) ... ik (10) ... ik [waste me] en alle (11) [...] toen hief ik [mijn ogen en mijn gezicht] op naar de Hemel (12) ... mijn tenen en mijn vingers (13) [...] ik bad en] zei: 'Mijn Heer, U (14) [weet ...] U alleen weet (15) [...] al] de wegen van de Waarheid. Verwijder (16) [van mij ... Kwaad en ontucht. Verjaag (17) [...] Geef mij Wijsheid en Kennis en kracht (18) [...] om] Uw diende [te vinden voor U (19) ... dat wat aangenaam en goed is voor U (20) ... laat [ge]en enkele satan (hier mogelijk: "vijand") macht over mij hebben (21) [...] op] mij, Heer, en breng mij naderbij om Uw ... te zijn

Fragment 1 Kolom 2 (8) [Uw] o[gen ...] (9) Heer, [U] ze[gende ...] (10) een Rech[tvaardig] zaad. [...] Luister alstublieft,] (11) (naar) het gebed van [Uw] dienaar [naar Levi ... om] (12) een Waar Oordeel [te vellen] voor al[tijd ... Verwijder] (13) de zoon van Uw dienaar niet uit [Uw] tegenwoordigheid [...] (14) Toen ging ik verder met ... (15) naar mijn vader Jakob en toe[n ...] (16) van Abel Mayin. Toen (17) ging

ik liggen en ik bleef i[n Abel Mayin ...] (18) Toen werden mij visioenen getoond ... (19) in het visioen der visioenen en ik zag de [geopende] He[mel en ik zag de berg] (20) beneden mij, (die) zo hoog (was) dat hij tot de He[mel] reikte [en ik stond er op. Toen werden] (21) de poorten van de Hemel voor mij [geopend] en een Engel [zei tegen mij: 'Levi, ga naar binnen ...']

Fragment 3 (1) ... uw priesterschap meer dan alle vlees (2) [...] En] ik ontwaakte uit mijn slaap. Toen (3) [zei ik: 'Dit is een visioen en ik ben verbaasd, in die zin, dat ik een visioen zou hebben. Ook dit [verbor]g ik in mijn hart; (4) [ik maakte] het aan niemand [bekend.] [En wij gingen naar mijn (groot)vader Izaäk en ook hij zegende mij op deze wijze. Toen, terwijl mijn vader Jakob (5) [alles wat hij bezat aan het verdienden was, overeenkomstig een eed die hij voor God had gezworen, stond ik voor het eerst aan het hoofd van de priester]s en mij, van al zijn zonen gaf hij ...

Fragment 4 Kolom 1 (1) [En in mijn honderdachttiende levensjaar, het jaar] waarin (2) [mijn broer Jozef overleed, riep ik mijn kinderen en hun kinderen en ik begon] hen [te onderwijzen] (3) [over alles wat in mijn hart was. Ik zei tegen mijn kinderen: 'Luistert] naar het woord (4) [van uw vader Levi en sla acht op de instructies van de vriend van God.] Ik [onderwijs] u (5) [mijn zonen en ik maak u de waarheid bekend, mijn geliefden. Het wezen] van al uw werk (6) [moet Waarheid zijn. Moge Rechtvaardigheid] en Waarheid [altijd] bij u blij[ven.] (7) vacat [Dan zult u een gezegende en gloede [oogst hebben.] Hij die het Goede zaait, oogst het Goede, (8) [terwijl hij die het Kwade zaait:] zijn [zaad keert zich tegen hem] vacat En nu, mijn zonen, [onderwijs] de Tora, haar interpretatie en haar Wijsheid (9) [aan uw zonen en Wijsheid zal] als een eeuwige eer [met u zijn.] Hij die Wijsheid onderwijst (10) [zal daarin] eer [vinden. Hij die Wijsheid veracht] zal overgeleverd worden [aan ver]achting en minachting. Ziet, mijn zonen, (11) [mijn broer Jozef, die Tora en verklaring en Wijsheid onder]wees. (Hij ontving) eer en werd een machtig man, zowel voor koningen (12) ... Ruil Wijsheid niet in voor een leraar. (13) ... een buitenlander. Hij die Wijsheid onderwijst; al (14) [de dagen van zijn leven zullen lang zijn, en zijn reputa]tie [zal groot worden.] In elk land en elke streek waarheen hij gaat (15) [heeft hij een broeder en hij is] daar [niet als een vreemdeling,] noch als een buitenlander en evenmin (16) [is hij daar een onbekend persoon. Want allen be]wijzen hem daar eer, omdat iedereen (17) [van zijn Wijsheid] wil [leren.] Hij heeft veel [vrienden] en velen spannen zich in voor zijn welzijn. (18) [Zij plaatsen hem op de zetel van eer om] zijn woorden van Wijsheid te horen. (19) [Wijsheid is een grote rijkdom van eer voor] diegenen die haar kennen en zij is een schat (20) [voor een ieder die haar bezit. Als] mach[tig]e [koningen komen] met een [groot] (en) machtig leger ...

Fragment 4 Kolom 2 (1) (zij zullen) zijn verborgen plaatsen (niet vinden) en zij zullen zijn poorten niet binnengaan noch ... (2) zullen zij in staat zijn zijn muren te overen. vacat En niet ... (3) zij zullen zijn veevoeder zien, zijn schat die [niet] ... (4) waarvoor [ge]en prijs is ... [Een ieder] (5) die Wijsheid[d] zoekt; [Wijsheid] zal hem [vinden] ... [het zal niet] (6) voor hem verborgen zijn ... (7) en niet ontb[re]ken ... allen die (8) in Waarheid zoeken ... Tora en verklaring (9) de Wijsheid die [zij] onderwijzen ... zij zijn twee (10) ... groot. U zult geven (11) [...]e]r. (12) Ook in boeken (13) [...] u zult] leiders [zijn] en rechters (14) ... en dienaren (15) ... ook priesters

en koningen (16) ... uw Koninkrijk (17) zal altijd bestaan ... er zal geen einde zijn (18) ... [het Koninkrijk zal niet van] u wijken tot (19) ... met veel eer.

Fragment 5 (1) [... u] zult worden verduisterd ... (2) klaagde Henoch niet ...? (3) Noach en op wie komt de schuld te rusten? ... (4) ligt die niet bij mij en bij jullie, mijn zonen? Welnu, je weet (5) ... de [We]gen van Rechtvaardigheid zul je verlaten [en] al de wegen (6) ... zullen jullie verwerpen en jullie zullen in Duisternis wandelen. (7) ... jullie zullen zwaar worden onderdrukt en jullie zullen worden gege-[v]en (8) ... jullie zullen dwazen worden ...

Manuscript B Fragment 1 (1) [om (iets geschikts) op het altaar te offeren, was uw handen en uw voeten nogmaals. En offer] gekloofd [hou]t. (2) [Inspecteer het eer]st op [wormen en offer] het dan, want aldus zag ik [mijn vader] Abraham (3) zorgvuldig handelen met betrekking tot datgene wat hem (van het offeren van het hout) zou kunnen weerhouden. Hij zei mij een van de [twaalf] [geschikte] houtsoorten op het altaar te offeren, (4) [waarvan de rook] opstijgt met een aangename geur. Dit zijn hu[n] nam[en:] ce[der, jene]verbes, amandel(boom), (5) [spar, pijnboom, es, cypres, vijgenboom, wilde olijfboom, lau]rierboom, mirte en (6) de 'asphaltos' Dit zijn de soor[ten, zei hij,] die ge[schikt zijn om te offeren] onder het brandoffer (7) op het altaar. En [wanneer u] een van deze [houtsoort]en op [het] altaar [begint te offer]en en het [vuur begint] (8) [hen] te [ve]rbrand[en, dan moet u het bloed] aan de zijkanten van het altaar [sprenkelen.] Nogmaals, [was (9) het bloed van uw handen en van uw voeten en begin dan] ge[zou]ten del[en te offeren.] Wat betreft [zijn] kol[p] ...

28. EEN STEVIG FUNDAMENT (AÄRON A-4Q541)

Het verband tussen deze tekst en Het Aramese Testament van Levi zal duidelijk zijn. Eigenlijk is het eenvoudigweg een andere versie of gedeelte ervan, en is er geen reden om het er los van te zien. De werktitel, Aäron 4Q, moet men zien als een afspraak en verder niets, al komt zo wel het priesterlijke karakter van een deel van het materiaal tot uiting, vooral de vermeldingen in Kolom 2.4 van 'brandoffers', 'een Fundament van Uw vrede' en soortgelijke toespelingen, waaronder nog meer 'Fundament'beeldspraak in Kolom 4 en 6. Het noemen in 6.3 van 'broers' suggereert een directere toeschrijving aan Levi dan aan Aäron, hoewel eenvoudig dezelfde algemene priesterlijke en Levitische zeggingskracht geïmpliceerd kan zijn van de aan Kehat en Amram – nog twee nakomelingen van Levi – toegeschreven Testamenten.

De verwantschap van deze tekst en de overgebleven Testament van Leviliteratuur in andere talen en met Daniël- en Henochmateriaal – vooral waar hij in Kolom 4-5 apocalyptischer wordt – is ook nogal sterk. Deze Kolommen zijn analoog aan de beroemde eschatologische delen van het Griekse Testament van Levi 17 en verder. Los van de gebruikelijke toespelingen op 'Wijsheid', 'Mysteriën' en de visionaire stuwkracht in de eerste twee Ko-

lommen, dient men in 4.1 de nadruk op te merken op 'boetedoening voor alle kinderen van zijn geslacht'.

Deze 'boete'beeldspraak is sterk aanwezig in andere Qumran-literatuur als het Visioen van de Vier Koninkrijken in hoofdstuk 2 en de Gedragsregels (viii.6-10). In de laatste wordt ze zonder meer in verband gebracht met de Gemeenschapsraad, die zowel staat voor een 'Inwendig Heiligdom' of 'Heilige der Heilige' voor Aäron als voor een 'Huis' of 'Tempel' voor Israël. Uiteraard is dit ook sterk aanwezig in het vroege christendom, zoals we al zagen. Het gebruik van de beeldspraak van een 'stevig Fundament', dat we hier weer zo opvallend zien, komt heel nadrukkelijk voor in de Qumran-Hymnen en in de Gedragsregels. In de laatste vooral waar het de Gemeenschapsraad en gespiritualiseerde 'boete'beeldspraak betreft. Er is zelfs sprake van in het Nieuwe Testament. Het 'Fundament' wordt uiteraard in het algemeen in verband gebracht met de 'Rots'beeldspraak in deze laatste overlevering. In de Qumran-Hymnen gaat het niet alleen vergezeld van deze beeldspraak en die van de 'Hoeksteen', maar ook van die van de 'Toren', 'muur' en 'Vesting', van het type dat ook in verband wordt gebracht met Jakobus, die in vroeg-christelijke overlevering 'Bescherming van het volk' en 'Vesting' wordt genoemd.

Het gebruik van het woord 'verslinden' in Kolom 2.8 is ook interessant om het verband met 'verslindings'beeldspraak in het algemeen in Qumran. Hoewel deze beeldspraak hier met betrekking tot Wijsheid wordt gebruikt, doet ze zich zoals we zagen gewoonlijk voor in verband met 'zonen van Belial-' of 'zonen van Duisternis'beeldspraak in het algemeen, van het type dat we in Kolom 4-5 van dit document vinden. Zoals gekenschetst in enkele van de *pesharim*, zijn deze laatsten, samen met 'de Leugenaar', verantwoordelijk voor de vernietiging van de Rechtvaardige Leraar. Ook in dit document gaat deze beeldspraak in Kolom 4.4 en verder over in een toespeeling op 'Leugenachtigheid' en het noemen van 'geweld' in het algemeen. Dit laatste leidt in Kolom 5-6 tot de gebruikelijke nadruk op 'wandelen', waarschijnlijk over de Wegen van Duisternis en Licht. Zelfs de toespeeling hier op *hamas* ('geweld') vindt vele parallellen in de hele hier gepubliceerde verzameling, vooral in de *Pesher* van Habakuk, net als toespelingen op formules als 'dwalen' (4.6), gewoonlijk 'dwalen in een onbetreden woestenij zonder een Weg' zoals in Kolom 1 van het Damascusdocument.

De reconstructie met 'kruisiging' in Kolom 6 is ook interessant, tenminste als die uiteindelijk overeind blijft. Ze gaat hier vergezeld van de 'stevig Fundament'beeldspraak, over in een prachtige oproeping van eeuwig leven door het bezigen van de 'Licht'beeldspraak die zo wijdverbreid is in Qumran en uiteraard in het evangelie van Johannes. Deze beeldspraak heeft veel gemeen met die van de testamentaire overleveringen en betogen die met Kehat en Amram in verband worden gebracht.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1 (Fragment 6)

1. [ר עמי]קין []
2. [די לא מתבונן וכתב]
3. [וישחק ימא רבא מ.]
4. [אדין יתפתחון] ספרי חכ[מתא]
5. [מאמרה וכל]שין חכ[]

Kolom 1 (Fragment 2)

1. [מל]ין [] וכרעות
2. [גה לי עוד כתב]
3. [מל]לת עלוהי באוחדוואן
4. [קריב לעלי להן רחיק מני]
5. [להוה]ע[מ]יק ח[זוה].... פריא]

Kolom 2

1. [] [ל] [ו] []
2. [מן] קודם אל []
3. חסב מכא[בין]
4. [ו]ת[בריד] עלת[הון] ותקים [להון] יסוד שלמכ[ה]
5. רוחד ותחד[ה] באלהך ונס[ב] אנה לכה מתל[ין]
6. ארו חכים [יבין די אנא חזה] גמתבונן בעמיק[ין] וממ[לל] [א]ו[חידוואן]
7. יואן [לא יבין ומדע חכ]מה יאתה לעליכה די נסיבת [ת]קנה
8. רדף לה ובעי [לה והחסן] לה למבלע ארו שני תח[רה] [שני אתר]

Kolom 4

1. [וסנה ח]כמתה ויכפר על כול בני דרה וישחלח לכול בני
2. [דר]ה מאמרה כמאמר שמין ואלפונה כרעות אל שמש עלמה תניר
3. ויתזה נורחא בכול קצוי ארעא ועל חש[ו]כא תניר אדין יעדה חשוכא
4. [מן] ארעא וערפלא מן יבישתא שניאן מלין עלוהי יאמרון ושנה
5. [כדכ]ין ובריאן עלוהי יבדון גניאין עלוהי [י]מללון דרה באיש>א יאפיד
6. [ורגו רב] להוה ו[כ]שקר וחמס מקמה [ו]ישעה עמא [ב]יומוהי וישתבשון

Kolom 5 (Fragment 5)

1. [ומכאבין על מ]
2. [די]נכה ולא תהוה חי[ב]
3. [נגדי מכאיביכה .]
4. [לא גוע לונכה וכול]
5. [ת לבכה מן קודם]

Kolom 5 (Fragment 1)

1. ארו אנ[י חזה] דרה []
2. דכרין שבעא חזי[ת]
3. קצת בנוהי יחבון []
4. ויתיספון על עליונין []

Kolom 6

1. [ית]קן אל שניאן [] וידין [שניאן מגליאן א]דין []
2. בקר ובעי ודע מה יונא בכה ואל תמחי להי ביד שחפא [ו]ת[ליא] . []
3. וצצא אל [יק]רוב בה ותקים לאבוכה שם חדרה ולכול אחיכה יסוד [מבחן]
4. [] א ותחזה ותחדה בנחיר עלמא ולא תהוה מנ שנאד *vacat*

VERTALING

Kolom 1 Fragment 6 (1) ... die[pe zaken] ... (2) die het niet begrijpt. En hij schree[f] ... (3) [en] hij bedaarde de grote zee ... (4) Dan zullen de boeken van Wijs[heid] worden geope[nd] ... (5) zijn woord ...

Kolom 1 Fragment 2 (1) ... woor[den] ... en naar de wil van (2) ... naar mij. Hij schreef nog eens (3) ... ik sp[rak] erover in gelijkenissen (4) ... was dichtbij mij. Daarom, was ver van mij (5) ... Het [vi]sioen zal [moeilijk te] door[gronden] zij[n] ... het fruit ...

Kolom 2 (2) [van] God ... (3) U zult de gekwel[den] ontvangen ... (4) [U] zult [hun] brandoffers zegenen [en U zult voor] hen een Fundament van Uw vrede [vestigen] ... (5) uw Geest en u zult u verheugen [in uw God]. Ik [verkondig] u gelijkeniss[en] ... verheug u. (6) Ziet, een wijs man [zal begrijpen dat ik] diepe Mysteriën [zie] en doorgrond, bijgevolg spre[ek ik ...] gelijkenisse[n.] (7) De Griek(?) [zal het niet begrijpen. Maar de Kennis van Wijs]heid zal tot u komen, want u heeft ... ontvangen, [u] zult ... verwerven. (8) Streef haar (Wijsheid) na en zoek [haar en neem] haar [in bezit] om (haar) te verslinden. Ziet, u zult velen verb[lijden] ... velen (zullen) een plaats (hebben) ...

Kolom 4 (1) ... zijn Wijsheid [zal groot zijn.] Hij zal boete doen voor al de kinderen van zijn geslacht. Hij zal naar al de zonen van (2) zijn [geslacht] worden gestuurd. Zijn woord zal zijn als het woord van de Hemel en zijn leer zal overeenkomstig de wil van God zijn. Zijn eeuwige zon zal stralend branden. (3) Het vuur zal in alle hoeken van de aarde worden aangestoken. Het zal op de Dui[s]ternis schijnen. Dan zal de Duisternis (4) [van] de aarde en de diepe Duisternis van het vasteland verdwijnen. Zij zullen vele woorden tégen hem spreken. Er zullen veel (5) [leugens] zijn. Zij zullen verhalen over hem bedenken. Zij zullen schandelijke dingen over hem zeggen. Hij zal zijn zondige generatie omverwerpen (6) en er zal [grote woede] zijn. Als hij opstaat zal er Leugenachtigheid en geweld zijn en [in] zijn dagen zal het volk dwalen en verward zijn.

Kolom 5 Fragment 5 (1) ... en zij die bedroefd zijn om ... (2) uw oor[deel], maar u zult niet schul[dig] zijn ... (3) het geselen van degenen die u kwellen ... (4) uw klacht(?) zal niet afnemen en alle ... (5) uw hart v[oor] ...

Kolom 5 Fragment 1 (1) [Ziet,] ik zag één ... (2) [Ik] zag zeven rammen ... (3) Een aantal van zijn zonen zullen wandelen ... (4) Zij zullen verzameld worden bij de Hem[else Wezens] ...

Kolom 6 (1) God [zal] dwalingen herstellen ... [Hij zal oordelen] over zonden die aan het licht zijn gebracht ... (2) Onderzoek en zoek en weet hoe Jona hilde. U zult de zwakken niet vernietigen door eliminatie of door [kruis]jiging ... (3) Laat de nagel hem niet [aan]raken. Dan zult u voor uw vader een naam van vreugde oprichten en voor al uw broers een [stevig] Fundament. (4) ... U zult zien en u zult u verheugen in het Eeuwige Licht en u zult niet iemand zijn die door God wordt gehaat. *vacat*

29. HET TESTAMENT VAN KEHAT (4Q542) (afb. 9)

Deze tekst behoort tot het genre van pseudo-epigrafie, net als het Testament van Levi en Een Stevig Fundament (Aäron A). Al deze teksten, ook die welke aan Amram wordt toegeschreven, worden in verband gebracht met een van de hoofdfiguren in de priesteropvolging; eigenlijk zien we hier mogelijk een traditie die overeenkomt met de rabbijnse (bijvoorbeeld de *Pirke Abbot*), waarin de belangrijke rabbijnse figuren in de lijn van opvolging een voor een belangrijke uitspraken kregen toegeschreven. Hier is echter geen sprake van een opvolging van rabbijnen, maar van priesterlijke voorzaten.

De lijn kan worden gezien als beginnend met Noach en Henoch, van Abraham overgaand op Levi en van hem via zijn zoon Kehat en kleinzoon Amram op Mozes en Aäron. Vandaar loopt hij, vermoedelijk via Eleazar en Pinechas, door naar de hele gevestigde orde van priesters die zich op een of andere manier legitimeren door hun afstamming of hun banden met deze vroege voorzaten.

Deze tekst ontleent zijn naam aan een toespeling op Amram als 'mijn zoon' in Regel 9 van de tweede Kolom, en op Levi als de 'vader' van de spreker in Regel 11. (Zie voor de genealogie van Kehat Exodus 6:17 en verder.) We hebben hier een prachtig bewaard stukje pseudo-epigrafie. De opdrachten die erin staan zijn uiterst hooggestemd, Zelotisch en Xenofobisch, vermoedelijk in de stijl van de spreekwoordelijke Pinechas (ook een afstammeling van Kehat), de archetypische geestelijke vader van zowel de Makkabeese als de Zelotische beweging. Met het oog hierop wijzen we op het 'Zelotische' van Jezus, zoals aangegeven in Johannes 2:17 en Handelingen 21:20 met een analoge omschrijving van de volgelingen van Jakobus als 'ijverig voor de Wet'. Deze richtlijnen zijn blijkbaar bedoeld voor het hele priesterschap dat verbonden was met de familie van Mozes onder wie, naar men mag aannemen ook de Leviëten zelf.

De tekst is paleografisch gedateerd op 100-75 v.Chr., maar wat we hier hebben is, afgezien van de betrouwbaarheid van dergelijke beoordelingen

en de typologische opeenvolgingen waarop die zijn gebaseerd, geen officieel of 'boek'handschrift, meer een semi-cursief of persoonlijk handschrift. Daardoor is het bijna onmogelijk te dateren. Een recente C-14 proef op het perkament leverde een datum van drie eeuwen ouder op. Dit is duidelijk onbetrouwbaar, en de onnauwkeurigheid is toe te schrijven aan de aard van deze proeven in het algemeen en de vele variabelen die uitkomsten kunnen scheeftrekken. We merken op dat C-14 proeven bij studie van manuscripten documenten meestal ouder maken dan ze zijn en niet jonger. De belangrijkste passage vinden we in Regel 5-6 van Kolom 1 en heeft te maken met vreemdelingen die het land binnenkomen – met name vreemde heersers die de macht overnamen, in Regel 7 – en de uitingen van vernedering en onderdrukking. We kunnen desgewenst de 'gewelddadige mannen' in Regel 6 opvatten als 'in beslagnemers' en 'onteigenaars'. Zoals in 1 Makkabeën 13:36 en verder heeft deze toespeling misschien niet eenvoudig betrekking op geweld, maar mogelijk op door vreemden opgelegde belastingen. We kunnen er ook de 'gewelddadigen' in lezen zoals wij het hebben weergegeven, hetgeen in belangrijke mate doorklinkt in andere Qumranteksten. Beide manieren zijn aantrekkelijk, en de weerzin tegen vreemde overheersing, vooral onder het priesterschap, moge duidelijk zijn. Deze xenofobische richtlijnen doen wel heel sterk denken aan 'de Zeloten', een strijd bare groep in de Eerste Joodse opstand tegen Rome (66-70 v.Chr.) met wortels die teruggaan tot de Makkabeese periode, en aan soortgelijke opstanden en onafhankelijkheidsbewegingen in die periode (tweede tot eerste eeuw v.Chr.).

Dit nationalistische thema van vijandigheid tegenover vreemden loopt niet alleen door het hele spectrum van deze documenten, maar er valt te beredeneren dat het ook bezwaren omvat tegen de benoeming van hogepriesters door vreemdelingen en hun geschenken en offers in de Tempel, hetgeen zowel de Farizeeën als het door hen overheerste priesterschap (de Herodiane Sadduceeën) deze hele periode schijnen te hebben aanvaard. Dit in tegenstelling tot de Zeloten en anderen die tegen het Romeins/Herodiane bewind in Palestina waren.

In een uiterst belangrijke passage in de *Joodse Oorlog* omschrijft Josefus deze afkerigheid van geschenken en offers van vreemdelingen in de Tempel als een 'nieuwigheid' die 'onze voorvaderen' vroeger niet kenden (2:409-14). Dit had niet alleen betrekking op de Romeinse keizer, namens wie dagelijks werd geofferd, maar ook op Herodianen, die door deze 'Zelotische' groepen als zulke 'vreemdelingen' werden beschouwd wegens hun Arabische en Idumese afkomst. Volgens Josefus leidden deze omstandigheden rechtstreeks tot de opstand tegen Rome. Vanaf de periode van 4 v.Chr.-7 n.Chr., toen het grootste deel van revolutionaire activiteit van de eerste eeuw begon, vormden de belastingen een brandende kwestie, vooral in de strijd tussen de hogere klasse en het gewone volk.

Ook kunnen we deze bezwaren niet los zien van die in het Damascusdocu-

ment, of van de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6 over 'verontreiniging van de Tempel' (een van de 'drie netten van Belial'). Het Damascusdocument, vi. 16, noemt ondubbelzinnig de kwestie van de ontwijding van 'de Tempelschat' (in dezelfde regel gevolgd door een vermelding van het 'beroven van de Zachtmoedigen') en zet deze verontreinigingen grafisch uiteen in v-viii.

De in deze tekst beschreven omstandigheden zijn daarom niet alleen van toepassing op de Herodiaanse periode (37 v.Chr.-70 n. Chr.), waarin we geneigd zijn de tekst te plaatsen, maar ook op alle tijden daarvoor, met name de Makkabeese periode. We dienen echter wel te begrijpen dat de tekst, mocht ze dateren uit de Makkabeese periode zoals het Testament van Levi en de ermee verband houdende Daniël-cyclus, moet worden beschouwd als ondersteuning van een Makkabees priesterdom en zijn 'Verbond van Pinechas', dat van henzelf dus en niet een door vreemdelingen opgelegd priesterdom (1 Makkabeë 2:26-28). Dit soort nieuwe teksten en natuurlijk het starre, apocalyptische nationalisme dat zo duidelijk uit de hele Qumran-verzameling spreekt, maken deze these steeds geloofwaardiger, in tegenstelling tot de vroegere afspraak die het publiek deed geloven dat de voor deze geschriften verantwoordelijke groepering op een of andere manier – heel mystificerend – anti-Makkabees kon zijn geweest. De Lofzang op Koning Jonatan, waarmee we deze verzameling besluiten, zal deze these nog plausibeler maken.

Josefus heeft het over het betalen van Romeinse belastingen als hij het ontstaan beschrijft van wat nu 'de Zelotische beweging' heet (Josefus noemt die 'de Vierde Filosofie'). Eigenlijk stond de belastingkwestie centraal in de splitsing tussen Herodiaanse Sadduceëen en 'oppositionalen Sadduceëen', zoals die voorkwam in onze bespreking van de Tempeldiensten/'Aemilius doodt'-tekst. Josefus voert een hogepriester op, ene Joëzer, zoon van Boëthus – de obscure priester uit Egypte die door Herodes naar voren werd geschoven na zijn huwelijk met diens dochter (dus een Herodiaanse of Boëthusiaanse Sadduceëer) – als iemand die erin slaagt het volk over te halen de belasting aan Rome te betalen die door de Herodianen werd geïnd.

De tegenspeler van Joëzer – iemand die Josefus vreemd genoeg *Sadduk* noemt (cursivering van ons) – zet hij neer als iemand die zich in het ageren tegen de belastingen (*Ant.* 18.4-5) aansluit bij de in Handelingen genoemde Judas de Galileeër, de spreekwoordelijke oprichter van de Zelotische beweging. De evangeliën, die het latere standpunt van Paulus al voorspiegelen, stellen Jezus voor als iemand die het volk leert de belasting te betalen. Paulus behandelde de kwestie van het belasting betalen aan de Romeinen op zijn eigen wijze in Romeinen 13. Vanuit het ene perspectief kon zijn benadering niet cynischer zijn, maar ze is wel onthullend. Hij past het sleutelwoord 'Wetbreker', dat we vinden in de rollen en de brief van Jakobus, toe op degenen die de Romeinse wet breken en niet de joodse. 'Gods Wet' noemt hij de wet van de Staat, waarbij hij zelfs zo ver gaat Romeinse be-

stuurders en belastingophalers voor te stellen als 'dienaren van God' (Romeinen 13:6). Bij deze visie zal het niet verbazen dat de evangelisten er later niet voor terugschrokken hun 'Jezus' weer te geven als iemand die 'aan tafel zat' met *tollenaars* en zelfs overspeligen.

Zoals altijd bij deze teksten, en ook in de voornoemde Stevig Fundament-tekst, moet men letten op de nadruk op 'Rechtvaardigheid', 'Waarheid', 'Oordeel' en 'Oprechtheid', afgezet tegen 'Kwaad', 'ontucht' en 'leugenachtigheid'. Een deel van de tweede Kolom van deze tekst is eerder gepubliceerd en abusievelijk het Testament van Amram genoemd, waarschijnlijk omdat die in 2.9 wordt genoemd.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

1. ואל אלין לכול עלמין ו>י>נהר נהירה עליכון וידענכון שמה רבא
2. ותנדרונה (ותנדרע[ו]נה) די הוא אלה עלמיה ומרא כול מעבדיא ושליט
3. בכולא למעבד בהון כרעותה ויעבד לכון חדווא ושמוחא לבניכון בדרי
4. קוש[ו]א>א> לעלמין וכען בני אודרהו בירותחא די מוש>א> למא לכון
5. די יהבו לכון אבהתכון ואל תנעו ירותתכון לנכראין ואחסנותכון
6. לכילאין ותהון לשפלו ולנבלו בעניהון ויבסרון עליכון די
7. להון תותבין לכון ולהון עליכון ראשין להון אחדו בממר יעק>ו>ב
8. אבוכון ואחקפו בדיני אברהם ו>ב>צדקת לוי ודילי והוא קד[ו]שין ודכין
9. מן כול vacat ברוב ואחדין בקושטא ואולין בישרותא ולא בללב ולבב
10. להון בללב דכא וברוח קשיטא ושכח ותנעון לי בניכון שם שב וחדווא
11. ללוי ושמה ליל[ע]קוב ודיאין לישחק ותשכוחא לאברהם די נטרותון
12. והולכתון ירותתא בלי שבקו לכון אבהתכון קושטא וצדקתא וישרותא
13. ותמימותא ודכ[ו]תא וק[ו]דשא וכ[ו]תא נחא ככ[ו]ל די פקרתון וככול די

Fragment 1 Kolom 2

1. אלפתכון בקושט מן כען ועד כול עלמין
2. מלי ממר קושטא יאתא עליכון
3. ברכת עלמא ישכונן עליכון ולהון
4. קאם לכול דרי עלמין ול>א> עוד תפ[ו]
5. מן יסודכון ותקומון למרן דין .
6. למחויא חובת כול חיבי עלמין הב[ו]
7. ובאשיא ותבחרומ>י>א ובכול חלליא לבלב[ו]
8. ב[ו]די קושטא ויערון כול בני רשע[ו]
9. וכען לכה עמרם ברי אנא מפקד[ו]
10. ולבנ[ו]כא ולבניהון אנא מפקד[ו]
11. ויהבו ללוי אבי ולוי אבי לי יהב
12. וכול כתבי בשחרו די-תודרהון בהון
13. לכון בהון זכו רבא באהולכותהון עמכון vacat

Fragment 2 Kolom 1

[	עקרא ו]	]	5.
[	בנוהי]	]	6.
[	כאנושא ובחין	]	7.
[	ר/דצא]	]	8.
[	מרש]	]	9.
[	עליוהו ו]	]	10.
[	וכ ולח]	]	11.
[	נהיר להן]	]	12.
[	ואנא רון]	]	13.

Fragment 3 Kolom 1

(written vertically in the left margin of the column)

ל שורש >ה<

Fragment 3 Kolom 2

[	בה יקרו אבניא א.	]	11.
[	לחון מן זנוחא שני מן די]	]	12.
[	לחדה די לא אי תאי לה כול כ	]	13.

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (1) ... en God van Goden tot in Eeuwigheid. En Hij zal als een Licht op u schijnen en Hij zal Zijn grote Naam aan u bekend maken (2) en u zult Hem kennen [en u zult weten] dat Hij de Eeuwige God is en de Heer van heel de Schepping en de heerser (3) over alle dingen, hen regerend naar Zijn wil. En Hij zal u blijdschap geven en uw zonen vreugde voor generaties van (4) de Waarheid, voor altijd. En nu, mijn zonen, waakt over de erfenis die u is nagelaten, (5) die uw vaders u hebben gegeven. Geef uw erfenis niet aan buitenlanders, noch uw erfgoed aan (6) gewelddadige mannen, opdat zij u niet als vernederde en dwaze mensen beschouwen en u vertrappen, want (7) zij zullen komen om in uw midden te wonen en (zij zullen) uw meesters worden. Daarom, houdt vast aan het woord van uw vader Jakob (8) en weest sterk in de Oordelen van Abraham en in de Rechtvaardigheid van Levi en van mijzelf. Weest Heilig en rein (9) van alle *vacat* volledig en houdt vast aan de Waarheid, oprecht wandelend zonder Bedrog (10) maar veeleer met een zuiver hart en in een Ware en Goede Geest. Zo zult u mij een goede naam bezorgen in uw midden, alsmede blijdschap (11) aan Levi en geluk aan J[a]kob; vreugde aan Izak en zegen aan Abraham, omdat u (12) de erfeni[s] bewaakte en er (in) wandelde. Mijn [zo]nen, uw vaders lieten u Waarheid, Rechtvaardigheid, Oprechtheid, (13) integriteit, zuiver[heid], Heil[ig]heid en het priesterschap na. Overeenkomstig hetgeen u is bevolen en overeenkomstig alles wat

Fragment 1 Kolom 2 (1) ik u in Waarheid heb onderwezen, vanaf nu en tot in [Eeuwigheid ...] (2) de woorden van het Ware gezegde. Er zal ... op [u] komen ... (3) eeu-

wige zegeningen zullen op u rusten. En er zullen ... z[ijn.] (4) voortdurend in alle generaties van de Eeuwigheid. En niet langer zult u ... (5) van uw Fundament en u zult Oordeel blijven wijzen ... (6) om de zonde van alle eeuwige zondaars bekend te maken ... (7) en de Goddelozen en in de diepten van de zee en in de holten van de aarde ... (8) in [gener]aties van Waarheid, terwijl al de zonen van het Kwaa[d] zullen verdwijnen ... (9) En nu u, Amram, mijn zoon, ik gebie[d] ... (10) en uw [zone]n en hun zonen gebied ik ... (11) en zij lieten het na aan mijn vader Levi, en mijn vader Levi [liet] het [na] aan [mij] ... (12) en al mijn boeken als een getuigenis dat u op hen zult letten ... (13) Grote verdienste [zal] van hen tot u [komen] omdat zij u vergezellen in uw zaken. *vacat*

Fragment 2 Kolom 1 (6) ... zijn zonen ... (7) te midden van de mensheid en te midden van lev[ende wezens] ... (12) een Licht. In plaats van ... (13) en ik ...

Fragment 3 Kolom 1 (in de marge:) zijn wortel.

Fragment 3 Kolom 2 (11) ... de stenen zullen roepen ... (12) zij van alle ontucht heel veel. Al wie ... (13) buitengewoon, want hij heeft geen ...

30. HET TESTAMENT VAN AMRAM (4Q543, 545-548)

Het Testament van Amram, als we het inderdaad zo kunnen noemen – Amram zelf wordt alleen in Manuscript C genoemd – is een van de prachtigste apocalyptische en visionaire teksten uit de verzameling. Veel van de thema's die we in eerder besproken teksten tegenkwamen komen erin samen tot een tamelijk beredeneerd eschatologisch geheel. Deze omvatten het gebruikelijke vocabulaire van 'Licht', 'Duisternis', 'Belial', 'Rechtvaardigheid', 'Waarheid', 'Liegen' en 'Wachter', plus de alleraardigste toespelingen op 'zonen van Rechtvaardigheid' – die we eerder al omschreven als een variant op de 'zonen van Zadok' terminologie – 'zonen van het Licht', 'zonen van de Duisternis' en 'zonen van de Waarheid', wat we verspreid over de hele verzameling aantreffen. Hier hebben we de zeer interessante toespeeling in Manuscript B aan toegevoegd op 'slangen' en 'adders' die we in veel Qumran-teksten tegenkomen (bijvoorbeeld CD, v. 14), om nog te zwijgen van een bekende analoge beeldspraak in de evangeliën (Matteüs 3:7, 23:33 etc.).

We kunnen er echter niet zeker van zijn dat de verschillende fragmenten en manuscripten in deze reconstructie werkelijk bij elkaar horen of dat de aangehouden volgorde juist is. Er is sprake van overlappingsen die lijken te wijzen op meerdere afschriften van hetzelfde werk, maar ze zijn in ieder geval typologisch te groeperen. Bovendien maken ze met hun inwendige en uitwendige overeenkomsten waarschijnlijk deel uit van een literatuurcyclus die verband houdt met Amram, de vader van Mozes. Deze is op zijn beurt gerelateerd aan het materiaal van het Testament van Kehat en de Levi-cyclus in het algemeen.

Manuscript C bevat het begin van het werk het meest volledig, maar heeft

weinig gemeen met Manuscript B en Manuscript ?, die alleen al op grond van de inhoud duidelijk bij elkaar horen. Manuscript ? wordt zo genoemd in de literatuur omdat er nog geen completere interpretatie van is gemaakt. Manuscript C, dat de namen bevat van de belangrijkste *dramatis personae* als Amram, Kehat, Levi, Mirjam en Aäron oogt historischer. Dit en Manuscript E noemen zelfs de leeftijden van deze figuren, maar het chronologisch besef dat we uit Exodus putten, is ver te zoeken. De overgebleven fragmenten geven echter niets weer van een relatie tussen Mirjam en Hur. Men lette ook op de anachronistische vermelding van Filistijnen in 2:19, mogelijk ook weerspiegeld in de Tijdperk van het Lichttekst in hoofdstuk 8. Maar in Manuscript B, en in het niet nader benoemde dat erop volgt zien we waarlijk prachtig materiaal dat we nauwelijks testamentair kunnen noemen. Dit bestaat opnieuw uit een visionair betoog van de grootste indringendheid, net als die in hoofdstuk 1 en 2, en de tekst van Het Stevig Fundament, hier genoemd en in hoofdstuk 7. Ook hier zijn verscheidene toeschrijvingen gedaan. Allereerst zien we in de Henochische 'Wachters' van Manuscript B Regel 14 'de slang' met 'het gelaat van een adder' – blijkbaar dezelfde slang waaraan de zondeval in het verhaal van Adam en Eva wordt toegeschreven. We zijn hem waarschijnlijk ook al tegengekomen in de Boom van het Kwaad-tekst.

Nog drie benamingen worden hem toegevoegd: 'Belial', 'Prins van de Duisternis' en 'Koning van het Kwaad'. Deze laatste benaming, *Melchi Rescha*, moet men afzetten tegen de bekende terminologie die helemaal hoort bij het Messiaanse en eschatologische priesterschap, *Melchi Zedek*/'Koning van Rechtvaardigheid', (Hebreeën 5-7), een onderwerp dat de geleerden tot nu toe bezighield. De laatste heeft twee synoniemen, de Aartsengel Michaël, de schutsengel van Israël, en de Prins van het Licht (E. 3.2).

De voornoemde toepassing van 'Rechtvaardigheid', 'Waarheid', 'Licht' en 'Lichtheid', 'Duister' en 'Duisternis', 'Leugenachtigheid' en dergelijke zijn hieraan gekoppeld. De in Qumran wijdverbreide 'Weg'beeldspraak, die ook bij het vroege christendom bekend is, is ook hier sterk aanwezig. Al deze toespelingen worden ook toegepast op de voor de schrijvers van Qumran en hun geschiedschrijving belangrijke *dramatis personae*. De tekst eindigt met misschien wel de mooiste lofzang op Licht en Duisternis die er bestaat, afgezien van de Wagens van Eer en de bekende inleiding tot het evangelie van Johannes.

TRANSCRIPTIE

Manuscript C Kolom 1

1. פרשן [כתב מלי חוה] עמרם בר קהת בר לוי כל
2. די [אחוי לבנוהי ודי פקר א]נן ביום [מותה ב]שנת
3. מאה ותלתין ושת ה[א] שנתא די מותה [בשנת מאה]
4. חמשין ותרתין לגלות י[שראל למצרים] [בר עליוהי ושלח]
5. וקרא לעזיאל אחוהי ועירא [ואס]ב לה ל[מרים] ברתה ואמר

6. אנתה ברת תלתין שנין ועבד משתותה שבעה [יומין]
7. ואכל ואשתי במשתותה וחדו אדין כדי אשתציו
8. [י]מי משתותא שלה קרא לאהרון לברה ו[הו]א בר שנין
9. [ואמר] לה קרי ל[י] דרי למלאכיה א... מן בית
10. [תה לעליה קרא לה]

Kolom 2

11. בארעא דא וסלקת ל[]
12. למקבר אבהתנא וסלקת []
13. ל[מ]אקם לעמרה ולמכנא []
14. שגיא[י]ן מן בני דדי כחדא []
15. עבדתנא [ש]גיאין לח[רא] עד במצ[רין] מתיך []
16. שמועת קרב ובחלה תאב[ה] [תנא לארע מ]צריין []
17. לעובע ולא ב[נו] קב[ריא] די אב[ה]ת[הו]ן ושבקני [אבי קהת למחך]
18. ולמכנא ולמסב לח[ו]ן כל צרכיהו מן ארע כנען []
19. אנהא בנין וקר[ב]א הוא בין פלשע למצריין ונצחין []

Manuscript E Fragment 1

1. [ל די קרב לוי ברה ל] []
2. [א]מרת לכה על מדב[ח]א די אבנא []
3. [ע]ל קרבנ[י]ן []

Fragment 2

1. [א] []
2. [פצית] []
3. [בנה] []
4. [בהר סיני י] []
5. [ב]רכה רבא על מדבה נהשא []
6. [בר]ה יתרים כהן מן כול בני עלמא באדין []
7. [ח] ובנוהי בתרה לכול דרי עלמין בק[ח]שטא []
8. [ואנה אתעירת מן שנת עיני וחזוא כתב]ת []
9. [נפקת] מן ארע כנען והוא לי כדי אמר []
10. [מרים ומן באת[ר] לשנת עשרין תבת לארע כנען]
11. [חון בע] [הויתה] []
12. [ח] [ה] vacat []

Manuscript B Fragment 1

9. [חיות עירין]
10. בחזוי חזוה די חלמא והא תרין דאנין עלי ואמרין []
11. ואחדין עלי תגר רב ושאלת אנון אנתון מן די כדן משלשין עלי וענו ואמרו לי אנהא

12. [משח]לשין ושלשין על כול בני אדם ואמרו לי במן מננא אנתה
בחר לאשתלשה נשלח עני וחזית
13. [וחד] מנהון חזוה דח[ל]ל [כפ]תן [ומ]ל[ב] ושה צבענין וחשיך
חשוך [vacat]
14. [ואחרנא חזית] והא [ל] [בחוזה אנפוחי]
העכן [ומכסה ב]
15. [לחדה וכול עינוהי]

Fragment 2

1. [מ]שלש עליך []
2. [וענית ואמרת לה עירא] דן מן הוא ואמר
לי הדרן עירא []
3. [ואנון תלתה שמהתה בליעל ושר חשוכא] ומלכי רשע ואמרת מראי
מא שולשן []
4. [וכל ארחה חשוכא וכל עברה חשוכא] ובחשוכא
הוא []
5. [אנתה חזה והוא משלש על כול חשוכא]
ואנה [משלש על כול נהורא]
6. [מן] עליא עד ארעיא אנה שליט על כול
נהורא וכול דאלהא ואנה שליט לאנוש

Fragment 3

1. [חנה ושלמה ואנה על כול בני נהורא] אשלטת ושאלתה
[ואמרת לה מה אנון שמהתך]
2. [וענה ואמר לי דתלתה]
שמהתי אנון מיכאל ושר נהורא ומלכי צדק

Manuscript ? Kolom 1

1. [שבטין] []
2. [תא לחון וכל ארחה] בקשוט []
3. [ויחלם] אנון מן אסיאנהון []
4. [ח] אנון מן מותא ומן אברנא []
5. [ע]ליכון בני ברכתא וש[]
6. [כל דרי ישראל לכל] [עלמין] []
7. [שי חרא בי די בני צדקחא] []
8. [נתקן] [בין בני שקר לבני קשוט] []
9. [אנה] [מודע לכון ואף] יצבתא אנה מודע לכון ארי כל בני נהורא
10. [נהירין לחון] [וכל בני] חשוכא חשיכון לחון [ארי בני נהורא]
11. [ובכל מנדעחון] [לחון ובני חשוכא יתאבדון]
12. [ארי כל סכל ורשע חשיכון] [כל] [שלם] וקשוט נהירין ארי כל בני נהורא

13. [נהורא לשמה] [ת] עלמא [לח]רותא [יחון] וכל בני חשוכא לחשוכא למותא
14. [ולאברנא יחון] [] [לעמא נהירותא ואחוי] [לכון] []
15. [וא] [] [מן חשוכא ארי כל] []
16. [בני חשוכא] [] [וכל בני נהורא] []

VERTALING

Manuscript C Kolom 1 (1) Een exemplaar [van het boek van de woorden van het visioe]n van Amram, de zoon van Kehat de zoon van Levi: alles (2) wat [hij bekend maakte aan zijn zonen en wat hij h]en [gebood] op de dag [van zijn dood, in] het jaar (3) honderdzesendertig, het jaar van zijn dood, [in het] honder[d] (4) tweeën-vijftigste [jaar van de verban]ning van I[sraël naar Egypte ... op [hem en hij zond] (5) om Uzziel zijn jongste broer te roepen en hij [gaf] hem [zijn] dochter Mirja[m ten huwelij]k. ['Want', zo zei hij] (6) 'U (Mirjam) bent dertig jaar oud.' Toen gaf hij een huwelijksfeest, zeven [dag]en lang, (7) en hij at en hij dronk op het feest en hij was verheugd. Daarna, toen (8) de [d]agen van het huwelijksfeest waren voltooid, riep hij zijn zoon Aäron. [H]ij nu, (Aäron) was een man van ... jaar (9) [... en hij zei] tegen hem: 'Roep ... en Malkia ... van het huis van (10) ... boven. Hij riep hem ...

Kolom 2 (11) in dit land en ik ging naar ... (12) om onze vaderen te begraven. En ik ging ... (13) om [op] te staan, schoven te binden en om te bouwen ... (14) gro[t]je ... van de zonen van mijn oom, allen tezame[n ... en van] (15) onze buite[ngewoon g]rote inspanningen, [tot in Egypte ... [stierven] (16) het gerucht van oorlog en onrust keerde terug ... naar het land E[gypte ...] (17) om te ontmoeten en [zij hadden] geen [gra]ven ge[bouwd] voor hun va[de]ren. Toen liet [mijn vader Kehat] mij vrij [om te gaan,] (18) om te bouwen en om voor he[n] alles wat zij nodig hadden uit het land Kanaän te halen. [En terwijl] (19) wij aan het bouwen [waren, brak er] oor[log] uit [tussen] de Filistijnen en Egypte en ... was aan het winn[en] ...]

Manuscript E Fragment 1 (1) ... dat zijn zoon Levi offerde aan ... (2) ik zei tegen u op het alta[ar] van stee[n ...] (3) betreffende de offer[s ...]

Fragment 2 (2) ik redde ... (3) hij bouwde ... (4) op de berg Sinaï ... (5) een grote [ze-]gen op het bronze[n] altaar ... (6) uit het midden van al de mensen op aarde zal zijn [zoon] tot priester worden verheven. Toe[n ...] (7) en zijn zonen na hem, voor al de generaties van eeuwigheid in Waarhei[d ...] (8) en ik ontwaakte uit de slaap van mijn ogen en [ik] schreef het visioen op ... (9) [ik verliet] het land Kanaän en het overkwam mij net zoals hij zei ... (10) verheerlijken, en daar[na], in het twintig[ste] jaar, [keerde ik terug naar het land Kanaän] (11) ... u was ...

Manuscript B Fragment 1 (9) [... ik zag Wachters] (10) in mijn visioen, het droomgezicht. Twee (mannen) vochten om mij, zeggende ... (11) en voerden een grote strijd om mij. Ik vroeg hen: 'Wie zijn jullie, dat jullie aldus ma[cht over mij hebben?]' Zij antwoordden mij: 'Ons] (12) [is macht ge]geven en wij heersen over heel de mensheid.' Zij zeiden tegen mij: 'Wie van ons kiest u om over (u) te heersen?' Ik sloeg mijn ogen op en keek. (13) [Eén] van hen had een angst[aanja]gend voorkomen, [als een sl]ang, zijn ma[nt]el was veelkleurig maar erg donker ... (14) [En ik

keek nog eens] en ... in zijn voorkomen, zijn gelaat als een adder en [hij droeg ...] (15) [buitengewoon, en al zijn ogen ...]

Fragment 2 (1) [... macht]hebbend over u ... (29) [Ik antwoordde hem:] 'Deze [Wachter,] wie is hij?' Hij antwoordde mij: 'Deze Wa[chter ...] (3) [en zijn drie namen zijn: Belial en Prins van de Duisternis] en Koning van het Kwaad.' Ik zei: 'Mijn heer, welk do[mein ...?]' (4) ['en al zijn wegen zijn verdui]sterd, al zijn werken ver[dui]sterd. In Duisternis ... hij ... (5) [U] zag en hij heeft de macht over heel de Duisternis, terwijl ik [de macht heb over al het Licht.] (6) [...van] de hoogste gebieden tot de laagste heers ik over al het Licht en over all[es wat van God is. Ik heers over (elke) man]

Fragment 3 (1) [van Zijn genade en vrede. Over al de zonen van [het Li]cht heb ik macht gekregen.' Ik vroeg hem: ['Wat zijn uw namen ...?]' (2) Hij [z]ei tegen mij: ['Mijn] drie namen zijn: [Michaël en Prins van het Licht en Koning van Rechtvaardigheid.]

Manuscript ? Kolom 1 (1) ... stammen ... (2) aan hen en al [zijn] wegen [zijn Waar ...] (3) [en hij zal] hen [genezen] van al hun kwalen ... (4) hen van de dood en van de ver[nietiging ...] (5) o[v]er u, gezegende zonen ... (6) al de generaties van Israël voor [altijd ...] (7) kwaad op mij, want de zonen van Re[cht]vaardigheid ...] (8) tussen de zonen van Leugenachtigheid en de zonen van de W[aarheid ...] (9) Ik [zal u bekend maken;] ik zal [u] b[e]slist laten weten dat al de zonen van het Licht] (10) Licht zullen worden gemaakt, [terwijl de zonen van] de Duisternis, Duister zullen worden gemaakt. [De zonen van het Licht ...] (11) en met al hun Kennis [zullen zij ...] zijn en de zonen van de Duisternis zullen worden ver[niet]igd ... (12) Want alle dwaasheid en Goddeloosheid [zal worden verduister]d, terwijl alle [vr]jede en Waarheid Lich[t] zal worden gemaakt. [Al de zonen van het Licht] (13) [zijn op weg na]r het Licht en [eeuwige bl]ijdschap (en) [vr]eug[de]. Al de zonen van de Duister[nis] zijn op weg naar de [Duisternis en de dood] (14) en vernietiging ... Licht voor het volk. En ik zal [u] bekend maken ... (15) van de Duisternis, want alle ... (16) de zonen van [de Duisternis ...] en al de zonen van het Licht ...

31. HET TESTAMENT VAN NAFTALI (4Q 215)

Het Testament van Naftali is reeds lang bekend in zijn Griekse vorm, die net als het Testament van Levi deel uitmaakt van het apocriefe Testament van de Twaalf Aartsvaderen. Van de originele Hebreeuwse of Aramese versie (de taal was niet bekend) meende men lange tijd dat deze in de oudheid verloren was gegaan. Maar in 1894 trok M. Gaster de aandacht van de geleerden met middeleeuwse handschriften die twee iets verschillende Hebreeuwse versies van het werk bevatten. Sindsdien is er enig debat over het verband tussen de Griekse en de Hebreeuwse tekst.

De overgebleven delen van de Qumran-versie van het werk zullen ongetwijfeld het debat doen verhevigen. Kolom 2 komt met de Hebreeuwse vorm van het Griekse Testament van Naftali 1:9, 11-12, tegelijk met voorheen

onbekende bijzonderheden. Kolom 4 komt in niets overeen met de Griekse tekst en heeft een eschatologische nadruk die we niet vinden in het Griekse Testament van Naftali.

Zoals de tekst is gereconstrueerd uit twee afzonderlijke fragmenten – ook hier is de reconstructie onzeker – volgt hij het patroon van het Testament van Amram. Hier wordt een min of meer zakelijk historisch verhaal gevolgd door een uiterst indringende eschatologische uiteenzetting. Eigenlijk ontwikkelt deze zich, zelfs in het bewaard gebleven deel, tot onversneden Messianisme, zodat deze tekst net als andere genoemde in hoofdstuk 1 had gepast. De prozaïsche vertelling van Kolom 2 wordt gevolgd door het extatische visionaire betoog in Kolom 4.

Alleen Regel 1-5 in Kolom 2 loopt parallel met de Griekse Naftalitekst 1:9-12. De laatste vervalt daarna weer in een vrij monotone vermaning, terwijl deze tekst zich anders ontwikkelt. We hebben de naam Rotheos uit de Griekse tekst ingebracht voor Bilha's vader in Regel 7, omwille van de uiteenzetting en niet omdat hij werkelijk in de Hebreeuwse tekst voorkomt. De naam zelf kan een betrekkelijk late vondst zijn zonder Hebreeuws origineel, maar daar heeft waarschijnlijk wel een naam gestaan.

We treffen hier weer het gebruikelijke Messiaanse idioom aan van 'de Put' (CD, vi. 3-9), *Hassidav* ('Zijn Vromen'), 'Kenni', 'Rechtvaardigheid', 'Waarheid', en die voorbeschikking eigen aan deze betogen, bijvoorbeeld in het Damascusdocument en overal in de eerste gepubliceerde Qumran-hymnen. Hier in 4.8 zijn de daden der 'Rechtvaardigen' (zij die *gered* worden bij het eind der tijden) bekend of beraamd 'voor ze ooit werden geschapen' (zie CD, iv. 4-7 over 'de zonen van Zadok' en 1QH, ix. 33-35). Zowel Paulus als Johannes gebruiken dit soort taal, en vroege kerkliteratuur bewaart de overlevering dat Jakobus 'vanuit de moederbuik was geheiligd' (E.H. 2.23.4). Op zijn beurt is Paulus vertrouwd met het woordgebruik van 'de dienst van Rechtvaardigheid', en hij past het in de passage na 2 Korintiërs 11-12 toe op zijn tegenstanders onder de 'Hebreeuwse' 'aartsapostelen', die hij Satans 'dienaren' noemt en 'oneerlijke werklieden, vermomd als apostelen van Christus'.

Naast de vermelding van 'de Wegen van God' in 4.6, woordgebruik dat we tegenkomen in de Mysterie van het Bestaantekst in hoofdstuk 7, trekt de tekst ook de aandacht met 'Zijn machtige werken'. Deze 'werken' of 'machtige wonderen van God' worden tot op zekere hoogte geschetst in de Oorlogsrol. In het Nieuwe Testament nemen ze de vorm aan van genezingen, opwekkingen, spreken in tongen, exorcismen en dergelijke, terwijl ze in Qumran met zijn meer apocalyptische en toch concrete benadering de veldslagen en laatste eschatologische daden zijn die God heeft verricht of zal verrichten ten behoeve van zijn uitverkorenen, die Hij 'bemint'.

De tekst ziet beslist met vreugde uit naar het Messiaanse tijdperk en wordt daarbij in 4.4 en verder steeds extatischer. Dit materiaal kent geen parallel in de overgebleven Griekse versie, die hier, zoals gezegd, prozaïscher

wordt. Op de eerste plaats komt de tekst in 4.2 met weer een nieuwe uitdrukking, 'de Uitverkorenen van Rechtvaardigheid', met een parallel in de Hymnen, ii.13 in een gedeelte dat 'de Weg', 'ijver' en 'wonderbaarlijke Mysteriën' noemt. Afgezien van de termen 'Zondigheid' of 'het Kwaad', waarvan het tijdperk nu voorbij is, is de tekst volkomen positief. Met de komst van 'de tijd van Rechtvaardigheid' is 'het tijdperk van vrede' aangebroken, wanneer 'de Wetten van Waarheid' en 'de Wegen van God' in acht worden genomen tot 'in alle Eeuwigheid' (4.4-5).

Hiermee gaat het oproepen van de alomtegenwoordige 'Troon'beeldspraak die we overal in deze documenten tegenkomen gepaard, en de tekst verkondigt dat 'de heerschappij van Goedheid (Rechtvaardigheid) is gekomen' en dat God 'de Troon van zijn Messias heeft opgericht' (4.9). Men kan zich geen triomfantelijker boodschap indenken. Om deze reden hebben we de beweging achter deze werken 'de Messiaanse Beweging in Palestina' genoemd. Dit valt niet tegen te spreken en we blijven er dan ook bij.

Dat de zogenaamde 'Zelotische' beweging ook was doortrokken van Mes-sianisme wordt aan het einde van de *Joodse Oorlog* bevestigd door Josefus, wanneer hij bestrijdt dat het een duistere en dubbelzinnige profetie was die de joden het sterkst aanzette om in 66-70 n.Chr. in opstand te komen tegen Rome – dubbelzinnig omdat ze voor velerlei uitleg vatbaar was, in Farizee-se zin en in de Geest van Qumran – de profetie dat een Wereldheerser uit Palestina zou komen, de Sterprofetie dus (6.312-14).

De term 'Uitverkorenen van Rechtvaardigheid' in deze tekst is ook interes-sant. In het Damascusdocument worden de 'zonen van Zadok' omschreven als 'de Uitverkorenen van Israël, met name genoemd, die aan het eind der tijden zullen staan... en de Rechtvaardigen rechtvaardigen en de Slechten veroordelen' (iv.3-7; cursivering van ons). Het idee van 'de Uitverkorene' is in Qumran belangrijk. Dit gedeelte van het Testament van Naftali legt een zelfs nog sterker verband tussen 'de zonen van Zadok' en 'de Rechtvaardige Uitverkorenen'. Het is uiteraard ook een variant op 'de zonen van Rechtvaardigheid'terminologie.

Het noemen van 'harten' of 'hart' (4.7) is eveneens belangrijk in Qumran, en wordt dikwijls verbonden met dergelijke toespelingen waarmee zuiverheid in de leer wordt omschreven. 'De Wegen van God en de macht van Zijn Werken' in Regel 4.6 zullen het Messiaanse tijdperk regeren; daarte-genover staan in deze tekst en andere de 'werken' die men van de mens ver-wacht. Dit zijn 'Werken van Rechtvaardigheid' met een vergelding.

TRANSCRIPTIE

Kolom 2 (of verder)

1. עם אחיות אבי בלהה אמי ואחיותה דבורה אשר הניקה את רבקה
2. וילך בשבי וישלח לבן ויפרקו ויתן לו את חנה אחת מאמהותיו ותלד בת
3. ראשונה את זלפה ויתן את שמה זלפה בשם העיר אשר נשבה אליה
4. ותחר ותלד את בלהה אמי ותקרא חנה את שמה בלהה כי כאשר נולדה

5. מתבבלת לניק ותואמר מה מתבבלת היאה בתי ותקרא עוד בלהה

Vacat

6. וכאשר בא יעקוב אבי אל לבן בורה מלפני עישו אחיהו ומאשר מ[ת רחום]
8. אבי בלהה אמי וינהג לבן את חנה אם אמי ואת שתי בנותיה ויתן בת אחת
9. [ללאה] ואחת לרחל וכאשר היה רחל לוא ילדה בנים .. []
10. [יעקוב] אבי ונתון לו את בלהה אמי ותלד את דן אחי
11. [לשתי אחיות ..ש..] [לש]

Kolom 4 (of verder)

1. [] [] [ב]בור
2. וצרת מצוק ונסוי שחת ויצרפו בם לבחירי צדק מחל. ש.
3. בעבור חס[יד]יו כיא שלם קצ הרשע וכול עולה ת[עבור]
4. באה עת ה[צ]דק ומלאה הארץ דעה ותחלת אל בו כ[יא]
5. בא קצ השלום וחוקי אמת ותעודת הצדק להשכיל [כול אנש]
6. בדרכי אל ובגבורות מעשיו [יתוסרו ע]ד עולמי עד כול ב[ריאה]
7. תברכנו וכול אנש ישתחוה לו [וייהיה לב]בם אח[ר] כיא הואה [הכין]
8. פעולתם כסרם הכראם ועבודת הצדק פלג נבולותם [הגביל]
9. בדורותם כיא בא ממשל [הצדק] הטוב וירם כסא ה[משיח]
10. ומורה נבה השכל ערמה ותושיה נכחנו במעש[ו] ק[ו]דש[ו]
11. [] ע. []

VERTALING

Kolom 2 (of verder) (1) met de tantes van vaderskant van mijn m[oeder] Bilha [en] haar [zuste]r Debora, die Rebecc[a] zoogde ... (2) En hij (de vader) werd gevangen genomen, maar Laban zond en bevrijdde hem. Toen gaf hij (Laban) hem (Rotheos) Hanna, een van [zijn] dienstmaagden. [En zij werd zwanger en baarde] (3) haar eer-ste [dochter], Zilpa. En hij noemde haar Zilpa, naar de stad waar hij in gevangen-schap naartoe was gebracht. (4) Toen werd zij zwanger en baarde mijn moeder Bil-ha. Hanna noemde haar Bilha omdat zij, toen zij was geboren, (5) zich haastte om te zuigen. Daarom zei zij: 'Lieve help, wat heeft mijn dochter een haast!' Sindsdien werd zij Bilha genoemd. (6) *vacat* (7) En toen mijn vader Jakob, op de vlucht voor zijn broer Ezau, bij Laban kwam en omdat [Rotheos,] (8) de vader van mijn moeder Bilha sti[erf], nam Laban de verantwoordelijkheid op zich voor mijn grootmoeder Hanna en haar twee dochters. Hij gaf een dochter (9) [aan Lea] en een aan Rachel. Toen het gebeurde dat Rachel geen zonen baarde ... (10) [Jako]b, mijn vader. En mijn moeder Bilha werd aan hem gegeven; en zij baarde [mijn] broer Dan ... (11) [t]wee dochters ...

Kolom 4 (of verder) (1) [... in] de Kuil (2) en grote nood en duivelse beproevingen. En een aantal van hen zal worden gereinigd om de Uitverkorenen van Rechtvaardig-hed te worden ... (3) omwille van Zijn Vr[ome]n. Want het tijdperk van het Kwaad is voltooid en alle zondigheid zal ver[dwijn]en; (4) de tijd van [Re]chtvaardigheid is aangebroken en de aarde zal vol Kennis zijn en God prijzen. Wa[nt] (5) het tijdperk

van vrede is aangebroken en de Wetten van Waarheid en de getuigenis van Rechtvaardigheid (zijn gekomen), om [heel de mensheid] (6) de Wegen van God en de macht van Zijn Werken te leren; [zij zullen worden onderwezen to]t in alle Eeuwigheid. Heel de s[chepping] (7) zal Hem zegenen en alle mensen zullen zich in aanbidding voor Hem neerbuigen en hun [har]ten [zullen] éé[n zijn.] Want Hij [bereidde] (8) hun daden [voor], nog voordat zij waren geschapen en (Hij) [bedeelde] hen de dienst van Rechtvaardigheid [toe] als hun deel (9) in hun generaties. Want de heerschappij van Goedheid (Rechtvaardigheid) is aangebroken en Hij heeft de Troon van de [Messias] opgericht. (10) En Wijsheid zal zeer toenemen. Inzicht en begrip zullen worden bevestigd door de werken van [Zijn] H[ei]ligheid ...

32. VERMANINGEN AAN DE ZONEN VAN DE DAGERAAD (4Q298) (afb. 10)

Oppervlakkig gezien, is er niets verbazingwekkends aan deze tekst en er lijkt dan ook geen reden te zijn waarom ze is geschreven in een onbekend schrift dat vroeger door enkele geleerden 'geheimschrift' werd genoemd. We hebben het kunnen ontcijferen en komen met het volgende staatje, waarin de in de tekst gebruikte tekens onder de overeenkomstige Hebreeuwse letters staan:

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ	ל
מ	נ	ס	ע	פ	צ	ק	ר	ש	ת	ל	ש
ד	נ	ס	ע	פ	צ	ק	ר	ש	ת	ל	ש
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ	ל

De gebruikte letters zijn niet die van 4Q186, een andere tekst in een soort geheimschrift. 4Q186, die al enige tijd bekend is, combineert een paar in Griekse en Paleo-Hebreeuwse alfabetten geschreven woorden met in gewone vierkante Hebreeuwse letters geschreven woorden. De Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad daarentegen, vermengt geen schriften, loopt van rechts naar links, en telt 23 min of meer willekeurige symbolen. Ook wordt een karakter of symbool gebruikt, mogelijk een leesteken of nul, dat geen tegenhanger heeft in het Hebreeuwse alfabet. Nulsymbolen zijn alleen bedoeld om het ontcijferen van het schrift te bemoeilijken. In sommige gevallen hoeft een dergelijk schrift niet eens een 'geheimschrift' te zijn, maar heeft het ons eenvoudigweg nooit bereikt en is het daarom 'on-

bekend'. Maar gezien de aard van de tekens van dit schrift en de verbanden die we konden leggen is dit onwaarschijnlijk.

Zoals 'Wijsheid' teksten in het algemeen, kent deze tekst een relatief rustige stijl, zoals die van de Zonen van Rechtvaardigheid (Spreuken) en de Demonen van de Dood (Zaligsprekingen) die volgen, en grote delen van de Kinderen van Redding (*Jesha*) en het Mysterie van het Bestaan aan het eind van hoofdstuk 7. In Kolom 1 Regel 2 richt hij zich tot 'de strevers naar Rechtvaardigheid... en de zoekers naar Geloof'. Dit zijn belangrijke toespelingen, met het oog op de motieven die we in deze tekst opmerken. Met name de eerste is belangrijk, wanneer we aan het einde van het volgende hoofdstuk de laatste kolom van het Damascusdocument beschouwen. Deze kolom eindigt met een variant op deze toepassing, bekend in joodse religieuze handelingen: *midrash* (zoeken/streven, of homiletische interpretatie).

De tekst bevat de gebruikelijke toespelingen op 'een schatkamer van begrip', 'het Glorieuze verblijf', 'Vroomheid', 'zachtmoedigheid', 'het zoeken van Oordeel' en 'de mannen van Waarheid', die ook voorkomen in de volgende twee teksten van dit hoofdstuk en hoofdstuk 7. Regel 3.7 raadt 'de mannen van Waarheid' aan 'Rechtvaardigheid na te streven en van Vroomheid te houden'. Als de reconstructie juist is hebben we hier weer een toespeling op de Rechtvaardigheid/Vroomheid-dichotomie die zo sterk leeft bij deze groepering. Ook in de toespeling op 'Geloof' klinkt, zij het zwak, het hanteren van dit begrip door bij Paulus/Jakobus in het vroege christendom.

De eerste en inleidende regel van deze tekst echter is *niet* in geheimschrift. Hij is in gewoon Hebreeuws geschreven en komt met een interessant personage, bekend zowel uit het Damascusdocument als de Gedragsregels, 'de *Maskil*' – een synoniem waarschijnlijk voor 'de Leraar' of de Rechtvaardige Leraar. De toespeling is ook wijdverbreid, zij het wat mysterieus, in Psalmen.

De vermeldingen in de Gedragsregels en het Damascusdocument zijn interessant op zichzelf. In 1QS, iii.13 onderwijst de *Maskil* 'de zonen van het Licht' over 'hun werken' en uiteindelijke hemelse of helse beloningen. In ix.12 wordt hem opgedragen 'te ijveren voor de Wet en de Dag van Vergelding'. De context van deze twee teksten zal samenhang vertonen met onze bespreking van doophandelingen en de 'Weg in de wildernis', wat de nog volgende tekst van de Zonen van Rechtvaardigheid (Spreuken) betreft. In CD, xii.20 en xiii.22 zal de *Maskil* 'wandelen in de Wetten' tot het 'opstaan van de Messias van Aäron en Israël op de laatste dag' en de 'bezoeking van het land'. De eschatologische implicaties van al deze toespelingen, gepaard aan de activiteiten van de *Maskil*, zijn tamelijk explosief.

We zeiden al dat de term 'opstaan' mogelijk 'verrijzen' of een 'terugkeer' inhield, net als het bondiger 'rijzen/komen'. In CD, xiv.18 zal deze 'Messias van Aäron en Israël... *boeten voor hun zonden*' (onze cursivering).

Zoals we veronderstelden zijn deze vermeldingen van de 'Messias van Aäron en Israël' in het Damascusdocument *enkelvoud* en niet meervoud. De ermee verbonden persoonsvormen zijn ook in het enkelvoud. Dit is van belang, en de enig mogelijke verklaring ervoor is dat een Messias wordt opgeroepen met zowel priesterlijke als koninklijke aspecten, net als in soortgelijke betogen in het Hebreeuws.

De leerstellingen die volgen moet men, ondanks hun fragmentarische en onschuldige karakter, zien als de bijzondere herkomst van deze *Maskil*. De Demonen van de Dood (Zaligsprekingen) aan het eind van dit hoofdstuk begint met het verwante predicaat *lehaskil* ('onderwijzen') en luidt als volgt: 'Want Hij gaf mij de Kennis van Wijsheid, en onderricht om al de zonen van de Waarheid te onderwijzen.' Het is tamelijk waarschijnlijk, zoals we zullen zien, dat we hiermee een synoniem hebben voor de Zonen van de Dageraad. Anderzijds is het soort activiteit dat wordt aangeduid in Kolom 3 Regel 10 – 'het tijdperk van Eeuwigheid te begrijpen en het verleden te onderzoeken om te weten...' (waarschijnlijk 'de verborgen zaken' van Regel 8) – precies het soort activiteit dat de talmud afkeurt; zij die in het verleden en de toekomst kijken, hebben geen deel aan de wereld die zal komen (b.Hag 11b). Deze ene vermelding levert waarschijnlijk de best denkbare verklaring voor het geheimschrift.

De Hebreeuwse toespeling 'Zonen van de Dageraad' kan ook zijdelings verwijzen naar een soort nachtwake van de Gemeenschap die in het Damascusdocument wordt genoemd en die we ook in de koran aantreffen. Dit zou niet het enige Qumran-motief zijn dat, uiterst intrigerend, in dit betoog is opgenomen. Soera 89 draagt de naam 'de Dageraad' en heel wat soera's vermelden deze nachtwaken. Anderzijds kan de frase eenvoudig een meer esoterische of mystieke betekenis hebben die verband houdt met een idee van in het Licht komen. Eigenlijk is de beste verklaring ervoor, zoals we ook zullen zien in de Zonen van Rechtvaardigheidstekst (Spreuken), waarschijnlijk dat het een synoniem is voor 'Zonen van het Licht', al dient men wel te begrijpen dat esoterische Qumran-uitdrukkingen als deze vele betekenisniveaus kunnen hebben.

Om onze bespreking van deze cryptische Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad compleet te maken, moeten we waarschijnlijk een toespeling lenen van de reeks vermaningen die volgt, namelijk 'de Zonen van Rechtvaardigheid'. Er staan minstens twee vermeldingen van 'Zonen van Rechtvaardigheid' in de kolom van de Gedragsregels met voornoemde *Maskil* (iii.20-22), die deskundigen vroeger als schrijffouten probeerden af te doen. Samen met het hier boven geschetste is de stortvloed van beelden in deze kolommen in de Gedragsregels verbijsterend; als ze verband houden met de *Maskil* zijn ze de moeite waard om bij stil te staan.

De *Maskil* zal 'zich bekend maken aan de Zonen van het Licht en hen onderwijzen' (de Zonen van de Dageraad?): 'De Wegen van het Licht' en hoe 'te worden gerekend tot de Volmaakten', met inbegrip naar het schijnt, van

'rechtvaardiging', 'werken' en dergelijke. Met name zal hij hen invoeren in doophandelingen, die ook inhouden dat men wordt gereinigd door de Heilige Geest', 'kijkt naar het Levende Licht' (vergelijk dit met 'de Levende Wateren' in de Demonen van de Duisternis- en de Myserie van het Bestaantekst in hoofdstuk 7), 'wandelt in Volmaaktheid langs alle Wegen van God, wat hij beval aangaande Zijn vastgestelde tijden (blijkbaar ook die van de kalender in het vorige hoofdstuk), en niet naar rechts of links afdwaaft, noch *zelfs een* van Zijn woorden met voeten treedt' (cursivering van ons).

We moeten deze laatste zinswending vergelijken met wat Jezus zegt over 'geen jota of tittel aan de Wet veranderen' in de Bergrede, Matteüs 5:18, en Jakobus 2:10 over 'een klein onderdeel van de Wet breken'. Ook moeten we het vergelijken met Paulus' aanval op deze standpunten (waarschijnlijk in zijn reactie op Jakobus) bij zijn uiteenzetting over Abrahams 'Rechtvaardigheid', 'zonen van God zijn' door geloof, en dat Jezus werd 'vervloekt door de Wet' in Galaten 3-4, hetgeen we nog vermelden in verband met het slot van het Damascusdocument: 'Vaste dagen, maanden, jaargetijden en jaren *neemt gij waar*', wat hij 'zwak en armelijk' noemt (Galaten 4:10-11; cursivering van ons).

Een derde vermelding van 'de zonen van *Tsaddik*' in een andere pregnante passage van de Gedragsregels (ix) noemt de *Maskil*, 'wandelen in volmaaktheid', 'de Heilige Geest', en zegt, nog verbluffender, dat 'dit de tijd is om de Weg in de woestijn te bereiden'. Dit wordt specifiek verbonden in de exegese over 'de bereiding van de Weg' door 'de Wonderbaarlijke Myseriën te onderwijzen', zaken die de *Maskil* op zich neemt. De lezer zal deze pregnante passage herkennen uit Jesaja 40:1-3, als deze de bezigheden van Johannes de Doper in de woestijn beschrijft en nadrukkelijk *het doopsel* vermeldt. Het is duidelijk dat deze 'Myseriën' en doophandelingen, die de *Maskil* aan de zonen van de Dageraad moet leren – hier in geheimschrift geschetst – zijn te beschouwen als op een bepaalde manier deel van de voorbereiding (waarschijnlijk 'in de woestijn') op 'Volmaaktheid' en de 'Kroon van Glorie' en 'eeuwig Licht' die men verwacht.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

1. [דבר] משכיל אשר דבר לכול בני שחר האזינו לי כ[ל] אנשי לבב
2. [ורו] דפי צדק תכיל[ו] במלי ומבקשי אמון. ש[מע] למלי בכול
3. [אומ]ן שימו לב [יד]עים דר[כי] לה השיג[ו] אור[ך] חיים [אנשי]
4. [] ..[] עול[] חקר []
5. [] ..[] ל[]

Kolom 2

1. שורשיה יצאו [זבול]
2. בתהום מתחת [ובמ]

[עפר	התבונן]	3.
[נתן אל	]	4.
[בכול תבל	]	5.
[מדר תכונם	]	6.
[תחת שם	]	7.
[תכונם להתהלך	]	8.
[אוצר בינות	]	9.
[מ] [לתי ואשר	]	10.

Kolom 3

[ומספר גבולותיה	י]	1.
[ד לבלתי רום	]	2.
[ות את זכול ועתה	]	3.
[וידעים שמעו ואנשי	האזינו]	4.
[ח ודורשי משפט הצניע	בינה ה]	5.
[הוסיפו אומץ ואנשי	לכת י]	6.
[אמת רדפו צדק] ואחבו חסד הוסיפו		7.
[מעלמי תעודה אשר	ענו ות]	8.
[בעבור חבינו בקץ	פתר]	9.
[עולמות ובקר[מ]ניות תבישו לדעת		10.

Kolom 4

[	מש]	10.
---	------	-----

Kolom 5

[רית	]	7.
[תכלית	]	8.
[לדרוך	]	9.
[	]	10.

Kolom 6

[	..] [.. וא	7.
[	השחר נ]	8.
[	גבולותיו]	9.
[	שם גבולות]	10.

VERTALING

Kolom 1 (1) [De woord]en van (de) *Maskil* (Leraar), die hij sprak tot al de Zonen van de Dageraad. (Het cryptische schrift begint:) Leent [mij uw oor], mannen van geest (2) en u die Rechtvaardigheid [nastr]eeft: u zult mijn woorden beg[r]ijpen en het [Geloof

zoeken. L[ui]ster[t] naar mijn woorden met [al uw (3) krach]t. Luist[ert] ... [ken]nen de wege[n van] ... verwerven een [lang] leven, mannen van (4) ... onderzoekt ...

Kolom 2 (1) zijn wortels steken [uit] ... een Glorieuze verblijf (2) in de diepten be[ne]den] ... en in hen. (3) Let op ... stof (4) ... God gaf (5) ... op heel de aarde (6) ... hij nam de maat van hun omgeving (7) [... on]der de naam van (8) ... hun [om]geving, om rond te trekken (9) ... een schatkamer van Begrip (10) ... en die ...

Kolom 3 (1) ... en telt zijn grenzen opnieuw (2) ... om niet hoog verheven te zijn (3) ... het Glorieuze verblijf. En nu, (4) leen[t] mij uw oor ... en weten, luistert. En mannen (5) van Begrip, ... en zij die Oordeel zoeken, nederigheid, (6) ... voegt kracht toe. En de mannen van (7) Waarheid, strev[en Rechtvaardigheid na] en houden van Vroomheid; voegt (8) Nederigheid toe ... de verborgen zaken van de getuigenis, die hij (9) verklaarde ... zodat u het tijdperk (10) van Eeuwigheid begrijpt en het verl[ede]n onderzoekt,

Kolom 4 om te weten ...

Kolom 5 (8) ... vernietiging (9) ... om te treden ...

Kolom 6 (8) van de dageraad ... (9) zijn grenzen ... (10) hij plaatste grenzen ...

33. DE ZONEN VAN RECHTVAARDIGHEID (SPREUKEN - 4Q424)
(afb. 11)

Ook dit is een typische 'Wijsheids'tekst met het gebruikelijke Qumran-idioom van 'Oordeel', 'Rijkdommen', 'Kenniss' en in Regel 1.9 nog een extra - 'ijveren voor de Waarheid'. Dit wordt voorafgegaan en gevolgd door een interessante extra vermelding van 'bedrieglijke' of 'sluwe lippen', wat ook van belang zal zijn in de analoge vermaningen die volgen in de Demonen van de Dood (Zaligsprekingen). In 1.13 staat een opmerkelijke vermelding van 'verslinden', in dit geval gepaard aan het noemen van 'de Kittim' in dezelfde regel. Een dergelijke combinatie is altijd interessant, maar de fragmentarische aard ervan laat geen nadere analyse toe. Maar de uitdrukking *Kittim* houdt niet erg duidelijk verband met de rest van de tekst en heeft gewoonlijk, zoals we zagen, op een of andere manier betrekking op legers die over zee uit het westen komen, Macedonische of Romeinse.

We bespraken al uitvoerig de vermelding in 3.10 van 'Zonen van Rechtvaardigheid', waarmee de overgebleven tekst besluit. Het is niet alleen een verbale parallel, maar ogenschijnlijk ook een synoniem voor 'de zonen van Zadok', vooral als deze uitdrukking in esoterische zin wordt opgevat. In Regel 2.8-11 wordt de uitdrukking gekoppeld aan toespelingen op 'de verwijderaars van de grens' en 'Rijkdommen', beide met ook een parallel in Kolom i en iv van het Damascusdocument, om nog te zwijgen van de laatste kolom van die tekst, die we aan het eind van het volgende hoofdstuk vertalen. In Regel 8 wordt dit voorafgegaan door nog een opmerkelijke vermelding: 'ijveren' (van een soldaat?). Niet oninteressant is dat dit 'ijveren' ook terugkomt in de uiterst belangrijke nasleep van de exegese van 'weg in

de woestijn' in Kolom ix.24 van de Gedragsregels – 'ijver voor de Wet' en 'de tijd van de Dag van Vergelding'.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. [] [מ] []
2. [] [ס] [] *vacat* [] עם פורה []
3. [] [] חוץ ובחר לבנותה ותפל טח קירו גם הן []
4. [] [] [] מופני זרם עם נעלם אל תקח חוק ועם מתמון[ט]ט אל
5. [] [] חבוא בכור כי כעופרת כן יתך ולא יעמוד לפני אש *vacat*
6. [] [] ביד עצל אל תפקר אט כי לא יצניע מלאכתך ואל תשלח דבר []
7. [] [] לקח כי לא יפלס כל ארחותיך *vacat* איש תלונה אל תאמין []
8. [] [] לקחת *vacat* הון למחסורך *vacat* איש לו שפתים אל תאמין []
9. [] [] משפט[ן]ך הלזו ילזו בשפתיו אחר אמת לא ירצה []
10. [] [] בפרי שפתו *vacat* איש רע עין אל תמושל בהון []
11. [] [] ותכן שארכה להפצך [] [] למיתך []
12. [] [] ובעת קבץ ימצא חנף קצר אפלים []
13. [] [] כתיים כי בלע יבלעם *vacat* איש []

Fragment 2

1. [] [] ובמשקל לא יעשה פעלתו איש שופט בטרם ידרוש כמאמין בטרם []
2. [] [] אל תמשילוהו ברודפי דעת כי לא יבין משפטים להצדיק צדיק ולהרשיע [רשע]
3. [] [] גם הוא יהיה לבז *vacat* איש שוע עינים אל תשלח לחזות לישרים [כי איש]
4. [] [] כבד און אל תשלח לדרוש משפט כי ריב אנשים לא יפלס כוודה לרוח []
5. [] [] אשר לא תכר כן דובר לאון אשר איננה שומעת ומספר לנם נדרם ברוח []
6. [] [] איש שמן לב אל תשלח לברות מחשבות כי נסחרה חכמת לבן ולוא ימשול כן []
7. [] [] חכמת ידיו לא ימצא *vacat* איש שכל יקבל ב[ינה] איש ידע יפיק חכמה []
8. [] [] איש ישר ירצה במשפט *vacat* איש [] ל *vacat* איש חיל יקנא ל[]
9. [] [] [הוא] בעל ריב לכול מסיני גבול [] [ה לא ..]
10. [] [] דאג לכל חסרי הון בני צדק []
11. [] [] [] בכול הון []

VERTALING

Fragment 1 (2) *vacat* ... Met een vruchtbare man ... (3) buiten en besluit het te bouwen en hij bedekt zijn muur met pleister en ook ... (4) het zal er afvallen door de regen. Volg geen wetsonderricht bij een onbetrouwbaar persoon en laat u niet in, jongeman, met iemand die onstan[d]vastig is. (5) Want net zoals lood smelt, zo zal hij een vuur niet doorstaan. *vacat* (6) Geef een luilak niet de verantwoording voor een belangrijke taak, want hij zal uw opdracht niet uitvoeren. En zend (hem) niet uit (7) om iet[s] op te halen, want hij zal geen aandacht schenken aan uw gedetailleerde omschrijvingen. *vacat* Ver[trouw] niet op de man die klaagt (8) om in uw behoeften

te voorzien. *vacat* Vertro[uw] de man met de sluwe lippen niet ... (9) uw Oordeel[e]n. Hij zal zeker onoprecht spreken, niet ijverend voor (de) Waarheid ... (10) met de vrucht van zijn lippen ... *vacat* Geef de man met het begeerige oog niet de verantwoording voor Kostbaarheid[en ...] (11) En zet wat overblijft in om uzelf te voorzien ... uw doden(?) ... (12) en in de oogsttijd zal hij onwaardig worden geacht, snel kwaad ... (13) Kittim, omdat hij hen zeker zal verslinden ... *vacat* Een man ...

Fragment 2 (1) en zal zijn werk niet nauwgezet doen. De man die oordeelt voordat hij de zaak onderzoekt is als iemand die gelooft voordat ... (2) Geef hem geen gezag over hen die Kennis nastreven, want hij zal hun Oordeel niet begrijpen, dat de Rechtvaardigen van schuld vrij spreekt en [de Goddelozen] veroordeelt ... (3) ook zal hij worden beroofd. *vacat* Stuur de slechthorende er niet op uit om de Oprechten te zoeken, wan[t ...] (4) Stuur de slechthorende er niet op uit om het Oordeel te zoeken, want hij zal geschillen tussen mensen niet zorgvuldig overwegen. Als iemand die wind wegblaast ... [Als een ...] (5) die het niet onderzoekt, zo is iemand die in een oor spreekt dat niet luistert of (iemand) die probeert te spreken met een slaperige man, die in slaap valt met de geest van ... (6) Stuur de hardvochtige man er niet op uit gedachten waar te nemen, want de Wijsheid van zijn hart is gebrekkig en hij zal niet in staat zijn ... te beheersen (7) noch zal hij de oordeelkundigheid van zijn handen vinden. *vacat* De intelligente man zal veel voordeel hebben van Begrip. Een Verstandig man zal Wijsheid voortbrengen ... (8) Een Oprecht man zal blij zijn met het Oordeel ... *vacat* Een man ... *vacat* Een soldaat zal ijveren voor ...

34. DE DEMONEN VAN DE DOOD
(ZALIGSPREKINGEN - 4Q525)
(afb. 12)

Deze volgende tekst is 'de Zaligsprekingen' genoemd, waardoor ze wordt vergeleken met beroemde betogen van een analoge soort in Prediker (Ben Sira) en de Bergrede bij Matteüs. Misschien is het een verkeerde naam. We hebben hier weer een typische 'Wijsheids'tekst, maar een die rijk is aan Qumran-idioom. Op het eerste gezicht is de tekst vrij zakelijk en alledaags. Als zodanig heeft ze veel gemeen met de Zonen van de Dageraad en de Zonen van Rechtvaardigheid (Spreuken) – tenminste wat Kolom 1-3 betreft. Maar zoals in eerdere visionaire betogen als het Testament van Naftali wordt het stuk, zoals het is gereconstrueerd, apocalyptischer in de Kolommen 4-5, die vervuld zijn van de taal van Rechtvaardige verontwaardiging. Hoewel de volgorde van de delen op gissingen berust, en men zich af kan vragen of alle fragmenten wel bij elkaar horen, komt het zo goed uit en lijkt het redelijk Fragment 1 aan het begin te plaatsen. De toon van de eerste drie kolommen – en zelfs een deel van de vierde – is terughoudender dan wat zich naar het einde toe ontwikkelt, en we bevinden ons duidelijk in de eerste-persoonsfeer van de vermaningen van de *Maskil* aan de Zonen van de Dageraad.

We treffen weer het bekende Qumran-idioom aan. Zo zien we woordgebruik als 'een leugenachtig hart' in Kolom 2 Regel 3 terug in de Gedragsregels, viii.22 en ix.8, waar het gaat om 'van tafelgenootschap weren', een gemeenschappelijke beurs en wedszijdse bezigheden – onderwerpen die we ook in hoofdstuk 6 bespreken, in verband met het slot van het Damascusdocument.

We moeten bij al deze teksten voor ogen houden dat de vertaling van *huk/hukkim* als in Kolom 2 Regel 1 (statuten, verordeningen of wetten) niet eenduidig is. Dikwijls vertalen we het met 'statuten', maar in sommige gevallen ook met 'Wetten'.

Dit is van belang omdat in eerder genoemde exegese van Jesaja 40:3 'ijver' of 'hij die ijvert voor' ermee wordt verbonden. Ze wordt op twee plaatsen toegepast op de activiteiten van de Gemeenschap in de woestijn. In 1QS, ix.24 zijn de eigenlijke woorden, volgens de tweede exegese met betrekking tot de vermelding 'de Maskil': 'en hij zal een man zijn die ijvert voor de Wet, wiens tijd de 'Dag van Vergelding is'. De 'Weg'-terminologie wordt in viii.15 in de eerste van deze exegesen ook omschreven als 'de studie van de Tora' (*midrash ha-Torah*), een toespeling die we ook zullen zien in de laatste regel van het Damascusdocument.

Ook in deze tekst hebben we niet alleen een toespeling op 'Weg' en 'Wegen', en nog een favoriete: 'wandelen in de Weg van', maar ook woordgebruik als 'Wachter', 'Kwaad', 'Kenni', 'Mysteriën en 'Volmaaktheid' (vergelijk Matteüs 5:48: 'Gij zult dan Volmaakt zijn, gelijk uw Hemelse Vader Volmaakt is'). Dit wordt in documenten als de Gedragsregels verbonden met taalgebruik als 'wandelen in de Weg van' en natuurlijk met de vermelding van Noach als 'Volmaakt en Rechtvaardig in zijn generatie' in Genesis 6:9) en een opmerking in Kolom 4.20, waar 'Zachtmoedigheids'- met 'Rechtvaardigheids'-spraakgebruik – 'de Zachtmoedigheid van Rechtvaardigheid' – wordt gecombineerd. In Kolom 5.4 staat ook de vermelding van 'Mastema' – deze keer in het enkelvoud – die we zagen in hoofdstuk 1, een linguïstische variant op het woord 'Satan', en verdere voorafbeelding van het 'Duivel'/'Belial'/'Wachter'-spraakgebruik. Ook zien we in Kolom 2 (Fragment 4.3) een zeer interessante uiting van xenofobische vijandigheid jegens vreemdelingen, die nogal lijkt op wat we in de eerste kolom van het Testament van Kehat tegenkwamen.

Toch zien we in Kolom 4-6 pas echt interessante dingen. In het 'zegening'- of 'zaligsprekingen'-deel in Kolom 2.1 stond 'vasthouden aan hun Wetten' tegenover 'de Wegen van het Kwaad'; en het hebben van 'een zuiver hart' – inmiddels een tamelijk vertrouwde uitdrukking – tegenover 'lasteren met zijn Tong'. Deze 'Tong'-beeldspraak is in Qumran wijdverbreid, vooral in de Gedragsregels, maar ook in teksten als de *Pesher* van Nahum, het Damascusdocument, Hymnen en de twee brieven over Werken van Rechtvaardigheid. Generiek verwant eraan zijn de vermeldingen van 'Liegen', 'oren' en 'pochen', in verband met de 'Leugenachtige' Tegenstander van de

Rechtvaardige Leraar. Ook staat het niet los van voornoemde 'lippen' en het 'onbesneden hart' – wat teruggaat tot de opmerkingen van Ezechiël over het binnengaan van de Tempel – die we in Qumran-teksten veel aantreffen.

Beginnend met de zeer interessante vermelding van 'boeten voor zonde' in het begin van Kolom 4.2, wekken de Regels 4.18-25 over het algemeen op tot geduld en terughoudendheid, duidelijk herkenbare thema's in de Brief van Jakobus, vooral in 1:3-4 en 5:7-11. Eigenlijk doet Jakobus met zijn schrijfrant niet anders dan de toon en de inhoud van deze vermaningen van Qumran herhalen. In deze tekst en tegen deze achtergrond pakken de regels 4.25-28 deze 'Tong'-beeldspraak weer op en herhalen deze verscheidene malen. Daarbij wordt ook de variant van de 'lippen'-beeldspraak toegepast die we zojuist zagen, en geassocieerd met zowel 'Liegen' als de 'Tong' in 1QS, x.23-25 en Hymnen, vii.11-12 (soms 'onbesneden lippen').

Dat wordt op zo'n manier gedaan dat de parallel met de befaamde beeldspraak in hoofdstuk 3 van Jakobus onmiskenbaar is, als hij de liegende tegenstander aanvalt met dezelfde 'Tong'-beeldspraak. Dit laatste komt overeen met Jakobus 2:20-24, waar hij de 'Mens van Leegte' berispt als iemand die niet weet 'dat een mens gerechtvaardigd wordt door werken' en 'geloof zonder werken dood is'. De eigenlijke taal van Jakobus 3:5-9 is breed en inhoudrijk, maar de essentie is: 'De Tong is op zichzelf een slechte wereld.' Niemand kan 'de Tong beheersen'; dat wil zeggen hij oreert, en beide teksten gebruiken precies hetzelfde beeld om de Tong te beschrijven, 'het struikelblok' (26). Deze parallel is niet mis te verstaan. Dit is in feite heel sterke beeldspraak in Qumran, die in uiterst veelzeggende contexten wordt aangetroffen (bijvoorbeeld in 1QS, iv.11, CD, v.11, et cetera).

Ook in de Brief van Jakobus haalt deze 'liegende' tegenstander de normale zeggingskracht van 'de vriend'-beeldspraak onderuit die al deze teksten toepassen op Abraham, dat wil zeggen, door zichzelf tot een 'vriend van de mens' te maken, verandert hij in een 'vijand van God' (4:4). Door de terminologie van 'handhaven' versus 'breken' verkeerd te begrijpen, begrijpt hij niet dat Abraham – de oorspronkelijke 'vriend van God' – niet alleen door geloof werd gered, maar ook door 'werken' (2:23-24).

Kolom 5 van onze tekst pakt weer het spraakgebruik van 'branden' en 'adders' op (zoals we zagen bekend in het Nieuwe Testament en betogen in het Damascusdocument). In 5.4 is weer sprake van Mastema, een variant op Mastemot, 'de Vijand'. Ook dit moeten we vergelijken met 'de Vijand van God' in Jakobus 4:4. In 4:7 heeft de brief het ook over 'de Duivel', zodat de parallellen verder zijn uitgebreid. Na het bespreken van de 'hel' en het weer manen tot geduld (5.7) komt deze tekst in 6.10.4 bij de Tempel terecht. Met veel levendige beeldspraak van 'branden' en de 'Bron van diepe Wateren'. Deze beeldspraak zal terugkeren als de 'Fontein van Levende Wateren' in teksten als de Wagens van Eer en het Mysterie van het Bestaan in hoofdstuk 7.

En passant maakt deze tekst een einde aan de controverse over de betekenis van de uitdrukking 'ter dood brengen' in de Messiaanse Leider-(*Nasi*)tekst in hoofdstuk 1. In Kolom 5 Fragment 2 blijkt de frase 'ze brachten ter dood' weer voor te komen. Als onze reconstructie juist is, mogen we dit opvatten als 'het ter dood brengen van de Rechtvaardigen', oftewel *bemitu ha-Tsaddikim*, op precies dezelfde manier als de vermelding 'ze brachten ter dood' in het Messiaanse Leiderfragment. Ook hier ontbreekt het accusatiefdeelwoord, zoals in zoveel tekstconstructies uit de periode van de Tweede Tempel, en het is zeker mogelijk het op te vatten als 'ze brachten de Rechtvaardigen ter dood'. Is deze opvatting juist, dan kunnen we het eerdere fragment (afhankelijk van waar de andere vermeldingen van 'de Leider van de Gemeenschap' in de reconstructie zijn geplaatst) aldus lezen: 'ze brachten de Leider van de Gemeenschap ter dood', maar het kan net zo goed andersom zijn.

Dit nu blijkt boeiende consequenties te hebben voor de Brief van Jakobus. In 5:6 staat, vermoedelijk over de dood van de Messiaanse Leider: 'Gij hebt de Rechtvaardige veroordeeld en *ter dood gebracht*, ofschoon hij geen verzet tegen u bood' (cursivering van ons). De woordkeus is *precies* dezelfde als die we hier aantreffen. Zie daarentegen Paulus in 1 Thessalonicenzen 2:15 over de joden die 'Jezus de Heer ter dood brachten... waarmee ze zich tot de *Vijanden* van de hele mensheid maakten' (cursivering van ons). Met de duidelijke omkering in dit laatste fragment zouden we inmiddels vertrouwd moeten zijn, maar de toepassing van 'Vijanden' (nu omgedraaid en toegepast op de joden, niet op Paulus), in verband met het interessante taalgebruik van Mastema/Mastemot dat we in deze teksten tegenkwamen, heeft ook interessante implicaties. Eigenlijk versterkt de volgorde van deze vermeldingen in beide teksten – Jakobus en de Zaligsprekingen – waar in beide gevallen (als onze reconstructie juist is) de toepassing van de opmerkelijke 'Tong'beeldspraak wordt gevolgd door een beschuldiging van een ongeoorloofde terechtstelling, de indruk van hun analogie nog verder.

Een andere interessante toepassing is die van 'hamat', hier vertaald als 'gif', namelijk 'vergif van adders' (5:4). In de *Pesher* van Habakuk, xi. 4-5 heeft dit woord een interessante echo in verband met de vernietiging door de Slechte Priester van de Rechtvaardige Leraar; 'be-cha'as hama??/ 'in zijn hete woede' of 'de hitte van zijn woede', 'vervolgde' hij (de Slechte Priester) hem om hem te vernietigen. De lezer moet weten dat het Hebreeuwse 'hamat' zowel 'vergif' als 'woede' kan betekenen, wat de grondslag vormt van het woordenspel dat eruit voortvloeit.

Dit spraakgebruik wordt omgekeerd in delen van de *pesher* die verband houden met het laatste eschatologische Oordeel van God over activiteiten als deze, dat wil zeggen: 'Hij (de Slechte Priester) zou de beker drinken van de goddelijke gramschap van de Heer', ook weergegeven als 'hamat' (xi.14). Dit wordt verder uitgewerkt in het boek Openbaring, dat in zijn nawoord over Jezus spreekt die 'de wortel en 'Telg' is van David en de heldere

morgenster' (22:16), terwijl we in 14:10 lezen: 'Hij zal ook de wijn van de toorn Gods drinken, die onversneden klaarstaat in de beker van Zijn toorn.' De wortel van deze beeldspraak is te vinden in Jesaja 51:17 en Jeremia 25:15 en verder.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

1. [ועתה שמעו לי כול בני ואדבר] בחוכמה אשר נתן לי אלוהים
2. [כי נתן לי דעת חוכמה ומוסר] להשכיל [כול בני אמת]

Kolom 2

1. בלב טהור ולוא רגל על לשונו אשרי חוכמי חוקיה ולוא יחמוכו
2. בדרכי עולה אשרי הנללים בה ולוא יביעו בדרכי אולת אשרי דורשיה
3. כבוד כפים ולוא ישחרנה ב[לב] מרמה אשרי אדם השני חוכמה ויתחלך
4. בתורת עליון ויכן לדרכיה לבו ויתאפק ביסוריה ובנניעה ירצה תמי
5. ולוא ישושנה בעוני מצריו ובעת צוקה לוא יעזובנה ולוא ישכחנה [כימי פחד]
6. ובענות נפשו לוא ינ[ע]לנה כי בה יהנה תמיד ובצרתו ישוחח בתורת אל ובכו[ל]
7. היותו בה [יהנה וישתנה תמיד] לנגד עיניו לבלתי לכת בדרכי [עולה]
8. [ה יחד ויתם לבו אלוהים]
9. [וחוכמה תרים ראשו ועם מלכים תושיכנו]
10. [יבטו על מן] אחים יפרו
11. *vacat*
12. [ועתה בנים שמעו לקולי וא]ל תסורו [מאמרי פי]

Kolom 2 (Fragment 4)

1. [לרשתה בלבו]
2. [זה בלב מרמה ובחוכמה]
3. [אל תעזובו [נחלתכמה לזר]ה וגורלכמה לבני נכר כי חכמים]
4. [ישיכילו ב.] אלוהים יצורו דרכיה ויתחלכו ב[כול דרכיה]
5. [חוקיה ובתוכחותיה לוא ימאסו נבונים יפיקו [אמרי תבונה]
6. [בשלו]ם ילכו תמים ישו עולה וביסוריה לוא ימאסו [וחכמים]
7. [בעז חוכמה] יסובלו ערומים יכירו דרכיה ובמעמקה [יבינו]
8. [יבישו אוהבי אלוהים יצניעו בה]

Kolom 3

1. ישוה בה כול .1.
2. לוא תלקח בזהב און בכסף
3. עם כול אבני חפץ
4. ידמו בתור פניהמה
5. ונצני ארמון עם

6. שני עם כול בגדי [חפץ]
7. ובוהב ופנינים]

Kolom 4

1. [] [ה] [תכה בת]
2. על כפור עון ועל בכות כ.]
3. ב. [] ירימו רואשכה]
4. תו[ם] מפני דברך ותו[ם]
5. ב. [] להדרר ונחמד ב]
6. נגל[ה] בדרכיכה כל תתמוטט]
7. תתמו[ו]ך בעת מוטך תמצא [חן]
8. וכל תבואכה חרפת שונא[יכה]
9. יחד ומשנאיכה י(ש) סתופפו]
10. לבכה והתענגתה על א[ל] [בהא]
11. למד אב ואלכה ועל במו[תי אויב]יכה תדרוך ו]
12. נפשכה יחלצכה מכל רע וכל יבואכה פחד [צריכה]
13. וירישך ומלא כסוב ימיכה ברוב שלום תת[ענג]
14. תנחל כבוד ואם נספיתה למנוחות עד ינחלו [כול אוהביכה]
15. ובתלמודכה יתהלכו יחד כול יודעיכה יש[מעו בדרכיכה]
16. יחד יאבלו ובדרכיכה יזכרוכה והייתה]
17. *vaqat*
18. ועתה תבין שמעה לי ושים לבכה ל[עשות]
19. הפך דעת לבסנכה ובג. [] הגה]
20. בענות צדק הוצא אמרו[תיכה] לתתן [] ואל
21. תשובכ בדברי רעך פן ית[ן] לכה]
22. ולפי שומעכה ענה כמוהו הוצא [] [ה] ואל
23. תשפוך שיה שרם תשמע את מליהם ו] ואל תשובכ בכול
24. מואדה לפנים שמע אמרם ואחד תשובכ [בתום לבכה ובארך]
25. אפים הוציאם וענה נכון בתוך שרים כל[שון]
26. בשפתיכה ומחקל לשון השמר מואדה בג.]
27. פן תלכד בשפתותיכ[ה] ונו[קשתה] יחד כל[שון]
28. תיפלה [] ת ממנו ונפלתו]

Kolom 5

1. [] אופל [] גר רוש ובס [] כול נולדים [בארץ]
שמים ואת ר. []
2. [] פתנים ב[ו] ות[תהלך] אליו תבוא רו. [] י[היה שמחה] [ביום גלות]
עלמי אלוהים תמ[יד]
3. [] שרף ובחלח[לוח] ידולל פתן בעליו [] ממלכות אלוהים
תני[נים] תש[]

4. [] [כו יתצבו ארר[ים] לנ[צח] וחמת תנינים [] המשטמה []
וזמה תבחר []
5. [] צפע וכו יעופפו רשפ[י] מות במבואו תצע[ק פע]ל העוון [רש]ע כו
יתרוממו ויתהלכו [בדרכיו]
6. [] הוא רא[ושך] [מ]סודו להבי נו[פר]ית ומכינתו [] ל[דרום]
המגוללים בסאון [רשע]
7. [] [יו כלמות חרפה מנעוליו צומי שחת [] א[ל] [ה]רבו
קורה מקיר []
8. [] [לוא [י]שינו אורחות חיים תב] [] חולכי דרך [] ב[קבוצ]
חרון ובארך [אפים] []

Fragment 5 (Fragment 5)

1. [] [השרים]
2. [] [בה תעו נכונים]
3. [] [ומוקשים ה]
4. [] [דמים המיתו הצדקים]
5. [] [במעל יעשו]
6. [] [מ]ות ודל[ים]

Fragment 5 (Fragment 6)

1. [] [תוקף]
2. [] [בשקיצים]
3. [] [קמתה]
4. [] [ובגדת]

Fragment 5 (Fragment 7)

1. [] [עב]ריו פח[דרו]
2. [] [מלאו כול [הארץ] בחמס]
3. [] [ומת תנין מפ]חיד דור ודור
4. [] [ושית] גבר סביב]
5. [] [שהו [ע]יר וא[לוהים]

Fragment 6 (Fragment 9)

1. [] עם]
2. [] התעודה]
3. [] בחסד]
4. [] לכול דו[ר] ודור]

Fragment 6 (Fragment 10)

- | | |
|---|---|
| [| 1. פן תביע אמרוֹתָ עוֹלָה |
| [| 2. לִכְבֵּב הָאִוִּינוּ לִי וְדַמְנוּ לִפְנֵי |
| [| 3. הַבִּינוּתִי וְשִׁתּוֹ בְּמִקְדָּר חַיִּים |
| [| 4. בֵּיתוֹ הַתְּהִלְכוּ |
| [| 5. בֵּיתוֹ שׁוֹכֵן בְּ |
| [| 6. עוֹלָם צַעֲדָה] |
| [| 7. אוֹסֵפִיחַ יִקְבְּצוּ |
| [| 8. שֶׁרָף וְכוֹל שִׁית [נִחַק |
| [| 9. בָּאֵר מִיָּמֵי מַעַמְקִים |

VERTALING

Kolom 1 (1) [Nu, luistert naar mij, mijn zonen en ik zal spreken] over de Wijsheid die Go[d] mij gaf ... (2) [Want Hij gaf mij de Kennis van Wijsheid en onderricht om [al de zonen van de Waarheid] te onderwijzen ...

Kolom 2 (1) [Gezegend is hij die wandelt] met een zuiver hart en die niet lastert met zijn Tong. Gezegend zijn zij die vasthouden aan hun Wetten en zich niet houden aan (2) de wegen van het Kwaad. Gezeg[en]d zijn zij die zich in haar verheugen en die niet overlopen van de wegen-van dwaasheid. Gezegend zijn zij die naar haar vragen (3) met reine handen en haar niet zoeken met een leugenachtig [hart.] Gezegend is de man die Wijsheid bemachtigt en die wandelt (4) in de *Tora* van de Allerhoogste en die zijn hart naar haar Wegen richt en die zichzelf in bedwang houdt met haar regels en die haar tuchtigingen altijd accepteert, (5) die haar niet verwerpt in de ellende van [zijn] kwelling[en], noch haar verlaat in een tijd van nood en haar evenmin vergeet in [dagen van ver]schrikking, (6) die in de Nederigheid van zijn ziel [haar] niet ver-[a]ch[t], maar haar altijd overpeinst en die zich wanneer hij in nood verkeert bezighoudt [met de *Tora* van God; die (7) haar hee] zijn leven [overpeinst en haar voortdurend] voor zijn ogen [plaatst,] opdat hij niet op de wegen van [het Kwaad] zal wandelen ... (8) eensgezind, en zijn hart is Volmaakt. God ... (9) en W[ijsheid zal] zijn [hoofd] opheffen en [hem] te midden van koningen doen zit[ten ...] (10) Zij [zullen] kijken naar ... broers zullen vruchtbaa[r] zijn ... (11) *vacat* (12) Nu, mijn zonen, lui[stert naar mijn stem en] wendt u niet af [van de woorden uit mijn mond ...]

Kolom 2 Fragment 4 (1) ... om haar met zijn hart te bezitten ... (2) met een leugenachtig hart. En in W[ijsheid] ... (3) [U zult uw erfenis niet] nalaten aan [een vreemde vrouw] of uw erfdele aan vreemdelingen, want de Wijzen ... (4) Zij [zullen] overdenken ... (de *Tora*) van God, haar paden beschermen en in [al haar Wegen] wandelen. (5) ... haar verordeningen ... en haar vermaningen niet verwerpen. Degenen met Begrip zullen [woorden van inzicht] voortbrengen ... (6) (en) in v[rede] wandelen. De Volmaakten zullen het Kwaad opzij duwen. Zij zullen haar tuchtigingen niet verwerpen ... [De Wijzen] (7) [zullen door de kracht van Wijsheid] worden gesteund. De intelligenten zullen haar Wegen erkennen [en] haar diepten doorgronden ... (8) Zij die van God houden zullen naar haar kijken, voorzichtig wandelend binnen haar grenzen.

Kolom 3 (1) [Geen] ... is als haar ... (2) Zij zal niet worden gekocht met goud of zilver ... (3) noch enig waardevolle edelsteen ... (4) zij lijken op elkaar wat betreft de scho[onheid] van hun gezicht ... (5) en paarse bloemen met ... (6) karmozijn met alle [prachtige] kledingstukken ... (7) en met goud en robijnen ...

Kolom 4 (2) voor het boeten voor de zonde en voor het geween ... (3) zij zullen uw hoofd opheffen ... (4) Volmaakt[he]id vanwege uw woord en Volmaakt[he]id ... (5) voor pracht en lieftallig in ... (6) werd geopenbaar[d] in uw Wegen. U zult niet wankelen ... (7) U zult ondersteund worden wanneer u wankelt en u zult [Genade] vinden ... (8) De smaad van degenen die [u] haten zal u niet naderen ... (9) samen en zij die u haten zullen worden vernietigd .. [Zal] (10) uw hart [verheugen] en u zult uw genoeg vinden in G[od] ... (11) God [uw] vader heeft onderwezen en u zult op de ru[g] van uw [vijanden] treden. En ... (12) Uw ziel zal u verlossen van al het Kwaad en de vrees van [uw vijanden] zal u niet naderen. (13) Hij zal u doen erven en uw dagen met Goedheid vullen en in een overvloed van vrede zult u uw genoeg [vinden] ... (14) U zult Glorie erven. Zelfs al verdwijnt u naar [uw] eeuwige verblijfplaats, [al degenen die van u houden] zullen ... erven (15) Al degenen die u kennen zullen in harmonie met uw leer wandelen (en) [uw woorden] ho[ren] ... (16) Samen zullen zij rouwen en zich u in uw wegen gedenken, want u was ... (17) *vacat* (18) En nu, begrijp, hoor mij, en richt uw hart erop om ... te [doen] (19) Breng de Kennis van uw diepste wezen aan het licht en in ... overpeins ... (20) Breng [uw] woord[en] aan het licht in de Zachtmoedigheid van Rechtvaardigheid om hen ... te geven. (21) Reageer [niet] op de woorden van uw naaste opdat hij u geen ... gee[ft]. (22) Antwoord overeenkomstig hetgeen u hoort ... (23) Stort [geen] klachten uit voordat u naar hun woorden heeft geluisterd. En ... [Reageer niet] heftig (24) voordat u hun woorden heeft gehoord. Reageer daarna [in de Volmaakt[he]id van uw hart.] (25) En spreek geduldig en antwoord waarheidsgetrouw voor ambtenaren (zelfs 'heersers') met een T[ong] van ... (26) met uw lippen en hoed u voor het struikelblok van de Tong ... (27) opdat u niet door [uw] lippen wordt veroordeeld en in strikken wordt gevangen samen met een To[ng] van ... (28) ongepastheid ... daarvan en zij zullen verdorven zijn ...

Kolom 5 (1) ... Duisternis ... vergif ... [al] degenen die [op de aarde] zijn geboren ... Hemel ... (2) slangen [er] in, [en u zult] naar hem toegaan, u zult ... binnengaan, er zal vreugde zijn [op de dag] dat de Mystериën van God voor [altijd] worden geopenbaard. (3) ... brandt. Met vergif[ten] zal een slang zijn meesters verzwakken ... [het Konink]rijk van God ... [add]ers ... (4) Zij zijn standvastig in hem. Zij zijn voor [altijd] vervloekt en het vergif van adders ... de Duivel (Mastema) ... u koos verdorvenheid ... (5) en in hem [op zijn gezag] vliegen de Demonen van de Dood weg. Bij zijn deuropening zult u uitroepen ... [Hij deed] Kwaad. Hij [handel]de goddeloos. In hem verheerlijken zij zichzelf. Zij wandelen [in zijn wegen.] (6) [Hij is] uw hoofd. [Van] zijn vergadering komen zwavel[houdende] vlammen. En uit zijn vertrek ... om diegenen te vernietigen die zich wentelen in het vuil van de [zonde.] (7) ... de smaad van schande; zijn vergrendelde (deuren) zijn de vasten van de kuil ... zij nemen toe. Iemand roept vanaf de muur ... (8) Zij [zullen] de paden van het leven niet bereiken ... de wandelaars in de weg van ... met ingehouden woede en met geweld ...]

Kolom 5 Fragment 5 (1) ... de prinse[n] ... (2) zij die begrijpen dwalen er in... (3) zij die ... in strikken vangen ... (4) [zij vergieten] bloed. Zij do[den de rechtvaardigen] ... (5) [zij] handelen verraderlijk ... (6) [d]ood. En de Vertrapt[en] ...

Kolom 5 Fragment 6 (1) ... mach[t] ... (2) te midden van gruwele[n] ... (3) zijn hoogte ... (4) en in de onreinheid van ...

Kolom 5 Fragment 7 (1) ... zijn [knech]ten huiver[den] ... (2) Zij vulden heel de [aar-de met geweld] ... (3) De slang die [elke generatie] deed [huiv]eren stierf ... (4) [Hij] plaatste een Engel rond ... (5) een [Wa]lker en G[od] ...

Kolom 6 Fragment 9 (1) met/volk ... (2) de vastgestelde tijd ... (3) in Vroomheid ... (4) voor elke gen[eratie] ...

Kolom 6 Fragment 10 (1) Opdat u geen [dwaze] woorden spreekt ... (2) hart. Luis-tert naar mij en zw[ijgt voor mij] ... (3) Ik heb het begrepen, dus drinkt uit [de Bron des Levens] ... (4) Zijn Tempel. [Zij wandeld]en ... (5) Zijn Tempel woont te mid-den van ... (6) altijd marcherend ... (7) of wat uit zichzelf groeit zullen zij verza[melen ...] (8) brandde, en [Hij ontwortelde] al het onkruid ... (9) een Bron van die[pe] Wateren ...

Werken van Rechtvaardigheid – Wetteksten

Het discussiëren over de wet vormde een belangrijk element in het joodse leven ten tijde van de rollen, en onenigheid over de wet vormde een hoofd-factor bij het ontstaan van groeperingen en sekten. Deze discussies kwamen voort uit de behoefte de geboden van God toe te passen en waren noodzakelijk omdat de eisen van de bijbel niet altijd volledig of geheel duidelijk waren. Daarmee deed interpretatie haar intrede, en dus onenigheid. Hoewel het om onbelangrijke punten lijkt te gaan, tonen deze geschillen hoe de mensen erop uit waren om God te gehoorzamen. Zelfs aan de geringste bijzonderheden van Zijn verlangens diende men gevolg te geven. Een compromis was niet mogelijk. Dat ging niet met de eisen die God stelde. Zo konden rivaliserende groepen ontstaan rond geschillen over de uitleg van de wet.

Vergeleken met die van rabbijnse literatuur zijn de standpunten van de rollen in zake de wet over het algemeen behoudend. De rollen zijn ook betrekkelijk streng en lijken dikwijls priesters te bevoordelen boven leken, tenminste als men aan het esoterische van sommige commentaren voorbijziet. Vergelijk deze strengheid met een verhaal over Jezus in het evangelie van Matteüs. In de context van een strikvraag over een genezing op de sabbat vraagt Jezus aan de toehoorders: 'Wie zou er onder u zijn die één schaap heeft en die, als dit op de sabbat in een put valt, het niet grijpen zal en eruit trekken?' (Matteüs 12:11). Kennelijk was het verwachte antwoord: 'Ja, natuurlijk, iedereen zou dat schaap eruithalen.' Maar de schrijver van Een Aangename Geur (*Halakah A*) ontkent dit. De sabbat was zo heilig in zijn ogen dat men een mens uit een put mocht redden, maar geen dier. Een dier redden was 'werk', en de bijbel verbood werken op de sabbat.

Enkele van de hier verzamelde teksten zijn van uiterst explosieve betekenis. Hoewel ze in moderne ogen vertroebeld lijken door kleingeestigheid geven ze in feite een beeld van de mentaliteit van het volk van Palestina in deze kritieke fase van de vorming van wat we nu de westerse beschaving noemen. Het gaat niet te ver als we deze mentaliteit van extreme apocalyptische 'ijver' als de overheersende zien – niet de mentaliteit van Farizeeën of Herodianen, zoals tot nu toe de populaire opvatting was, maar meer die van 'oppositionalen' groepen en anderen die als 'sektarisch' werden beschouwd in het Jeruzalem van die tijd.

De 'Zeloten' maakten daar zeker deel van uit, net als waarschijnlijk de groep die we nu 'joodse christenen' noemen, namelijk die ondersteuners

van de Jeruzalemse Kerk of volgelingen van Jakobus de Rechtvaardige die in Handelingen 21:21 'ijveraars voor de Wet' worden genoemd. Het is alsof men zich omwille van de discussie voorstelt dat een niet-moslim zich tijdens de jaarlijkse bedevaart in Mekka waagt en de sfeer van geloofsijver en strijdbaarheid ziet die daar normaliter heerst. Natuurlijk kan een niet-moslim dit niet doen; hij wordt niet toegelaten. Maar daar gaat het nu juist om. Dezelfde sfeer heerste in Jeruzalem op de Tempelberg in deze periode, met dezelfde beperkingen ten aanzien van 'vreemdelingen' op de Tempelberg, tenminste waar het de zogeheten 'Zeloten' en de aanhangers van de onderhavige literatuur betrof. Het gebruik dat in de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid, waarmee we dit hoofdstuk beginnen, wordt gemaakt van de woordkeus van Paulus in Romeinen en Galaten om de betekenis van Abrahams heilstoestand te beschrijven (ook met een lichte verdraaiing bij de islam in gebruik om tot soortgelijke nieuwe uitgangspunten te komen) is van uitnemend belang voor het begrijpen van de grondslagen van de westerse beschaving. Deze twee brieven zijn ook belangrijk voor het ontsluiten van de toenmalige situatie in Jeruzalem met het oog op sekten. Het laatste document in dit hoofdstuk is gelijk aan de laatste kolom van wat we steeds al aanduiden als het Damascusdocument. We hebben ons gebaseerd op de twee kopieën die eind vorige eeuw door Solomon Schechter in de *Genizah* van Cairo zijn gevonden. Kolommen met de eerste kolom van dit document zijn nu aangetroffen in het ongepubliceerde materiaal van Qumran; ze zijn echter niet de eerste kolom van het Qumran-document. Tenminste, er is niet te ontcijferen materiaal dat bij een kolom of kolommen hoort rechts van het materiaal dat parallel loopt met de Cairese versie van de ongepubliceerde teksten. Vrij veel van het andere materiaal van het Damascusdocument dat werd gevonden tussen de ongepubliceerde fragmenten uit Qumran loopt parallel met de uitgaven uit Cairo; daarom hebben we het niet opgenomen. Deze laatste kolom doet dat niet, al bevat hij toespelingen op passages en thema's in de uitgaven van Cairo. Daarom hebben we deze opgenomen, ook al omdat hij zo interessant en goed bewaard is.

Het is onthullend dat het een uiterst hooggestemde en onbuigzame excommunicatietekst betreft, die zeer beslist het in dit hoofdstuk geschetste ethos belichaamt, en ook de zorg voor de *Tora van Mozes* – woorden die er letterlijk in staan. Hij was zeker gericht tegen iemand met de mentaliteit van Paulus, die ooit naar het 'Damascus' was gereisd, dat in de Qumran-tekst zo wordt vereerd.

35. DE EERSTE BRIEF OVER WERKEN VAN RECHTVAARDIGHEID (4Q394-398) (afb. 13 en 14)

('Enige van onze woorden aangaande de *Tora* van God')

Deze tekst is van het grootste belang voor de beoordeling van de gemeenschap van Qumran, haar mentaliteit en historische ontwikkeling. Over delen ervan is meer dan dertig jaar gesproken en geschreven. Vooral de laatste tien jaar circuleerden er delen in verschillende vormen, sommige onder de nu ingeburgerde code 'MMT'. Anderzijds is er vaak ten onrechte gesproken over 'enige woorden over de *Tora*'. Deze titel zou alleen passen bij de Eerste Brief, maar de uitspraak waarop hij berust komt pas voor in Regel 30 van de Tweede Brief. De juiste vertaling moet luiden 'enige *werken* van de *Tora*' (cursivering van ons). Gezien de geschiedenis van het christendom is dit een belangrijk onderscheid.

Onze reconstructie, transcriptie en vertaling zijn *geheel nieuw*. We zijn niet uitgegaan van bestaande meningen of ander werk, maar hebben de hele ongepubliceerde verzameling doorgenomen, alles gegroepeerd, alle overlappingen vastgesteld en zelf alle verbindingen gelegd. Dit bleek niet al te moeilijk, want het materiaal laat zich redelijk groeperen en heel gemakkelijk samenvoegen. Ook de kort geleden uitgebrachte catalogus van Claremont gebruikten we niet, omdat ons werk klaar was voor deze uitkwam. We voegden nog het kalendarische materiaal toe in het begin van de Eerste Brief, dat nooit in enige vorm bekend is geweest en niet onbelangrijk is, aangezien de bestuurlijke regeling van de samenleving er vaak op gebaseerd is.

Wat we hier eigenlijk hebben zijn twee brieven, zoals aan de Korintiërs of Tessalonicenzen in het Nieuwe Testament. Gezien de vele kopieën ervan, kan men aannemen dat deze brieven werden bewaard en overgeschreven als belangrijke documenten van de Gemeenschap. De toegesprokene van de Tweede Brief lijkt sterk op een soort koning – zoals de toegesprokene van het Loflied op Koning Jonatan in hoofdstuk 8 aan het einde van deze verzameling – of zo men wil 'de Leider van de Gemeenschap' van het begin. Als de brief te plaatsen is in de eerste eeuw v.Chr. en thuishoort bij andere teksten uit hoofdstuk 4 die historische figuren noemen, dan zou dit naar onze mening 'Koning Jonatan' kunnen zijn, dus Alexander Jannaeus, of zijn zelotisch gezinde en meer populistische zoon Aristobulus, of een van diens twee geestverwante zoons, Alexander of Antigonos, van wie de laatste inderdaad koning is geweest.

Indien de brief in de eerste eeuw thuishoort, waar we hem ook het liefst plaatsen wegens de taal – een vorm van 'proto-Misjnaïsch Hebreeuws' – en wegens duidelijke typologische parallelen met soortgelijke 'vroeg christelijke' uitingen, dan is de toegesprokene hoogstwaarschijnlijk Agrippa I (circa

40 na Christus), die volgens de overgebleven literatuur voorgaf de *Tora* te onderhouden, of mogelijk zijn zoon Agrippa II (circa 60 na Christus), die minder positief werd beoordeeld. Als het 'de Leider van de Gemeenschap' is, dan is het iemand die niet overhoop lag met de Gemeenschap, of die genoeg als medestander werd gezien om op zo'n kameraadschappelijke manier te worden toegesproken.

In het eerste deel schetst de tekst zijn kalendarische berekeningen in verband met feesten en sabbats en eindigt met het inmiddels bekende 364-dagenschema dat uiteen wordt gezet in de Genesisbloemlezing, Jubileën en Tempeldiensten, dat wil zeggen, hij zet de kalender uiteen volgens de feestdagen die hij aanbeveelt. Aangezien hij geen andere kalender noemt, moeten we aannemen dat de situatie nog in ontwikkeling was en niet definitief geregeld. Echter, het feit van de polemiek erin lijkt te suggereren dat een maan-zonkalender zoals in hoofdstuk 4 weergegeven gebruikt werd in de Tempel.

Vervolgens bespreekt de tekst ernstig, zij het schijnbaar 'haarkloverig' verschillende wetskwesies – met als sleutelwoorden 'aanrekenen/gerekend tot' of 'beschouwen als'. We zagen die woorden in verschillende contexten. Daarmee gepaard gaat een nadruk op 'volbrengen' (bijvoorbeeld Regel 62) en natuurlijk de ultieme Hebreeuwse variatie van de wortel van dit woord, 'werken'.

Deze woorden 'aangerekend tot' of 'beschouwen als' komen het sterkst uit in het climactische slot van de Tweede Brief, waar ze als volgt worden gebruikt: 'En ten slotte, wij schreven u eerder over een aantal van de werken van de Wet, waarvan wij meenden dat hij u en uw volk *ten goede zou komen...*' (cursivering van ons). Het verband van deze woorden met hetzelfde taalgebruik bij Paulus als hij in Romeinen 3:28 het geloof van Abraham bespreekt: 'We zijn van oordeel dat een mens door geloof gerechtvaardigd wordt en niet door *werken van de Wet*'; of in Romeinen 4:9: 'Geloof werd Abraham *aangerekend* als Rechtvaardigheid', gebaseerd op Genesis 15:6; of ten slotte in Galaten 3:6, met hetzelfde resultaat, is doorslaggevend (cursivering van ons). De Qumran-brieven en die van Paulus werken in dezelfde ideologische kaders, met als enige verschil dat die van Qumran volledige 'werken' zijn en *Tora*-gericht en die van Paulus juist niet.

Zoals Paulus het formuleert: 'Indien Rechtvaardigheid door de Wet is, dan is Christus tevergeefs gestorven' (Galaten 2:21, waarmee hoofdstuk 3 wordt begonnen). Dit heeft met name betekenis voor zijn analyse van de vraag, waarom het feit dat Christus 'de vloek van de Wet' op zich nam hen zou 'verlossen', die Paulus sinds kort aan het bekeren was van 'de vloek van de Wet' en in staat stelde 'aangenomen zoons' te worden en door het geloof 'de beloofde Geest' te ontvangen (Galaten 3:13-14 en 4:5-6). We krijgen aan het eind van het Damascusdocument nog de gelegenheid deze samenhang van toespelingen te bespreken die verband houden met dergelijk Deuteronomisch 'vervloeken'.

De woorden van Genesis 15:6 'rekende het hem toe als Rechtvaardigheid', met betrekking tot Abraham, werden ook toegepast in Psalm 106:31 voor het feit dat de hogepriester Pinechas verontreiniging door vreemdelingen van het kamp in de woestijn afwendde. Dit moet 'Zeloten' met enige opwindig hebben vervuld. Pinechas' 'ijver voor God' bij het doden van afvalligen wegens omgang met Heidenen (ook een onderwerp van deze brief) was, zoals we zagen, een archetypische gebeurtenis voor de Makkabeese familie (bijv. Mattatias' afscheidsrede voor zijn zoons in 1 Makkabeën 2:54), zoals het dat ook was voor de zogenaamde 'Zeloten'beweging die volgde. We zeggen 'zogenaamde', omdat *Ant.* 18:23 haar nooit *werkelijk* zo noemt – alleen 'de Vierde Filosofie' – en ook omdat ze 'Messiaans' was. Het uiten van kritische woorden als deze in de verschillende genoemde contexten concretiseert de betrekkingen van deze bewegingen nog meer.

Enkele van de standpunten in deze opsomming van wetsbepalingen, zoals vloeistoffen die de onreinheid van hun vaten overbrengen met het stromen ervan, staan in de Talmud als 'Sadducees' te boek. Maar de Talmud is historisch niet erg nauwkeurig. Over het algemeen wordt met 'Tsadduki' ofte wel 'Sadduceeër' of 'Zadokiet' dikwijls sektariërs in het algemeen bedoeld – onder wie zelfs joodse christenen. De voor deze twee brieven verantwoordelijke groepering kan zeker niet die van de 'gevestigde Sadduceeën' van de Herodiaanse periode zijn geweest die in het Nieuwe Testament wordt beschreven. Josefus beschrijft deze als 'in alles overheerst door de Farizeeën'. Het kunnen echter de Makkabeese Sadduceeën van een vroegere periode zijn geweest, voor zover zij – of hun erfgenamen – niet door de Farizeeën werden overheerst of betrokken waren bij het aanvaarden van vreemde overheersing, vreemde inmenging in hun samenleving of geschenken en offers van vreemdelingen in de Tempel.

Maccabees, Zadokites, Christians and Qumran: A New Hypothesis of Qumran Origins (Leiden 1983) zet op basis van Josefus' geschriften de Qumran-teksten en Talmudisch materiaal uiteen ten aanzien van deze zaken, zonder inzage van deze brieven of de Tempelrol. Het onderscheidt – tenminste in de Herodiaanse periode – twee groepen Sadduceeën, een 'gevestigde' en een 'oppositional'. De laatste kan men ook 'Messiaanse Sadduceeën' noemen. In de Makkabeese periode kan men ze 'puristische Sadduceeën' noemen. Deze laatsten gaan over in groepen die 'Zeloten', 'Essenen' of zelfs 'joodse christenen' worden genoemd, afhankelijk van het perspectief van de beschouwer, zolang men maar hun 'oppositional' aard begrijpt en hun nationalistische, onbuigzame en militante vasthouden aan de Wet (wat Josefus 'nationale traditie' noemt). Dit komt tot uiting in brieven zoals deze. Zo zal men, als men dergelijke houdingen 'Esseens' wil noemen, tot op zekere hoogte moeten herdefiniëren wat men met deze term bedoelt.

De groepering die verantwoordelijk is voor de Eerste Brief over 'die werken van de *Tora*', beoordeeld als goed voor je', of in de woorden van Paulus

'gerekend tot Rechtvaardigheid' of 'tot rechtvaardiging van je' stelt veel belang in de Tempel, zoals uit het Damascusdocument en de Tempelrol blijkt, waarmee ze typologisch is te verbinden. Ze maken zich met name zorgen om 'verontreiniging van de Tempel'. Dit laatste vormde, zoals we zagen, samen met 'overspel' – een thema dat de brief ook aansnijdt – twee van de 'drie netten' waarmee 'Belial (Herodes?) Israël misleidde en er Rechtvaardigheid in deed zien' (CD, iv-v).

Het idee dat de literatuur van Qumran anti-Tempel was, dat in het begin van het Qumran-onderzoek opkwam toen men alleen de Gedragsregels beschouwde en de prachtige beeldspraak ervan verkeerd begreep, is gewoon niet juist. Het 'ijveren' dat in deze brieven wordt getoond voor de Tempel en andere werken staat overal centraal, maar deze Tempel moet zijn 'gezuiverd' van alle ontwijpende werken. We wijzen erop dat deze 'nationalistische' gehechtheid aan de Tempel in Jeruzalem en een ermee verband houdende xenofobie in het hele document tastbaar zijn.

Hier stellen Heidense geschenken (5 en verder) en de 'vaten' die ze bevatten (met name 'huiden'; bijvoorbeeld 18 en verder) de schrijvers van het document niet weinig op de proef. Ook de schrijvers van de Tempelrol, Kolom 46-7, houden zich met dit thema bezig, vooral in samenhang met de 'huiden'. Het wordt in verband gebracht met klassen van onreine personen die uit de Tempel worden geweerd. Dezelfde kern is hier waar te nemen. In de Tempelrol wordt van deze 'huiden' gezegd dat ze 'geofferd zijn aan afgoden'. Dit motief is waarneembaar in Regel 8-9 van dit document. Het verbindt de hele kwestie van heidense gaven en offers in de Tempel met afgoderij, maar het is een voorafbeelding van het algemenere thema van 'aan afgoden geofferde zaken' dat we elders vinden, met name in het Nieuwe Testament.

Deze thema's, om nog maar te zwijgen van die over 'werken van Rechtvaardigheid' en de Wet, zijn ook waarneembaar in overgebleven werken die verband houden met Jakobus de Rechtvaardige (de 'Tsaddik'/'Zadok'), de leider van de zogeheten 'Jeruzalemse Gemeenschap' uit de jaren 40 en 60 na Christus – die achteraf het 'Joodse Christendom' in Palestina is gaan heten. De beweging die daaruit lijkt voortgekomen, kreeg ook de naam Ebionieten ('de Armen'), een term van zelfomschrijving die door het hele scala van Qumran-documenten loopt (zie onze bespreking ervan in Hymnen van de Armen, hoofdstuk 7). Met name in Handelingen wordt Jakobus weergegeven als iemand die zich beslist verre wenst te houden van 'bloed', 'overspel' en 'voedsel'/'aan afgoden geofferde zaken' (Handelingen 21:25; ook Handelingen 15). Zijn standpunt in zake 'werken, beoordeeld als of gerekend tot Rechtvaardigheid' wordt duidelijk gemaakt in de aan hem toegeschreven brief en de aanval hierin op het standpunt van Paulus in Romeinen en Galaten over het geloof van Abraham.

De kwestie van Heidense gaven en offers in de Tempel was vooral cruciaal in de periode van de jaren 40 tot de jaren 60 die uitliep op de oorlog tegen

Rome. Josefus maakt dit duidelijk in de *Joodse Oorlog*, waarin hij het weren ervan beschrijft – geëist door 'de Zeloten' en vermoedelijk nog andere oppositiegroepen – als 'een nieuwigheid die onze voorouders niet kenden'. Andere aspecten van dit probleem, zoals het weren van Herodianen (die door zulke groeperingen als heidens werden beschouwd, hoewel *niet door de Farizeeën*), en hun offers, niet alleen uit de Tempel, maar uiteindelijk uit heel Jeruzalem, waren bijzondere uitingen van deze houding. Tijdens de oorlog werden de Herodiaanse paleizen platgebrand, net als die van de hogepriesters die hun positie aan hen dankten.

Hoewel heidense giften en offers in de Tempel mogelijk ook een kwestie vormden in de Makkabeese periode zegt de literatuur daar niets over. Uiteindelijk was deze kwestie de aanleiding voor de oorlog tegen Rome in 66-70 na Chr., of eigenlijk de kwestie die door extremisten als aanleiding werd gebruikt; omdat deze oorlog in 66 onvermijdelijk werd toen het lagere priesterdom ophield met offeren namens de Romeinen en andere vreemdelingen in de Tempel, in het bijzonder met die dagelijkse offers die tot dan toe namens de Romeinse keizer werden gebracht. Zo belangrijk zijn deze thema's.

Deze tekst vermeldt ook de kwestie van de Rode Koe voor bijzonder belangrijke reinigingsprocedures, hetgeen verder wordt uitgewerkt in de nog volgende tekst van die naam. Overeenkomstig de algemene nationalistische xenofobie in de hele Qumran-verzameling, werden Ammonieten en Moabieten gerangschikt onder mensen als de doven en blinden, als mensen dus die aan een ernstig lichamelijk gebrek lijden (47-83). Dit thema, dat ook in de Tempelrol wordt behandeld, heeft op een of andere manier waarschijnlijk te maken met het weren van Heidenen uit de Tempel in het algemeen. Dit staat in scherp contrast met de pro-heidense gevoelens van Jezus en zijn gedrag in de evangeliën, waarin hij zelfs wordt afgeschilderd als iemand die 'tafelgenootschap' onderhoudt met soortgelijke klassen van geweerde personen, waaronder maar liefst 'prostituées' en 'tollenaars' – belangrijke vermeldingen voor deze periode. Ook moeten we de beeldspraak van Jezus als 'Tempel' bij Paulus niet vergeten. In deze context is een beeld in de twee evangeliën, dat Heidenen vergelijkt met honden die de kruimels onder tafel mogen opeten (Matteüs 15:27, et cetera) niet zonder weerklank in deze tekst. In Regel 66-7 worden zelfs honden uit *de Tempel* geweerd omdat ze de botten eten met het vlees er nog aan, waarmee ze het soort onreinheid verwerven van 'aan afgoden geofferde zaken'.

Deze zaken houden ook nog verband met de kwestie van 'ontucht', die in Regel 83-9 gelijk wordt gesteld met die 'gemengden'. Daarop worden beiden in verband gebracht met huwelijken tussen joden en vreemdelingen, die feitelijk worden vermeld in 87-88. Dit thema zal uiteraard 'Zeloten' hebben aangestaan die geïnspireerd werden door het feit dat Pinechas ooit dergelijke 'vermenging' voorkwam. Hier lijkt het ook verband te houden met huwelijken tussen priesters en Israëlieten.

Regel 86 komt met een toespelings op de Gedragsregels waarover we al schreven – het noemen van ‘priesters’ in de Gemeenschapsraad als een vergeestelijkt ‘Heilige der Heiligen’, gevolgd door de twee toespelings op de ‘Weg in de woestijn’ in Jesaja 40:3 (viii.5-9 en ix.4). Maar de reden voor het bannen van ‘ontucht’ en gemengd huwen lijkt dezelfde: Israël wordt gezien als ‘een Heilig Volk’, ‘een Heilig Zaad’. Een xenofobischer groepering dan deze kan men zich haast niet voorstellen. De zorg voor de Tempel die uit al deze passages spreekt moet duidelijk zijn.

Wat het duidelijk ‘Sadduceese’ standpunt betreft, over de onreinheid van geschonken vloeistoffen die van vat verwisselen, houdt het vergrijs verband met het niet ‘scheiden van onrein en rein’, wat fundamenteel is voor de benadering van Qumran en als zodanig in Regel 64-65 staat. Dit thema veroorzaakt de problemen in de Tempel die ook in het Damascusdocument voorkomen, bijvoorbeeld die welke verband leggen tussen ‘ontucht’ en ‘verontreiniging’ van de Tempel (v. 6-7). Het staat ook aan de basis van de exegese van ‘een Weg in de woestijn bereiden’ (1QS, viii.11-13), die begint met het bevel ‘scheidt uzelf’.

In het Damascusdocument wordt betoogd dat ze geen passende ‘scheiding’ in de Tempel in acht nemen (tussen ‘rein’ en ‘onrein’), en daardoor de Tempel ‘verontreinigen’, omdat ze 1) slapen met ongestelde vrouwen en 2) omdat iedere man (oóm) van hen met zijn nicht trouwt. Deze twee aantijgingen zijn fundamenteel voor de mentaliteit van Qumran en voldoende om een levenshouding te ontwikkelen.

De eerste beschuldiging houdt ongetwijfeld verband met de opvatting over seksuele betrekkingen met Heidenen; de tweede hoogstwaarschijnlijk met de Herodiaanse familie, aangezien geen andere groep vóór hen aantoonbaar zo te identificeren is. Het huwen van nichten was een praktijk die de Herodianen stelselmatig toelieten als een zaak voor de familie. Dat kan heel goed iets te maken hebben met hun Idumese/Arabische oorsprong, en ook tegenwoordig is het niet ongebruikelijk bij de erfgenamen van deze culturen. Dit samengaan van vijandigheid jegens vreemdelingen en huwelijken tussen oom en nicht wordt volmaakt belichaamd in de Herodiaanse familie en degenen die zich hun onreinheid op de hals halen door omgang met hen, seksueel of sociaal (zie CD, vi. 14-15, na de toespelings op ‘adders’ en ‘stokbranden’: ‘Niemand die tot hen gaat zal vrij zijn van hun schuld.’)

Ten slotte wijzen we erop dat in een ongepubliceerde versie van het Damascusdocument materiaal blijkt te staan dat verband houdt met het probleem van ‘vaten van Heidens Koper’ van Regel 6, wat enig verband moet houden met de kwestie van giften van Heidenen. Tevens wordt het in Regel 77-78 gemaakte onderscheid tussen opzettelijk en onbedoeld zondigen met enige uitvoerigheid in de Gedragsregels besproken (vi. 24 en verder en viii. 22 en verder).

TRANSCRIPTIE

Deel 1: Uiteenzetting van de kalender

1. 1 [בחודש הראשון] 2. [בארבעה] 3. [בו שבת] 4. [בעשתי עשר]
5. [בו שבת] 6. [בארבעה] 7. [עשר בו הפסח] 8. [בשמונה] 9. [עשר בו שבת]
10. [בעשרים] 11. [וחמשה] 12. [בו שבת] 13. [אחר בעשרים]
14. [וששה] 15. [בו הנף העמר]
- 16 2. [בשניים] 17. [בחודש השני] 18. [בו שבת] 19. [בתשעה] 20. [בו שבת]
21. [בארבעה עשר] 22. [בו הפסח השני] 23. [בששה עשר] 24. [בו שבת]
25. [בעשרים] 26. [ושלושה] 27. [בו שבת] 28. [בשלישים] 29. [בו שבת]
- 30 3. [בחודש השלישי] 31. [בשבעה] 32. [בו שבת] 33. [בארבעה עשר]
34. [בו שבת] 35. [אחר] 36. [בחמשה עשר] 37. [בו חג השבועות] 38. [בעשרים]
39. [ואחד] 40. [בו שבת] 41. [בעשרים] 42. [ושמונה] 43. [בו שבת]
44. [עליו אחר] 45. [האחד והשני] 46. [יום שלישי] 47. [נוסף]
- 48 4. [בחודש הרביעי] 49. [בארבעה] 50. [בו שבת] 51. [עשתי עשר]
52. [בו שבת] 53. [בשמונה] 54. [עשר בו שבת] 55. [בעשרים] 56. [וחמשה]
57. [בו שבת]
- 58 5. [בשניים] 59. [בחודש החמישי] 60. [בו שבת] 61. [אחר] 62. [בשלושה]
63. [בו מועד התירוש] 64. [בתשעה] 65. [בו שבת] 66. [בשש אשר בו שבת]
68. [בעשרים] 69. [ושלושה] 70. [בו שבת] 71. [בשלוש] 72. [בו שבת]
73. [בחודש הששי]
- 74 6. [בשבעה] 75. [בו שבת] 76. [בארבעה עשר] 77. [בו שבת] 78. [בעשרים]
79. [ואחד] 80. [בו שבת] 81. [בעשרים] 82. [ושנים] 83. [בו מועד] 84. [השמן]
85. [אחר בעשרים] 86. [ושלושה] 87. [קרובן העצים] 88. [בעשרים]
89. [ושמונה] 90. [בו שבת] 91. [עליו אחר] 92. [האחד והשני] 93. [יום שלישי]
94. [נוסף]
- 95 7. [באחד בחודש] 96. [השביעי] 97. [בו יום זכרון] 98. [בארבעה]
99. [בו שבת] 100. [בעשרה] 101. [בו יום] 102. [הכפורים]
103. [בעשתי עשר] 104. [בו שבת] 105. [בחמשה עשר] 106. [בו חג]
107. [הסכות] 108. [בשמונה] 109. [עשר בו שבת] 110. [בעשרים]
111. [ושניים] 112. [בו עצרת] 113. [בעשרים] 114. [וחמשה]
115. [בו שבת]
- 116 8. [בשניים] 117. [בחודש השמיני] 118. [בו שבת] 119. [בתשעה]
120. [בו שבת] 121. [בששה עשר] 122. [בו שבת] 123. [בעשרים] 124. [ושלושה]
125. [בו שבת] 126. [בשלוש] 127. [בו שבת] 128. [בחודש התשיעי]

- 129 9. [בשבעה] 130. [בו שבת] 131. [בארבעה עשר] 132. [בו שבת] 133. [בעשרים ואחד] 134. [בו שבת] 135. [בעשרים] 136. [בשמונה] 137. [בו] 138. [עליו אחר] 139. [האחד] 140. [יום שלישי] 141. [נוסף]
- 10 142. [בחודש העשירי] 143. [בארבעה] 144. [בו שבת] 145. [בעשתי עשר] 146. [בו שבת] 147. [בשמונה] 148. [עשר בו שבת] 149. [בעשרים] 150. [חמשה] 151. [בו שבת] 152. [בשנים] 153. [בחדש] 154. [העשתי עשר]
- 11 155. [בו שבת] 156. [בתשעה] 157. [בו שבת] 158. [בששה עשר] 159. [בו שבת] 160. [בעשרים] 161. [ושלושה] 162. [בו שבת] 163. [בשלושים] 164. [בו שבת] 165. [בחודש] 166. [השנים] 167. [עשר] 168. [בשבעה] 169. [בו שבת]
- 12 170. [בארבעה עשר בו שבת בעשרים ואחד בו שבת בעשרים] 171. [ושמונה בו שבת עליו אחר האחד והשני יום שלישי] 172. [נוסף ושלמה השנה שלוש מאת וישישים וארבעה] 173. [יום]

Deel 2: Wettelijke kwesties

1. אלה מקצת דברינו [בתורת א]ל שהם מן [קצת]
2. [המעשים שא]נחנו [נו חושבים וכו']לם על [קרבתנו]
3. [שהם] [הר] [ועל תרומת ד]גן ה[גנים שהם]...
4. [ומניע]ים ב[ה] ש[י]הם [ומט]מאים... ואין לאכול
5. מדגן הגנים ואין לביא למקדש [ועל זבח החטאת]
6. שהם מבשלים [אותה] בכלי [נחושת הגנים ומטמאים] בה
7. בשר זבחייהם [ומבשלים] כעזרת המקדש ומטמאים [אותו]
8. במדק זבחם ועל זבח הגנים [אנחנו אומרים שהם] זוכתים
9. אל הפ[סילה] שא היא [ה] מושכת אליו [ואף על תורת] זבח
10. השלמים [שמניחים אותה מיום ליום אנחנו חושבים]
11. שהמנחה נאלצת על החלבים והבשר ביום [זו] [ב]חם כי לבני
12. הכהנים ראוי להזהיר בדבר הזה כשל שלא יהיו בני אהרון
13. מסיא [אם] את העם עוון ואף על שחרת פרת החטאת
14. השוחט אותה והסורף אותה והאוסף את אפרה והמזה את [מי]
15. החטאת לכול אלה להערי [בו]ת השמש להיות שהורים
16. בשל שא יהיה חסר מזה על השמה כי לבני
17. אחרן ראוי להיות מזהירים בדבר הזה
18. [ועל] עורות הבקר והצאן
19. [עורות]הם כלי
20. [לחביא]ם למקדש

21. [ה ואף על עורו]ת ועצמות הבהמה הטמאה שהמה עושים
22. [מן עצמותמה] ומן ע[ורו]תמה ידות כ[לים אין להביאם למקדש ואף על ע]ור נבלת
23. [הבהמה] הטמאה [הנושא] אותה נבלתה [לוא י]גש לטהרת ה[קודש]
24. [ואף על ה.] [ת שהמה] ה[על]
25. []
26. []
27. []
28. []
29. []
30. [כי לבני]
31. חכו[הני]ם ראוי [להש]מך ב[כול הדברים] האלה בשל שלא יהיו
32. משיאים את העם עוון [ועל] שא כתוב [ושחט על ירך המזבח והמה]
33. [שוחטים] מחוץ למחנה שור [וכש]כ ועז כי מן [קום השחיטה בצ]פון המחנה
34. ואנחנו חושבים שהמקדש [משכן אהל מועד הוא ו]ירושלים
35. מחנה היא וחוצה למחנה [הוא חוצה לירושלים] הוא מחנה
36. עריהם חוץ מן [חנה] <הי>א <יר>ו <ו>שלים ועל החטאת שמוצאים את דשא
37. [המזבח ושור]פים אותו מחוץ לירושלים כי היא המקום אשר
38. [בחר בו] מכול שב[טי ישראל להשכן את שמו עליו]
39. [ה]
40. []
41. []
42. []
43. [א]ינם שוחטים במקדש
44. [ועל העברות אנחנו חושבים שאין לשחוט א]ת האם ואת הולד ביום אחד
45. ואף על האוכל את הולד אנחנו חושבים שא יאכל את הולד
46. [שבמע]י אמו לאחר שחיטתו ואתם יודעים שהו[א] כן והדבר כתוב עברה
47. [ועל העמונ]י והמואבי והממזר ופ[צוע הדכה וכו]ת השפכת שהם באים
48. בקהל [ו] ונשים [לוקחים] [לעשו]תם עצם
49. אחת []
50. [טמאות ואף חושבים אנחנו]
51. [שאין ל] ואין לבוא עליהם
52. [ואין להתיכם ולעשותם]
53. [עצם אחת] ואין להביאם
54. [ואתם יודעים שמק]צת העם
55. [מתוכ]כים
56. [כי לבני ישראל ראוי להזהר] מכול תערובת גבר
57. ולהיות יראים מהמקדש [ואף ע]ל סומ[נים]
58. שאינם רואים להזהר מכול תערובת [בת] ותערובת

59. [א]שם אינם רואים
 60. ואף על החרשים שלא שמעו חוק ומשפט ושהרה ולא
 61. שמעו משפטי ישראל כי שלא ראה ולוא שמע לוא
 62. ידע לעשות והמה באים לשהרת המקדש
 63. ואף על המוצקות אנחנו אומרים שהם שאין בהם
 64. [ט]הרה ואף המוצקות אינם מבדילות בין השמא
 65. לשהור כי לחת המוצקות והמקבל מהמה כהם
 66. לחה אחת ואין להביא למחני הק[ו]דש כלבים שהם
 67. אוכלים מקצת עצמות המ[ו]ק[ד]ש [ו]הבשר עליהם כי
 68. ירושלים היא מחנה הקדש היא המקום
 69. שכחד בו מכול שבטי ישראל כי ירושלים היא ראש
 70. מ[ח]נות ישראל ואף על מטעת עצי המאכל הנטע
 71. בארץ ישראל כראשית הוא לכוהנים ומועשר הבקר
 72. והצון לכוהנים הוא ואף על הצדועים אנחנו
 73. א[ו]מרים שלא י[ב]ואו [ש] עם שהרת הקדש כי בדר
 74. [י]היו [מ]חוץ למחנות ו[א]ף כתוב שמעת שיגלה וכבס [י]שב מחוץ
 75. [ל]אוהל שבעת ימים ועתה בהיות סמאחם עמחם
 76. הצ[ו]עים באים ע[ם] שהרת הקדש לכית ואתם יודעים
 77. [ש]כול שונג שלא עושה מצוה ונעלה ממנו להבי[א] <א> [ח]
 78. חסאת [ו]על כול עושה ביד רמה כתוב שהוא בזה ומגדף
 79. [ו]אף בהיות לה[מ]ה [ט]מאות נ[נ]ע[ע] אין להאכילם מהק[ו]דש [ש]ים
 80. עד בוא השמש ביום השמיני ועל [ט]מאת נפש
 81. האדם אנחנו אומרים שכול עצם שה[י]א חסרה
 82. ושלמה כמשפט המת או החלל ה[ו]א] *vacat*
 83. ועל הזונות הנעסה בחוך העם והמה בני
 84. קדש משכתוב קודש ישראל ועל לבושן כתוב שלא
 85. יהיה שעטנו ושלא לזרוע שדו ו[כ]רמו כלא[ם]
 86. בגלל שהמה קודשים ובני אהרון ק[ו]דשי קדושים
 87. [ו]א[ח]ם יודעים שמקצת הכהנים [ו]העם מתערכים
 88. [ו]המה מתוככים ומשמא[ם] את זרע [ה]קודש [ו]אף
 89. את [זרע]ם עם הזונות כ[]
 90. [] Er ontbreken hier een of meer regels

VERTALING

Deel I: Uiteenzetting van de Kalender (1) In de eerste maand, (2) op de vierde (3) daarvan is een sabbat, (4) op de elfde (5) daarvan is een sabbat; (6) op de veer- (7) tiende daarvan is het Paasfeest, (8) op de acht- (9) tiende daarvan is een sabbat; (10) + (11) op de vijfentwintigste (12) daarvan is een sabbat; (13) + (14) daarna, op de zesentwintigste (15) daarvan is het Wuiven van de Omer. (16) Op de tweede (17) van de tweede maand (18) op die dag is een sabbat; (19) op de negende (20) daarvan

is een sabbat; (21) op de veertiende (22) daarvan is het Tweede Paasfeest; (23) op de zestiende (24) daarvan is een sabbat; (25) + (26) op de drieëntwintigste (27) daarvan is een sabbat; (28) op de dertigste (29) daarvan is een sabbat. (30) In de derde maand (31) op de zevende (32) daarvan is een sabbat; (33) op de veertiende (34) daarvan is een sabbat; (35) daarna, (36) op de vijftiende (37) daarvan is het Wekenfeest; (38) + (39) op de eenentwintigste (40) daarvan is een sabbat; (41) + (42) op de achten- twintigste (43) daarvan is een sabbat; (44) na (45) zondag en maandag, (46) wordt een (extra) dinsdag (47) toegevoegd. (48) In de vierde maand (49) op de vierde (50) daarvan is een sabbat; (51) op de elfde (52) daarvan is een sabbat; (53) op de acht- (54) tiende daarvan is een sabbat; (55) + (56) op de vijfentwintigste (57) daarvan is een sabbat. (58) Op de tweede (59) van de vijfde maand (60) is een sabbat; (61) daar- na, (62) op de derde (63) daarvan is het Feest van de Nieuwe Wijn; (64) op de negen- de (65) daarvan is een sabbat; (66) [op] de zestiende (67) daarvan is een sabbat; (68) + (69) op de drieëntwintigste (70) daarvan is een sabbat; (71) [op de] der[t]igste (72) [daarvan is een sabbat. (73) In de zesde maand, (74) op de zevende (75) is een sabbat; (76) op de veertiende] (77) daarvan is een sabbat; (78) + (79) op de eenen- twintigste (80) daarvan is een sabbat. (81) + (82) op de tweeëntwintigste (83) daarvan is het Feest van (84) (Nieuwe) Olie; (85) + (86) daar[na, op de drieëntwintigste] (87) is het Hout[offer]; (88) + (89) op de achtentwintigste (90) daarvan is een sabbat; (91) na (92) zondag en maandag (93) wordt een (extra) dinsdag (94) toegevoegd. (95) Op de eerste van de zevende (96) maand (97) is de Dag van de Herinnering; (98) op de vierde (99) daarvan is een sabbat; (100) op de tiende (101) daarvan is de Grote (102) Verzoendag; (103) op de elfde (104) daarvan is een sabbat; (105) op de vijftiende (106) + (107) daarvan is het Loofhuttenfeest; (108) op de acht- (109) tiende daarvan is een sabbat; (110) + (111) op de tweeëntwintigste (112) daarvan is de Bijeenkomst; (113) + (114) op de vijfentwintigste (115) daarvan is een sabbat. (116) Op de tweede (117) van de achtste maand (118) is een sabbat; (119) op de negende (120) daarvan is een sabbat; (121) op de zestiende (122) daarvan is een sabbat; (123) + (124) op de drieëntwintigste (125) daarvan is een sabbat; (126) op de dert[ig]ste (127) [daarvan is een sabbat]; (128) In de negende maand, (129) de zevende (130) is een sabbat; (131) op de veertiende (132) daarvan is een sabbat; (133) op de [eenen]twin[tigste (134) daarvan is een sabbat; (135) + (136) [op de] achtentwintigste (137) [daar]van is een sabbat; (138) na (139) zo[ndag] en maand[ag,] (140) [wordt een (extra) dinsdag (141) toegevoegd. (142) In de tiende maand] (143) op de [vierde (144) daarvan is een sab- bat;] (145) op de elf[de] (146) daarvan is een sabbat; (147) op de acht- (148) tiende daarvan is een sabbat; (149) + (150) op de vijfentwintigste (151) daarvan is een sab- bat. (152) Op de tweede (153) [van de elfde] (154) maan[d (155) is een sabbat; (156) op de negende (157) daarvan is een sabbat; (158) op de zestiende (159) daarvan is een sabbat; (160) + (161) op de drieëntwintigste (162) daarvan is een sabbat; (163) op de dertigste (164) daarvan is een sabbat. (165-167) In de twaalfde maand, (168) de ze- vende (169) is een sabbat; (170) op de veertiende daarvan is een sabbat; op de eenen- twintigste daarvan is een sabbat; op de achtentwintigste (171) daarvan] is een sab- bat; na [zondag en maandag wordt een (extra) dinsdag (172) toege]voegd. Zo is het jaar voltooid: driehonder[vierenzestig] (173) dagen.

Deel 2: Wettelijke kwesties (1) Dit zijn een aantal van onze woorden [over de Wet van Go]d, dat wil zeggen een aan[tal] (2) van [de] werken die [w]ij beschouwen (als uw rechtvaardiging; vergelijk de Tweede Brief, regel 34). Zij betreffen [allemaal heilige geschenken] (3) en reinheidskwesties. Nu dan, [wat betreft het offeren van g]raan door de [Heidenen die ...] (4) en zij ra[k]jen het aan ... en maken het on[rein] ... Men moet geen] (5) graan van de Heidenen [eten] en ook is het niet toegestaan het naar de Tem[p]el te brengen. [Wat betreft het zondeoffer] (6) dat wordt gekookt in vaten van [Heidens Koper] door middel waarvan [zij (de priesters)] (7) het vlees van hun offergaven [onrein maken] en (verder, dat) zij k[ok]jen in de voorhof van de Tempel en] hem [(de Tempel) daardoor verontreinigen] (8) met de soep die zij koken – (wij zijn het niet eens met deze praktijken.) Wat betreft offers die door Heidenen worden gebracht, [wij zeggen dat zij] (in werkelijkheid) offeren (9) aan de af[god] die hen verleidt; (daarom is het onwettig.) [Verder, wat betreft het dank]offer (10) dat vredeoffe[rs] begeleidt, dat zij op een dag opzij leggen voor de volgende (dag), [w]ij menen] (11) dat het graa[noffer] met het vet en het vlees [moet worden ge]geten op de dag dat zij worden ge[off]fe[r]d.] Het is de plicht van (12) de priesters te verzekeren dat in deze zaak voorzichtigheid wordt betracht, zodat [de priesters] geen zonde (13) op het volk [zullen] breng[e]n. En ook, wat betreft de reinheid van de koe die reinigt van zonde (dat wil zeggen de Rode Koe): (14) hij die haar slacht en hij die haar verbrandt en hij die haar as verzamelt en hij die [het water] (15) (van reiniging van) zonde sprenkelt – al dezen moeten bij zonsonder[gan]g rein zijn, (16) zodat (alleen) de reine man op de onreine zal sprenkelen. De zonen (17) van Aäron moeten waa[r]schuwen in deze zaak ...] (18) [Wat betreft] de huiden van ve[e] en schapen ...] (19) hun [huiden], vaten [... Men moet hen (20) niet naar de Tempel brengen] ... (21) En ook, wat betreft de huide[n] en de beenderen van onreine dieren – want zij maken] (22) [van de beenderen] en van de h[ui]i[d]en oren voor va[ten] – moet men ze (dat wil zeggen de vaten) niet naar de Tempel brengen. Wat betreft de hu[ui]d van het kadaver (23) van een rein [dier], hij die dat kadaver draagt [moet geen heilige voorwerpen aan]raken die vatbaar zijn voor onreinheid. (24) [... En ook wat betreft ... dat zij ... (30) de leden] (31) van de prie[ster]stan[d] moeten [zorgvu]l[dig] zijn [in] al [deze] zaken [zodat zij geen] (32) zonde op het volk brengen. [Wat] betreft (het feit) dat geschreven staat: 'En hij zal het slachten naast het altaar ...', zij] (33) [slachten] stieren en [lammere]n en geiten buiten het 'kamp'. Want de (wettige) [slacht]p[laats] is in het noo[r]den, binnen het 'kamp'. (34) Wij menen dat de Tempel ['de Tent van Getuigenis' is, terwijl] Jeruzale[m] (35) het 'kamp' is. 'Buiten het kamp' [betekent: 'buiten Jeruzalem'.] (Het verwijst naar) het 'kamp' (36) van hun steden', buiten het 'ka[m]p', (dat i[s] Jer[u]zalem.) Wat betreft het zondeoffe[r], zij moeten het slachtafval van (37) [het] altaar verwijderen en [het buiten Jeruzalem ver]bran[den] want dat is de plaats die (38) [Hij koos] uit alle sta[m]men van Israël om Zijn Naam daar als een woning te vestigen ...] (43) ... zij slachten [niet] in de Tempel. (44) [Wat betreft zwangere dieren, wij beweren dat men niet] (beide;) de moeder en de foetus op dezelfde dag moet slachten. (45) [... En ook, wat betreft een ieder die de foetus eet] beweren [w]ij dat hij de foetus (46) [die in de schoot van zijn moeder zit (alleen) mag eten nadat hij (afzonderlijk) is geslacht. U

weet dat di[t] de juiste opvatting is, want er staat over deze zaak geschreven: 'Een zwanger dier ...' (47) [En wat betreft de Ammoniet en de Moabiet en de bastaard en de man met de [gekneusde tel]stikels [en de man met een beschadig[d] mannelijk orgaan die (tot) (48) de gemeenschap toetreden. ... en [vrouwen] nemen [om] hen 'één (49) been' [te make]n ... (50) verontreinigd. Ook menen wij (51) [dat men niet moet ... en men moet geen gemeenschap met hen hebben. (52) [... En men moet] hen [niet] als gelijkwaardig opnemen en hen (53) ['één been' maken ... En men moet] hen [niet] in ... brengen. (54) [... En u weet dat een deel van het volk (55) [... als gelijkwaardig] opnemen. (56) [... Want de zonen van Israël moeten zich hoeden voor] alle onwettige huwelijken (57) en (zo) de Tempel op de juiste manier vereren. [Bovendien, wat betref]t de blinden (58) die niet kunnen zien en zo onreine vermenging kunnen vermijden en voor wie [zo]ndige (59) omgang niet zichtbaar is, (60) en ook de doven, die wet noch verordening noch reinheidsvoorschrift horen en die (61) de verordeningen van Israël niet horen – want: 'Hij die niet kan zien en niet kan horen (62) weet niet hoe hij (de Wet) moet volbrengen,' – deze mensen schenden de reinheid van de Tempel! (63) Wat betreft uitgegoten vloeistoffen, wij zeggen dat zij geen (64) intrinsieke [rein]heid bezitten. Uitgegoten vloeistoffen maken niet (goed) onderscheid tussen de onreine (65) en de reine (dat wil zeggen vaten), omdat de vloeistof van uitgegoten vloeistoffen en dat van een vat dat daarbij wordt gebruikt (66) één en dezelfde is (dat wil zeggen de verontreiniging verplaatst zich tussen de vaten via de vloeistof). Men moet geen honden in het H[ei]llige 'kamp' brengen want zij (67) eten een aantal van de beenderen in de Tempe[l] (zolang er) nog (steeds) vlees aan zit. Want (68) Jeruzalem is het Heilige 'kamp' – de plaats (69) die Hij koos uit al de stammen van Israël. Daarom staat Jeruzalem aan het hoofd (70) van de 'ka[m]pen' van Israël. Wat betreft bomen die zijn geplant voor voedsel (71) in het land Israël (de vrucht van het vierde jaar) is gelijk aan een offer van de eerstelingen en is van de priesters. De tiende van vee (72) en van schapen is eveneens van de priesters. Inzake diegenen die lijden aan een huidziekte, wij (73) [z]eggen dat zij niet met heilige voorwerpen [moeten k]omen die vatbaar zijn voor onreinheid. Integendeel, zij (74) moeten alleen blijven [buiten de kampen. En] er staat ook geschreven: 'Laat hem vanaf het moment dat hij zich scheert en baadt (75) [zeven da]gen buiten [zijn tent] blijven.' Maar nu, terwijl zij nog steeds onrein zijn, (76) [komen] zij die lij[den] aan een huidziekte] thuis [m]et heilige vaten die vatbaar zijn voor onreinheid. U weet (77) [dat een ieder die door onoplettendheid zondigt, die een gebod breekt] en aan wie daarvoor vergiffenis wordt geschonken (78) een zondeoffer moet brengen, (maar dat doen zij niet.) [Over degene die opzettelijk ongehoorzaam is, staat geschre]ven: 'Hij is een minachter en een godslasteraar.' (79) [Zolang zij aan on]reinheden, veroorzaakt door [h]uidziekten [lijden], moet men hen geen he[il]ig voedsel te eten geven, (80) tot de zon opgaat op de achtste dag (na hun genezing.) Wat betreft [onreinheid veroorzaakt door contact met een dode,] (81) wij zeggen dat elk (menselijk) been, – of het nu een skelet is (82) of nog steeds bedekt is (met vlees), – is gehouden aan de verordening voor de dode of voor hen die gevallen zijn in de strijd. (83) Wat betreft de ontucht die plaats vindt onder het volk, zij worden (verondersteld) (84) een Heilig Volk te zijn, zoals geschreven staat: 'Israël is Heilig' (en daar-

om is het verboden). Over de kleding [van een man staat geschreven: 'Zij mag niet] (85) van gemengd materiaal zijn' en niemand moet zijn veld of [zijn wijngaard met gemengde gewassen] beplanten. (86) (Vermengen is verboden) omdat (het volk) Heilig is, en de zonen van Aäron zijn zeer H[eilig] – (87) [niettemin vermengen – zoals u] weet, een aantal priesters en (een aantal mensen van) het volk zich. (dat wil zeggen zij gaan gemengde huwelijken aan) (88) [Zij] gaan gemengde huwelijken aan en (zodoende) maken zij [het heilige zaad onrein [evenals] (89) hun eigen [zaad], met ontucht ...

36. DE TWEEDE BRIEF OVER WERKEN VAN RECHTVAARDIGHEID (4Q397-399) (afb. 15 en 16)

(‘Enige Werken van de Wet waarvan we denken dat hij jullie rechtvaardigt’)

Dat deze tekst een tweede brief is, blijkt duidelijk in Regel 29-30, hieronder geciteerd, waar wordt gezinspeeld op een eerste brief die al over hetzelfde onderwerp is geschreven – ‘werken, waarvan wij meenden dat zij u en uw volk ten goede zouden komen’ (cursivering van ons). Hoewel fragmenten van de twee brieven in hetzelfde handschrift zijn geschreven is het niet duidelijk of ze rechtstreeks op elkaar aansluiten, hetzij op dezelfde hetzij op de volgende kolommen. Dat dezelfde persoon beide brieven schreef, hoeft niet te verbazen – ook niet de mogelijkheid dat beide brieven al rondgingen als deel van hetzelfde document of manuscript, zoals bijvoorbeeld 1 en 2 Korintiërs of 1 en 2 Tessalonicenzen. De tweede brief is in ieder geval bewaard gebleven in een enkel document.

Dit korte epistel van ongeveer 35 regels is ook al van de meest verreichende betekenis voor Qumran-studies. Niet alleen om alle in onze bespreking van de Eerste Brief uiteengezette redenen, maar ook omdat deze tekst duidelijk *eschatologisch* is. De vraag luidt dan wanneer mensen op zo'n eschatologische wijze dachten, dus in *dagelijkse correspondentie* uitdrukkingen gebruikten als ‘het Einde der Dagen’ (13), of een minder bekende, hier voor het eerst gebruikt in het nieuwe materiaal dat we hebben bestudeerd, ‘de Hindtijd’ (15 en 33). Samen worden deze termen vier keer gebruikt in een overgebleven document van zo'n 35 regels. Dit onderscheidt deze brief ook in zekere mate van de eerste, waarin ze niet zijn gebruikt, tenminste niet in overgebleven fragmenten.

Algezien van deze punten, worden hier de precieze aard en de context van de ‘breuk’ tussen de voor deze geschriften verantwoordelijke groep en ‘de meerderheid van de mensen’ geschetst. De woorden zijn betekenisvol: ‘we hebben gebroken met de meerderheid van het volk en geweigerd met hen te vermengen of met hen mee te gaan in deze zaken.’ Het in Regel 7 gebruikte

woord is *parash*, de vermoedelijke wortel van het woord ‘Farizeeër’, maar deze mensen lijken totaal niet op de normatieve Farizeeën. Het gebruik van het woord ‘vermengen’ in Regel 8 (verg. bovenstaande Regel 87) houdt natuurlijk verband met dat van ‘niet behoorlijke scheiding’ en het ‘niet scheiden van schoon en vuil’, zoals daarnet besproken. Deze zin alleen al – *meer dan 35 jaar* bekend maar niet openbaar gemaakt – zou voldoende zijn om onze groep te kenschetsen als *sektarisch* – tenminste volgens haar eigen oordeel. En ze onderscheidt zich er zeer beslist door als een groep – een beweging.

Ten slotte worden de kwesties waardoor de breuk ontstond in een scherp reliëf gebracht. Deze waren altijd sterk verbonden met ‘de Wet’, hier herhaaldelijk en ondubbelzinnig ‘het Boek van Mozes’ genoemd (11, 16, 24, en vergelijk Regel 6 in de laatste kolom van het Damascusdocument: ‘de Tora van Mozes’). Hieraan toegevoegd zijn de Profeten, David (waarschijnlijk Psalmen) en nog enige geschriften, vermoedelijk Kronieken en dergelijke (10-11); wat betekent dat we op een punt zijn aangeland waarop de bijbel, zoals we die kennen, grote opgang heeft gemaakt en de Deuteronomische zegeningen en vervloeken worden erkend als nauw verbonden met de komst van ‘het Einde der Dagen’ (24). Deze ‘zegeningen en vervloeken’ zijn ook het kernpunt van de laatste kolom van het Damascusdocument aan het einde van dit hoofdstuk.

Het woordgebruik is overal rijk aan Qumranismen, met inbegrip van vermeldingen van *hamas* (‘geweld’), *ma'al* (‘opstand’), *zanut* (‘ontucht’), *Sheker* (‘Leugenachtigheid’) en de ‘hart’- en Belialbeeldspraak. Veel van deze frasen vinden we in het Damascusdocument. Zo gebruikt CD, iv.7 zoals we zagen de terminologie ‘veroordelen van de Slechten’ (25) – gesteld tegenover ‘rechtvaardigen van de Rechtvaardigen’ – bij het beschrijven van de eschatologische activiteiten van ‘de zonen van Zadok... in het Einde der Dagen’.

Waarschijnlijk ter versterking van de indruk dat dit gezegd wordt tot een echte koning, wordt het voorbeeld van David ontwikkeld in Regel 28 en volgende, net als zijn werken – die in hun ogen ‘Vroom’ waren (*Chassidim*). Opnieuw wordt de ‘Weg’terminologie die zoveel voorkomt in deze teksten gebezigd, een uitdrukking die, zoals we zagen, in de Gedragsregels wordt omschreven in termen van de ‘kennis van de Tora’, en die bekend is uit Handelingen als een naam voor het vroege christendom in het Palestina van de jaren 40 tot 60 (22:4, 24:22, et cetera). Hier wordt vergeving van zonden gevonden in het ‘zoeken van de Tora’, net als in de Gedragsregels ‘de Weg in de woestijn’ – in de evangeliën toegepast op het handelen van Johannes de Doper. Het wordt geïnterpreteerd als ‘de kennis van de Tora’ en, meteen daarop, ‘ijverig zijn voor de Wet en de tijd van de Dag van Vergelding’ (merk weer het analoge gebruik van het woord ‘tijd’ op). Deze uitdrukking ‘kennis van de Tora’, ook bekend in het rabbijnse jodendom, zal terugkeren in de laatste regel van het Damascusdocument.

De tekst eindigt met een indringende bevestiging, zoals we al opmerkten, van wat kan worden beschreven als het Jakobiaanse standpunt over 'rechtvaardiging': dat door deze 'werken van de Wet' te 'doen', hoe gering ook (let weer op de nadruk op 'doen') in de woorden van Genesis 15:6 en Psalm 106:31 – een psalm boordevol met het idioom dat we hier aantreffen – 'het zal u als Rechtvaardigheid worden aangerekend'. Als gevolg daarvan zult ge verre worden gehouden van "de raad van Belial" en "zult u zich verheugen in de Eindtijd" (32-3). Dit laatste betekent zonder enige twijfel 'verrijzen' of 'het Hemelse Koninkrijk genieten', of allebei – een interessante these om in die tijd voor te houden aan een koning of leider van de Gemeenschap. Merk ook op dat de toespeling op dit woord 'tijd' analoog is aan de tweede exegese van het materiaal van 'de Weg in de woestijn' in voornoemde IQS, ix.19. De toon van het betoog is, net als bij dat voor Koning Jonatan, opnieuw beslist warm en verzoenend.

TRANSCRIPTIE

1. [שם] []
2. [עות] [] שיבואו []
3. ומי ישנן [] יהיה מתן []
4. ועל הנשים [] והמעל []
5. כי באלה [] החמס והזנות אבדו מקצת []
6. מקומות ואף [] כתוב בספר מושה שלום אביא תועבה אל ביתכם כי
7. התועבה שנואה היא [] ואתם יודעים שפרשנו מרוב העם ונמנענו
8. מהתערב בדברים האלה ומלכוא עמהם על גב אלה ואתם יודעים שלוא
9. [] מצא ביתו מעל ושקר ורעה כי על אלה אנחנו נותנים את הדברים האלה
10. [] וכתבנו אליה שתבין בספר מושה [] ובדברי [] ובדברי
11. [] ימי כול דור ודור ובספר כתוב [] אם על שלוא []
12. [] שש ואף כתוב שחסור מהדרך וקרת אותכה הרעה וכתוב
13. והיא כי יבוא עליך [] כל הדברים האלה באחרית הימים הברכה
14. [] והקללא אשר נתתי לפניך והשיבות אל לבך ושבתה אלי בכל לבך
15. [] ובכל נפשך באחרית העת והיית ואף
16. [] כתוב בספר מושה ובדברי הנביאים שיבואו עליך ברכות וקללות של
17. [] ית ש [] א []
18. [] Er ontbreken hier enkele regels
19. []
20. []
21. [] הכר כותש באו בו בן מן ובימי שלומה בן דוד ואף הקללות
22. [] שכתבו בו מימי ירובעם בן נכס ועד גלות ירושלם וצדקיה מלך יהודה
23. [] שכתבו בו [] ואנחנו מכירים שבאו מקצת הברכות והקללות
24. [] שכתבו בספר מושה וזה הוא אחרית הימים שישובו בישראל
25. [] לתורת אל בכול לבם ולוא ישובו אחור ורשעים ירשעו ואמן
26. [] וזכור את מלכי ישראל והתבונן במעשיהם שמי מהם

27. שהוא ירא את התורה היה מצול מצרות והם מכש תורה
28. [] ונסלח עונות זכור את דוד שהוא איש חסדים ואף
29. הוא [] מצול מצרות רבות ונסלח לו ואף אנחנו כתבנו אלך
30. מקצת מעשי התורה שחשבנו לטוב לך ולעמך שראינו
31. עמך ערמה ומדע תורה הבן בכל אלה ובקש מלפניו שיחקן
32. את עצתך והרחיק ממך מחשבת רעה ועצת בליעל
33. בשל שחשמה באחרית העת במצאך מקצת דברינו בן
34. ותחשבה לך לצדקה בעשותך הישר והטוב לפניו לטוב לך
35. ולישראל

VERTALING

(2) ... omdat zij komen ... (3) zal ... zijn (4) en over vrouwe[n ...] En de opstand [...] (5) Want wegens deze ... wegens] geweld en ontucht zijn [een aantal] (6) plaatsen vernietigd. [Verder] staat geschr[even in het Boek van Mozes:] 'U zult de gruwel niet na[ar uw huis] brengen, [want] (7) de gruwel wordt (door God) veracht.' [U weet dat] wij met de meerderheid van het vol[k] hebben gebroken en hebben [geweigerd] (8) met hen te vermengen of me[t hen] mee te gaan in deze zaken. U w[et] (ook) dat] opstandigheid of Leugenachtigheid of Goddeloosheid niet in Zijn Tempel [zou moeten worden] aangetroffen. Het is vanwege [deze zaken] (dat) w[ij] deze woorden] naar voren brengen (10) [en] u [(eerder) schrev]en, opdat u het Boek van Mozes [en de woorden van de P]rofet en van Davi[d] zult begrijpen, [samen met de (11) kro-
nieken van elke] generatie. In het Boek (van Mozes) staat geschreven, ... o[p]dat ... niet ... (12) Ook staat geschreven, [(Als) u afwijkt] van de W[e]g, dan zal het Kwaad [u] ontmoeten. Nogmaals, het staat geschreven: (13) 'En het zal gebeuren dat, wanneer [a]l [d]eze dinge[n] u overkomen aan het Einde der Dagen, de zegen (14) [en] de vloek [die ik voor u heb geplaatst en u zult ze zich herinneren en naar mij terugkeren met heel uw hart (15) en met [h]eel [uw] ziel' [...] in de Ein[d]tijd], dan zult u l[e]ve[n] ... Nogmaals, (16) het staat geschreven in het Boek] van Mozes en in [de woorden van de Profet]en dat [zegeningen en vervloekingen over u] zullen ko-
men ... (21) [de zege]ningen die over hem (Israël) kwamen in [zijn d]agen [en] in de dagen van Salomo, de zoon van David, evenals de vervloekingen (22) [die] over hem kwamen vanaf de d[agen] van Jer[obeam] de zoon van Nebat tot de verbann[i]ng uit Jeruzalem en Sedekia de koning van Jud[a.] (23) [Want] hij zal hen br[en]gen op ... En wij erkennen dat een aantal van de zegeningen en vervloekingen zijn gekomen, (24) degene die zijn beschreven in het Bo[ek] van Mo[zes]; daarom; dit is het Einde der Dagen, wanneer (men) in Isra[ël] terugkeert (25) naar de We[t] van God met heel hun hart,] om nooit (meer) teru[g] te keren. Intussen zullen de goddelozen nog god-
delozer worden en ... (26) Herinner u de koningen van Isra[ël] en begrijp hun wer-
ken. Al wie van hen die (27) [de W]et vreesde werd gered uit de nood; toen zij de Wet zo[cht]en, (28) [toen werden] hun zonden hen [vergeven.] Herinner u David. Hij was een man van Vrome werken en ook hij (29) werd [ge]red uit de nood en er werd hem vergiffenis geschonken. En ten slotte, wij schreven u eerder over (30) een aantal van de werken van de Wet (zie de Eerste Brief hierboven) waarvan wij meen-

den dat zij u en uw volk ten Goede zou komen, want wij zien (31) dat u inzicht bezit en Kennis van de *Tora*. Overdenk al deze dingen en smee hem u (32) goede raad te geven en houd u verre van kwade gedachten en de raad van Belial. (33) Dan zult u zich verheugen in de Eindtijd, wanneer u ontdekt dat een aantal van onze woorden waar waren. (34) Aldus: 'Het zal u als Rechtvaardigheid worden aangerekend' (of in de woorden van Paulus: 'het zal u als Rechtvaardiging worden aangerekend'), dat u ten overstaan van Hem heeft gedaan wat Oprecht en Goed is, in Uw Voordeel en dat van Israël.

37. EEN AANGENAME GEUR (*Halakhah A-4Q251*)
(afb. 17)

Deze tekst is typerend voor het soort kleine wetsbepalingen dat in Qumran is gevonden. Hij geeft tevens voeding aan onze kijk op de grondslag van de wetsbenadering daar. Er staan parallellen in met de Gedragsregels en het Damascusdocument. Zo lopen de opsommingen in Fragment 1 parallel met een aantal enumeraties in de Gedragsregels. Die in Fragment 2 zijn analoog aan soortgelijk materiaal in het Damascusdocument. In beide gevallen zijn de parallellen precies, hoewel de taal verschilt. Zo is de straf voor 'bewust liegen' in Regel 7 van Fragment 1 en in de Gedragsregels precies dezelfde, hoewel het vergrijp iets verschillend wordt omschreven (1QS, vii.3).

Hetzelfde geldt voor het op de sabbat uit een put of waterbak trekken van een dier in het Damascusdocument (xi. 13-14) en het uit het water trekken van een dier in dit document (2.5-6). Het geldt ook voor het dragen van vuile kleren op de sabbat (2.3 en xi.3). Aangezien er overlappingsen zijn in wetsteksten tussen het Damascusdocument in de Cairese versie en de Gedragsregels (bijvoorbeeld de kwestie van hard lachen op bijeenkomsten van de Gemeenschap) is het mogelijk dat de wetshoofdstukken van beide teksten, die in dit document min of meer gerationaliseerd zijn, oorspronkelijk een geheel vormden.

Ook de vermelding van 'tent' in 2.4 is interessant. Dit is een van de eerste vermeldingen van wonen in een 'tent' in Qumran. Het kan inderdaad licht werpen op de leefwijze in het woongebied of in de 'kampen' (de woestijnkampen dus), waaronder misschien Qumran – wat altijd een beetje raadselachtig is geweest. Anderzijds kan de opmerking heel terloops zijn geweest. Nog interessanter aan deze tekst zijn de beschrijvingen van de Raad van de Gemeenschap. Woordgebruik als 'boete doen voor het land' en het gereconstrueerde materiaal over 'gevestigd zijn op Waarheid voor een Eeuwige Planting' in 3.8-9 is precies dat van de Gedragsregels, xiii.5-6. Als de reconstructie 'vijftien mannen' in Regel 3.7 juist is, dan is nog een raadsel van de Qumran-studies opgelost – of de 'twaalf mannen en drie priesters', genoemd in de Gedragsregels, viii.1 als 'een Heilige der Heiligen' en 'een Huis' (i.e. een Tempel) voor Israël' exclusief of inclusief zijn: dus, moeten

het er drie zijn binnen de twaalf, analoog aan de christelijke opvatting van twaalf apostelen en een centrale triade, of drie, opgeteld bij twaalf?

De toespelingen 'boete doen voor het land' en een 'aangename geur' (3.9) zijn ook rechtstreeks analoog aan materiaal in 1QS, viii.5-12, waar we de beeldspraak van de Gemeenschapsraad als een vergeestelijkte Tempel vinden, die de exegese van Jesaja 40:3 erbij haalt, dat dit 'de tijd van bereiding van de Weg in de woestijn' is. De vermelding van getuige zijn bij het Laatste Oordeel (3.8-9) heeft ook een letterlijke parallel in de Gedragsregels. Het versterkt de bovennatuurlijke aspecten van de rol van de 'de zonen van Zadok' in het Damascusdocument en de vergeestelijkte boetebeeldspraak in het algemeen die in de christelijke leer overgaat. Het weer noemen van 'Oordeel' aan het einde van 'de periode van Goddeloosheid' in 3.10 versterkt dit nog.

De tekst eindigt met een complete uitwerking van de verboden verwantschappen bij het huwelijk, waaronder de belangrijke Wet die een oom verbiedt zijn nicht te huwen (7.2-5) die we zojuist analyseerden en die zozeer deel uitmaakt van de wetsbenadering en het ethos in deze teksten. De Wet werd waarschijnlijk ook opgevat als geldend voor neef en nicht, die niet in de bewaard gebleven tekst worden genoemd, en was opgezet op basis van het niet ontbloten van de naaktheid van vader of moeder, broer of zuster. Het fragment put zo'n beetje alle aspecten uit die aan dit probleem vastzitten, en dit gedetailleerder dan bijvoorbeeld de Tempelrol of het Damascusdocument. We zien weer de grote bezorgdheid over deze zaak in Qumran. Voor ons lijkt de toepassing op Herodianen daarenboven duidelijk.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. [ע]שרת י[מ]ים]
2. [] שלושים יום] ונענש
3. את מחצית לחמו חמישה עשר יום]
4. ונענש שלושה חודשים א]ת מחצית לחמו ואיש אשר ידבר לפני תכון]
5. רעתו וכתוב לפניו והבדיל [מן הרבים]
6. בם את מחצית לחמו vacat איש אשר ..]
7. שלושים יום vacat ואיש אשר יכחש כמ[דעו ונענש ששה]
8. חודשים ונענש כמה את מחצית לחמו vacat]
9. כדעתו בכול דבר ונענש שלושים יום [את מחצית לחמו]
10. בדע[תו] יבדילתו ששה חודשים vacat]

Fragment 2

1. הש[בת] . []
2. כ[י]ם השבת אל [יקח איש עליו בנדים] צוא[ים] כיום השבת]
3. אל [] איש בבנדים א]שר יהיה [בהם עפר או]
4. ב[י]ו]ם vacat השבת vacat אל [יוציא א]יש מאהליו כלי ומאכל]

5. ביום *vacat* השבת *vacat* אל יעל איש בהמה אשר תפול
 6. [אל] המים ביום השבת ואם נפש אדם היא אשר תפול אל המים
 7. [ביום] השבת ישלח לו את בנדרו להעלותו בו וכלי לא ישא
 8. [ביום] השבת ואם צבא [] . []

Fragment 3

1. [ביום] השבת
 2. [ביום] השבת ולא
 3. [אל] יז איש מזרע אחרון מי נדה ביום השבת
 4. [הפ]סח [יום] גדול וצום ביום השבת
 5. [את] הבהמה ילך אלפים אמה ביום השבת ואל ילך כי אם רחוק מן
 6. [המ]קדש שלושים רס אל ימ
 7. [ב]היות בעצת היחד חמשה עשר איש תמימים בכול הנגלה מכול התורה
 8. [והנ]ביאים נכונה עצת היחד באמת למטעת עולם ועדי אמת למשפט ובחירי
 9. רצון וריח ניחוח לכפר על ה[א]רץ מכול עון
 10. וספה במשפט קצי עולה והמ
 11. *vacat* בשבוע הראשון
 12. אשר לא הובא אל גן עדן ועצם
 13. יהיה לה עד אשר לא הובאה אצל
 14. [אל] ה[קדוש] גן עדן וכול האב אשר בתוכו קודש [אשה] כי תזריע וילדה זכר
 15. ושמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא ושלשים ימים תשב בדמו
 16. [טו]הרה ואם נקבה תלד ושמאה [שבועים] כנרתה וששים יום וששת ימים
 17. [תש]ב בדם שוהרה בכול קודש [לא] תגע ואל המקדש לא תבוא

Fragment 4

1. [כי יכה איש את רעהו] בעין [ונפל למשכב אם]
 2. [יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקח מכה רק] ינתן ש[בתו ורפ]א ירפא
 3. *vacat* [כי ינה שור את איש או את אשה והומות השור יסקלחו]
 4. [ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי ואם שור נגח הוא מאתמול
 5. [שלשום] והודע בבעליו ולא ישמרנה והמית א[יש] או אשה
 6. [השור יסקל וגם בעליו יומת]

Fragment 5

1. [דגן תירוש ויצהר כי אם [הרים הכוהן]
 2. ראשיתם הבכורים והמלאה אל יאחר איש כי
 3. הוא ראשית המלאה [ה]דגן הוא הדמע .
 4. בכורים הוא חלות החמץ אשר יביאו [ביום] הבכורים
 5. בכורים הם אל יאכל א[יש] חטים חדשים
 6. עד יום כא לחם הבכורים אל

Fragment 6

1. [] ... []
 2. [] [ש] [אל ימ] []
 3. [] מנח[ת] העשרון ל[כוהן]
 4. [] בכור האר[ם] והבהמה השמן[אה] יפרה
 5. [] ב[כור] האדם והבהמה השמאה
 6. [] הצאן והמקדש מן
 7. [] הו[א] הכבור ותבואת עץ
 8. [] בשנה הרישון והזית בשנה הרביעית
 9. [] ות[רומה] כל חרם לכוהן

Fragment 7

1. על עריות
 2. אל יקח איש את א[חותו] בת אביו או בת אמו
 3. את בת אחיו ואת בת א[חותו] לאישתו
 4. איש את ערות אחות א[ביו] ואת ערות אחות אמו ואל תנתן אישה לאחי
 5. אביה ולאחי אמה[] לאישתו
 6. אל יגל איש ערות
 7. אל יקח איש בתי נ[]

VERTALING

Fragment 1 (1) [... t]ien da[g]len ... (2) dertig dagen [... hij zal gestraft worden] met (inhouding van) (3) de helft van zijn voedselrantsoen voor vijf[tien dagen ...] (4) hij zal drie maanden worden gestraft met (inhouding van) [de helft van zijn voedselrantsoen. Een man die voor de beurt] (5) van zijn naaste spreekt, hoewel hij (laatstgenoemde) voor hem staat ingeschreven, moet worden afgezonderd [van de Velen ...] (6) in hen de helft van zijn voedselrantsoen. *vacat* Een man die ... (7) dertig dagen. *vacat* En een man die [bew]ust 'een leugen vertelt' [zal zes] (8) maanden [worden gestraft] en in die tijd wordt als straf de helft van zijn voedselrantsoen ... *vacat* (9) bewust over alles, zijn straf duurt dertig dagen [en de helft van zijn voedselrantsoen ...] (10) bew[ust, zij zullen] hem zes maanden (van de Gemeenschap) afzonderen ...

Fragment 2 (1) de sa[bbat ...] (2) op de dag van de sabbat. Een [man] moet [tijdens de sabbat] geen vui[le kleding dragen.] (3) Een man moet niet ... in kleding [waar] stof [op zit] of ... (4) op *vacat* sabbat *vacat* [Een ma[n] [moet] op sabbat geen enkel vat of voedsel[buiten] zijn tent brengen. (5) Een man moet geen vee optrekken dat op de dag van de sabbat (6) i[n] het water is gevallen. Maar als het een mens is die tijdens de sabbat in het water is gevallen, (7) dan zal hij hem zijn mantel toewerpen om hem daarmee uit (het water) op te trekken. Maar hij zal geen voorwerp optillen ... (8) | ... op] sabbat. En als een leger ...

Fragment 3 (1) ... tijdens de [sabbat ...] (2) [tijdens de] sabbat en niet ... (3) Een man van het zaad van Aäron zal [tijdens de sabbat] het water [van onreinheid] nie[t]

sprenkelen ... (4) [Het Paa]sfeest is een (hoge) feestdag en een vasten op [sabbat ... l'en man] (5) mag zijn vee tweeduizend e[l] meenemen [op sabbat, maar hij mag niet lopen, tenzij hij zich op een afstand van] (6) meer dan dertig *stadia* van [de T]empel bevindt. Een [man] moet niet ... (7) [Wanneer] in de Raad van de Gemeenschap vijf[tien mannen zitten, Volmaakt in alles wat is geopenbaard in heel de Wet] (8) [en de P]rofeten, dan zal de Raad van de Gemeensch[ap] gevestigd zijn [op Waarheid voor een Eeuwige Planting en ware getuige bij het Oordeel en de Uitverkorene] (9) van [Gods] voorkeur en een aangename geur om boete te doen voor het land, van a[l] de Zonde ...] (10) (De periode van Goddeloosheid) zal eindigen in Oordeel en de ... (11) *vacat* In de eers[te] week ... (12) die niet naar de Hof van Eden werden gebracht. En het been van ... (13) zal daar voor altijd zijn, die niet nader[bij] werd gebracht ... (14) [naar de] Heiligheid van de Hof van Eden en al het gebladerte in zijn midden is Heilig. [Wanneer een vrouw zwanger is en een zoon baart] (15) zal zij zeven dagen onrein zijn. Net als in de dagen van haar menstruele onreinheid, zal zij onrein zijn; en de[r]tig dagen zal zij in het bloed van] (16) haar [rei]niging blijven. Als zij een meisje baart, zal zij [twee weken] onrein zijn, net als in haar menstruele periode; en zesenzestig dagen (17) [zal zij] in het bloed van haar reiniging [blij]ven. [Zij moet geen] enkel Heilig voorwerp [aanraken] en [zij moet niet de Tempel binnengaan.]

Fragment 4 (1) [... Als een man een andere man] in zijn oog slaat, [en hij is bedlegerig, maar staat weer op en wandelt (2) buiten rond (leunend) op zijn staf, dan zal degene die hem sloeg hem alleen zijn] her[stel en de] kosten van zijn [gene]zing vergoeden. (3) *vacat* [Als een stier een man of een v]rouw stoot, dan zal de stier worden gedood. Hij zal hem stenigen (4) [en zijn vlees niet eten en de eigenaar van de stier zal onschuldig zijn. Maar als de stier] al eerder [had ge]stoten (5) [en de eigenaar was daarvan op de hoogte maar hij had hem niet (opgesloten); en hij doodt een ma]n of een vrouw (6) [dan zal de stier worden gestenigd, en ook zijn eigenaar zal worden gedood ...]

Fragment 5 (1) [... graan, nieuwe w]ijn of verse olie, tenzij [de priester er een deel van heeft genomen ...] (2) hun vroege opbrengst, de eerstelingen. En een man moet het [geven] van de volle maat niet uitstellen, want ... (3) is de eersteling van de volle maat. [En het] graan is het offer ... [En het brood van] (4) de eerstelingen is het gezuurde brood dat men brengt [op] de [d]ag van de [eerstelingen ...] (5) zijn de eerstelingen. Een m[a]n moet de nieuwe tarwe niet eten ... (6) tot de dag dat hij het brood van de eerstelingen brengt. Hij moet niet ...

Fragment 6 (2) ... hij moet niet ... (3) [... het graanoffe]r van de tiende is voor [de priester ...] (4) [... de eerstgeborene van een ma]n of van onre[in] vee moet hij loskopen] (5) [... de eer]stgeborene van een man of van onrein vee (6) ... de kudde en het heilgdom, van (7) [... he]t is als de eerstgeborene en de opbrengst van een boom. (8) [... in het eer]ste [jaar] en de olijfboom in het vierde jaar (9) [... en het he]l[offer]; alles dat apart is gezet voor (het levensonderhoud) van de priesterstand.

Fragment 7 (1) Wat betreft immorele verbindingen ... (2) Een man moet niet met zijn zu[ster], de dochter van zijn vader of de dochter van zijn moeder] trouwen ... [l'en man moet niet] (3) met de dochter van zijn broer of de dochter van zijn zu[ster]

trouwen ... Hij moet] (4) de naaktheid van de zuster van [zijn va]der [of van de zuster van zijn moeder niet ontbloten. Ook moet een vrouw niet aan de broer van] (5) haar vader of aan de broer van haar moeder [worden gegeven om hem tot vrouw te zijn ...] (6) Een man moet de naaktheid van ... niet ontbloten. (7) Een man moet de dochter van ... niet nemen

38. ROUW, ZAADLOZINGEN ET CETERA (REINHEIDSWETTEN TYPE A-4Q274) (afb. 18)

De inhoud van dit manuscript is opmerkelijk omdat er kwesties worden besproken die in nog geen Qumran-tekst zijn aangetroffen. Ze hebben allemaal te maken met zaken van ceremoniële reinheid en onreinheid, in overeenstemming met bepalingen, uiteengezet in wetsgedeelten van de bijbel. Een aantal van de hier beschouwde zaken gaat over onreinheden die een zevendaagse reinigingsperiode nodig maken. Er worden voorzieningen getroffen ten bate van rouwenden om de dagen van hun onreinheid op een aparte plaats door te brengen. Blijkbaar zijn ze onrein door contact met het lijk van een beminde. De tekst stelt dat dergelijke mensen, en anderen die lijden aan een levitische vorm van onreinheid, ten noordwesten moeten verblijven van de dichtstbijzijnde bewoning – een wet die doet denken aan de plaatsing van de latrine in de Tempelrol (11QT, xlv.13-16). De gedachte achter de situering van onreine plaatsen is nog onduidelijk, hoewel het feit dat de Tempel ten noordwesten stond van een 'kamp' zoals er een bij Qumran kan zijn geweest er iets mee te maken kan hebben. Zulke mensen moesten dan in de richting van de Tempel lopen.

Verscheidene regels gaan over menstruerende vrouwen. Deze vrouwen mochten geen gemeenschap hebben, maar er blijkt niet uit dat ze tijdens die periode hun huis moesten verlaten om buiten de stad te verblijven. Met verbazing lezen we in 1.7 dat een 'schrijver' of 'teller' het aantal dagen bijhield van de menstruatiecyclus van een vrouw, en dat deze figuur een vrouw kon zijn. Aangezien in de oudheid vrouwen veel minder kans hadden om te leren schrijven is het betrekken van hen bij schrijftactiviteiten opmerkelijk. Veel van de tekst gaat over de vraag of zij die behept zijn met een van deze onreinheden mogen eten van de 'reinheid' ofwel: priesterlijke etenswaren. Het antwoord is dat hun dit is toegestaan op de zevende dag, na een bad en het wassen van hun kleren. De meer fragmentarische delen van de tekst gaan vermoedelijk over onreinheden die worden overgebracht door vloeistoffen.

De vermelding in Regel 1.6 van 'het kamp van de Heiligen van Israël' (*Kedoshim*) is ook interessant. Deze toespeling roept materiaal in herinnering van de Oorlogsrol, vii.3-6 over de extreme reinheidsverordeningen in verband met 'de Heiligen' die naar de kampen van de Gemeenschap komen,

dat wil zeggen 'in de woestijn'. Dezelfde toespeling wordt weergegeven in CD, xv, waar de blinden, doven, onnozelen, kinderen et cetera worden geweerd uit 'de Gemeenschap' of deze kampen, wegens de aanwezigheid van 'de Heilige Engelen onder hen'.

De term, opgevat als een andere naam voor de gewone mensen van de Gemeenschap en voor hen die deze leefregels aanhangen, vergelijkbaar met 'de Velen', doet ook denken aan Daniël 7:21-22 waar 'Heiligen' (*Kedoshim*) staat en 'Heiligen des Allerhoogsten'. Hoe ook de conclusie zij, de toespeling hierop in deze 'halachische' tekst brengt deze beweging nog dicht bij die welke door Judas Makkabeus werd gesticht en geleid – van wie velen menen dat hij wordt bedoeld in deze toespelingen bij Daniël. Hoe het ook zij, het lijkt geen twijfel dat de intentie en het doel hetzelfde zijn, namelijk de Heilige Oorlog, die natuurlijk de kern vormt van de verklaring in de Oorlogsrol dat 'geen van dezen met hen ten strijde zal trekken. Ze zullen... Volmaakt naar Geest en lichaam gereed zijn voor de Dag van Vergelding' (viii.5). Het noemen van 'kampen' maakt niet alleen duidelijk dat deze 'kampen' *echt bestonden*, maar het suggereert ook dat er veel vestigingen van deze soort bestonden en hangt sterk samen met dergelijk woordgebruik in de apocalyptische en Messiaanse Oorlogsrol en het Damascusdocument.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

1. יחל להפיל את תיכונו משכב יגון ישכב ומושב אנחה ישב בדד לכול חסמאים ישב ורחוק מן
2. השחרה שחם עשרה באמה באברו אליו ומערב צפון לכול בית מושב ישב רחוק כמדה חוות
3. איש מכול חסמאים [ביו]ם [השבי]עי ירחץ במים ויכבס בגדיו ואחר יואכל כי הוא אשר אמר טמא טמא
4. יקרא כול ימי חייתו בו הנגע הובח דם לשבעת הימים אל תגע בזכ ובכול כלי [א]שר יגע בו הזכ [יש]ב
5. עליו <או> אשר ישב עליו ואם נגע חכס בגדיה ורחצה ואחר תוכל ובכול מודה [א]ל תתערב בשבעת
6. ימיה בעבור אשר לו[א] תנאל את מחני קד[ושי] ישראל וגם אל תגע בכול אשה [זכ]ה דם לימים רב[ים]
7. והסופר אם זכר ואם נקבה אל יגע בזכ[ה] או בדוה בנדתה כי אם שחרה [מנד]תה כי הגה דם
8. הנדה כוזב יחשב [ל]נגע בו ואם זכ [מבשרו] או ש[כבת] הזרע מגעו וטמא ה[וא] והנ[גע]ובע באדם מכול[ל]
9. חסמאים האלה בשבעת ימי טה[רתו] אל יוכל כאשר יטמא לנפש ירחץ במים ויכבס ואח[ר]

Fragment 1 Kolom 2

1. יא[וכל]
2. ושכ[בת]

Fragment 2 Kolom 1

1. [א]שר יזו עליו את [ה]רישונה ורחץ ויכבס טרם
2. [ול עליו השביעי ביום השביעי אל יז בשבת בו
3. [בשבת רק אל יגע בטהרה עד אשר ישנה
4. [הנוגע בשכבת זרע מאדם עד כול כלי יטבול
5. [יטבול] והבגד אשר תהיה עליו והכלי והנושא אותו אשר ישאנה יטבול
6. [ואם במחנה יהיה איש אשר לוא השיגה ידו ורג[לו]
7. [ל] הבגד אשר לוא נגע בו רק אל יגע בו
8. [אח לחמו והנוגע
9. [נגע בו

Fragment 2 Kolom 2

1. את בשרו וכן]
2. ואם]
3. אמו]
4. לח.]
5. שרץ טמא]
6. והנוגע בו]
7. וכול]
8. ואם א.]
9. אשר .]

Fragment 3 Kolom 1

1. [גולה אל את אישון עינו וקר]
2. [יהם וכול חוק צ]
3. [ול או כול]
4. []
5. [ביו.]
6. [מקשו [ואל] יוכלו בטהרה וכול]
7. [אשר ימעכו ויצא משקיהם אל יוכלם איש
8. [גע חסמא בהם וגם מן הירק.]
9. [או קשות בשלה איש אשר ישק[ה]

Fragment 3 Kolom 2

- [] 1. שמא...
 [] 2. vacat
 [] 3. וכול אשר יש לו
 [] 4. לשחור ויתר כול הדרך
 [] 5. מלחם של יאכל ואם לוא
 [] 6. בתוך המים כי אם איש
 [] 7. הארץ אם יבואו עליה.
 [] 8. הנשם עליה אם יגע ביה איש
 [] 9. בשדה בכול מודו לחקופת
 [] 10. כול כלי חרש אשר לו.
 [] 11. אשר בתוכו
 [] 12. המשקה.

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (1) hij moet de verdeling van de delen (die hij voor de priesters heeft bereid) uitstellen. Hij moet in een rouwbed slapen en in het huis van verlies verblijven, afgezonderd met al de andere onreine personen, (op) twaalf el afstand van (2) het reine voedsel, in het aangewezen deel van de stad en op dezelfde afstand ten noordwesten van elk bewoond huis. (3) Een man die lijdt aan de verschillende vormen van onreinheid moet zich baden en zijn kleding wassen [op de zeven]de [da]g en daarna mag hij (het reine voedsel) eten. Want dit is wat het betekent: 'Onrein, onrein! (4) moet hij al de dagen van zijn lijden roepen.' Wat betreft de vrouw die lijdt aan een zevendaagse vloed van bloed, zij moet geen man aanraken die een druiper heeft, noch enig voorwerp d[at] hij aanraakt, (5) noch iets waarop hij rust. Maar als zij (deze dingen) wel aanraakt, moet zij haar kleding wassen en zich baden en daarna mag zij (het reine voedsel) eten. Tot elke prijs mag zij geen gemeenschap hebben tijdens haar zeven (6) dagen, opdat zij het kamp van de Heili[gen] van Israël niet verontreinigt. Ook mag zij geen vrouw aanraken die [lij]dt aan een langd[urige] vloed. (7) En de persoon die de periode van onreinheid optekent, hetzij een man, hetzij een vrouw, mag [de menstruerende] of de rouwende gedurende de periode van onreinheid niet aan[raken,] dat mag pas wanneer zij is gereinigd [van] haar [onrein]heid, want (8) die onreinheid moet op dezelfde manier worden beschouwd als een vloed [voor] een ieder die het aanraakt. En als iemand een [lichamelijke] vloed [of een zaad]lozing aanraakt, dan is [hij] onrein. Een ieder die een van deze typen van (9) onreine mensen aanraakt moet gedurende de zeven dagen van zijn reini[ging] het reine voedsel [niet] eten. Wanneer iemand onrein is als gevolg van het aanraken van een lijk, [dan moet hij zichzelf in wate]r [baden] en (zijn kleding) wassen en [daar]na

Fragment 1 Kolom 2 (1) [mag] hij e[ten ...] (2) en zaad[lozing ...]

Fragment 2 Kolom 1 (1) ...d[ie] voor [de] eerste keer op hem sprenkelen en hij moet baden en zijn kleding wassen voordat (2) ... op de zevende dag. Men moet op sabbat niet sprenkelen (3) ... op sabbat, alleen moet hij het reine voedsel niet aanraken tot

hij (4) [zich heeft verkleed ...] Een ieder die een menselijke zaadlozing aanraakt moet alles, tot het laatste kledingstuk, onderdompelen en de persoon die het voorwerp draagt (5) [... moet (zich) onderdompe]n en het kledingstuk waarop de lozing is gevonden of enig voorwerp waar het (de lozing) op zit (6) ... En als er in het kamp een man wordt gevonden die niet in staa[t] is (of, die niet genoeg ... heeft) (7) ... het kledingstuk dat het/ zij niet heeft aangeraakt, hij moet het alleen niet aanraken – zijn vlees – en hij die het aanraakt (8) ... zij moeten wonen. Als hij het niet heeft aangeraakt, moet hij het in water wassen, maar als (9) [hij het wel heeft aangeraakt] ... en hij moet (het) wassen. Wat betreft alle offers, een man moet wassen **Fragment 2 Kolom 2** (1) zijn vlees, en zo ... (2) maar als ... (3) met hem ... (4) naar ... (5) reptiel. Onreine [mensen ...] (6) en hij die het aanraakt ... (7) en el[ke ...] (8) Maar als ... (9) die ...

Fragment 3 Kolom 1 (1) ... Gods bekendmaken van Zijn oogappel en (2) ... elke wet ... (3) of elke ... (5) en zij is onrein ... (6) zij gooien (er) vloeistof op en hij eet niet in reinheid en elke ... (7) [(alles) valt zij door wrijven zullen oplossen en waarvan de oplossende vloeistof is verdampt moet een man niet eten. (8) ... de onreine onder hen en ook onder groenten (uit de moestuin) ... (9) of een gekookte komkommer. Een man die vloeistof op etenswaar uitgiet

Fragment 3 Kolom 2 (1) ... zij zijn onrein ... (2) vacat (3) en alles wat hij bezit ... (4) om te reinigen en de resten van al de groenten (uit de moestuin) (5) van het vocht van dauw mag hij eten, maar als ... [niet] ... (6) in het water, behalve een man ... (7) het land als er ... op komt ... (8) de regen erop, als een man het aanraakt ... (9) in een veld tegen elke prijs bij de verandering van het seizoen van ... (10) elk breekbaar vat dat ... (11) wat in zijn midden is ... (12) etenswaar waarop water is gegoten ...

39. WETTEN VAN DE RODE KOE (REINHEIDSWETTEN TYPE B-4Q276-277)

De twee hier gepresenteerde handschriften zijn qua onderwerp buitengewoon interessant: de Wet van de Rode Koe, reeds genoemd in de Eerste Brief over Werken van Rechtvaardigheid. De reinigingsceremonie van de Rode Koe was een van de heiligste in de joodse traditie. Interessant is ook dat ze doorklinkt in de naam die de koran geeft aan zijn voornaamste Soera, 'de Koe' (2). De meeste wetten die deze reinigingsprocedure regelen vinden we in Numeri 19, en daar zijn dan ook de meeste van de in deze tekst genoemde zaken te vinden, al staan er enkele interessante aanvullingen in deze twee Qumran-teksten.

Volgens Numeri moesten de mensen deze koe verbranden met cederhout, hysop en scharlaken. De as werd verzameld en vermengd met water. Dit water, bekend als 'het water dat onreinheid wegneemt' werd gesprenkeld over degenen die een of andere rituele onreinheid hadden opgelopen – met inbegrip van enkele van de in de vorige tekst genoemde lichamelijke en seksuele onreinheden. Anders dan Numeri blijken deze twee teksten een bij-

zonder belang te hechten aan de kleren die door degenen die de koe verbranden werden gedragen. Blijkbaar dienden deze kleren alleen voor de ceremonie en werden ze niet bij profane taken gedragen. Het vat waarin de leidinggevende priester (gewoonlijk, zo niet altijd in de periode van de Tweede Tempel, de hogepriester) het bloed van de koe opving tijdens de ceremonie was een bijzonder exemplaar. De bijbel laat deze bepaling na. Mogelijk poogt Manuscript B Regel 2 de betekenis te verhelderen van een onduidelijke zegswijze in Numeri 19:9. De bijbeltekst zegt dat de as van de koe moet worden verzameld door 'een rein man'. Wat wordt in deze frase precies gevraagd? Volgens Josefus begreep men het in de eerste eeuw zo dat de uitdrukking was bedoeld om een priester deze taak te laten verrichten, en geen leek. De Qumran-tekst bedoelt misschien iets anders, door aan te geven dat de man vrij moet zijn van alle onrein makende zonden. Dat wil zeggen dat bepaalde zonden werden opgevat als onrein makend.

TRANSCRIPTIE

Manuscript A Fragment 1

1. [בגדים] אשר לוא שרת כם בקוד[ש]
2. [והיב את הבגדים ושה[ט]
3. [את ה]פרה לפניו ו>נ<שא את דמה בכלי חרש אשר
4. [לוא נג]ש במזבח והזה מדמה באצבע[ו] שבע
5. [פעמים א]ל נוכח א[ו]הל מועד והשליך את הארו
6. [ואת האזוב ואת שני] תולע אל תוך[ך] שרפתה
7. [ורחצו הכהן והשורף והאוסף את אפר הפרה
8. [וכבסו בגדיהם ושמו] עד הערב והניחו למשמרת
9. [למי נדה החטאת ולחוקת עולם ולבש הכהן

Manuscript B Fragment 1

1. [ואת האזוב ואת]
2. [איש] שהור מכול שמאת עונות]
3. [ול[בש] הכהן הכופר כרם הפרה וכול [האנשים בגדים]
4. [אחרים ויכבסו את הכ[תנת ואת] החלמה [אשר] כפרו כם את משפט [החטאת]
5. [ורחץ כל איש] במים [ושמה עד הערב] והנושא [ק]לחת מי הנדה יטמא
6. [והזה] איש א[ת] מי הנדה על שמאי נדה כ[א] איש כהן שהור יזה
7. [את מי הנדה עליהן] כ[א] יכפר הוא על השמא [א] ועלול אל יז על השמא ואיש
8. [א]ת מי [הנדה] יאביאו במים [ויטה]רו משמאת הנפש .]
9. [א]חרת [יז]רוק עליהם [הכהן] את מי הנדה לשהר
10. [כ]א אם יטהרו וטהור [ב]שרם וכול אשר יגע [כו]
11. [את] זוכו] ואין שטופות במים [ידים]
12. [ושמו] [מש]כבו ומוש[כו] נגעו] כזוכו כנגע שמאת [נש]
13. [ח]ונגע [ירחץ] וטהור [ח]ערב והנושא יכבס את ב[גדיו] ושמו עד הערב

VERTALING

Manuscript A Fragment 1 (1) [... kleding] waarin hij geen heili[g] ritueel heeft verricht. (2) ... en hij moet de kleding als onrein(?) beschouwen. Dan zal hij (een aangevozen man, niet de priester die de leiding heeft) (3) [de] koe die voor hem staat slachte[n] en hij (de priester) zal zijn bloed opvangen in een nieuw aardn vat dat (4) [nooit] in de buurt van het altaar is geweest en met [zijn] vinger wat van haar bloed sprenkelen, zeven (5) [maal in de rich]ting van de voorzijde van de T[ie]nt van de Samenkomst. Dan moet hij het cederhout (6) [en de hysop en het scharlaken] materiaal in het midde[n] van haar vuur (van de koe) werpen. (7) [Dan moeten de priester en de man die (de koe) verbrandt en de man die] de as van de koe [verzamel]t [zich baden] (8) [en hun kleding wassen en zij zullen tot de avond onrein zijn. En dit moeten zij] als een ceremonie instellen (9) [voor dat water dat de onreinheid van zonde wegneemt, en als een Eeuwige Wet. En] de priester moet een ... aantrekken.

Manuscript B Fragment 1 (1) [... en] de hysop en de ... (2) [een man] rein van alle zon[dige] onreinheid ... (3) [En] de priester die de verzoening voltrekt met het bloed van de koe en al [de mannen moeten andere kleren] aan[trekken] (4) [en hun tu]nien en hun genaaiide mantels waarin zij de verzoening hebben voltrokken door de wet uit te voeren [die de verwijdering van zonde regelt, wassen. (5) Elke man moet zich] in wate[r] baden en zal] tot de avo[n]d [on]rein zijn. De man die [de p]lot draagt die het water bevat dat onreinheid verwijdert, zal on[rein] zijn ... (6) Een man [moet] het water dat onreinheid wegneemt [sprenkelen] op hen die onr[ein] zijn, werkelij[k], een rei[ne] priester [moet] (7) het water dat onreinheid wegneemt op he[n] [sprenkelen.] Z[o zal hij] de verzoening voltrekken voor de onrei[ne.] Een goddeloze man mag niet op de onreine sprenkelen. Een m[an] (8) [... het] water [dat on]reinheid [wegneemt]. Zij moeten het water ingaan en zich rei[ni]gen van de onreinheid die het gevolg is van het contact met dode mensen ... (9) [een an]der. [De prie]ster [moet] hen besprenkelen met het water dat onreinheid wegneemt, om ... te reinigen (10) [... M]aar zij zullen rein worden en hun [v]lees r[ein.] Een ieder die [hem] aanraakt ... (11) zijn lozing ... en hun [handen] niet met water gewassen, (12) [dan] zullen zij onrein zijn ... zijn [be]d en [zijn] zete[l ...] zij raakten zijn [lo]zing aan, (het) is als de onreinheid [die het gevolg is van contact met dode mensen.] (13) [De] man die (deze dingen) aanraakt [moet baden en is] tot [de] avond onrein en de man die (deze dingen) draagt, [moet] zijn [kl]eding [wassen] en is tot de avond onrein.

40. DE GRONDSLAGEN VAN RECHTVAARDIGHEID
(HET SLOT VAN HET DAMASCUSDOCUMENT:
EEN EXCOMMUNICATIETEKST – 4Q266)
(afb. 19 en 20)

Het lijkt geen twijfel dat wat we hier hebben de laatste kolom is van het Damascusdocument. Hoewel deze tekst niet precies enig materiaal volgt van de twee overlappende bekende manuscripten die door Solomon Schechter

in 1897 zijn gevonden in de *Genizah* van Cairo, doen veel van zijn toespeelingen dat wel. Dat doet ook de geest ervan.

Het stuk is bewaard in twee afschriften: het ene is netjes uitgevoerd; het andere is in een zogenaamd 'semi-cursief' en lijkt meer een afschrift voor eigen gebruik. We presenteren het tweede, dat completer bewaard is gebleven, met hier en daar hulp van het eerste om open plekken in te vullen. Dat het werkelijk de laatste kolom is van het document kunnen we opmaken uit de blanco ruimte links op het perkament. De rand van de voorafgaande kolom met wat naaisteken is rechts ook zichtbaar (zie afb. 19-20). Het Hebreeuws komt vaak dichtbij het Misjnaïsch, en is duidelijk superieur aan middeleeuwse herzieningen. Deze tekst heeft een interlineaire toevoeging tussen Regel 4 en 5, en een of twee correcties.

De overeenkomsten betreffen voornamelijk Kolom i, viii en xv van de Cairo-versie van het Damascusdocument. In deze tekst staat ook interessant nieuw materiaal, bijvoorbeeld over het bijeenroepen van de inwoners van de kampen in 'de derde maand' – bij het jodendom *Shavu'ot*/'het Wekenfeest'; of bij het christendom Pinksteren. Het doel van de bijeenkomst lijkt niet de viering van de openbaring en neerdaling van de Heilige Geest en bijgevolg de afschaffing van de Wet ten gunste van meer Paulinisch, heidens georiënteerde leerstellingen en oogmerken zoals in Handelingen 2:1 en verder (zie ook zo dadelijk het beeld van Paulus die zich naar Jeruzalem spoedt om op tijd te zijn voor Pinksteren). Het is veeleer om al diegenen te vervloeken die hoe dan ook de Wet of 'de *Tora* van Mozes' laten vallen (17-19).

Eigenlijk is dit een excommunicatietekst, net als die welke is ingebed in de Wagens van Eer in hoofdstuk 7. De woorden daarvan moeten worden uitgesproken door de Gemeenschapsraad. De woorden van deze tekst moeten worden uitgesproken 'door de Priester die leiding geeft aan de Velen' (zie de nog volgende bespreking van de *Mebakker*) tegenover 'ieder die deze Oordelen die in overeenstemming zijn met al de wetten die zich in de *Tora* van Mozes bevinden, verwerpt' (5-6). 'Opstandigheid' komt ter sprake in Regel 7, en in Regel 9-10 staat de eigenlijke 'vervloeking', uit te spreken door deze priester (hogepriester?) tegenover de opstandige persoon die wordt 'uitgestoten uit de aanwezigheid van de Velen'.

Hieraan vooraf gaan Regel 2-4 over onopzettelijk zondigen – reeds behandeld in de *halachischeteksten* – en beginnen met te eisen dat de boetelingen een zonde- of schuldoffer (vermoedelijk in de Tempel) brengen om te worden gereinigd (verg. Leviticus 4). Op te merken valt dat Jakobus ten tijde van zijn laatste Pinksterbezoek aan Jeruzalem net zo'n reinigingsprocedure in de Tempel aan Paulus oplegde. Volgens Handelingen 21:21-24 moest Paulus publiekelijk tonen dat hij 'nog steeds de *Weg* bewandelt en de *Wet onderhoudt* (cursivering van ons).

In Regel 3-5 zijn de passages die zijn aangehaald om deze boetedoening voor 'vergeving van zonde' te ondersteunen, met inbegrip van voornoemde

interlineaire toevoeging (5a), enigszins esoterisch, zelfs dubbelzinnig. Een ervan maakt zelfs een toespeling op de aangename 'geur van hun offers' die we zagen in de Aangename-geurtekst, en tegelijk mogelijk op de Hemelse Opstijgingen van *Hechalot*mystiek (zie de vermelding van 'opstijgen naar de Hoogste in de Hemel' in Regel 4).

Te midden van veel andere sleutel passages dient men de vermelding op te merken van 'de Volken' om hén te omschrijven die de Wet niet volgden in Regel 10. We zagen al hoe Paulus in Romeinen 11:1-3 dit sleutelwoord 'volken' gebruikt om zichzelf te beschrijven, en de mensen tot wie zijn missie is gericht. Men lette ook op het gebruik van het sleutelwoord *ma'as* ('verwerpen') in Regel 5-6 met betrekking tot het 'verwerpen van... de *Tora* van Mozes' en een analoog woord *ga'lah* in Regel 7, waar het gaat over de man 'wiens geest de Grondslagen van Rechtvaardigheid heeft verworpen'. We zijn herhaaldelijk op dit woord *Ma'as* gestuit in sleutel passages van de hele Qumran-verzameling.

In de *Pesher* van Habakuk wordt het gebruikt om de 'Liegende Oreerder' te beschrijven die 'de Wet te midden van de hele gemeente afwijst'. Dit taalgebruik vinden we ook in de Gedragsregels, iii-iv, welke tevens het gedrag beschrijft van een archetypische 'zoon van de Duisternis' met 'een godslasterlijke Tong', wiens ziel de 'Grondslagen afwijst van de Kennis van de Oordelen van Rechtvaardigheid', wiens werken een gruwel zijn, wiens Geest overspel, wiens Wegen onreinheid, wiens dienst (missie) ontwijding... die loopt in alle Wegen van Duisternis'.

Er staat ook een parallel in i.15-16 van het Cairese Damascusdocument. Hier worden de Grondslagen van Rechtvaardigheid 'de Paden van Rechtvaardigheid' genoemd. Deze toespeling staat midden in een lange beschrijving hoe de Spotter 'de wateren van liegen over Israël uitgoot'. Hierin wordt de toespeling op 'dolen in een onbetreden woestijn zonder een Weg' die de onderhavige tekst gebruikt om 'de volken' te omschrijven, i.e. 'de families (van de mens) en hun nationale talen' in 10 bovenstaand, in i.15 gebruikt om de uitwerking te beschrijven van de 'wateren van Liegen' van de Oreerder/Spotter.

Hetzelfde geldt voor de verbanden tussen Regel 12-13 in de Grondslagen van Rechtvaardigheid over 'de grensmarkeringen die werden neergelegd' en CD, i.18: 'de grenspalen weghalen die de Eersten (de voorvaderen) neerhaalden als hun erfenis dat Hij de vervloeking van het Verbond over ons kon afroepen'. Regels 13-14 van deze tekst eindigen ook weer met het 'vervloeken' van hen die deze 'grensmarkeringen' 'overschrijden'. We zullen nog meer zien van het belang van het woordgebruik 'vervloeken'. De taalparallel in deze teksten zijn *exact*. Ze versterken de verbanden tussen het proces van excommunicatie dat in deze tekst wordt genoemd en het onderwerp 'Liegende Oreerder'/'Spotter' in andere teksten.

In elke regel van de tekst staan pregnante parallellen van deze aard. Een interessante parallel in de vroeg-christelijke geschiedenis is de stelling van Ja-

kobus 2:10: 'Wie een enkel punt van de Wet breekt, is schuldig aan het breken van de hele Wet.' Ook deze passage wordt gepresenteerd tegen een achtergrond van Qumranismen als 'hooghouden' (zich aan de Wet houden), 'breken'/'Brekers' (de Wet breken), 'Doener'/'doen', 'Licht', 'Oordeel' et cetera.

Ook in de context, van het 'verwerpen van de Oordelen die in overeenstemming zijn met al de Wetten in de *Tora* van Mozes' in Regel 6, gebruikt de tekst het sleutelwoord 'gerekend', dat we al tegenkwamen in de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid: 'Hij zal niet worden gerekend tot al de zonen van Zijn Waarheid, omdat zijn ziel de Grondslagen van Rechtvaardigheid heeft verworpen.' Het is niet moeilijk te begrijpen dat dergelijke woorden van een mentaliteit als in deze tekst konden worden toegepast op een persoon die 'de Velen' leert dat 'de werken van de Wet' 'een vloek' waren als in Galaten 3:6-10 (in het gedeelte over het geloof van Abraham), of op iemand die door 'een vriend van de mens' te worden 'een Vijand van God' werd.

Op dit punt van de tekst is de taal die van het 'zegenen en vervloeken' in Deuteronomium. Zie de parallel in Kolom ii van de Gedragsregels. Net als in de Gedragsregels, v-vii mag de uitgestotene niet meer meeëten van het reine voedsel van de Gemeenschap (of, volgens een ander idioom, hij mag geen 'tafelgenootschap' meer onderhouden). Hier mag hij niet 'eten met hem' (15). In de Gedragsregels mag ook niemand meer met hem samenwerken ten aanzien van de 'Gemeenschappelijke beurs' of 'dienst'/'bezigheid'/'geestelijkheid'; hier mag niemand hem op enige manier 'gezelschap houden' of 'naar zijn welzijn vragen'. Zij die dat toch doen, moeten worden 'opgeschreven door de *Mebakker*', die moet zorgen dat ieder bijkomend 'Oordeel' over hen wordt uitgevoerd (16).

Deze *Mebakker* of 'Opzichter' is al uitvoerig genoemd in Kolom xiii-xv van het Cairese Damascusdocument en Kolom 6 van de Gedragsregels. In het laatste staat hij boven de Gemeenschapsraad en fungeert hij als schatbewaarder. In het Damascusdocument is hij een soort 'Bisschop' en heeft hij kennelijk absoluut gezag over de Gemeenschap en haar kampen. Hij wordt beschreven als iemand van tussen de dertig en vijftig jaar oud, die 'de meester is van alle geheimen van mannen en elke tong (alle tongen), overeenkomstig haar (hun) opsommingen' (let hier goed op de aanduidingen van 'Tong' en 'taal'; CD, xiii.13-14). Zijn woord is in alles wet. Hij moet eventuele nieuwelingen zorgvuldig aan de tand voelen, 'de exacte betekenis van de Wet' onderwijzen, 'Oordelen' vellen en met zorg alle zaken bijhouden die in dit document en elders worden genoemd, met name deze 'Oordelen'.

Het noemen van 'de Priester die leiding geeft aan de Velen' in Regel 8 (en waarschijnlijk Regel 1) heeft ook uitleg. Aangezien hij 'Oordelen' velt (zie Regel 1 en 16) is hij hoogstwaarschijnlijk te vereenzelvigen met de zo even beschreven Bisschop. Zijn ze identiek - en we hebben alle reden dat te

denken - dan is deze dubbelrol bijna niet te onderscheiden van de dubbelrol die in de vroege kerktraditie aan Jakobus de Rechtvaardige wordt verleend. Zelfs de titel van Jakobus, 'Bisschop van Jeruzalem' en de beschrijving van hem in bijna alle vroege bronnen van de kerk als 'hogepriester' vindt weerklank in het materiaal dat we hier hebben, vooral als deze 'priester die leiding geeft aan de Velen' tevens moet worden beschouwd als een soort 'oppositionele hogepriester'.

De kwestie in Regel 17-18 van 'diegenen te vervloeken die naar de rechterkant of naar de linkerkant van de *Tora* afwijken' met Pinksteren is bijzonder interessant. Voor Paulus in voornoemde Galaten 3:11-13 'verloste Christus ons van de vloek van de Wet' door zelf een 'vloek' of 'vervloekte' (door de Wet) te worden. Om te verklaren of te tonen hoe dit zit citeert hij Deuteronomium 21:23 (in een bespreking die voorzien wordt van citaten van de twee sleutelpassages in de schrift: Genesis 15:6 over het 'geloof' van Abraham in Habakuk 2:4 'de Rechtvaardige zal leven door zijn geloof'), omdat ieder die aan een boom hangt 'vervloekt' is. De taal van de ene benadering weerspiegelt die van de andere. Beiden handelen binnen het kader van het 'zegenen en vervloeken' van Deuteronomium.

Paulus is zo stoutmoedig om de vervloekingstaal van zijn tegenstander *om te draaien*, die, naar we mogen aannemen hem ook 'vervloekte' en hem de ergst denkbare belediging toewierp; dat hun Messias die, laten we zeggen, omwille van de argumentatie 'aan een boom was gehangen', bij wijze van spreken 'vervloekt' was door diezelfde Wet waarmee ze hem vervloekten. Daarom heeft deze Messias, door deze 'vloek' op zich te nemen, Paulus verlost en de hele mensheid voor hem en het christendom dat op hem volgde.

Zo gewichtig zijn de kwesties die we hier voor ons hebben, en men ziet hoe belangrijk de samenhang die we hier bespreken werkelijk is. Als er enige waarheid in deze suggestie schuilt, kan men zich voorstellen hoe woedend dit de gesprekspartners van het hier weergegeven type zal hebben gemaakt. Jakobus 3:10, die als in 1QS, ii, Paulus en genoemde Regel 8-14 de Deuteronomische 'zegening en vervloekings'achtergrond van de hele kwestie oproept, verbindt uiteraard dit 'vervloeken' aan zijn nemeses, 'de Tong'.

De tekst eindigt met de evocatie van een jaarlijkse samenkomst op *Shav-not* - in de joodse overlevering vanouds de herdenking van het feit dat Mozes vijftig dagen na de uittocht uit Egypte de *Tora* ontving. Hier moeten 'de Levieten' en de bewoners van alle 'kampen' ieder jaar bijeen komen met de bedoeling hen te vervloeken 'die naar de rechterkant of de linkerkant afwijken van de *Tora*' (17). Hiermee analoog moeten ze in 1QS, ii.19 en verder vervloeken: 'alle mannen van het stel van Belial... zolang de Heerschappij van Belial (Herodes?) voortduurt, jaar na jaar in volmaakte orde gerangschikt naar hun Geest'.

In Handelingen 2:1 en volgende wordt op Pinksteren de neerdaling van de

Paulinische 'Heilige Geest' herdacht met zijn 'heidense Missie' van het 'spreken in tongen', et cetera. Deze toespeling moeten we eens vergelijken met de vermogens van de *Mebakker* in CD, xiv.9, die 'meester moet zijn van elke tong (alle tongen) en haar opsommingen'. We noemden al het ont-hullende beeld in Handelingen 20:16 en volgende van Paulus die zich naar Jeruzalem spoedt met zijn *bijdragen* om op tijd te zijn voor zo'n jaarlijkse bijeenkomst van de vroege Kerk (i.e. de Gemeenschap) op Pinksteren. In deze context loopt hij op tegen zijn laatste confrontatie in Jeruzalem met diegenen binnen de Gemeenschap die meer Jakobiaanse denkbeelden huldigen. Zij uiten klachten over zijn activiteiten in het buitenland en zijn vol-strekt vasthouden aan de eisen van de Wet.

Aldus gepresenteerd kan men het beeld van Pinksteren in Handelingen zien als het spiegelbeeld van het hier geschilderde 'Pinksteren'. Regel 17-18 legt ook nog nadruk op de frase 'de exacte betekenis van de Wet' – hier 'Oordelen' – 'het hele Tijdperk van het Kwaad' en 'Toorn', net als het Damascusdocument deed in xiii.5-6 en xiv.16 en volgende – deze laatste in verband met de 'Oordelen' die de *Mebakker* moest vellen 'tot God de aarde zou bezoeken' en 'de Messias van Aäron en Israël zou opstaan om hun zonden te vergeven...'. Deze woordkeus van 'de exacte betekenis van de Tora' is heel belangrijk. Ze is ook nog vroeger te vinden in vi.14-15, gekoppeld aan een vermelding van 'het Tijdperk van het Kwaad' en 'schei-den van de zonen van de Hel' (cursivering van ons). Deze 'geen jota of tit-tel' benadering van de Wet staat natuurlijk voorop in overleveringen die zijn verbonden met Jakobiaans christendom, waarvan de befaamde veroordeling van 'een klein punt van de Wet breken' bij Jakobus 2:10 niet de geringste is. Ook hier worden 'handelen' en 'de Wet breken' met nadruk genoemd.

De tekst besluit met de uitdrukking *midrasj ha-Tora*, 'het onderzoek' of 'de interpretatie van de Wet'. Deze term blijkt ook het kernpunt van de kritische analyse in IQS, viii.15 van 'het bereiden van een weg in de woestijn' in Jesaja 40:3. Ook hier ligt de nadruk weer op *handelen*, wat wil zeggen handelen in de 'exacte betekenis van de Wet'. De Weg is de Kennis van de Tora die Hij beval door middel van de hand van Mozes dat ze moesten *handelen* naar alles wat was geopenbaard... zoals de Profeten hebben geopenbaard door Zijn *Heilige Geest* (cursivering van ons).

Dit verbindt al deze documenten en benaderingen met elkaar. Zij die met de woorden van IQS, viii.14 'scheiden van de woonplaats van de mannen van Kwaad en uitgaan in de woestijn om de Weg van de Heer te bereiden' (cursivering van ons) zijn geen andere dan de bewoners van 'de kampen' die worden toegesproken en beschreven in deze tekst. De implicaties zijn verbluffend en verrijkend. Een ding is zeker: we hebben met deze teksten een beter beeld van wat zich *werkelijk* 'in de woestijn' afspeelde in deze tijden die zo cruciaal zijn voor de westerse beschaving, dan in welke vergelijkbare verslagen ook.

TRANSCRIPTIE

1. על הרבים וקבל את משפטו מרצונו כאשר אמר ביד
2. מושה ע[ל] הנפש אשר תחטא בשיגגה אשר יביאו את
3. חסותו [או] את אשמו ועל [י]שראל כתוב [ב] אלכה לי
4. אל [קצה ה]שמים ולו אריה בריה ניהוהם ו[ב]מקום אחר
- 5a. במקום [אחר] כתוב קרעו לבבכם ואל בגדיכם
5. כתוב לשוב אל אל בכי וכצום וכול המואס במשפטים
6. האלה על פי כול החוקים הנמצאים בתורת מושה לו יחשב
7. ככול בני אמתו כי נעלה נפשו ביסודי הצדק במדר מלפני
8. הרבים ישלח וידבר בו הכהן המופקד על הרבים יעמד
9. [ויא]מר <ברוך את> את הו הכול [ביד]יך הכול ועושה הכול אשר יסדתה
10. [הע]מים למשפחותיהם ולשונות לאומותם ותתעם כהו ולו
11. [ולו] דרך ובאבותינו כח[ר]תה לזרעם נתתה חוקי אמתכה
12. ומשפטי קודשכה אשר יעשה [ה]אדם וחייה וגבולות הגבלוה
13. לנו אשר את עובדיהם ארותה ואנו עם פדוהכה וצון מרעיתך <ה>
14. אתה ארותה את עובדיהם ואנו הקימונו ויצא המשתלח והאיש
15. אשר יוכל [מ]הנה [ו]אשר ידרוש שלומו להמשתלח ואשר [י]אות עמו
16. ונכתב [] דברו על יד המבקר כחרת ושלם משפטו בני לוי
17. [ויושב]י המחנות יקהלו בחודש השלישי ואררו את הנוטה ימין
18. [ושמאול מן ה]תורה והזה פרוש המשפטים אשר יעשו בכול קץ
19. [הרשע את אשר יפק]דו [בכו]ל קצי החרון ומסעיהם לכול
20. [יושב מחניהם וכול יושב עריהם הנה הכול הזה [על] [מ]דר[ר]ש[ש] התורה
21. [האחרון]

VERTALING

... voor de Priester die (1) [de leiding had over] de Velen en hij accepteerde vrijelijk Zijn Oordeel toen hij via (2) Mozes ov[er] de persoon die niet met opzet zondigt zei: 'Laat zo iemand (3) [zijn] zondeoffer [of] zijn schuldoffer brengen.' En over Israël staat geschreven: 'Ik zal opstijgen (4) naar [de Hoogste in de He]mel en daar zal ik de geur van hun offers niet ruiken.' En [op] een andere plaats (5) staat geschreven: 'keer terug tot God met gewezen en met vasten.' (5a) (Op een [ande]re plaats staat ge-schreven: 'scheur uw hart en niet uw kleding') Wat betreft een ieder die deze (6) Oordelen (die) in overeenstemming (zijn) met al de Wetten die zich in de Tora van Mozes bevinden verworpt, zal niet (7) tot de zonen van Zijn Waarheid worden gere-kend, want zijn ziel heeft de Grondslagen van Rechtvaardigheid verworpen. Laat hem vanwege Opstandigheid worden verwijderd (8) uit de aanwezigheid van de Ve-len. De Priester die de leiding geeft aan de Velen zal tégen hem spreken. Hij (de Priester) moet staan [en] (9) [ze]lgen: 'Gezegend bent U, U bent alles, alles is in Uw han[d] en (U bent) de maker van alles, die (10) [de Vo]lken [vestigde] overeenkom-stig hun families en hun nationale talen. U 'liet hen rondzwerven in de Wildernis zonder een Weg', (11) maar U koos onze vaderen en aan hun zaad gaf U de Wetten van Uw Waarheid (12) en de Oordelen van Uw Heiligheid 'die de mens zal doen en

daarbij leven.' En 'grensmarkeringen werden voor ons neergelegd.' (13) Zij die hen overschrijden vervloekt U. Wij (echter) zijn Uw verlost en 'de schapen van Uw weide.' (14) U vervloekt hun overtreders terwijl wij (de Wet) hooghouden. Dan moet hij die verstoten was vertrekken en wie (15) met hem eet of (wie) vraagt naar het welzijn van de man die in de ban was gedaan of (wie) hem gezelschap houdt (16) dat feit moet worden vastgelegd door de *Mebakker*/ Opzichter naar het vaste gebruik en zijn Oordeel zal voltooid zijn. De zonen van Levi (17) [en de inwoners] van de kampen moeten (elk jaar) bij elkaar komen om diegenen te vervloeken die naar de rechterkant of (18) [naar de linkerkant van de] *Tora* afwijken. En dit is de exacte betekenis van de Oordelen die zij moeten uitspreken over het hele Tijdperk (19) [van het Kwaad, hetgeen was gebo]den [voor al] de perioden van Toorn en hun reizen, voor iedereen [die in hun kampen woont en (voor) al degenen die in hun steden wonen, dat al]les [wordt gevonden in de (21) 'Laatste Mijdra[sj] van de Wet.'

Hymnen en Mysteriën

Dit hoofdstuk bevat enkele van de schitterendste teksten van de hele verzameling. We hebben ze samengebracht vanwege 1) hun liturgische aard en 2) hun relatie met het hele thema van 'Verborgene Mysteriën' die in de laatste teksten van hoofdstuk 5 worden genoemd en afwisselend worden opgeroepen in de Wagens van Eer, de Hymnen van de Armen, de Kinderen van Redding (Jesha) en het Mysterie van het Bestaan. Deze laatste tekst hadden we net zo goed in hoofdstuk 5 onder Vermaningen kunnen rangschikken, maar we plaatsen hem hier om zijn duidelijke verwantschap in vocabulaire en inhoud met deze andere teksten.

De Doophymne is interessant op zichzelf, vooral om het belang van het onderwerp. De periode van de Dode-Zeerollen was blijkbaar een tijd van brede ontwikkeling op het terrein van liturgie, zoals deze voorbeelden van de gepubliceerde Hymnen uit Grot 1 aangeven. Dit gold waarschijnlijk ook voor de rabbijnse traditie, die ook in deze periode haar ontwikkeling begon. Ook is het zeker dat de Achttien Zegeningen, eerder genoemd in verband met de Messias van de Hemel en de Aardetekst, en andere elementen van de joodse eredienst in deze jaren ontstonden.

Helaas is het overgebleven bewijs voor deze zaken pover. We wisten bijvoorbeeld niet eens of het in deze periode gebruikelijk was om samen een vaste tekst te bidden, tenminste niet tot het verschijnen van dit materiaal uit Qumran. Nu kunnen we er echter zeker van zijn dat het gebruikelijk was gezamenlijk *te vervloeken* of tenminste, iemand te verstoten met een vaste tekst die in koor werd opgezegd, zoals we zoëven zagen en nog zullen zien. Het '*amen, amen*', dat hierbij hoorde en bij het *zegenen* in de teksten in dit boek en in Kolom 2 van de Gedragsregels is in verband hiermee illustratief. In dit tekstgedeelte houden de Hymnen van de Armen zowel verband met de reeds gepubliceerde Hymnen uit Grot 1 als hun prototype, de Psalmen in de bijbel. Het Loflied op Koning Jonatan in het laatste hoofdstuk is een ander, soortgelijk genre. Het perkament waarop het is gevonden lijkt ook enige aanvullende Hymnen te hebben bevat, bekend uit de Psalmrollen van Qumran, en compilaties in het Oudsyrisch. Ook mogen we deze Hymnen niet los zien van de literatuur van Vermaningen. Er is op zijn minst een dunne verbindingslijn tussen dit en ander materiaal, zoals in de Zonen van de Dageraad of de Demonen van de Dood (Zaligsprekingen)tekst.

De vermelding van 'Wonderbaarlijk' of 'Geheime Mysteriën', en de studie van het ogenschijnlijk verboden onderwerp 'Zijn' of 'Bestaan', in de Zonen van de Dageraadtekst in geheimschrift, die kennelijk hiermee samen-

hangen, houden verband met een heel genre van dergelijke literatuur als de *Sefer ha-Razim* (Boek van Mysteriën) en andere magische teksten uit de eerste eeuwen na Christus. Ze hebben een mystieke tendens waar de rabbijnen zo tegen waren en die toch zo nauw samenhangt met de *Kabbala* en de ontwikkeling van middeleeuwse en moderne joodse mystiek. Het materiaal in dit hoofdstuk vormt een rijke bron voor deze studies en voor Geheime Mysteriën als de eerder gepubliceerde Liederen van het Sabbatoffer. Zoals de voorbeelden in dit hoofdstuk aantonen, zijn de gevoelens die ze uitdrukken van de meest verheven en sublieme aard.

41. DE WAGENS VAN EER (4Q286-287) (afb. 21)

We noemen deze tekst, die delen van het mooiste en gevoeligste vocabulaire in het hele Qumran-repertoire bevat, de Wagens van Eer om het verband te benadrukken met de visioenen van Ezechiël en *Merkabamystiek*. Het is een werk van zo'n peilloos geloof en extatische visie dat het de lezer overstelpt. Het stelt degenen die de literaire durf, virtuositeit en creativiteit van de schrijvers van Qumran in twijfel trekken volkomen in het ongelijk.

Dit werk, dat duidelijk verwant is met de eerder gepubliceerde Liederen van het Sabbatoffer, die zowel in Qumran als Masada gevonden zijn, is een werk dat in het jodendom en de *Kabbala* de Mystiek van de Hemelse 'Strijdwagen' of 'Troon' wordt genoemd – aldus gecultiveerd in de middeleeuwen en daarna. Is het niet het startpunt van dit genre, dan is het toch zeker een van de oudste overgebleven exemplaren ervan. Het wekt geen verbazing dat Regel 5 van Manuscript A Fragment 1, zoals wij de tekst rangschikten, bij toeval of opzettelijk, ook het woord 'Glans' (*Zohar*) noemt, en in Regel 3 'de Glans van Eer'. Deze moet men op hun beurt duidelijk gelijk stellen met 'al Uw Geheimen' in Regel 2. De naam *Zohar* is natuurlijk de titel van het bekendste werk van dertiende-eeuwse joodse mystiek in Spanje.

In Regel 1-5 worden deze 'Geheimen' in een uitbarsting van extatische beeldspraak gelijk gesteld met 'de voeten van Uw Glorie', 'de Fundamenten van vuur', 'de vlammen van Uw Lamp', 'de vuren van Licht' en 'de Hoogheid van de Schoonheid van de Fontein'. Dit is maar een greep uit het vocabulaire van deze tekst, die een van de meest extatische visionaire betogen is van alle tijden.

De tekst beweegt zich ook binnen de *Chesed/Zedek* dichotomie die we eerder bespraken. Dit tweelingconcept is, zoals gezegd, het equivalent van de twee 'liefdes'geboden die in het Nieuwe Testament worden uitgeroepen tot de grondslag van Jezus' leer, namelijk 'God liefhebben' (*Chesed*) en 'uw naaste liefhebben' (*Zedek*). Vroege kerkliteratuur associeert ze ook onmiskenbaar met de figuur van Jakobus. Ze zijn ook de twee 'Wegen' van vroe-

ge kerkdocumenten als *De Didachè*, en hoekstenen van kabbalistisch denken.

Hier maakt de tekst ook toespelingen op 'de zonen van Rechtvaardigheid', een toepassing die we al uitvoerig uiteenzetten in verband met het document van die naam. We hebben het gekenschetst als niet te onderscheiden van, en een variant op 'de zonen van Zadok'-terminologie die zo veel is besproken in verband met de eerder gepubliceerde verzameling. In Regel 7-9 wordt de uitdrukking, wat niet zo vreemd is, gebruikt in verband met woordgebruik als 'de Vromen' (*Chassidim*) en 'de Vergadering van Goedheid' – ook de 'Vromen van de Waarheid', de Eeuwige Barmhartigen' en 'Wonderbare Mysteriën'.

Kalendarische notaties, als sabbats, feesten en jubileën, die Paulus in Galaten 4:9-10 'armelijke elementen' noemt, worden vermeld met extatisch klinkende titels als 'de weken van Heiligheid', 'maandelijkse vlaggen', 'feesten van Glorie' en 'Eeuwige Jubileën'. Dit fragment eindigt in Regel 13 met de 'Licht-' en 'Duisternis'-beeldspraak die bekend is uit talrijke reeds genoemde contexten, waarvan de inleiding op het evangelie van Johannes niet het geringste voorbeeld is.

Een tweede tekst, Manuscript B Fragment 1, vergroot de rijkdom van dit vocabulaire met toespelingen als 'de deuren van hun wonderen', 'de Engelen van vuur', 'de Geesten van wolk', 'de verfraaide Glans van de Geesten van het Heilige der Heiligen', 'uitspansels van het Heilige der Heiligen', 'hun wonderbare tempels', 'de dienaren van Uw Heiligheid' en 'de Volmaaktheid van hun werken' (3-10).

De laatste twee zijn van bijzonder belang. In de eerste klinkt een frase in 2 Korintiërs 11:13 door (ook van Romeinen 6:22), die we eerder noemden en waarin Paulus klaagt over Hebreeuwse 'aartsapostelen' die zichzelf 'apostelen van Christus' noemen, maar die hij liever 'liegende werklieden' noemt. Deze vermommen zich als 'dienaren van Rechtvaardigheid', zoals 'Satan zich vermomt als een Engel van Licht'. Hij besluit met een parodie op veronderstelde 'werken van Rechtvaardigheid' van 'hen die een andere Jezus aanhangen', van de soort die we zagen in verband met 'vervloeken'; 'hun einde zal overeenkomstig hun werken zijn' (11:15).

De tweede toespeling, 'de Volmaaktheid van hun werken' formuleert een van de belangrijkste leerstellingen in Qumran, 'Volmaaktheid'. Deze term wordt gebruikt in het Damascusdocument, viii.28-30, net als in 2 Korintiërs 7:1, in combinatie met 'Heiligheid': 'Volmaakte Heiligheid' of 'de Volmaaktheid van Heiligheid'. Hij wordt ook gebruikt, als in de talrijke toespelingen op 'Volmaaktheid van de Weg', of 'de Volmaakten van de Weg' als een term voor zelfomschrijving. Als zodanig resoneert hij met soortgelijke toespelingen in de Bergrede bij Matteüs. Hier wordt hij gecombineerd met de 'werken'-ideologie, op een nieuwe en andere manier (10).

Manuscript A Fragment 2 moeten we misschien de Hymne van de Ecologie noemen. Het is een waarlijke Hymne op de Natuur en een van de mooiste

stukjes natuurpoëzie die bij Qumran zijn gevonden. Over het geheel genomen stelde de Qumran-literatuur die we hebben gezien belang in Eeuwige Heilige Dingen of wereldse problemen, die samenhangen met de benadering van Eeuwige Heilige Dingen. Met dit kleine fragment hebben we een van de eerste uitingen van een gevoel voor de natuur, dat tot dan toe ontbrak in de literatuur. Hier worden de 'heuvels', 'dalen' en 'stromen', 'het land van schoonheid', 'de diepte van wouden', 'de wildernis van Horeb', 'zijn wild' en 'diepe bronnen', 'de bossen in het hoogland en al de ceders van de berg Libanon' geprezen – samen met 'heel de opbrengst' – in een geest waarvan men aanvoelt dat die er in Qumran moest zijn, maar die voorheen in de teksten ontbrak.

We gaven Fragment 3.2 de titel 'De Raad van de Gemeenschap vervloekt Belial'. Het is een bijna volmaakte excommunicatietekst van het soort aan het einde van het Damascusdocument, dat in hoofdstuk 6 is behandeld. Hoewel die tekst, zoals we zagen, bedoeld was voor 'de Priester die leiding geeft aan de Velen' (vermoedelijk de in de Gemeenschap aangestelde hogepriester) en mogelijk de *Mebakker*/Bisschop, is deze tekst eigenlijk bestemd voor de Raad van de Gemeenschap. De homogeniteit van de literatuur van Qumran is hiermee weer eens aangetoond, dat wil zeggen dit moet dezelfde Raad van de Gemeenschap zijn die zo liefdevol beschreven wordt in de Gedragsregels en andere teksten. Hij moet door de Gemeenschapsraad in koor worden uitgesproken, maar deze Raad staat volgens andere teksten onder leiding van de *Mebakker*. Als deze gelijk is te stellen met 'de Priester die leiding geeft aan de Velen', dan maken al onze toespelingen de cirkel rond.

Net als in de laatste kolom van het Damascusdocument is het heftige en militante van deze tekst verbluffend. Dit zijn geen vreedzame Essenen, en de mensen die deze haat koesteren *houden niet van hun vijanden*. Meer in de stijl van IQS, ix. 21-2 en CD, vi. 14-15 haten ze 'de zonen van de Hel'. We zien het gebruikelijke idioom van 'Belial' en 'de zonen van Belial', 'vervloeken', 'Duisternis', 'de Hel', 'de Boze', alles onderstreept, zoals in IQS, II. met herhalingen van 'Amen, Amen'. Ook zijn er nieuwe formuleringen als 'de Engel van de Kuil', 'de Geest van Vernietiging', 'de gruwelen van Sheol'. In 3.2.1 en 2 komt een vermelding van *mastemato* voor, hier ter omschrijving van Belial, en zo wordt de fundamentele toedeling van deze termen aan Satan, Belial en Mastemot verder bevestigd. Ook zien we hier geen vergevingsgezindheid, maar eerder 'de razernij van Gods toorn' die eeuwig zal duren (3.2.10).

Door het hele document zoals wij het reconstrueerden komen we nog meer bekend idioom tegen als 'de Weg'beeldspraak, 'Glorie', 'de Heilige Namen', 'de Glorieuze Namen van God', 'machtige werken', 'genezen' en 'wonderbare werken'. Deze laatste zijn vooral interessant voor de geschiedenis van het christendom. Hier komen nog de paraferalia bij van joodse mythe: 'wonderbare Paleizen', 'hun Gehrmen', 'Gehrme Waarheid',

'Schatkamer van Begrip' en 'de Fontein van Ontdekking', die op interessante wijze doorklinken in toespelingen in middeleeuwse joodse dichtkunst, en in de titel van een verhandeling, de *Fons Vitae* (*De Levensbron*) van de beroemdste beoefenaar van die dichtkunst, de befaamde elfde-eeuwse joods-Arabische mystieke dichter van Spanje, Solomon Ibn Gabirol.

We zagen al een variant van deze beeldspraak in de Demonen van de Dood (Zaligsprekingen) in hoofdstuk 5. Deze 'Levensbron'beeldspraak komt later in dit hoofdstuk nog voor in andere hymnen, deze keer 'voor de Armen' – terminologie die ook van belang is voor de vroeg-christelijke geschiedenis in Palestina. Ze komt vol tot ontwikkeling in de Kinderen van de Verlossing (Jesha) en het Mysterie van het bestaan, waarmee we dit hoofdstuk besluiten.

De toepassing van het woord 'Glorie' in teksten als deze is niet alleen interessant wegens analoog gebruik in het Nieuwe Testament, maar ook om toespelingen als die in de beschrijving van Josefus van het begin van de Zelotenbeweging. Hij beschrijft twee rabbijnen tijdens de woelingen van 4 v.Chr., vlak voor de dood van Herodes, die hun volgelingen aanmoedigen om uit te halen naar Rome en de Herodiaanse familie door de Romeinse adelaar neer te halen die Herodes, in weerwil van alle traditie, boven de ingang van de Tempel had laten plaatsen. Ze doen dat door te wijzen op de roem en onsterfelijkheid die dergelijke beoefenaars van geloofsijver zullen verwerven (*Oorlog* 1.650).

Ten slotte begint de eerste regel van dit manuscript met toespelingen op 'de voetenbankjes van de voeten van uw Glorie' uit Genesis 49:10. De lezer zal zich dit herinneren als de Siloprofetie. Het werd aan exegese onderworpen in de Genesisbloemlezing in hoofdstuk 3, die de 'Silo' interpreteerde in termen van 'de Messias van Rechtvaardigheid die zou opstaan aan het einde der dagen'. Tussen dezelfde 'voeten' (die van de Silo) staat de *Mehokkek* of 'Wetgever', en ook nog 'de Scepter', welke ook in deze context zijn geïnterpreteerd. Deze 'voetenbank'/'voeten'beeldspraak wordt voortgezet in A.1.1 in toespelingen van 'staan' en 'pad'. Het beeld van 'staan' is uitermate bekend in de Pseudoclementinische traditie – die van vierde-eeuwse joods-christelijke vertellingen. Een daarvan, die de Herkenningen heet (waarin een personage dat Paulus voorstelt Jakobus in de Tempel aanvalt) beschrijft iemand die 'de Staande' wordt genoemd; een grote verlosserfiguur die 'staat' op een fantastische hoogte.

Maar de ene overgebleven regel van Manuscript B Fragment 3, die het heeft over 'de Heilige Geest die zal rusten op Zijn Messias' heeft bepaald opmerkelijke implicaties, vooral in de context van de verrukte beeldspraak die eraan voorafgaat. Door Jesaja 11:2 te citeren, 'de Geest van de Heer zal op hem rusten', hetgeen enigszins wordt herhaald, roept de tekst de Messiaanse Leider (*Nasi*)tekst van hoofdstuk 1 op, die Jesaja 11:1 citeert.

Dit herhalen, hoe onnadrukkelijk ook, is de aandacht waard. 'Hem' wordt

nu omgezet in 'Zijn Messias'. Maar dit was de term die we aantroffen in de eerste regel van de eerste tekst van hoofdstuk 1, de Messias van de Hemel en de Aarde. Uit vrees dat iemand het zou betwijfelen wordt 'de Geest van de Heer' van Jesaja 11:2 nu de dwingender 'Heilige Geest'. Een dergelijke tekst, die verwant is aan de weergave van de doop van Jezus in de evangeliën, en daarmee verband houdende besprekingen in Hebreeën, terwijl ze tegelijk al deze teksten tot een homogeen geheel verbindt, bevestigt weer de fundamenteel enkelvoudige, Davidische Messias-ideologie van Qumran. Ze bevestigt ook opnieuw – alsof dat nodig was – de totale Messiaanse inslag van de hele verzameling.

TRANSCRIPTIE

Fundamenten van Vuur

Manuscript A Fragment 1

1. מושב יקרה והרומי דגלי כבודכה ב[מ]רומי עומדכה ומדר[ך]
2. קודשכה ומרכבות כבודכה ב[ר]וביהמה ואופניהמה וכול סודי[כמה]
3. מוס<ד>י אש ושביבי נרכה וזהרי חוד נה[ור]י אורים ומאורי פלא
4. [הו]ר וחדר ורום כבוד סוד קודש ומקום [ז]והר ורום תפארת מ[קור]
5. [עצמ]ות ומקור גבורות הדר תשכחות וגדל נוראות ורפאות
6. ומעשי פלאים סוד חוכמא ותבנית דעה ומקור [ע]בינה מקור ערמה
7. ועצת קודש וסוד אמת אוצר שכל מבני צדק ומכוני יוש[ר]
8. חסד[ים] ועדת טוב וחסדי אמת ורחמי עולמים ורוי פל[אים]
9. בהר[אותמה] ושכועי קודש בתכונמה ורגלי חודשים []
10. [] ים בתקפותמה ומועדי כבוד בתעודותמה []
11. [] ושבתות ארץ במחל[קותמה] ומועדי דר[ור]
12. [] ודרורי נצח ו[] ל[]
13. [] אור וחשך []

Hymne van de Ecologie

Fragment 2

1. [] ה. הארץ וכול [יו]שב [] יושבי בה אדמה וכול מחשביהמה []
2. [] וכול יקומה [] וכול גבעות גיאות וכול אפיקים ארץ צי[ה]
3. [] נ[ר]נה מצולות[ת] יערים וכול מדברי חור[ב]
4. [] ותהווה ואושי מ...תה אים ו[]
5. [] פרי[מ]ה עצי רום וכול ארזי לבנון []
6. [] ת[ירוש] ויצהר וכול ת[ב]ו[א]ות []
7. [] וכול תנופות תבל בחדשים שני עשר []
8. [] ת דברכה אמן אמן *vacat* []
9. [] ומצור ומים מעיני תהום []
10. [] א[ם] כול נחלים יארי מצולות []
11. [] ..ממה ... מים []
12. [] כול סודיהמה א[]
13. [] כח []

Eeuwige Kennis

Fragment 3 Kolom 1

1. [] הארצות []
2. [] בחוריהמה []
3. [] וכול רעהמה בתהלי []
4. [] וברכות אמת בקצי מ[ועד]
5. [] כה והנשא מלכותכה בתוך ע[מים]
6. [] אלי שוהר עם כול מדעי עולמים לה []
7. [] לבר[ך] את שם כבודכה בכול [עו]ל[מים] אמן אמן *vacat*
8. [] הוסיפו לברך את אל [] ל[] כול אמתו []

De Raad van de Gemeenschap vervloekt Belial

Fragment 3 Kolom 2

1. עצת היחד יומרו כולמה ביחד אמן אמן *vacat* ואז יזעמ[ו] את בליעל
2. ואת כול גורל אשמתו וענו ואמרו ארור [ב]ליעל במחשבת משמנתו
3. וזעום הוא במשרת אשמתו וארורים כול ר[ו]חי גורל[ו] במחשבת רשעמה
4. וזעומים המה במחשבות נדת [ש]מאתמה כי [המה] גורל[ו] חושך ופקודתמה
5. לשחת עולמים אמן אמן *vacat* וארור הרשע [בכול] ממשלותיו וזעומים
6. כול בני בל[יעל] בכול עונות מעמדמה עד תוממה [לעד] אמן אמן *vacat*
7. [ו]הוסיפו ואמרו ארור אתה מלאך השחת ורוח האב[דון] בכול [מחשבות] יצר
8. א[שמתכה] ובכול מזמות תוע[כה] ועצת רשע[תכה] וזעום אתה במ[ש]ל[ת]
9. [עולחכה] ובמשרת רשעתכה ואשמתכה עם כול ג[לולי] שאול וע[ם] חרפת ש[חת]
10. [ועם] כל[מות] כלה ל[אין] שרית ולאין סל[חות] באף עברת [אל] לכול []
11. [עדי] עול[ם] אמן אמן []
12. [וארורים] כול עושי מחשבות רשע[תמה] ומקימי מזמתכה [בלבכמה] לזום []
13. [על] ברית א[ל] ול[מאוס] את דברי חווי אמן ותו ולהמיר את משפ[טי] התורה []

De Glorie van de Geesten

Manuscript B Fragment 1

1. [] המה [] ה כיוריהמה []
2. [] המה ע[] תיות הדרמה []
3. [] כבודמה דלחות פלאיהמה []
4. [] מה מלאכי אש ורוחי ענן []
5. [] וזהר רוקמת רוחי קודש קדושים []
6. [] ורקיעי קודש [קודשים] []
7. [] חודשים בכול מועד[יהמה] []
8. [] את שם כבוד אלוהותכה []
9. [] עה וכול משרתי קודש []
10. [] בתמים מעשיהמה []
11. [] ש בהיכלי פלאיהמה []
12. [] כול משרת[יהמה] []
13. [] קודשכה במעון []

Fragment 2

- [אוֹתָמָה וַיְבָרְכוּ אֶת שֵׁם קֹדֶשְׁכָּה בְּבִרְכּוֹתָהּ] .1
 [וַיְבָרְכוּ כֹה כֹל בְּרִיאֹת הַבָּשָׂר כֹּלְמָה אֲשֶׁר בְּרָאָתָהּ] .2
 [בְּהַמּוֹת וְעוֹף וְרֶמֶשׂ וְדָג יָמִים וְכֹל .] .3
 [אֵתָה בְּרָאָתָהּ אֶת כֹּלְמָה מִחֲדָשׁ] .4

Fragment 3

- [מָ] .12
 [נָחָה עַל מִשְׁחֹו רֹחַ קֹדֶשׁ] .13

VERTALING

Fundamenten van Vuur

Manuscript A Fragment 1 (1) de zetel van Uw Eer en de voetenbankjes van de voeten van Uw Glorie, in de [h]oogten van Uw standplaats en de tre[de] (2) van Uw Heiligheid en de wagens van Uw Glorie met hun [me]nigten en hun wiel-engelen en al [Uw] Geheimen, (3) Fundamenten van vuur, vlammen van Uw lamp, de Glans van eer, vu[re]n van licht en wonderbare schitteringen, (4) [ee]r en deugd en hoogheid van Glorie, heilig Geheim en plaa[ts] van G[la]ns en de hoogheid van de schoonheid van de Fo[n]tein, (5) [majest]eit en de verzamelplaats van macht, eer, lof en ontzagwekkende wonderen en genezingen, (6) en wonderbare werken, Geheime Wijsheid en beeld van Kennis en Fontein van Begrip, Fontein van Ontdekking (7) en raad van Heiligheid en Geheime Waarheid, schatkamer van Begrip van de zonen van Rechtaardigheid en woningen van Oprecht[he]id ... (8) Vrome[n] en vergadering van Goedheid en Vromen van de Waarheid en Eeuwige Barmhartigen en wonder[bare] Mysteriën (9) wanneer [z]ij ver[schijnen] en weken van Heiligheid in hun rechtmatige orde en maandelijks vlaggen ... (10) in hun seizoenen en feesten van Glorie in [hun] tijden ... (11) en sabbatten van de aarde in hun afde[elingen] en vastgestelde tijden van vrijla[ting] ... (12) [en] Eeuwige [Ju]bileën ... (13) [L]icht en Duisternis ...

Hymne van de Ecologie

Fragment 2 (1) (Laten wij loven) ... het land en allen die wonen ... die het bewonen, aarde en heel hu[n] uitrusting (2) [en heel] zijn bestaan ... [en al]le heuvels, dalen en alle stromen, land van schoonheid ... (3) [Laten wij] de diepte[n] van wouden en de wildernis van Hore[b] prijzen ... (4) en zijn woestenijen en fundamenten van ..., eilanden en ... (5) [hu]n vruchten, bossen van het hoogland en al de ceders van de berg Liban[on] ... (6) [nieuwe] wijn en olie en heel de opbrengst van ... (7) en al de offergaven van het land in (de) tw[aalf] maanden ... (8) Uw woord. Amen. Amen. (9) ... en vesting en water, diepe bronnen ... (10) elke stroom, di[ep]e rivieren ... (11) water ... (12) [al] hun Geheimen ...

Eeuwige Kennis

Fragment 3 Kolom 1 (1) ... de landen (2) ... hun jonge mannen (3) ... en al hun met-

gezellen zingen de lof van (4) ... en lofprijzingen van Waarheid tijdens de fee[stdagen] ... (5) ... Uw ... en de drager van Uw Koninkrijk te midden van Vol[ken] (6) ... Engelen van reinheid met alle Eeuwige Kennis, om ... (7) [om] Uw glorieuze Naam voor [altijd te zegene]n. Amen. Amen. (8) ... blijf de God van ... prijzen ... [heel] Zijn Waarheid ...

De Raad van de Gemeenschap vervloekt Belial

Fragment 3 Kolom 2 (1) De Raad van de Gemeenschap zal samen en in koor zeggen: 'Amen. Amen.' *vacat* Dan zullen [zij] Belial (2) en heel zijn schuldige aanhang vervloeken, en zij zullen antwoorden en zeggen: 'Vervloekt zij [Be]lial vanwege zijn duivelse (Mastematische) plan (3) en vervloekt zij hij vanwege zijn schuldige heerschappij. Vervloekt zijn al de gee[sten van] zijn aanhang vanwege hun Goddeloze plan. (4) En mogen zij vervloekt zijn vanwege de plannen van hun [on]reine verontreiniging. [Zij zijn] beslist de aanhang van de Duisternis. Hun straf (5) zal de Eeuwige Kuil zijn. Amen. Amen. *vacat* En vervloekt zij de Bo[ze vanwege al] zijn domeinen en vervloekt zijn (6) al de zonen van Bel[ial] in hun tijden van dienst tot hun [eeuwige] vervulling. [Amen. Amen.] *vacat* (7) En [zij moeten steeds herhalen en zeggen: 'Vervloekt zijt u, Eng[el] van de Kuil en Gees[t van Vernie]tiging vanwege al] de plannen van [uw] sch[uldige] neiging, (8) [en vanwege al de afschu]welijke [plannen] en de raad van [uw] Goddeloos[heid]. En ver[vloekt] zij u vanwege [uw zondige] heer[schap] [pij] (9) [en vanwege uw goddeloze en schuldige heersen,] samen met al de g[ruwelen van Sheo]l en [de schande van de K]uil, (10) [en met de vernie]deringen van vernietiging, zo[nder overblijfsel en zonder verge]ving, in de razernij van [Gods] toorn [voor] eeuwig [en altijd.] Amen. A[men.] (11) [En vervloekt zijn al] diegenen die hun [Goddeloze plannen] uitvoeren, die uw Goddeloze doeleinden [in hun hart] vestigen, [tegen] (12) [het Verbond van] Go[d], om de [woorden van hen die] zijn [Waarheid zien te verwerpen] en de Oorde[len van de Tora te ruilen] ...]

De Glorie van de Geesten

Manuscript B Fragment 1 (1) ... als hu[n] leraren ... (2) hun ... hun eer ...

(3) hun Glorie, de deuren van hun wonderen ... (4) de Engelen van vuur en de Geesten van wolk ... (5) [de] verfraaide [Gla]ns van de Geesten van het Heilige der Heil[igen] ... (6) en uitspannels van het Heilige [der Heiligen] ... (7) maanden met al [hun] feesten ... (8) de Glorieuze Namen van U[w] God ... (9) en al de dienaren van Heiligheid ... (10) in de Volmaaktheid van hu[n] werken ... (11) in [hun] wonder[bare] Tempels ... (12) [al] [hun] dienaar[en] ... (13) Uw Heiligheid in de won[ing van] ...

Fragment 2 (1) ... zij, en zij zullen Uw Heilige Namen zegenen met zegeninge[n] ... (2) en zij zullen U [zegenen], alle schepselen van vlees tezamen, die [U] heeft geschapen ... (3) [bee]sten en vogels en reptielen en de vissen van de zeeën en alle ... (4) U heeft ze allemaal opnieuw geschapen ...

Fragment 3 (13) ... De Heilige Geest [rust]te op Zijn Messias ...

42. DOOPHYMNE (4Q414)

Vlak na deze tekst stuiten we op fragmenten die verband houden met doopen. Bij het doopsel moet de lezer uiteraard beseffen dat de schrijvers van deze tekst niet noodzakelijk iets anders bedoelden dan de traditionele joodse rituele onderdompeling. De terminologieën zijn synoniem, hoewel de nadruk op doopprocedures in Qumran buitengewoon is. Dit is niet alleen in deze fragmentarische tekst te zien en in de Gedragsregels-tekst, iii, 1-4, die bij de beschrijving van het doopsel 'de Heilige Geest' noemt, maar ook aan het grote aantal doopvoorzieningen in de ruïnes van Qumran – als we die tenminste kunnen associëren met de voor deze literatuur verantwoordelijke beweging.

We worden weer eens geconfronteerd met het idioom van 'Glorie', deze keer in termen van 'een Wet van Glorie' (4.3), en, als onze reconstructie juist is, met 'de reinheid van Rechtvaardigheid' of 'Rechtvaardiging' (4.4). Genoemd wordt 'boete doen voor ons', 'gereinigd zijn van onreinheid' als men 'het water ingaat', en de gebruikelijke 'Wetten van uw Heiligheid' en 'Waarheid van Uw Verbond'. Er staat ook een interessante toespeling op 'een joodse vrouw', die vergelijkbaar is met de vermelding van 'een joodse man' in de kalendarische teksten, en dit toont hoezeer het begrip 'jood' al was ingeburgerd in het Palestina van de eerste eeuw voor en na Christus.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

- | | | |
|---|------|---------------|
| [| 1.] | מר בדבר |
| [| 2.] | טהורי מועדו |
| [| 3.] | יכה ולכפר לנו |
| [| 4.] | טהורים לפניכה |
| [| 5.] | עתו ככול דבר |
| [| 6.] | להטהר מר |
| [| 7.] | עשיתנו |

Fragment 1 Kolom 2

- | | | |
|---|------|---------------------------|
| [| 1.] | תכה... לחוקי קודש |
| [| 2.] | לראשון [ו] לשלישי ולשביעי |
| [| 3.] | בא[מ]ת בריכתה |
| [| 4.] | להטהר משמאת |
| [| 5.] | ואחר יבוא במים |
| [| 6.] | וענה ואמר ברוך אתה |
| [| 7.] | כיא ממוצא סיכה |
| [| 8.] | אנשי ... |

Fragment 2

- | | | |
|---|------|-------------|
| [| 1.] | ריו ובמים |
| [| 2.] | יברך ע |
| [| 3.] | ישראל אשר מ |
| [| 4.] | לפניכה מכול |
| [| 5.] | קודשכה |
| [| 6.] | עובתה |

Fragment 3

- | | | |
|---|-------|------------------|
| [| 1.] | נ[פ]ש . |
| [| 2.] | ההואה |
| [| 3.] | לכם לעם טהור |
| [| 4.] | וגם אני מכ |
| [| 5.] | היום אשר |
| [| 6.] | במועדי טהור |
| [| 7.] | יחד vacat |
| [| 8.] | בטהרת [י]שראל ל. |
| [| 9.] | [ו]ישבו |
| [| 10.] | והיה ביום |
| [| 11.] | נקבה יהודיה |
| [| 12.] | ש[] |

Fragment 4

- | | | |
|---|-------|---------------------|
| [| 1.] | כיא אתה עשיתה את . |
| [| 2.] | לכה להטהר לפני |
| [| 3.] | ... לו חוק כבוד |
| [| 4.] | ולחיות בטהרת צדקה |
| [| 5.] | ורוח[ן] במים והיה |
| [| 6.] | חם ואחר ישוב |
| [| 7.] | מטהר עמו במימי רוחן |
| [| 8.] | שנית על עמדו יעמוד |
| [| 9.] | טוהר[ה] כבוד |
| [| 10.] | את ע[] בהיותם |

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (1) ... in het woord (2) ... zij die zijn gereinigd voor de vastgestelde tijd (3) ... van U en om voor ons te boeten (4) ... zij die rein zijn voor U (5) ... zijn tijd, in alles (6) ... om te worden gereinigd tijdens (7) ... U heeft ons gemaakt

Fragment 1 Kolom 2 (1) Uw ... voor de Wetten van Heiligheid [d ...] (2) op de eerste [cn] de derde en de zevende (dag) ... (3) in de Waarheid van U[w] Verbond ... (4)

om te worden gereinigd van de onreinheid van ... (5) en nadat hij het water in is gegaan ... (6) hij zal antwoorden en zeggen: 'Gezegend bent [U ...]' (7) want van de verklaring van Uw mond ... (8) mannen van ...

Fragment 2 (1) zijn ... op de dag ... (2) ... zal zegenen ... (3) Israël die ... (4) voor U van alle ... (5) Uw Heiligheid ... (6) u heeft verlaten ...

Fragment 3 (1) zij[e]l ... (2) dat ... (3) voor U als een r[ein] volk ... (4) ook ik ben ... (5) de dag wanneer ... (6) op de vastgestelde tijden van reiniging ... (7) van de Gemeenschap ... *vacat* (8) in de reinheid van [I]sraël, voor ... (9) [en] zij [zullen] wonen ... (10) En het zal gebeuren op de dag ... (11) een joodse vrouw ...

Fragment 4 (1) Want u heeft ... gemaakt (2) Uw ... om te worden gereinigd voo[r ...] (3) voor Hem, een Wet van Glorie ... (4) en om in de reinheid van Re[cht]vaardig[heid] te zijn ... (5) en wa[st zich] in water en hij zal ... zijn (6) U zult ... En nadat hij is teruggekeerd ... (7) zijn volk reinigt met reinigingswater ... (8) de tweede zal op zijn plaats s[taan ...] (9) Uw rei[nig]ing in de Glorie van ... (10) ... op de da[g ...]

43. HYMNEN VAN DE ARMEN (4Q434, 436)

Deze teksten dragen terecht deze naam. Van belang is om te zien in welke omvang de terminologie *Ebionim* ('de Armen') met haar synoniemen is doorgedrongen in de literatuur van Qumran. Vroege commentatoren waren zich bewust van de betekenis hiervan, terwijl latere er veelal ongevoelig voor waren. Het toepassen van deze terminologie en haar ideologische parallellen *Ani* ('Zachtmoedigen') en *Dal* ('Vertrapt'), als uitwisselbare termen voor zelfomschrijving in Qumran, is van uitnemend belang. Er zijn zelfs voorbeelden in cruciale contexten van de gepubliceerde verzameling van een toespeling als 'de Armen van Geest', bekend uit de Bergrede bij Matteüs, in zowel de Oorlogsrol, xi.10 als de Gedragsregels, iv.3.

Het is duidelijk uit de Paulinische literatuur dat in zekere zin de gemeenschap die het leiderschap volgde van Jakobus de Rechtvaardige (in de literatuur bekend als 'de broeder van Jezus', wat er met die omschrijving ook wordt bedoeld) – de zogeheten Jeruzalemse Kerk of Gemeenschap – 'de Armen' werd genoemd (Galaten 2:10; ook Jakobus 2:3-5). 'De Armen' gedenken, wat in zekere zin betekent dat een passend bedrag aan geldelijke bijdragen naar Jeruzalem wordt gebracht, is alles wat Paulus in Galaten wil zeggen over de door zijn ideologische tegenspeler voor zijn activiteiten gestelde voorwaarden.

Met de voortgang van de traditie wordt het duidelijk dat de *Ebionim* (de zogeheten Ebionieten) of 'de Armen', de naam is waarmee de gemeenschap wordt aangeduid die afstamt van de Jeruzalemse Gemeenschap van Jakobus. Naar alle waarschijnlijkheid is ze ook verwant met die welke we in dit materiaal bestuderen. Deze beweging, door sommigen 'Joodse Christenheid' genoemd – de benaming deugt niet, maar we hebben geen andere – eerde de persoon en de leer van deze Jakobus, ook bekend als 'de

Rechtvaardige'. In de vierde eeuw is de hoge kerkhistoricus Eusebius, vooreen bisschop van Caesarea, bereid ons te vertellen over deze Ebionieten. Hij was van Palestijnse afkomst en een van de mensen die ooit de christelijke omwenteling in Rome bewerkstelligden, en hij beschouwt de Ebionieten duidelijk als sektarisch – sektarisch, uiteraard, in tegenstelling tot die vorm van Paulinisch christendom die hij ten tijde van Constantijn hielp bevorderen.

Hij vertelt ons in *Ecclesiastical History*, 3.27 dat ze 'Ebionieten werden genoemd door de ouden (dat wil zeggen lang voor zijn tijd) wegens de lage, platte meningen die ze over Christus hadden'. Met deze uitspraak bedoelt hij dat de Ebionieten Jezus niet als goddelijk beschouwden. Hij gebruikt termen als 'Slechte Demon', 'Duivel' en 'net', die zozeer de hoeksteen zijn van de beschuldigingen tegen hen in het Damascusdocument. Hij weet dat Ebioniet 'Arme Man' in het Hebreeuws betekent en betoogt voor de grap dat ze dit predikaat kregen wegens 'de armoede aan verstand die ze etaleren', door dus zo'n primitieve christelijke leer te volgen.

Hij weet dat ze Christus beschouwden als geboren door 'natuurlijke' middelen, 'een doodgewone man, die alleen werd gerechtvaardigd door zijn vorderingen in Rechtvaardigheid... Ze hielden ook vast aan het volledig navolgen van de Wet, en ook meenden ze niet dat men alleen door geloof in Christus en het daarnaar leven gered kon worden.' Wel 'legden ze grote ijver aan de dag om zich aan de letter van de Wet te houden... Ze hielden de Sabbat en andere plechtigheden net als joden.' Zij beschouwden Paulus als 'een afvallige van de Wet' (cursivering van ons).

Deze beschrijving van de Ebionieten is cruciaal voor het begrijpen van deze teksten en het wijdverbreide toepassen van de 'Armen'-terminologie in Qumran. Hoewel er meer materiaal is uit andere bronnen over deze Ebionieten, vormen ze zeker de gemeenschap die de herinnering aan Jakobus hoog in ere hield, terwijl ze Paulus beschouwden als 'de Vijand' of de Anti-Christ (vergelijk dit met de terminologie van *Mastema* die we in deze teksten zien). Een dergelijk standpunt heeft parallellen in cruciale passages van de brief van Jakobus in het Nieuwe Testament. We voerden al aan dat deze brief, als reactie op een tegenstander die geloofde dat Abraham alleen door geloof gerechtvaardigd werd, verklaart dat deze tegenstander 'de Vijand van God' is geworden door zich tot 'een vriend van de mens' te maken. Deze 'Vijand'-terminologie kennen we ook uit de 'parabel van het onkruid' in Matteüs 13:25-40, misschien de enige anti-Paulusparabel in de evangeliën, waar een 'Vijand het onkruid' zaait tussen het goede zaad. Bij de 'oogst' zal dit zijn opgekomen en worden 'verbrand'.

Het toepassen van *Ebionim* als term voor zelfomschrijving in Qumran is wijdverbreid, met name in de *pesharim*, maar zoals we zagen ook in de interpretatie van de Sterprofetie in Kolom xi van de Oorlogsrol. Hier wordt verklaard dat door 'de hand der Armen die Gij hebt verlost door Uw Macht en de vrede van Uw Machtige Wonderen... Gij de Vijanden zult uitleveren

van alle landen en de machtigen der Volken vernederen, om op hun hoofden de beloning van de Slechten te zetten en het Oordeel van Uw Waarheid over alle zonen der mensen te rechtvaardigen...' Verder citeren lijkt overbodig.

De terminologie wordt ook gebruikt in cruciale constructies in de *Pesher* van Habakuk, al verschijnt ze in de hierop volgende tekst in het geheel niet. Ongeacht de variant doet *Ani* ('Zachtmoedigen') dat wel, echter pas in Habakuk 3:14. Afgezien hiervan zijn de *Ebionim* voor de *pesher* het gewone volk van de Gemeenschap onder leiding van de Rechtvaardige Leraar, wiens lot ze delen (xii, 6 en verder). Wat exegese in Qumran betreft is dit een van de termen van Psalmen en Profeten waar de exegeten naar zochten. In de Qumran-Hymnen, v. 23 komt de term *Ebionei-Chesed* voor ('de Armen van Vroomheid') als een bijzonder veelzeggende vorm van zelfomschrijving. Deze combineert, zoals we kunnen zien, twee belangrijke Qumran-terminologieën: de *Ebionim* en de *Chassidim*.

De Hymnen der Armen, die in vijf identificeerbare afschriften zijn gevonden, zijn verfijnde poëtische scheppingen van niet geringe schoonheid. Stilistisch komen ze overeen met de Hymnen uit Grot 1. Ze ontleen hun naam aan het algemene gebruik van de term *Ebionim* met zijn varianten *Anavim* en *Dal*, 'de Zachtmoedigen' en 'de Vertrapten'. Het bekende idioom van 'Kenni', 'Glorie', 'Vroomheid', 'de Oordelen van de Weg', 'de Wegen van Waarheid', 'de Weg van Zijn Hart', 'ijver', 'woede', 'Licht', 'Duisternis', 'Heidenen' en 'Gewelddadigen' verschijnt weer.

De uitwisselbaarheid van het noemen van 'de Armen', 'de Zachtmoedigen' en 'de Vertrapten' is analoog aan de gepubliceerde Hymnen uit Grot 1 door het toepassen van *nephesh Ebion* ('ziel van de Arme' – hier ook gebruikt in Regel 2.1.1), en *nephesh-Ani* ('ziel van de Zachtmoedigen'), overal herhaaldelijk genoemd. Een parallel, *Nephesh-Tsaddik* ('ziel van de Rechtvaardige') vinden we in een tamelijk belangrijke context aan het eind van Kolom 1 van de Cairese versie van het Damascusdocument. Met een andere bekende uitdrukking, 'de Weg van Zijn Hart', in deze Hymnen ook toegepast op de Armen, beschrijft de passage een bijzonder gewelddadige aanval op 'de ziel van de Rechtvaardige' (vermoedelijk de Rechtvaardige Leraar) en enkele van zijn collega's. Die passage noemt hen tevens 'wandelaars in Volmaaktheid'.

Regel 4 van Fragment 1 van deze tekst gebruikt zowaar een toespeling die wordt aangeduid in compilaties van Messiaanse bewijspplaatsen als de gepubliceerde Messiaanse Bloemlezing: '*tinzor Toratecha*' ('Je *Tora* onderhouden'). Het gebruik van deze uitdrukking als synoniem voor de *Shomrei ha-Brit* ('de Handhavers van het Verbond'), de definitie in de Gedragsregels, v.2 en v.9 van 'de zonen van Zadok', bevestigt weer hoezeer deze termen gemeengoed zijn. Van hier is het maar een kleine stap naar de 'Nazoreense' terminologie die in andere bronnen dikwijls wordt gebruikt als synoniem voor joodse christenen, en het is mogelijk de wortel van de intrigerende benaming 'Nazoreeër' in Mattcūn 2:23.

Vanaf 2.1.5-9 is men volledig in de context en sfeer van de *Pesher* van Habakuk, xii, waar de Slechte Priester 'de vernietiging van de Armen beraamde'. Beginnend met het noemen van het 'besnijden van de voorhuid van hun harten' (4), hetgeen de *Pesher* van Habakuk, xi.13 op een negatieve manier toepast om de Slechte Priester te diskwalificeren, vermoedelijk voor de Tempeldienst, is het heel duidelijk dat een soort Oordeel wordt beschreven, gelijk aan dat wat wordt opgeroepen in de *Pesher* van Habakuk, v, viii en xii.

De 'Gewelddadigen', sterk aanwezig in de *Peshers* van Habakuk en Psalm 37, worden genoemd (5). In de laatste tekst komen ze voor als 'de Gewelddadigen van de Heidenen' en ze nemen 'wraak' op de Slechte Priester om wat hij deed met de Rechtvaardige Leraar, namelijk dat hij 'hem verslond' of 'vernietigde'. In Hymnen der Armen, Regel 6 wordt deze toespeling, en een op de 'Slechten' die eraan voorafgaat, direct gevolgd door een vermelding van goddelijke 'toorn' en 'laaiende woede'. Deze termen worden in dezelfde context herhaaldelijk in dezelfde betekenis gebruikt door de *Pesher* van Habakuk. Ze beschrijven niet alleen hoe de Slechte Priester de Rechtvaardige Leraar vervolgde om hem te 'verslinden' of 'consumeren' (xi.4-5) – waarvoor hij uiteindelijk zelf ook zou worden verslonden of geconsumeerd (xi.14-15), maar ze beschrijven deze wraak ook als de wraak van God. De parallellen zijn zo exact dat het heel duidelijk is dat de twee teksten hetzelfde vocabulaire en dezelfde begrippen gebruiken om dezelfde gebeurtenissen te bespreken. Het is ook heel goed mogelijk dat ze *van dezelfde schrijver* zijn. Zo sterk is de samenhang. Wegens hun beider aandacht voor hun onderwerp, 'de Armen', kan men ze allebei omschrijven als 'Hymnen voor de Armen', maar de *Pesher* van Habakuk is dat in veel hogere mate.

In Regel 1 en 8 van 2.1 wordt hetzelfde woord, *hizil/hizilam* ('Hij redde' / 'Hij redde hen') gebruikt als de *Pesher* van Habakuk doet om te beschrijven hoe 'de Rechtvaardigen' worden gered uit 'het Huis van Oordeel' of het 'Laatste Oordeel' (viii.2 en xii.14). De eschatologische exegese van de uiterst belangrijke Habakuk 2:4, dat 'de Rechtvaardigen zullen leven door zijn geloof', berust op de voorwaarde dat zij voor wie dit geldt zowel 'Tora-doeners' als 'joden' zijn (viii.1-2). Habakuk 2:4, die net als Genesis 15:6 over Abrahams geloof spreekt, vormt, zoals we zagen, het bijbelse sleutelstuk voor Paulus' absoluut fundamentele uitspraken in Romeinen 1:17 en Galaten 3:11.

In de Hymnen van de Armen worden de Armen 'gered' om hun 'Vroomheid' en door Gods 'Genade', en omdat ze 'wandelden in de Weg van Zijn hart'. In Regel 4 van 2.1 wordt deze these als volgt geformuleerd: 'Hij redde hen wegens zijn Vroomheid (hier duidelijk 'Genade') en hij richtte hun voet naar de Weg.' Dit is precies analoog met de exegese van Habakuk 2:4 in de *Pesher* van Habakuk: 'Hij redde hen... wegens hun *amal* ('lijdenswerken') en hun geloof in de Rechtvaardige Leraar.' Beide zijn eschatologisch,

en bij de tweede is dit aantoonbaar. De *Pesher* van Habakuk maakt dit ook duidelijk door vermelding in de voorafgaande exegese bij Habakuk 2:3: 'Als het vertoeft, verbeidt het', wat wordt toegepast op wat in het vroege christendom bekend is als 'het uitstel van de Parousia', ofte wel het uitstel van de 'Eindtijd'.

Men lette ook op de xenofobie die uit Regel 7-10 spreekt, en de vermeldingen, alweer analoog met de *Pesher* van Habakuk, van 'volken', 'Heidenen' en de vurige 'ijver' waarmee God over hen zal oordelen, dat wil zeggen: God kent evenveel 'ijver' als deze veronderstelde 'Zeloten'. Dit wordt voortgezet in Fragment 3, waar te midden van termen als 'werken', 'verzoenen', 'Vroomheid' en 'Glorie' wordt bevestigd dat God Jeruzalem zal troosten. Hier komen de nationalistische gevoelens van de literatuur weer eens duidelijk aan het licht.

In het hele Oordeel-materiaal van Fragment 2 wordt duidelijk gemaakt dat het van deze vreemde 'volken' is dat God 'de Armen' zal redden, als 'Hij Zijn Engel rondom de zonen van Israël plaatst' (12). Ook hier zien we prachtige dichterlijke toespelingen, als 'Hij verstopte hen in de schaduw van Zijn vleugels', voor Paulus of hen die 'wandelden in de Weg van Zijn hart', zingend 'als fluiten' (7 en 10). Uiteindelijk zullen ze net als Jeruzalem worden getroost.

Regel 2.6 keert de 'bruid en bruidegom'-beeldspraak van de evangeliën om. Terwijl deze beeldspraak in de evangeliën gewoonlijk uitloopt op de diskwalificatie van zowel Israël als de Wet, wordt ze hier gebruikt om 'de *Tora*' te zegenen en 'het boek van Uw Wetten' (3.12). Ook hier wordt weer die 'Troon'-beeldspraak opgeroepen, die zozeer deel uitmaakt van *Merkaba*-mystiek en middeleeuwse joodse dichtkunst (3.7). Net als bij de Oorlogsrol uit Grot 1 kan er geen twijfel bestaan aan het militante van deze Hymnen, noch aan hun nationalisme, hun ijver voor de Wet en hun xenofobie, die mogelijk zijn overgegaan op het heidense christendom zoals dat later tot ons is gekomen.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1

1. בינה לחוק לב נדכה ולנצח לרוח בה לנחם דלים בעת צרתמה וידי נופליהם
2. לקומם לעשות כלי דעת לתת לחכמים דעה ישרים יוסיפו לקח להתכונן
3. בעלילותיה אשר עשיתה בשני קדם שני דור ודור שכל עולם אשר
4. יסדתה לפני ותנצור תורתה לפני ובריתכה אמנתה לי ותחזק על לב
5. | | ללכת בדרכיכה לבי פקדתה וכליותי שננתה בל ישכחו חוקיכה
6. | | חה תורתכה וכליותי פתחתה ותחזק עלי לדרוף אחרי דרכי
7. | | אמות | כה ותשם פי כחרב חדה ולשוני פתחתה לדברי קודש ותשם
8. | | מוסר בל יהנו בפעולות אדם בשחת שפתיו רגלי חוקתה
9. | | חה ובירכה החוקתה בימים ותשלחני ב.
10. | | נערתה ממני ותשם לב שחור תחתיו יצר רע נערתה

Fragment 2 Kolom 1

1. ברכי נפשי את אדוני (מ) על כול נפלאותיו עד עולם וברוך שמו כי הציל נפש אביו ואח
2. עני לא בוא ולא שכח צרת דלים פקח עיניו אל דל ושועת יתומים שמע ויש אתנו *vacat* אל
3. {ש}ע>ק>תם כרוב רחמיו חנן עניים ויפקח עיניהם לראות את דרכיו וא[וניה]ם לשמוע
4. למודו וימול עורלות לבם ויצילם למען חסדו ויכן לדרך רגלם ב[ו]ן צרתם לא עובם
5. וביד עריצים לא נתנם ועם רשעים לא שפטם ועברתו לא [ה]חרה עליהם ולא כלם
6. בחרונו ולא יעף כל חרוני חמתו ובאש קנאת לא שפטם *vacat*
7. שפטם כרוב רחמו משפטי עינו למען בוחנם והרבה רחמיו [הביאם בנוים [מיד]
8. אדם הצילם שפעת גוים לא שפטם] ובתוך לאומים ל[א] הפיצם] ויסתירם ב[צל כנפיו]
9. ויתן לפניהם מחשכים לאור ומעקשים למישור ויגל להם עתרות שלום ואמת [ויעש]
10. במדה רוחם מליהם במשקל תכן וישרם כחלילים ולב [שמחה] יתן להם וילכו ב[דרך לבו]
11. בדרך לבו גם [ה]וא הגישם כי ע.ו. את רוחם שליו ויקם תעודה [ל נגע צוה לבל [
12. *vacat*] ויתן מלאכו סביב בני ישראל] ל פן ישחיתם [בארץ]
13. איביהם [ח] [ש עברתו להב[יא עליהם] את חרונו [ים בהם זו]]
14. שנא [ל] [ב כבודו ל]]

Fragment 2 Kolom 2

1. ברעה [מ] [ל צרה ה] [ך.]
2. עשיתה] [להם נגר [ב]ני אדם ותצילם למענך]
3. ויקשו את עונם ואת עון אבותם ויכפרו במ]
4. משפטים ולדרך אשר הי.]
5. עוד כי א[] ורתם ב[]

Fragment 3

1. [] [כה [] ה. להנחם על אכלה ענוה ה:]
2. גוים [יש]חת ולאומים יכרית ורשעים [חרש]
3. מעשי שמם וארץ ויגיעו וכבודו מלוא]
4. יכפר ירב [ט] טוב ונחמם טוב הש]
5. פריה ושוכה *vacat*

6. כאיש אשר אמו תנחמו כן ינחמו בירושלם [כחתן] על כלה עליה
 7. [] לם ושם [] א כסאו לעולם ועד וכבודו [] וכל גוים
 8. [] לו והיה [] צד [] ים. [] צם חמדה
 9. [] עד תפארת [] אכרכה את
 10. שם [] ברוך שם עליון [] vacat
 11. [] ר.. [] חסדך עלו
 12. [] לתורה הכנייתה
 13. [] ספר חוקיך

VERTALING

Fragment 1 (1) ... Begrip om het terneergeslagen hart te sterken en om te zegevieren over de geest daarin; om de Vertrapten te troosten ten tijde van hun nood, en wat betreft de handen van de gevallen[n], (2) om ze omhoog te houden zodat zij vaten van Kennis kunnen maken, om Kennis te geven aan de Wijzen, om de geleerdheid van de Oprechten te doen toenemen, om (3) de wonderen te begrijpen die U in vroeger dagen, in voorgaande generaties verrichtte, het Eeuwige Inzicht dat (4) U [vestigde] voordat (U) mij (vestigde.) En U onderhield Uw Wet voor mij, en U bevestigde Uw Verbond voor mij, (het) sterkend op [mijn] hart. (5) ... om in Uw Wegen te wandelen. U gebod mijn hart en leerde mijn geweten Uw Wetten niet te vergeten. (6) ... U heeft ... Uw Wet en (U) opende mijn geweten, en sterkte mij om de Wegen van (7) [Waarheid] na te jagen ... Uw ... U maakte mijn mond als een scherp zwaard en opende mijn tong voor woorden van Heiligheid. U heeft ... geplaatst (8) ... onderrichting. Laat hen niet overpeinen de daden van de man wiens lippen in de Kuil zijn. U sterkte mijn benen, (9) ... En door Uw hand sterkte u (mij) met dagen. U zond mij in ... (10) (een hart van steen?) nam u van mij w[eg] en (U) plaatste een rein hart op zijn plaats; een kwade neiging verwijder[end]

Fragment 2 Kolom 1 (1) Zegen de Heer, O mijn ziel, vanwege al Zijn wonderen, voor altijd. Gezegend zij Zijn Naam, want Hij redde de ziel van de Arme (*Ebion*). (2) Hij heeft de Zachtmoedigen (*Ani*) niet veracht, noch is hij de nood van de Vertrapten (*Dal*) vergeten. (Integendeel), Hij zag om naar de Vertrapten en, Zijn oren neliënd, luisterde *vacat* naar (3) de schreeuw van wezen. In Zijn overvloedige Genade troostte Hij de Zachtmoedigen, en opende hun ogen om Zijn wegen te zien en hun oren om (4) Zijn leer te horen. En hij besneed de voorhuid van hun harten en redde hen omwille van Zijn Genade en Hij richtte hun voet naar de Weg. Hij verliet hen niet in hun grote nood, noch (5) gaf (Hij) hen in de hand van de Gewelddadigen, noch oordeelde hij hen met de Goddelozen, noch wakkerde (Hij) zijn woede tegen hen aan, en evenmin vernietigde (Hij) hen (6) in Zijn woede, hoewel de toorn van Zijn luierende woede niet afnam. Hij oordeelde hen niet in vurige ijver; (maar) *vacat* (7) Hij oordeelde over hen in de overvloed van Zijn Genade. De Oordelen van Zijn oog moesten hen beproeven. In de grootheid van Zijn Genade, hualde Hij hen (uit) het midden van de Helden; (8) Hij redde hen uit de handen van de Mens. Hij oordeelde hen niet in de menigte van de naties, noch verstrooide hij hen onder de Vol-

ken. (Maar) Hij verstopte hen in de schaduw van Zijn vleugels, (9) en maakte de duisternis voor hun aangezicht Licht, en het kromme recht, en Hij openbaarde hen een overvloed van Vrede en Waarheid. Hij maakte (10) hun Geest per eenheid en deelde hun woorden per gewicht uit en deed hen zingen als fluiten. Hij gaf hen een vreugdevol hart, en zij wandelden in de Weg van Zijn Hart. (11) Maar hij leidde hen ook op de weg van Zijn hart, omdat zij ..., hun Geest was rustig en richtte een getuigenis op ... Hij gebod een plaag om te ... (12) *vacat* En Hij plaatste zijn Engel rondom de zo[nen van Isra]ël opdat zij niet zouden worden vernietigd [in het land van] (13) hun vijanden ... Zijn toorn, om Zijn woede te brengen ... op hen ... (14) Hij haatte ... Zijn Glorie naar ...

Fragment 2 Kolom 2 (1) in het Kwaad ... nood ... (2) hun werken ... voor hen tegen de Mensen[kin]deren en U redde hen omwille van Uzelf ... En zij vergrooten hun ongerechtigheid en de ongerechtigheid van hun vaderen maar zij boetten er voor in ... (4) Oordelen en naar de Weg die ... (5) nogmaals, omdat ... hun ... in ...

Fragment 3 (1) Uw ... om te worden getroost wegens haar rouw; Hij ... haar nood (2) naties [zal Hij ve]rnetigen en volken afsnijden en de Goddelozen ... Hij vormde (3) de werken van de Hemel en van de aarde en zij ontmoetten elkaar en Zijn Glorie vulde ... hun [Waa]rheid (4) zal verzoenen. Goedheid zal toenemen en de Goedheid van de ... zal hen troosten ... om (5) zijn vruchten en zijn Goedheid te eten. *vacat* (6) Als een man wiens moeder hem troost, zo zal hij hen troosten in Jeruzal[em ... Als een bruidegom] over de bruid, over haar (7) ... en Hij zal ... plaatsen en Hij zal] Zijn Troon verheffen voor eeuwig en altijd. En Zijn Glorie ... en al de Heidenen. (8) ... en er zal zijn ... verlangen (9) ... voor altijd de glans van ... Ik zal (10) [de Naam] zegenen ... gezegend zij de naam van de Allerhoogste ... *vacat* (11) Uw Vroomheid (of 'Genade') op hem (12) ... omwille van de *Tora* vestigde u (13) ... het boek van Uw Wetten ...

44. DE KINDEREN VAN REDDING (*JESHA*) EN HET MYSTERIE VAN HET BESTAAN (4Q416, 418) (afb. 22)

Is het gerechtvaardigd al deze fragmenten samen te nemen, dan is dit een van de langste overgebleven manuscripten van de ongepubliceerde verzameling. Strikt genomen heeft het werk als geheel het karakter van een vermaning en hoort het in hoofdstuk 5 thuis, maar wegens de eschatologische zeggingskracht, mystiek, nadruk op de Mysteriën van God en parallellen met de voorafgaande werken en Hymnen uit Grot 1, kozen we ervoor hem hier te plaatsen.

Weer bevinden we ons in het vocabulaire van 'Kennis', 'Goedheid', 'Trouw', 'de Glorie van Zijn Heiligen', 'de God van de Waarheid', 'Rechtvaardigheid', 'werken', 'Oordeel', 'de Heren van het Kwaad', 'Liegen', 'Ontrouw', et cetera. Zoals in het geval van de Wagens van Eer, waar deze tekst sterk op lijkt, hebben we de verschillende fragmenten apart ge-

nomen en ieder een ondertitel gegeven, ontleend aan de meest treffende en mooie van deze toespelingen. Zoals in het geval van de Hymnen van de Armen is het hier en daar mogelijk om de volgorde in twijfel te trekken, en is het de vraag of alle fragmenten werkelijk bij elkaar horen; overlappingsen in het manuscript lijken echter de volgorde van de meeste fragmenten te bevestigen.

Enkele van de interessantste beeldspraken bewegen zich rond het gebruik van de term 'Fontein', dat we eerder al zagen – 'de Eeuwige Fontein/de Fontein van Levend Water' en 'de Eeuwige Geheimen', de 'duistere Mystериën' – zelfs 'het Mysterie van het Zijn' of 'het Mysterie van het bestaan'. Het is onmiskenbaar dat enkele van deze zelfde beelden ook worden opgeroepen in middeleeuwse joodse mystieke teksten. De beroemde filosofische verhandeling van de gevierde Avicbron (de voornoemde elfde-eeuwse joodse mystieke dichter Ibn Gabirol) kreeg, zoals we zagen, deze titel. Zijn gedichten zijn nog meer vervuld van dit soort beeldspraak – het beroemdste, *De kroon van het koninkrijk*, noemt herhaaldelijk 'Engelen', 'de Troon', 'Geheimen', 'Mystериën', 'Machtige Wonderen', 'pakhuizen', 'Rechtvaardigheid', 'het Koninkrijk', et cetera. De strekking van de Mysterie van het Bestaantekst heeft ook verwantschap met de quasi-magische verhandeling uit de eerste eeuwen na Christus, het *Boek der Mystериën (Sefer Ha-Razim)*, hoewel haar idioom minder magisch is.

Ook stuiten we op toespelingen op de 'Eeuwige Planting' (1.13), die men vindt in cruciale passages van het Damascusdocument, de Gedragsregels en Hymnen. Zie ten aanzien hiervan de sleuteltoespeling in CD, 1.7 op 'de wortel van Planting van Aäron en Israël'. In 1Q31, vi.15 en viii.6-10 wordt dit gecombineerd met 'Huis'- en 'Fontein'beeldspraak. In 1QS.xi wordt het verbonden met de beeldspraak van 'de Fontein van Rechtvaardigheid', 'Volmaaktheid van de Weg', 'rechtvaardiging' en de Raad van de Gemeenschap die zich voegt bij 'de zonen van de Hemel', als een 'Bouwwerk van Heiligheid'. Deze 'bouwwerk'beeldspraak moeten we eens vergelijken met Paulus' beschrijving van zichzelf als de 'bouwmeester' in 1 Korintiërs 3:6-17. Terwijl hij ook hier 'plantings'- en 'landbouw'beeldspraak toepast, beschrijft hij zijn gemeente als 'het bouwwerk van God'.

In Regel 2 van Fragment 1 van deze aldus door ons gereconstrueerde tekst krijgen de toegesprokenen opdracht, net als in parameters van de Gedragsregels en het Damascusdocument, om 'zichzelf te scheiden'. Ze worden vergeleken met 'een Fontein' of 'een Eeuwige Fontein' (1.1), en de vergeestelijkte 'Tempel'beeldspraak van Paulus, die de Gedragsregels toepast op de Raad van de Gemeenschap, wordt in de omschrijving van de toehoorder hier verklaard als 'een Heilige der Heiligen' (1.4). De toegesprokenen krijgen ook, zoals hier en later blijkt, de bevoegdheid tot bemiddeling: 'Hij heeft u gezag gegeven' (1.15; ook 10.13 'Hij heeft u gezag gegeven over een erfenis van Glorie').

Mitsdien heel interessant is, dat direct na het gebod in Regel 8 om 'Hem

lief te hebben', Gods 'eeuwige Chesed' (Vroomheid) wordt afgesmeekt voor alle 'Bewaarders' (1.8). We hebben dit 'Vroomheids'gebod – God liefhebben – gekenschetst als het eerste van de twee 'liefdes'geboden. Zie met betrekking hierop ook Jakobus 1:12 die 'de Kroon van Leven die de Heer heeft beloofd aan hen die hem liefhebben' bespreekt, direct gevolgd in het daar op volgende hoofdstuk door het citeren van het 'Rechtvaardigheids'-gebod, 'heb uw naaste lief als uzelf' (2:8). Ook dit 'Bewaarder'thema – hier 'de Bewaarders van Zijn woord' – moet nu wel vertrouwd zijn. Het is zoals we zagen ook een thema in de vroege passages van de Brief van Jakobus, die veel overeenkomsten heeft met de taal van deze verhandeling, en in de definitie van de Gedragsregels van 'de zonen van Zadok', ofte wel 'de Handhavers van het Verbond'. Ook is er een parallel in de Hymnen van de Armen, door een variant die verband houdt met de terminologie 'Nazoreens/Nazoreeër'.

De 'Fontein'beeldspraak zet zich voort in Fragment 2, en na het noemen van 'de Rechtvaardige' in Fragment 3, komt Fragment 4 met weer een prachtige beschrijving van het Laatste Oordeel. Naast 'Licht'beeldspraak en 'wandelen in Eeuwig Licht', om het lot te beschrijven van de 'zoekers naar Waarheid' – ook genoemd 'de Uitverkorenen van de Waarheid', parallel met soortgelijke beschrijvingen van 'de zonen van Zadok' in het Damascusdocument – wordt de schitterende beeldspraak van 'de Fundamenten van het Heelal die Oordeel uitroepen' toegepast. Deze krachtige toespeling wordt gevolgd door het noemen van 'het Geheim van de Pilaren'. Dergelijke beeldspraak doet niet alleen denken aan de omschrijving van 'de Tsaddik' in *Zohar*, 59 b over Noach, als 'het Fundament van het heelal', maar ook aan Paulus' omschrijving van de centrale leiderschapstriade, met inbegrip van Jakobus de Rechtvaardige, als 'deze Pilaren' in Galaten 2:9. De toespeling op de *Sod/Yesod*, dat wil zeggen 'Geheimen'/'Fundamenten' vinden we als beeldspraak bijvoorbeeld ook in het voornoemde *De Kroon van het Koninkrijk* uit de elfde eeuw, van Ibn Gabirol (regel 14, 112, 164 en 170). We hebben dit taalgebruik in de hele Qumran-verzameling gevolgd.

In latere fragmenten worden veel van deze thema's herhaald en de tekst schakelt om naar een benadrukking van het begrip van 'alle Mystериën', met bijzondere belangstelling voor 'het Mysterie van het Zijn'/'het Mysterie van het Bestaan'. Opmerkelijk is dat dit soort vragen, tenminste in theorie, lijkt te zijn verworpen in het talmudische jodendom. We hebben hier niet alleen vermeldingen van 'de weegschaal van Rechtvaardigheid', 'Leugenachtigheid', 'verslinden' en 'Wegen', maar ook verschijnen in Fragment 7.3 het alomtegenwoordige *amal* ('lijden') weer. Dit is zoals we zagen te vinden in Jesaja 53, en in de *Pesher* van Habakuk gebruikt om uiteen te zetten hoe men wordt 'gered'.

In Fragment 9 staat de verrassendste toespeling met betrekking tot 'Rechtvaardig' zijn en 'werken', en dat is de uitdrukking *Jesha* ('Red-

ding'). Ze verschijnt het eerst in de constructie *Jesha'ma'saiv* ('de Redding van Zijn werken') in Regel 8, in verband met 'de Wet van God niet verwijderen van uw hart' (zoals zo vaak wordt weer 'het hart' genoemd). Daarna stuiten we in Regel 11, na nog een vermelding van *amal* – deze keer in een werkwoordsvorm (10) – op de constructie 'de kinderen van *Jesha* of 'de kinderen van Redding'. De tekst spreekt vervolgens van 'Glorie erven' en 'eeuwigdurende vreugde'.

Het gebruik van het nomen *Jesha* of het verbaalnomen *Jesh'ato* ('Zijn Redding') is tamelijk wijdverbreid in Qumran en vaak onderschat. Men vindt uitdrukkingen als deze in twee belangrijke contexten in het Damascusdocument: viii.43 met betrekking tot 'Godvrezenden' – 'tot God Rechtvaardigheid en Redding openbaart aan hen die Zijn Naam vrezen' – en viii.57, met betrekking tot 'niet de Wetten van Rechtvaardigheid afwijzen', 'luisteren naar de stem van de Leraar van Rechtvaardigheid' en 'vergeven worden' – 'en ze zullen Zijn Redding zien' (cursivering van ons). Het werkwoord 'zien' is hier doorslaggevend. Deze termen duiken ook op in verscheidene interessante contexten in de Oorlogsrol (xiii, xiv en xviii) en een ander, al even Messiaans gedeelte dat voorafgaat aan het 'Planting'-deel in de Hymnen van Qumran (vii.19).

Men krijgt het gevoel dat een dergelijk begrip eigenlijk heel nieuw was voor de mensen uit de oudheid; ook de Grieken hadden het nog niet gepersonificeerd in hun godenwereld. De personificatie van dit begrip in de presentatie door de evangeliën van Messiaanse gebeurtenissen in Palestina in de eerste eeuw kunnen we in dit licht beschouwen als een uiterst revolutionaire ontwikkeling, en een die zelfs nu nog haar invloed blijft uitoefenen op de mensheid.

In Fragment 9.2-10.1 wordt het thema 'handhaven' toegepast op dat van 'Mysteriën', in verband met het parallelle van 'niet de Wetten verzaken' (8). Dit thema 'Mysteriën' wordt tot het eind toe vastgehouden, vooral in dat ene mysterie, 'het Mysterie van het Bestaan', te midden van voortgezette toespelingen op 'rechtvaardigen door Uw Oordeel' – in de hele Qumran-verzameling aangetroffen – 'ijver', en een nieuwe vondst, 'armoede', weer een duidelijke variatie op het 'Armen'-thema, gesteld tegenover 'Rijkdommen', in verband waarmee de 'verslinden'-beeldspraak weer wordt gebruikt (10.9). De uitdrukking *Ebion*/'de Armen' wordt inderdaad bij een aantal gelegenheden gebruikt, legt weer verband met het vorige werk en voert tot de uiteindelijke boodschap: 'wandelen in Rechtvaardigheid', 'neerliggen in Waarheid' en 'eeuwige vreugde erven'.

TRANSCRIPTIE

De Eeuwige Planting

Fragment 1

1. שְׁמִיכָה סִתָּח מִקּוּר לְכַרְךָ קְדוּשִׁים וְאַחַח כְּמִקּוּר עוֹלָם חָלָל | כִּי | הִבְדִּילָכָה מִכּוֹל
2. רוּחַ כֶּשֶׁר וְאַחַח הִבְדִּיל מִכּוֹל אֲשֶׁר שָׂא וְחִנּוּר מִכּוֹל תַּעֲבוֹת | | הוּא עֲשָׂה כּוֹל

3. וְיִירִשֶׁם אִישׁ נַחֲלָתוֹ וְהוּא חֲלָקָה וְנַחֲלָתָה בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם | |]
4. כִּזָּה כְּבִדְהוּ בְּהַתְקַדְשָׁה לּוֹ כְּאֲשֶׁר שְׂמַכָּה לְקִדּוּשׁ קִדְשִׁים | |] ל בְּכּוֹל []
5. הִפִּיל גּוֹרְלָהּ וְכִבְדָּהּ הִרְבָּה מִזֹּאֲרָה וְיִשְׂמַכָּה לּוֹ בְּכּוֹר בְּ []
6. וְשׁוֹבְתֵי לָכָה אֲתָן וְאַחַח { } לֹא לָכָה שׁוֹבְתוֹ וְכִאֲמוֹנָתוֹ חֶלֶךְ תְּמִיד [בְּכּוֹל]
7. מַעֲשִׂיכָה וְאַחַח דְּרוֹשׁ מִשְׁפָּטוֹ מִיָּד כּוֹל וְרוֹב... []
8. אֲהַבְהוּ וּבְחָסֵד עוֹלָם וּבְרַחֲמִים עַל כּוֹל שׁוֹמְרֵי דְבָרֵי וְקַן []
9. וְאַחַח שְׂכַל [פ]תָּח לָכָה וּבְאֻצְרוֹ הַמְשִׁילָכָה וְאִיפָּת אִמָּת פּוֹ-וְקָד []
10. אֲתַכָּה הִמָּה וּבִידְכָה לְחַשִּׁיב אֶף מֵאֲנָשִׁי רִצּוֹן וּלְפָקֵד []
11. עֲמָכָה בְּשֶׁרֶם תִּקַּח נַחֲלָתָה מִיָּד כְּבִד קְדוּשִׁיוּ וּבְטָרָם []
12. פִּתַּח [] שִׁים וְכוֹל הַנִּקְרָא לְשֵׁם > קִדְשׁוֹ []
13. עִם כּוֹל קְצִים הָרָדִי פִּאֲרָתוֹ לְמַטְעַת עוֹלָם []
14. [] הַ תְּבִי [] יִתְהַלְכוּ כּוֹל נֹחֲלֵי אֶרֶץ כִּי בִשְׂמָן []
15. וְאַחַח מִבֵּין אִם בְּחִכְמָת יָדִים הַמְשִׁילָכָה וְדַע[תָּכָה []
16. אוֹשׁ לְכוֹל הוֹלְכֵי אָדָם וּמִשְׁם תִּפְקֹד שְׂרַפְכָּה []
17. הַתְּבוֹנֵן מוֹדָה וּמִיָּד כּוֹל מַשְׁכִּילָה הוֹסֵף לָקַח []
18. הוֹצֵא מִחֲסוֹרָכָה לְכוֹל דּוֹרְשֵׁי חֶפֶץ וְאוֹ תְּבִין []
19. תִּמְלֹא וְשִׁבְעָתָה בְּרוּב טוֹב וּמַחֲכֵמַת יָדִיכָה []
20. כִּי אֵל פִּלַּג נַחֲלָתָה [כּוֹל] [חֵי] וְכוֹל חֲכָמֵי לֵב הַשְׁכִּילוֹ []

De Fontein van Levend Water

Fragment 2

1. [] אֲכָרִים עַד כּוֹל []
2. [] שְׁ הָבָא בְּשִׁנְאִיכָה וּבְאִסְמִיכָה כּוֹל []
3. [] וְשׁוֹה עַת כַּעַת דּוֹרְשֶׁם וְאֵל תִּרְם []
4. [] שְׁ כּוֹלָם יִדְרָשׁוּ לַעֲתָם וְאִישׁ כְּפִי חֶכְמָה []
5. [] כְּמִקּוּר מַיִם חַיִּים אֲשֶׁר הִכּוֹל אֲנָשִׁים []
6. [] לְמָה וְהִיא כְּלָאִים [כ]פֶּרֶד וְהִיִּתָּה כְּלוּב[ש] שְׁעִטָּנו []
7. [] כְּשׁוֹר וּבִי [] וְגַם תְּבוֹאֲתָכָה תִּי []
8. [] הִי [] וְקַן [] הוֹנְכָה עִם בְּשִׁרְכָּה []

Al de Tijdperken van Eeuwigheid

Fragment 3

1. [] שְׁ עַל [] עַה כּוֹל []
2. [] יִחְדּוּ [] עוֹ כּוֹל אֲשֶׁר חֵי []
3. [] וְתַהוֹם פִּחְדוֹ וִית []
4. [] וְכוֹל עוֹלָה תַחֲם עַד וְשִׁלָּם []
5. [] בְּכּוֹל קִצִּי עַד כִּיָּא אֵל אִמָּת הוּא[ה] []
6. [] לְלִחְבִּין צִדִּיק בֵּין טוֹב לְרַע []
7. [] כִּיָּא יִצֵּר בְּשֶׁר הוּא[ה] וּמִכְנִיִּים []
8. [] לְ [] לְ [] א []

De Fundamenten van het Heelal Roepen het Oordeel uit: Fragment 4

1. [נ]פחכה]
2. [ותשכיל] מות עם
3. [דתם הלוא באמת יתהלכו
4. [הם ובדעה כול גליהם vacat ועתה אוילי לב מה טוב ללוא
5. [ומה] השקט ללוא הוה ומה משפט ללוא נוסד ומה יאנחו מתים על כן] ..
6. אתם] [ל נוצרתם ולשחת עולם חשובתכם כי תלך] .אכמ]
7. מחשכים יצרחו על רובכם וכול נהיה עולם דורשי אמת ועידילם] למשפטכם]
8. ישמדו כול אוילי לב ובני עולה לוא ימצאו עוד [וכ]ול מחפשי רשעה יבשן]
9. במשפטכם ירועו מסודי הרקיע וירעמו כול צ']ל[כול אהבין]
10. vacat והייתם בחירי אמת ורודפי [בינה ב]משפט] שוקדי]
11. על כול דעה איכה תאמרו יענו בבניה ישקדנו לרדוף דעת ל'] בכול מ]
12. ול>א עיף בכול [נ]שני עולם הלוא באמת ישעשע לעד ודעה]
13. חשרתנו ו]כול מלאכי]
14. שמים אשר חיים עולם נחלתם האמור יאמרו יענו בפעלות אמת ויעפנו]
15. בכול קצים הלוא באור עולם יתהלכו] עוד ורוב הדר אתם]
16. ברקיעי] סוד אילים כול] vacat ואתה ב]

Nieuwe Glorie

Fragment 5

1. [ל]א ישובת אחד מכול צבאם ה]
2. [באמת מיד כול אויב אנשים א]
3. [ב א.] אמת ומשקל צדק תכן אל כול]
4. [פ]רשם באמת הוא שמם ולחפציהם ידרש]
5. וסתר כול וגם לוא נהיו בלוא רצונו ומה.]
6. משפט להשיב נחם לבעלי און ופקודת]
7. ולסגור בעד רשעים ולהרים ראוש דלים]
8. ככבוד עולם ושלום עד ורוח חיים להכבדיל
9. כול בני הוה וכמה אל ורוב כבודו עם ט]וכו]
10. ובאמונתו ישוהו כול ה]ו]ם תמיד והללו שמו ו]
11. vacat ואתה באמת התהלך עם כול [דור]שי]
12. וכידכה אויב]ו ומטנאכה ידרוש חפצו ואתהם]
13. ואם לוא ת]ס]שיא ידו למחסורכה ומחסור אומו]
14. [דו ואל ישים מחפצו] כי אל י]
15. [ירכה למותר יפרץ מקניה]
16. [עולם ... ל]

De Weegschaal van Rechtvaardigheid

Fragment 6

1. [מוקורכה ומחסורכה לוא תמצא ודאכה נפשכה מכול טוב למות]
2. [ז]עפה כול חיים ואותה נפשכה כי תבוא בפחחיה וקבר]ת] וכס]ית]

3. [ג] יכה והייתה למאכל שן ולחומי רשף נגד מין]
4. [דו]רשי חפץ חונותה בהלוככה וגם אתה ת]]
5. [ב] לכה כי אל עשה חפצי אויב ויחכנם באמת]
6. [ל] כן במוזני צדק שקל כול תבונם ובאמת]
7. [] ..[ם ול]

De Engelen van Gods Heiligheid

Fragment 7

1. [] ..[]
2. [] vacat]
3. [] vacat] בעמל נכרה דרכיה חרגיע]
4. ושקר יהיה בלב בני [אדם] יבטוח בכול דרכיני vacat]
5. דעה ולא שחרו ב]נה ודעת ל]א בחרו vacat הלוא אל [יתן ד]עות]
6. על אמת להבין כול [ריום]וב]נה הוא פלג לנוחלי אמת]
7. [] שקר בא]מת כול מ]עשיו] הלוא שלום והשקט]
8. [הלוא יד]עתם אם לא שמעתמה כיא מלאכי קודש [א]ל בשמים]
9. [] אמת וירדפו אחר כול שורשי בינה וישקדו על]
10. [לפי] דעתם יכבדו איש מרעהו ולפי שכלו ירבה הדרו]
11. [] כי אנוש הם כי יעצל ובן אדם כי ידמה הלוא]
12. [] והם אחוזת עולם ינחלו הלוא ראייתם]

Het Mysterie van het Bestaan

Fragment 8

1. [] אל הנוראים תשכיל ראש.]
2. [] בימי] קדם למה נהיה ומה נהיה כמ]
3. [] למה היו [א] ו]ל] נהיה כמ.]
4. [] יומם ו]לילה חנה ברו נהיה]
5. [] כול]ל דרכיהמה עם פקודים]
6. [] אל הדעות סוד אמת]
7. [] צרה וממשל]ת]ל]
8. [] להתהלך ביצר מ]בניתו]
9. [] הלכו]

De Redding (Jesha) van Zijn Werken

Fragment 9 Kolom 1

1. []ל עת פן ישמעכה וכר חי דבר בו פן י]
2. בלוא הוכח הכשר עבוד לו והנך]שר]
3. וגם את רוחו לא תבלע כיא כדממה ...ות]
4. [ו]תוכחתו ספר מהר ואל תכבוד על פשעיכה]
5. יצדק כמזכה כיא הואה [כיא הואה] שר ב]
6. יעשה כיא מה הואה יח>י>ד ובכול מעשה בלתי]
7. vacat ואיש עול אל תחשוב עוד וגם אין שונא]

18. אל תמכור כבודכה ואל תערבכו בנחלחכה פן יוריש גיחכה אל תשביע להם
19. [ואין כסות אל תשת יין ואין אכל אל תדרוש תענוג ואתה
20. [חסר לחם אל תחכד במחסורכה ואתה ריש.]
21. [אל] תבו לחייכה וגם אל תקל כלי [ח]וקכה

Fragment 10 Kolom 2

- De Heilige Geest** **Fragment 9 Kolom 2 en Fragment 10 Kolom 1**

- Fragment 1** (1) Open uw lippen (als) een Fontein om de Heiligen te zegenen. O u, breng lofprijzing voort als een Eeuwige Fontein ... [Want] Hij heeft u afgescheiden van elke (2) lichamelijke geest. O u, scheid uzelf af van al wat Hij haat, en zonder u af van alle Gruwelen van ... Hij maakte alle (vlees) (3) en deed elke man zijn deel erven. Hij zonderde u af -en uw deel- te midden van de zonen van Adam ... Hij gaf u gezag. O u, (4) zo verheerlijkte Hij het toen u uzelf heiligde voor Hem, toen Hij u een Heilige der Heiligen maakte ... voor alle ... (5) Hij bepaalde uw lot en vergrootte

uw Glorie zeer en maakte u tot een eerstgeborene voor Zichzelf te midden van ... (6) 'en ik zal u Mijn Goedheid geven.' O u, is Zijn Goedheid niet van u? Wandel dus altijd in Zijn Trouw, in al (7) uw werken. O u, zoek Zijn Oordelen uit elke hand en de overvloed van ... (8) heb Hem lief, want met eeuwigdurende Vroomheid (*Chesed*) en Erbarmen met al de Bewaarders van Zijn Woord, en ... (9) O u, Hij heeft inzicht voor u [ge]opend, en u gezag gegeven over Zijn opslagruimte, en hij heeft de precieze waarde van een maat (*efa*) bepaald ... (10) zij ... u. Het ligt in uw macht toorn af te wenden van de Mannen van Zijn Gunst en om ... aan te stellen (11) met u, voordat u uw deel neemt uit de handen van de Glorie van Zijn Heiligen en in ... (12) Hij opende ... en allen die door Zijn Heilige Naam worden geroepen ... (13) met al de Tijd[perken van] Zijn ver[heven] glans tot een Eeuw[ige] Planting ... (14) al degenen die het land erven zullen zich gedragen, want in ... (15) O u, vanwege de Wijsheid van uw handen heeft Hij u gezag gegeven, en [uw] Kennis ... (16) een opslagruimte(?) voor heel de mensheid. Van daar zult u uw onreine voedsel aanwijzen en ... (17) Zoek begrip uit alle macht en neem verhoogd inzicht uit elke hand ... (18) Maak bekend waar u gebrek aan heeft aan al degenen die (hun eigen) verlangen[s] zoeken. Dan zult u begrijpen ... (19) U zult vervuld en verzadigd zijn van overvloedige Goedheid en door de vaardigheid van uw handen ... (20) Omdat God de erfenis van elk levend wezen] heeft verdeeld en al de wijzen van hart hebben overwogen ...

De Fontein van Levend Water

Fragment 2 (1) ... boeren, totdat al ... (2) doe in uw manden en breng in uw opslagplaatsen, alle ... (3) en de vlakte, zoek ze seizoen na seizoen en houd niet op ... (4) zij allen zoeken in hun seizoen(en) en volgens de Wijs[heid,] een man ... (5) als een Fontein van Levend Water die alle men[sen ...] (6) en het is een hybride als een mildler, of als kle[ding gemaakt van twee materialen ...] (7) in vee en in ... en ook, uw opbrengst zal ... zijn (8) uw Rijkdom met uw vlees ...

Al de Tijdperken van Eeuwigheid

Fragment 3 (1) ... wat betreft ... alle ... (2) samen met hem ... al degenen die ... (3) en zij vreesden de diepte en ... (4) En elk offer moet u hen onophoudelijk brengen, en het vrede(offer) ... (5) in al de Tijdperken van Eeuwigheid, omdat Hij (de) God van de Waarheid is ... (6) de Rechtvaardige Goed van Kwaad doen onderscheiden ... (7) omdat het de neiging van het vlees is, en zij die begrijpen ...

De Fundamenten van het Heelal Roepen het Oordeel uit

Fragment 4 (1) ... uw adem (2) ... en u zult begrijpen ... dood met (3) ... Zullen zij niet in Waarheid wandelen? (4) ... en al hun vreugden met Kennis *vacat* O u, dwazen van hart, wat is Goedheid zonder (5) [...] En hoe] kan er rust zijn zonder vernietiging? En hoe kan er Oordeel zijn zonder dat het wordt gevestigd en hoe zullen de doden kermen wegens alle ... (6) u ... u werd geschapen, maar uw afvalligheid leidt tot eeuwige verdoemenis, omdat u wandelt ... (7) Het duister zal Licht worden gemaakt door Uw overvloed en een Eeuwig Bestaan (zal) de Zoekers naar Waarheid en de Getuigen van U[w] Oordelen (ten deel vallen.) (8) Al de dwazen van hart zul-

len worden vernietigd en de zonen van Goddeloosheid zullen niet meer worden gevonden, en al degenen die het Kwaad zoeken zullen worden beschaamd ...] (9) De Fundamenten van het Heelal zullen Uw Oordeel uitroepen en al de ... zullen donderen ... al degenen die houden van ... (10) *vacat* U zult de Uitverkorenen van de Waarheid zijn en najagers van [inzicht] met Oor[deel] ... zij die waakzaam zijn ... (11) volgens alle Kennis. Hoe kunt u zeggen: 'Wij hebben voor inzicht gewerkt en zijn wakker gebleven om Kennis van ... na te jagen ... in alle ... (12) Maar hij is niet moe geworden tijdens al de jaren van Eeuwigheid. Schept hij niet altijd behagen in de Waarheid? ... Kennis dient Hem en zouden [al de Engelen van] (13) de Hemel – wier erfenis het Eeuwige leven is – ooit zeggen: 'Wij hebben genoeg van de dienst van de Waarheid en zijn m[oe ...] (14) wandelen zij niet te allen tijde in het Eeuwige Licht? ... nogmaals en een overvloedige glans woont bij hen. U ... (15) in de uitspansels van ... het Fundament (mogelijk 'Geheim') van de Pilaren, alle *vacat* O u, in ...

Eeuwige Glorie

Fragment 5 (1) [... Niet] een van heel hun leger zal rusten ... (2) in Waarheid uit de hand van al de opslagplaatsen van mannen ... (3) Waarheid en de maat van Rechtvaardigheid bedeede hij toe aan alle ... (4) [... hij deelt] hen in Waarheid uit. Hij zette hen op hun plaats en zocht hun genoegens ... (5) en een schuilplaats voor allen, noch zullen zij bestaan zonder Zijn gunst en ... (6) Oordeel om berouw te bezoeken aan de Heren van het Kwaad en de bezoeking van ... (7) en om te sluiten voor de Goddelozen en om het hoofd van de Vertraptten op te heffen ... (8) in Eeuwige Glorie en eeuwigdurende vrede en de Geest van het Leven om af te schei[den ...] (9) al de zonen van Eva, en met de macht van God en de overvloed van Zijn Glorie, met Zijn Goedheid ... (10) en in Zijn Trouw, zij zullen zich heel de dag onophoudelijk ter aarde werpen en Zijn Naam prijzen en ... (11) *vacat* O u, wandel in Waarheid met al de [Zoe]kers ... (12) Want zijn opslagplaats staat onder uw gezag en wie zijn eigen doel zoekt (moet dit doen) uit uw mand en (naar) hen ... (13) En als Hij Zijn hand niet uitstrekt naar uw noden, dan zal zijn opslagplaats in deze behoefte voorzien ... (14) ... en hij zal niet zijn eigen wensen vervullen, want hij zal niet ... (15) uw hand. Hij zal u[w] vee vermeerderen ... (16) voor altijd ...

De Weegschaal van Rechtvaardigheid

Fragment 6 (1) ... uw Fontein. Ook zult u niet vinden waar u gebrek aan heeft en uw ziel zal bij gebrek aan al de Goedheid wegwijnen, zelfs tot de dood ... (2) [... zal] heel de dag verontrust zijn en uw ziel zal (er naar) verlangen in haar poorten (van de Wijsheid?) te komen en een graf(?) en kle[ding ...] (3) uw ... En het zal tot voedsel dienen om te eten en tot brandstof voor de vlam tegen ... (4) Want door uw gedrag heeft u diegenen lastig gevallen die plezier zoeken en ook ... (5) want u ... omdat God de genoegens van (Zijn) opslagplaats maakte en hen in Waarheid toebedeelde ... (6) [Wan]t in de weegschaal van Rechtvaardigheid woog Hij al hun Begrip af en in Waarheid ...

De Engelen van Gods Heiligheid

Fragment 7 (1) *vacat* (2) *vacat* (3) ... zijn Wegen zijn in lijden gekerfd. U kalmeert ... (4) en er zal Leugenachtigheid zijn in het hart van al de zonen [van Adam ...] 'Hij zal vertrouwen op al Mijn Wegen ... *vacat* (5) Kennis. Zij hebben niet ijverig naar Begrip gezocht, noch Kennis gekozen. *vacat* [Geeft] God geen [Ke]nnis van ... (6) op Waarheid, om al de [Mysteriën] te doorgronden [en Beg]rip bedeede hij toe aan diegenen die de Waarheid erfden. (7) Leugenachtigheid. In Wa[ar]heid ... al Zijn we[r]ken. Zijn vrede en rust niet ... (8) [We]et [u dat niet]? Heeft u het niet gehoord? De Engelen van Gods Heiligheid zijn beslist in de Hemel ... (9) Waarheid. En zij jagen al de wortels van Begrip na, en ijverig ... (10) naar gelang hun Kennis zal de een meer worden geëerd dan de ander en naar gelang zijn inzicht zal zijn eer worden vergroot... (11) Want een man mompelt omdat hij lui is en als een zoon van Adam zwijgt, is dat niet (omdat) ... (12) En zij zullen een Eeuwig bezit erven. Heeft u niet gezien ... ?

Het Mysterie van het Bestaan

Fragment 8 (1) ... naar de angstigen. U zult de eerste leren ... (2) in vroeger [dagen], waarom het bestond en wat bestond in ... (3) waarom zij ... waren ... bestaan in ... (4) overpeins [dag en] nacht het Mysterie van het Bestaan ... (5) [a]l hun Wegen met de bevelen ... (6) Wat betreft de Kennis van het Geheim van de Waarheid ... (7) nood en heerschappij ... (8) [om te] wandelen in het verlangen naar [Zijn] Be[grip] ... (9) wandelt ...

De Redding (Jesha) van Zijn Werken

Fragment 9 Kolom 1 (1) [... de] tijd, opdat hij u niet hoort. En spreek tot hem zolang hij leeft, opdat hij niet ... (2) zonder een passende berisping om zijnentwille. Is het niet verbonden aan ... (3) En ook zal zijn Geest niet worden verslonden (dat wil zeggen 'verteerd') omdat in stilte ... (4) [en] neem zijn berisping snel ter harte en wees niet trots vanwege uw overtredingen ... (5) Hij is Rechtvaardig, net als u, want hij is een prins onder ... (6) Hij zal het doen. Want waarin is Hij uniek? In heel Zijn Werk, Hij is zonder ... (7) *vacat* Beschouw de Goddeloze Man niet als een medewerker, noch iemand die ... haat. (8) de Redding (*Jesha*) van Zijn werken, samen met Zijn bevel; weet dus hoe u met Hem om moet gaan ... (9) Verwijder [de Wet van God] niet van uw hart en ga niet alleen erg ver voort ... (10) Want wat is geringer dan een arme man? En ook, wees niet vrolijk wanneer u moet rouwen, opdat u niet lijdt in uw leven ... (11) bestaan; neem daarom van de kinderen van Redding (*Jesha*) en weet wie Glorie zal erven, want het is noodzakelijk voor Hem dat Hij niet ... (12) En in plaats van hun rouw (zal) eeuwigdurende vreugde (uw deel zijn) en de onrust-stoker zal u ter beschikking worden gesteld en er zal geen ... [zijn.] (13) Tot al uw jonge meisjes, spreek uw Oordelen als een Rechtvaardig heerser, ... niet ... (14) vat uw zonden niet lichtvaardig op. Dan zal de glans van ... zijn ... Oordeel ... (15) zal hij nemen en dan zal God zien en Zijn woede zal worden bedaard en Hij zal hulp geven tegen [uw] zonden, volgens ... (16) zal niet opstaan, al zijn dagen. Door Zijn Oordeel zal hij rechtvaardigen en zonder uw ... te vergeven. (17) Arme. O u, als u

gebrek heeft aan voedsel, uw behoeften en uw overschotten ... (18) U moet overlaten tot voedsel voor Zijn kudde overeenkomstig Zijn wil en neem daar[van] wat u toekomt maar voeg [er] niet aan toe ... (19) En als u gebrek heeft aan ... niet ... Rijkdom van uw behoeften, want [Zijn] opslagruimte zal geen gebrek kennen. [En op] (20) Zijn woord is alles gebaseerd, eet dus wat Hij u geeft, maar voeg niet toe aan ... (21) uw leven ... Als u de Kostbaarheden van mensen leent om in uw behoeften te voorzien, ... niet ... (22) dag en nacht en ... niet voor de rust van uw ziel ... Hij zal doen terugkeren naar ... Lieg niet (23) tegen hem. Waarom zou u (de) zonde dragen? En ook, van schande ... naar zijn naaste. (24) ... en hij zal zijn hand sluiten wanneer u gebrek lijdt. Overeenkomstig de Wijsheid[d ...] (25) en als het onheil u treft en ... (26) Hij zal openbaren ... (27) Hij zal niet verzoenen met ... (28) nog[maals.] Bovendien ...

De Heilige Geest

Fragment 9 Kolom 2 Fragment 10 Kolom 1 (1) Hij opende Zijn Erbarmen ... alles waar gebrek aan is in Zijn opslagplaats en gaf voedsel (2) aan elk levend wezen. Er is geen ... [Als hij] zijn hand sluit en de Ge[est] van alle (3) vlees is weggenomen, zult u niet ... er in, en uw gezicht zal [met] zijn schan[de] bedekt zijn, maar door uw arbitrage (4) [zal hij] de gevangenis verlaten, zoals... En als hij een lening krijgt, [betaalt] hij (die) snel tot de laatste cent [terug.] O u, stel hem schadeloos, want uw met schatten gevulde beurs (5) is van diegene aan wie u een verplichting heeft; (zelfs al was het alleen maar) omwille van uw naasten. U zult ... heel uw leven met hem. Geef (hem) daarom snel terug wat (6) van hem is, anders zal hij uw beurs pakken. Breng als u zaken doet uw Geest niet in opspraak. Verruil uw Heilige Geest niet voor Rijkdom, (7) want [uw ziel] is onbetaalbaar. Zoek met graagte het gezicht van hem die gezag heeft over uw opslagplaats (8) en [spreek met] hem in zijn eigen taal. Op die manier zult u voldoening vinden ... Verzaak uw Wetten niet en houd uw Mysteriën (geheim.) (9) ... Als Hij u in Zijn dienst stelt ... (sta niet toe) dat slaap (in) uw ogen (komt) tot u het allemaal heeft gedaan ... (10) [alle ... vol]eg niet toe. Als z[ij] behoeftig zijn ... wees niet vrijgevig ten opzichte van hem. En ook, Rijkdom zonder (11) ... zal uw [oog] zien vanwege de overvloedige ijver van (12) ... Naar Zijn wil, wijd uzelf aan Zijn dienst en de Wijsheid van Zijn opslagplaats (13) ... u zult hem adviseren en een eerstgeboren zoon voor hem worden, en hij zal van u houden zoals een man van zijn enige kind houdt. (14) Omdat u ... [O u,] vertrouw er niet op dat ... en blijf 's nachts niet wakker vanwege uw geld (15) en blijf er [s nachts] onder lijden. Verder, verlaag uw ziel niet omwille van iemand die het niet waard is, maar wees veeleer ... (16) voor hem ... Sla niet iemand die niet uw kracht heeft, opdat u niet struikelt en uzelf zeer vernedert. (17) ... uw ziel met de Goedheid van Rijkdom. U zult de wind bewerken en uw heer vergeefs dienen; dus, (18) verkoop uw Glorie niet voor geld en laat het niet na als uw erfenis, opdat uw lichamelijke erfgenen niet verarmen. Beloof hen niet (19) ... Als er geen bekeraars zijn, drink dan geen wijn en als er geen voedsel is, vraag dan niet om lekkernijen. O u, ... (20) [... Als u] geen brood heeft, wees dan niet trots op uw armoede. U bent behoeftig ... (21) Roof [niet] om in leven te blijven en ook, leng (de inhoud van) een vat niet aan ... [u]w Wetten ...

Het Mysterie van het Bestaan en Al de de Wegen van Waarheid

Fragment 10 Kolom 2 (3) Vergeet niet dat u behoeftig bent ... waar u gebrek aan heeft (4) zult u niet vinden. In uw ontrouw zult u ... Hij voor u heeft aangesteld. (5) Strek uw hand er niet naar uit, opdat u niet wordt verbrand [en] uw lichaam in Zijn vuur wordt verteerd als ... Zo vergold Hij het hem. (6) Maar er zal blijdschap voor u zijn als u uzelf daarvan reinigt. En ook, neem geen Kostbaarheden aan van een man die u niet kent, (7) opdat het uw armoede niet alleen maar vergroot. Als (God) heeft verordend dat u in [u]w armoede sterft, dan heeft Hij het zo beschikt; maar verderf uw Geest niet (8) om die reden. Dan zult u neerliggen in Waarheid, en Hij zal uw zondeloosheid duidelijk [aan he]n (de Engelen die optekenen) verkondig[en.] Uw bestemming is [Eeuwige] (9) vreugde te erven. Want verlang, hoewel u Arm bent, niet naar meer dan uw eigen deel; en wordt niet opgeslokt door verlangen, opdat u daardoor niet avvallig wordt (10) En als Hij u terugbrengt, gedraag u (dan) eerbaar. En vraag onder Zijn kinderen naar het Mysterie van het Bestaan; dan zult u de Kennis van (11) Zijn erfenis verwerven en in Rechtvaardigheid wandelen, want Hij zal ... niet ... in al uw Wegen. Bewijs eer aan diegenen die u Glorie brengen, (12) en prijs Zijn Naam voortdurend, want Hij heeft uw hoofd uit de armoede opgeheven en u te midden van de edelen geplaatst. (13) Hij heeft u gezag gegeven over een erfenis van Glorie om onophoudelijk Zijn gunst te zoeken. Zeg, hoewel u arm bent, niet: 'Ik heb geen geld, dus kan ik niet naar Kennis zoeken.' Maar onderwerp u aan alle tucht en reinig met al[le Wijsheid] uw hart en onderzoek in de overvloed van uw (15) intellectuele vermogen het Mysterie van het bestaan. Denk na over al de Wegen van Waarheid en overdenk al de wortels van het Kwaad. (16) Dan zult u weten wat bitter is voor een man en wat zoet is voor een mens. Eer uw vader in uw armoede (17) en uw moeder door uw gedrag. Want de vader van een man is als zijn armen en zijn moeder is als zijn benen. Zeker, (18) zij hebben u als een hand geleid en net zoals Hij hen gezag over u heeft gegeven en (hen) heeft aangesteld over (uw) Geest, zo zult u hen dienen. En net zoals (19) Hij uw oren heeft geopend voor het Mysterie van het Bestaan, (zo) moet u hen eren, omwille van van uw eigen eer. Net zoals ... heb eerbied voor hen, (20) omwille van uw eigen leven en om uw dagen te verlengen. Hoewel u arm bent ... (21) onwettig. *vacat* Als u een vrouw neemt in uw armoede, neem haar (dan) uit het midden van de dochter[s van ...] (22) van het Mysterie van het Bestaan. Ga samen voort in uw kameraadschap. Met de helpster van uw vlees ...

HOOFDSTUK 8

Waarzeggerij, Magie en Allerlei

De teksten in dit hoofdstuk vormen een doorsnee van de resterende ongepubliceerde verzameling. Sommige bieden een interessant kijkje in het alledaagse leven van twintig eeuwen geleden. Hoewel astrologie, amuletten, magie en dergelijke werden verafschuwed door de rabbijnen en in theorie verboden waren, is het uit andere bronnen tevens duidelijk dat ze een rol speelden in het leven van alledag. In dit materiaal komt dat tot uiting. Hoe wijdverbreid dit was of hoe ernstig mensen het werkelijk namen, is moeilijk te beoordelen.

In de Grieks-Romeinse oudheid hadden astrologen en waarzeggers hun aanhang onder de grootste geesten van die tijd. De belangrijkste filosofische school in Rome, de Stoïcijnen, waren de geestdriftigste aanhangers van astrologie. Ook onder joden waren astrologische ideeën doorgedrongen, tot zelfs in het hart van de Tempel in Jeruzalem. Josefus laat ons weten dat de zevenarmige *menora* de zeven toenmaals bekende planeten symboliseert (waartoe de zon en de maan werden gerekend). Hij voegt eraan toe dat de twaalf broden voor de eredienst de tekens van de dierenriem belichamen. Sommige joodse schrijvers van deze periode, zoals Artepanus en Pseudo-Eupolemus, gingen zo ver om de ontdekking van de astrologie toe te schrijven aan de aartsvader Abraham. Op dezelfde wijze maakt Henoch in Henoch 1 zichzelf tot de ontdekker en onthuller van dit soort kennis. Het zal dus niemand verbazen dat we onder de teksten van Qumran een aantal astrologische geschriften vinden.

Ook amuletten waren algemeen in gebruik, ondanks dat ze verboden waren, al verschillen ze niet veel van joodse gebedsriemen die nog steeds overal in gebruik zijn. Er is een vermelding van amuletten die een rol spelen, zij het negatief, onder strijders uit de Makkabeese periode (2 Makkabeeën 12: 40). Magische bezweringsurnen en andere voorwerpen moeten in deze periode en later veel zijn gebruikt.

Magische bezweringen moesten verschillende rampen afwenden. Bezweringen tegen boze geesten vormden beslist een zeer belangrijk onderdeel van de volksgodsdienst in de Grieks-Romeinse oudheid. Iedereen geloofde in zulke geesten, en men achtte het raadzaam zich ertegen te wapenen. Tegen een kleine vergoeding schreef de plaatselijke tovenaars of schrijver een of twee toverspreuken op, vaak op een urn, minder vaak (volgens onze gebrekkige informatie) op een stuk leer of metaal dat werd opgerold en bewaard in een doosje. Het voorwerp met inscriptie werd vervolgens begraven onder het huis, of bevestigd op een geschikte plaats, mogelijk bij de deur. Soms bewaarden mensen deze voorwerpen in huis.

Teksten als het Brontologion en de fysionomische teksten die we hier presenteren, zijn bijna uniek voor dit tijdperk en milieu. Dit feit alleen al getuigt waarschijnlijk van het beperkte gebruik, maar het verbaast wel dat ze überhaupt bestonden te midden van wat voor het overige niet meer dan een groep vurige heilige strijders lijkt. Dit toont aan dat ze een rol moeten hebben gespeeld in het leven van alledag, zoals ze ook algemeen deden in het Romeinse Rijk, en tot op de dag van vandaag nog doen. Net als astrologische systemen moesten de genres die in deze teksten worden opgevoerd de toekomst voorspellen, de eerste door de Hemel en de astrologische tekens te onderzoeken op donder en regen; de tweede door iemands fysieke kenmerken te bekijken. Het is niet duidelijk of de belangen waar ze op duiden in Qumran net zo verguisd waren als in rabbijnse kringen, al lijkt hun bestaan te getuigen dat ze dit niet waren. Met het oog hierop moet men letten op de belangstelling in Qumran voor 'Geheime Mystериën', 'Eeuwige Geheimen', verhandelingen in geheimschrift en andere neigingen tot esoterica. De verschillende soorten astrologische aanwijzingen in het Brontologion vindt men ook in het middeleeuwse joodse mystieke werk van Ibn Gabirol, *De Kroon van het Koninkrijk*.

De twee teksten over sektarische discipline en de Lofzang op Koning Jonatan vermelden echter historische mensen – de disciplinaire tekst heel letterlijk, de Lofzang of Heilig Gedicht als een toewijding of lofrede. Terwijl de Tempeldiensten III – Aemilius doodttekst ook al historische personages noemt, zijn deze passages van groot historisch belang. De Lofzang op Koning Jonatan is misschien een ontbrekende schakel voor de oplossing van belangrijke geschiedschrijvingsproblemen in verband met de houding van de Gemeenschap tegenover Jeruzalem. Vroegere theorieën over de oorsprongen van Qumran worden zeker ontzenuwd als we kijken naar een individu als de Slechte Priester van Qumran.

Het blijft moeilijk te begrijpen waarom deze en andere teksten zo lang verborgen zijn gebleven. Dat ze nu aan het licht komen laat eindelijk zien hoe goed het is dat het voortschrijden van menselijke kennis nu voor iedereen onbeperkt en vrij toegankelijk is. Het vormt een unieke getuigenis van de denkwijze van de *beweging* waarmee we ons bezighouden, en haar houding tegenover een belangrijke publieke persoonlijkheid in die periode.

De disciplinaire tekst die we naar een toespelings erin 'Hij hield van zijn lichamelijke lozingen' noemden, is ook van enig belang. Hij hangt samen met sommige van de voornoemde *halachische* teksten en geeft ons een uniek inzicht in het alledaagse leven van de Gemeenschap. Dat de bij zulke bezigheden betrokken mensen het meenden, en dat dit niet zomaar een ideaal was om in een toekomstig utopisch tijdperk na te streven, wordt levendig en grafisch aangetoond. De vorm van 'Oordeel' of 'berisping' die erin wordt genoemd is nogal kras. Toch wordt het zonder meer genoemd als iets dat de *Mebakker* of 'Bisschop' echt moest doen en uitvoeren, en hij moest het vastleggen. En zo'n verslag hebben we duidelijk hier.

45. BRONTOLOGION (4Q318)

(afb. 23)

Dit werk in het Aramees is misschien de intrigerendste toekomstvoorspellingstekst die in Qumran is gevonden, want ze is tegelijk een brontologion, een selenedromion en kennelijk een *thema mundi*. Deze termen behoeven enige toelichting. Een brontologion is een tekst die de toekomst poogt te voorspellen op grond van waar men in de hemel het geluid van de donder hoort (het Griekse *brontos* betekent donder, vandaar de naam). Voorbeelden van dergelijk werk dateren van vele eeuwen voor de periode van de Qumran-geschriften. Een selenedromion is een tekst die de beweging van de maan traceert (Grieks: *selene*) aan de hemel, en voorspellingen doet op grond van die waarnemingen. Deze Qumran-tekst legt de bewegingen van de maan vast met het oog op de sterrebeelden, en combineert die benadering met het horen van de donder. Aldus bepaalt het systeem dat als de maan in een bepaald sterrebeeld staat (dat zal een paar keer per jaar zijn) en men hoort tegelijkertijd de donder, er iets van belang voor het hele volk zal gebeuren.

Maar de tekst gaat verder dan deze zo al interessante combinatie van voorspellingsmethoden door Stier en niet Ram als eerste sterrebeeld te beschouwen. Dit feit kunnen we eenvoudig vaststellen door op het regelmatige patroon van de tekst te letten en dan hetzelfde terug te projecteren op Nisan, de eerste maand. Wat betekent deze verandering in de gewone volgorde? De reden dat Ram zelfs in kranten en boeken van nu het eerste sterrebeeld is, is dat in de Hellenistische tijd (ruwweg de laatste vier eeuwen v.Chr.), toen de astrologie zich wezenlijk naar haar moderne (westerse) vorm ontwikkelde, de zon bij de lenteëvening in het teken Ram opkwam. Maar rond het jaar 125 v.Chr. ontdekte een Griekse astronoom het verschijnsel van de processie van de dierenriem – dat deze langzaam ten opzichte van de zon bewoog. Deze ontdekking gaf aan dat de zon na zo'n 2100 jaar telkens naar een volgend sterrebeeld opschoof. Ze zou dus niet altijd in het teken Ram opkomen, net als lang daarvoor was gebeurd. Van circa 4500 tot 2100 v.Chr. kwam de zon op in Stier. Door Stier de eerste plaats in de reeks te geven, bepleit deze Qumran-tekst een astrologisch systeem dat gebaseerd is op de *Schepping*. Volgens het systeem van bijbelse chronologie dat de schrijver van dit werk aanhangt, had God de wereld en de hemellichamen ergens tijdens het tijdperk van Stier geschapen. Waarschijnlijk geloofde hij dat de Schepping plaatsvond in het vijfde millennium v.Chr. Astrologische teksten die pogen een soort horoscoop voor de wereld zelf te trekken zijn bekend onder de naam *thema mundi* – misschien een passende naam voor dit werk.

We hebben hier de bekende Latijnse equivalenten gebruikt voor de Arameese namen van maanden en tekens. De laatste regels van de bewaard gebleven tekst van Fragment 2 Kolom 2 bevatten enige interessante tekstuele in-

formatie. Zelfs in dit genre literatuur zijn de nationalistische en xenofobische sentimenten te onderkennen die zo typerend zijn voor Qumran als geheel: 'Als het dondert op een dag dat de maan in Tweeling staat, betekent dat angst en lijden, veroorzaakt door vreemdelingen', of de regel ervoor: 'Naties zullen elkaar plunderen' (cursivering van ons). Hoewel Griekse teksten van dit genre zich ook ongeveer zo uiten, doet men er goed aan sommige van deze toespelingen in een bredere context te beschouwen.

Interessant is het gebruik van het woord *amal* in Regel 7. Hier en elders vertalen we het als 'lijden'. Dat is een belangrijk begrip in Qumran. Het is ook belangrijk bij het vroege christendom, omdat het voorkomt in de kardinale 'lijdende dienaar' passage van Jesaja 53 – genoemd in verband met de Messiaanse Leidertekst in hoofdstuk 1 en elders – namelijk 'de *amal* van zijn ziel (*nephesh* – zie het gebruik van dit woord, verbonden met *Ebion* in de Hymnen van de Armen en elders voornoemd)... en door zijn Kennis zal mijn dienaar, de Rechtvaardige, de Velen rechtvaardigen en hun zonden dragen.'

De term wordt ook gebruikt in de *Pesher* van Habakuk, viii.2, in de eschatologische exegese van 'de Rechtvaardige zal leven door zijn geloof' (Habakuk 2:4), dat zo belangrijk is, zowel voor Qumran als in Paulinische theologie (verg. Galaten 3:11 dat ook Genesis 15:6 noemt). Aangezien het ook daarna wordt gebruikt om het 'lege' effect van de 'wereldse dienst' en 'werken van Leugenachtigheid' waarmee 'de Oreerder van Leugens' de Gemeenschap op een dwaalspoor leidt in x.12, hebben we geprobeerd nadruk te leggen op deze eschatologische dimensie door het te vertalen met 'lijden'. De nadruk op donder in dit eschatologische systeem is ook van belang in het licht van de vele vermeldingen van 'regen maken' in de literatuur. Hieronder valt ook Honi de Cirkeltrekker, die als 'regenmaker' actief was ten tijde van Aristobulus, de zoon van Alexander Jannaeus, vlak voor Pompeius in 63 v.Chr. de Tempel bestormde. Deze Honi noemt Josefus heel veelzeggend ook Onias de *Rechtvaardige*. In het verslag van Josefus weigerde Honi de aanhangers van Aristobulus te veroordelen die de Tempel verdedigden tegen de Romeinen en zo hun geloofsijver en verzet tegen vreemde overheersing toonden; hij veroordeelde daarentegen de Farizeïsche collaborateurs van zijn broer Hyrcanus (*ant.* 14.22-5). We weten nog dat deze achter de komst van de Romeinen stonden, en bijgevolg ook achter de opkomst van de Herodiaanse familie die volgde.

Zoals we zagen bij onze beschouwing van Tempeldiensten III – Aemilius doodt – is dit een archetypisch moment voor de definitie van de denkwijze en het ethos van Qumran, en geschiedkundig cruciaal voor het begrijpen van hun ontwikkeling. Het noemen in 2.2.8 van het Brontologion van 'Arabieren' is ook interessant en sluit aan op de vermelding in de Aemiliustekst, ook van 'Arabieren'.

Maar Jakobus de Rechtvaardige (let op de parallel met de bijnaam van Honi) werd ook gerekend tot deze oudste regenmakers. Dit wordt beschre-

ven in een notitie van de historicus Epifanius uit de vijfde eeuw, waarschijnlijk gebaseerd op een verloren gegaan werk over Jakobus dat hij noemt – de *Anabathmoi Jacobon* (*De Ten-Hemelopstijging van Jakobus; Haeres.* 78:14). Let ook op de mogelijke toespeling op de Mystiek van ten Hemelopstijgingen). Ook de met Jakobus' naam verbonden brief staat vol met de beeldspraak van 'regen maken' in zijn apocalyptische en climactische laatste hoofdstuk en roept een van de eerste archetypen op in deze met het apocalyptisch 'Oordeel' verbonden traditie: Elia (Jakobus 5:17-18).

Dit opwekken van regen en de verbinding met een eschatologisch Oordeel is ook sterk aanwezig in de Oorlogsrol uit Grot 1 van Qumran, waar het weer wordt verbonden met de exegese van 'de Sterprofetie' en gecombineerd met de beroemde eschatologische toespeling uit Daniël 7 van 'de Mensenzoon die met de wolken van de hemel kwam'. Die 'wolken van de Hemel' zijn, zoals we zagen, de Hemelse Heerscharen of alle *Kedoshim* ('Heiligen') – terwijl de 'regen' het Oordeel is dat ze brengen (zie Eisenman, *Eschatological Rain Imagery in the War Scroll from Qumran and the Letter of James*, JNES, 1990). Josefus geeft de situatie mogelijk heel indringend weer als hij opmerkt dat het om 'bedriegers en tovenaars' van dit type ging, die zelfs gevaarlijker waren dan de gewelddadige revolutionairen, omdat ze uit waren op 'vernieuwing' (godsdienstige hervormingen) en 'verandering van het bestuur' (*Oorlog* 2.259).

Verder moeten we letten op het verband van de 'donder'symboliek met de 'tweeling' Johannes en Jakobus, in het Nieuwe Testament 'Boanerges'/'Zonen van de Donder' genoemd (Marcus 3:17). Of dit predikaat iets uitstaande heeft met de hier besproken kwestie valt moeilijk uit te maken, maar aangezien van dezelfde apostelen werd gezegd dat ze Jezus vroegen of ze aan zijn 'rechterhand' mochten zitten (Matteüs 20:21; zie ook Marcus 14:62: 'gezet en aan de rechterhand der macht en komende met de wolken des Hemels') kan men aannemen dat er een verband is.

De bovennatuurlijke aspecten van de 'zonen van Zadok' of 'de Uitverkorenen van Israël' zijn in dit boek ook uitvoerig besproken. Het lijkt geen twi- fel dat deze een rol spelen bij het Laatste Oordeel. De Messias zelf heeft 'de Hemel en de Aarde' tot zijn beschikking in de tekst met deze titel, waarmee we dit boek begonnen. De *Tsaddikim* waren 'de Pilaren' die de aarde over- eind hielden; net als waarschijnlijk 'Pilaar'apostelen als Jakobus (Galaten 2:9). 'De Mensenzoon' zou komen 'op de wolken van de Hemel' en de He- melen zouden 'Oordeel neer doen regenen'. Elia, die in de Brief van Jak- obus wordt genoemd, en Pinechas voor hem waarschijnlijk ook, waren ar- chetypische regenmakers; net als Honi, die 'de Cirkeltrekker' werd ge- noemd, omdat hij regen dacht te brengen door een cirkel te trekken. Ook Jakobus moest *de regen brengen* – zowel in concrete als eschatologische zin.

Dat de term 'tweeling' verband houdt met de sterrebeelden wordt in zekere zin versterkt door de Aramese naam van het in deze tekst genoemde teken,

Thomiah, Tweelingen. Dit houdt op zijn beurt verband met de naam van een andere leerling van Jezus, ten aanzien van wie de aanduiding ‘broer’ eveneens opvalt, Judas Tomas/‘Tomas de Tweeling’. De aanduiding ‘broer’ voor beide voornoemde Jakobussen of één van hen heeft duidelijk betekenis.

'TRANSCRIPTIE

Fragment 1

- [illegible]

Fragment 2 Kolom 1

1. ובר-ו ובר [ו] ו סרמנא כר-ו [ו] ו ובר-ו וו א[ר]י[א] כר-ו וו [ו] כר-ו וו וו
2. בת[ו]לתא כר [ו] ו וו וו וכ 3 מוניהא כ 3 [ו] וכ 13 [ו] עקרנא כ 3 וו
3. וכ 3 וו קש[תא] כ 3 וו [ו] וכ 3 וו [ו] וכ 3 וו [ו] גר[י]א כ 3 [ו] וו [ו] וו
4. וכ- דול[א] vacat ששכ בו וכו[ו] ונוני[א] כ [ו] וכ [ו] ו
5. [דכרא כ] וו וכ [ו] וו וכו תורא כו ו [ו] וכו וכו וכו תאוויא[א] כר
6. [ובר-ו] סרמנא כר-ו [ו] וכ [ו] וכ- וו אריא [כר-ו וו ובר-ו וו בתולתא]
7. כר-ו וו ובר-ו וו מוניהא כר-ו וו <כ 3 [ו] וכ 13 [ו] עקרנא כ 3 וו
8. [ו] כ 3 וו [קש]תא כ 3 וו וכ 3 וו גר[י]א כ [ו] וכ 3 וו וכ 3 וו [ו] ו
9. דולא כ 3 וו וכ- ר מניא vacat

Fragment 2 Kolom 2

- [illegible]

VERTALING

Fragment 1 (5) [en op de zevende Boogschutter. Op de achtste en de negende Steenbok. Op de tiende en de elfde Waterman. Op de twaalfde en de dertiende en de

[veer]tiende (6) [Vissen. Op de vijftiende en de zestiende Ram. Op de zeventiende en de achttiende Stier. Op de ne]gentiende, de twintigste en de [eenen]twintigste (7) Tweelingen. Op de tweeëntwintigste en de drieëntwintigste Kreeft. Op de viereñtwintigste en de vijfentwintigste Leeuw. Op de zesentwintigste,] de zevenentwintigste en de achtentwintigste (8) Maagd. Op de negenentwintigste, de dertigste en de eenendertigste Weegschaal.] *vacat* (9) [Tishri. Op de eerste en de tweede Schorpioen. Op de derde en de vierde Boogschutter. Op de vijfde, de zesde en de zeve]nde Steenbok. Op de achtste ...

Fragment 2 Kolom 1 (1) en op de dertiende en de [vee]rtiende Kreeft. Op de vijf[t]iende en de zestiende Le[e]u[w]. Op de zeventiende [en] de achttiende (2) Ma[a]gd. Op de [ne]gentiende, de twintigste en de eenentwintigste Weegschaal. Op de [twee]en[twintigste [en de d]rieën[twintigste] Schorpioen. Op de vierentwintigste (3) en de vijfentwintigste Boogsch[utter.] Op de z[es]entwintigste, de zev[en]entwintigste en de ach[ten]twintigste [Steen]bok. Op de ne[gen]entwintigste (4) en de dertigste Water[man.] *vacat* Shevat. Op de eerste en de tweede [Vis]sen. Op [de derde en de] vierde (5) [Ram. Op] de vijfde, [de zesde en de ze]vende Stier. Op de acht[ste en de negende Tweelingen.] Op de tiende (6) [en de elfde] Kreeft. Op de twaalfde, de dertiende en de veertiende Leeuw. [Op de vijftiende en de zes]tiende [Maagd.] (7) Op de zeventiende en de achttiende Weegschaal. Op de negentiende, [de twintigste en de eenentwintigste Sch]orpioen. Op de tweeëntwintigste (8) [en] de drieëntwintigste [Boogschu]tter. Op de vierentwintigste en de vijfentwintigste Steenbok. Op [de zesentwintigste,] de zevenentwintigste en de ach[t]entwintigste (9) Waterman. Op de negenentwintigste en de dertigste Vissen. *vacat*

Fragment 2 Kolom 2 (1) Adar. Op de eerste en de tweede Ram. Op de derde en de vierde Stier. Op de vijf[de, de zesde en de zevende Tweelingen.] (2) Op de achtste (en) de negende Kree[ft. Op de tiende en de elfde L]jeeuw. Op de twaalfde, de derde [tiende en de veertiende] (3) Maa[g]d. Op de vijftiende en de zes[tiende Weegschaal. Op de zeven]tiende (en) de acht[tiende Schorpioen.] (4) Op de [nege]ntiende, de twintigste en de eenentwintigste Boogschu[ttter. Op de tweeëntwintigste] en de drie[je]ntwintigste [Stee]nbok. Op de [vier]entwintigste [en de vijfentwintigste] (5) Waterman. Op de zesentwintigste, de [zeven]entwintigste [en de achtentwintigste] Vis[sen.] Op de negenentwintig[ste, de dertigste en de eenendertigste] (6) Ram. *vacat* [als] het dondert op een dag dat de maan in Stier staat, (duidt dit op) [loze] veranderingen in de were[ld(?) ...] (7) [en] ellende voor de steden en vernietiging in het koninklijk [pa]leis en in de stad van vernie[tiging(?) ...] (8) zal er zijn, en onder de Arabieren ... hongersnood. Naties zullen el[kaar] plunderen. (9) Als het dondert op een dag dat de maan in Tweelingen staat, (duidt dit op) angst en ellende, veroorzaakt door vreemdelingen en door [...]

46. EEN FYSIONOMISCHE TEKST (4Q561)

Deze tekst behoort tot een wijdverbreid type van waarzeggerij dat vooral bekend is van Grieks-Romeinse voorbeelden. Schrijvers leiden daarin ie-

mand karakter af uit bewegingen, lichaamsgebaren, kleuren, gelaatsuitdrukkingen, de haargroei, de gladheid van de huid, de stem, eigenaardigheden van het vlees, delen van het lichaam, en het lichaam als geheel. In de oudheid bediende de geneeskunst zich vooral van gelaatskenmerken. Gelaatkunde was in de middeleeuwen en de renaissance belangrijker dan in de oudheid, en het is nog niet geheel uitgestorven. De Qumran-tekst is helaas zo fragmentarisch dat onmogelijk valt uit te maken hoeveel personen ze beschrijft en of de beoordeling uiteindelijk positief of negatief is. Er is echter genoeg over om een idee te krijgen waar het hier om gaat. De tekst houdt duidelijk verband met een Hebreeuwse die eerder werd gepubliceerd, 4Q186.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1 (Fragment 1-4)

1. [ו]הי מערבין ולא שניא עינוה[י]
2. בין אורין לאכומן אפה נגיד
3. [ו]שפיר ושנוהי שוין ודקנה
4. דק להוה [ו]לא שניא אברוהי
5. [מ]מחקין [ן] ובין מה[דמין לעבין]
6. []
7. די אמן ברין []
8. פתחן ושקוהי [יהוין בין דקין]
9. לעבין [ו]כף רגל[ו]הי
10. נגיד [] לה רגלה []
11. [] לת יפל[]
12. [] למסך []
13. [] ... []
14. [] כתפה [] רוח לה
15. [] להוון על[] עקא
16. [] ולא רב [] שערן עבות

Kolom 2

1. להוה קל[ו]
2. למלי ית[]
3. [ל]א אריך []
4. שער דקנה שניא
5. להוון בין עבין לדקין
6. ואנן קשי>נ<ין ו[]
7. כעבין שפרוהי
8. לקומתה ין []

Fragment 6

1. [] []
2. [] לשמקמיק []
3. [] ב[ררי וסגלל לה]וה
4. [] לה שער רשה []

VERTALING

Kolom 1 Fragment 1-4 (1) ... zijn ... zal gemengd zijn en niet talrijk. Zij[n] ogen (2) zullen het midden houden tussen licht en donker. Zijn neus zal lang zijn (3) en aantrekkelijk en zijn gebit zal gelijkmatig zijn. Zijn baard (4) zal dun zijn [en] niet weelderig. Zijn ledematen (5) zullen [v]lekkeri[g, deels mis]vormd en deels dik zijn ... (7) (zijn) ellebogen sterk ... (8) breed en zijn dijen [zullen dun] (9) noch dik zijn. De zolen van [zijn] voeten ... (10) la[ng.] Zijn voet ... (12) [om te] eindigen ... (14) zijn schouder ... zijn [ge]lest (15) ... zij zullen ... zijn ... smalheid (16) ... en zal niet groot zijn ... dikke haren

Kolom 2 (1) [Zijn] stem zal ... zijn (3) zal [niet langer worden ... (4) Het haar van zijn baard zal weef[derig] zijn ... (5) zal dik noch [dun] zijn ... (6) En zij zullen klein zijn ... (7) Zijn nagels zullen een beetje dik zijn ... (8) Wat betreft zijn lengte ...

Fragment 6 (2) ... roodachtig zijn ... (3) ... [he]lder en zal rond [zijn] ... (4) het haar van zijn hoofd ...

47. EEN AMULETFORMULE TEGEN BOZE GEESTEN (4Q560)

De ontdekking van deze tekst onder de Dode-Zeerollen dankt haar betekenis niet in de laatste plaats aan het feit dat ze het oudst bekende joodse exemplaar is, eeuwen ouder dan andere. Het is niet duidelijk of deze tekst deel uitmaakte van een grote rol die door een schrijver of tovenaars gebruikt werd als een soort 'receptenboek', of dat ze opgerold werd bewaard. De lezer zal ook verscheidene onzekerheden opmerken in de vertaling. De moeilijkheden komen ten dele voort uit het genre van deze teksten – er is met opzet vreemd of ongebruikelijk idioom toegepast. De andere grote moeilijkheid van deze tekst is de verbrokkelde toestand; met wat meer context hadden we op enkele punten een duidelijker beeld gehad.

Dit soort bezwering is bekend in apocriefe literatuur als het boek Tobit (hoofdstuk 6, 8 en 11) en het boek Henoch (hoofdstuk 7) beide in fragmenten gevonden in Qumran. De *Misjna* veroordeelt haar uitdrukkelijk, net als het Oude Testament. We zagen al hoe Josefus tegen de tovenaars aankeek als bedriegers en godsdienstzwendelaars (tot wie hij vast ook sommige in Handelingen beschreven 'profeten en leraren' rekent), gevaarlijker zelfs dan revolutionairen.

Kennelijk werd in die tijd dit soort kennis en activiteiten, zoals zoveel dat steunt op de herkomst van Geheime Wijsheid, aan Solomo toegeschreven,

en hij geeft ons werkelijk een beeld van zo'n persoon (*Ant.* 8.45-9). Hij beschrijft hoe een 'landgenoot' van de door hem genoemde Eleazar in 'aanwezigheid van Vespasianus en zijn zonen' door demonen bezeten mannen genas. Om aan Vespasianus, die volgens Suetonius zeer ontvankelijk was voor dit soort bijgeloof, te bewijzen dat hij de macht hiertoe bezat, beval hij de demon in een bak water te gaan die hij er voor dit doel bij hield. De demon deed het.

Het was een groep van dergelijke mensen rond Vespasianus, waaronder Josefus en – interessant – de neef van Filo, Tiberius Alexander, die Vespasianus ervan schijnt te hebben overtuigd door middel van 'tekenen en wonderen' van deze aard – met name genezing van lammen en blinden – dat hij de ware 'Ster' was, uit Palestina geroepen om de wereld te regeren. Volgens Handelingen 4:6 is Tiberius Alexander een vervolger van zogeheten 'christenen'. Josefus beschrijft hem als een opportunist en afvallige van het jodendom (*Oorlog* 2.220), en Vespasianus liet hem achter om zijn ietwat onstuimige zoon Titus te helpen als veldheer met de leiding van het beleg, dat eindigde met de verwoesting van de Tempel.

Exorcismen en bezwerings van deze aard waren ook erg populaire bezigheden in de evangeliën en Handelingen.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

[	לבב לנ]	]	1.
[	ילדתה מדרות ילדן פקד באיש ש]	]	2.
[	מללל בבשרא לחלה>ל<יא דכרא וחלחלית נקבתא	]	3.
[	בשם הנושא עואן ופשע אשא ועריה ואשת לבב	]	4.
[	ה בשנא פרך דכר ופ>ר<כית נקבתא מחתורי	]	5.
[	יעין...]	]	6.

Fragment 1 Kolom 2

[	...	]	1.
[	קודמוהי	]	2.
[	...	]	3.
[	קודמוהי וממן	]	4.
[	ואנה רוח מומה]	]	5.
[	אומיתך רוחא]	]	6.
[	על ארעא בעננין]	]	7.
[	ל]	]	8.

VERTALING

Fragment 1 Kolom 1 (1) ... hart ... (2) een nieuwe moeder, de straf van hen die baren, een bevel (tot) kwaad ... (3) (het is) de mannelijke gifdemon en de vrouwelijke gifdemon (verboden) het lichaam in [te] gaan ... (4) [(Ik bezweer u) bi] de Nuam

van Hem die] zonden en overtreding(en) vergeeft, O koorts en koude rillingen en het zuur (5) [... en verboden 's nachts in dromen of overdag] in de slaap te storen, de mannelijke PRK-demon en de vrouwelijke PRK-demon, zij die een gat slaan in (?) ...

Fragment 1 Kolom 2 (2) ... voor he[m...] (4) voor hem en ... (5) en ik bezweer u, O geest ... (6) Ik bezweer u, O geest ... (7) op de aarde, in de wolken ...

48. HET TIJDPERK VAN LICHT IS OP KOMST (4Q462)

Deze vertelling heeft duidelijk als beginpunt de profetie van Noach in Genesis 9:25-27: 'Vervloekt zij Kanaän; hij zal zijn broeders geringste slaaf zijn... Gezegend door de Heer mijn God zij Sem. Laat God plaatsmaken voor Jafet en laat hem leven in het kamp van Sem.' Sem werd uiteraard begrepen als de voorvader van de joden, terwijl zijn broers als de voorvaderen van naburige volken werden beschouwd. Noachs woorden, die werden opgevat als profetie houden waarschijnlijk verband met de Davidische periode. Ze voorspellen de uiteindelijke heerschappij van de joden over hun buuren, wat in tijden van onderdrukking altijd een opwekkende gedachte is. De tekst had in hoofdstuk 2 onder Profeten en Pseudo-Profeten kunnen staan, maar we plaatsten haar hier wegens haar onduidelijke toeschrijving. Ze is te lezen als een soort 'Heilige Geschiedenis'. Ze begint met de profetie en gaat over tot een Oordeel dat zich naar het lijkt tot Jeruzalem richt. Regel 6-8, 'De Heer is de Heerser... aan Hem alleen behoort de heerschappij', zijn opmerkelijk in het licht van soortgelijke leuzen die door Josefus worden toegeschreven aan 'Zelotische' revolutionairen die opkwamen voor en tijdens de opstand tegen Rome (66-70 v.Chr.).

Zoals Josefus hen beschrijft weigerden zij een mens 'Heer' te noemen en hun devies zou 'geen koning dan God', ofte wel 'God regeert hier, niet de mens' hebben geluid (*Ant.* 18.23). Bijgevolg weigerden ze zich te onderwerpen aan de heerschappij van de verre Caesars, en de belasting te betalen die hun werd opgelegd, hetgeen zoals we in verband met het Testament van Kethat in hoofdstuk 5 zagen vanzelf een brandende kwestie werd, de hele eerste eeuw door. Het behoeft geen betoog dat ze zich waarschijnlijk ook niet hadden verwaardigd een Messiaanse leider 'Heer' te noemen.

In deze tekst vinden we de gebruikelijke beeldspraak van 'Licht' en 'Duis-ternis' (het eerste nu verbonden met de komst van het Eeuwige 'Koninkrijk'), 'Glorie', 'Oordeel', et cetera. Is de reconstructie juist, dan is de profetie van Noach uitgekomen en onderwerpt Israël (Jakob) de Kanaänieten tot dwangarbeid (5), wat daarmee ook maar wordt bedoeld. De vermelding in Regel 13 van een tweede gevangenschap in of door toedoen van Egypte, gekoppeld aan de ondergang van Jeruzalem is raadselachtig, vooral daar het ook nog samen lijkt te hangen met 'Filistijnen'.

Technisch gezien lijkt de tekst zich ervan bewust dat Egyptenaren werden

beschouwd als 'zonen van Cham' en dat de Filistijnen, hoewel ze in Genesis 10 ook werden gerekend tot 'zonen van Cham', eigenlijk 'zonen van Jafet' of 'Myceense Grieken' waren. Dit is uit archeologische gegevens gebleken. Wat dit betreft laat de tekst toe dat 'de Kittim' van Qumran ook als zonen van 'Java' (Griekenland) worden aangeduid. Daarom is het mogelijk dat de geschiedenis die we hier hebben samenhangt met de pre-Makkabeese onderdrukking van Jeruzalem door Ptolemeeën uit Egypte en Seleucidische Grieken uit Syrië. Anderzijds hebben we hier misschien een versluisde vermelding, zoals in de Oorlogsrol van 'de Kittim van Egypte' en 'de Kittim van Assyrië'; hier dus van Romeinse legioenen uit Egypte en Syrië ten tijde van het beleg van Jeruzalem.

Hoe het ook zij, de tekst eindigt met de gebruikelijke belofte, beslist troostend voor nationalistisch gezinden, dat God Jeruzalem niet zal vergeten en dat haar vernedering dubbel en dwars vergolden zal worden. Dit vindt een rechtstreekse parallel in teksten zoals in de laatste kolommen van de *Pesher* van Habakuk of de Hymnen van de Armen. Terwijl hij de waarschijnlijkse verwoesting van Jeruzalem door de Kittim voorzag besluit Habakuk xii.2-4 ermee dat 'op de Dag des Oordeels (*sic*) God alle afgodaanbidders (dat wil zeggen de volken) en Slechte Mensen van de aarde zal vernietigen'.

TRANSCRIPTIE

Fragment 1 Kolom 1

- [] 1. אֶת חָם וְאֶת יֶפֶת []
- [] 2. לִיעֲקֹב וְיֹאמֶר [] וְיִזְכֹּר []
- [] 3. לְשׁוֹם לְיִשְׂרָאֵל [] *vacat* בְּכֵן יֹאמְרוּ []
- [] 4. לְבוֹשִׁים רִיקָמָה הִלְכְּנוּ כִּי לֹקָה []
- [] 5. וַיִּתֵּן בְּנֵי כְנָעַן לְעֹבְדִים לִיעֲקֹב כְּאַהֲבָה []
- [] 6. וַיִּתְּנָה לְרַבִּים לְנַחֲלָה ... הַמּוֹשֵׁל []
- [] 7. כְּבוֹדוֹ אֲשֶׁר מֵאַחַד יִמְלָא אֶת הַמִּים וְאֵת [] הָאָרֶץ []
- [] 8. וְ[] אֶת הַמַּמְשֻׁלָּה לְבָדּוּ עָמּוּ הִיא הָאֹרֶר עִמָּהּ וְעֵלִינוּ הִיא [] הַחֹשֶׁךְ []
- [] 9. יִכְלֶה קֶץ הַחֹשֶׁךְ וְקֶץ הָאֹרֶר בָּא וּמִשְׁלֹו לְעוֹלָם עַל כֵּן יֹאמְרוּ []
- [] 10. לְ[] יִשְׂרָאֵל כִּי בְּתוֹכָנוּ הִיא עִם הָאֲבִיב יַעֲקֹב יֵרֵד מִצְרִימָה []
- [] 11. [עַל] הַמָּה וְיַעֲבֹדוּ וְיִתְקִימוּ וְיִזְעֲקוּ אֶל ... []
- [] 12. *vacat* וְהִנֵּה נָתַנוּ בְּמִצְרַיִם שְׁנֵית בִּקְץ מַמְלַכָה וְיִתְקַלְמוּ []
- [] 13. [יִתֵּן] עֵיד הַקּוֹדֶשׁ בְּיַד יוֹשֵׁב פְּלֶשֶׁת וּמִצְרַיִם לְבוֹזָה וְחוֹרֶבָה []
- [] 14. <ו>עֲמֹדִיָּה [נִהְרָסוּ] [] תִּמְרֵי לְרוֹמָם לְרֹשַׁע כְּעֹבֵד תִּקְבֵּל טַמְאָת עֲוֹנוֹתֶיהָ []
- [] 15. הָהָ וְעַז פְּנִיָה וְתִשְׁנֶה כִּיּוּהָ וְעֵדָה וּבִגְדֶיהָ []
- [] 16. יִם וְאֵת אֲשֶׁר עֲשֵׂתָהּ לָהּ בֵּן טַמְאָת הָעוֹלָם []
- [] 17. שְׁנֵאתָהּ כְּאֲשֶׁר הִיתָה לְפָנֵי הַבְּנוֹתָהּ []
- [] 18. *vacat* וְיִזְכֹּר אֶת [יִשְׂרָאֵל] יְרוּשָׁלַם הָ []

VERTALING

Kolom 1 Fragment 1 (1) Cham en Jafet ... (2) naar Jakob en hij zei ... En hij herinnerde zich ... (3) om aan Israël [te ge]ven ... *vacat* Toen zeiden zij ... (4) Zij gingen [gekl]eed in fijne kleding omdat ... (5) [En hij gaf de zonen van Kanaän] aan Jakob tot slaven. Met liefde ... (6) [Hij] gaf het (het land) tot erfenis aan de Velen. De Heer is de Heerser ... (7) Zijn Glorie die (komt) van Degene die het water en het [land] vult ... (8) Aan Hem alleen behoort de Heerschappij. Met Hem was het Licht; met hen (de Engelen van de Duisternis?) en op ons was [de Duisternis] ... (9) [Hij zal het Tijd]perk van Duisternis [beëindigen] en het Tijdperk van Licht breekt aan, als zij (de Engelen van het Licht?) voor altijd zullen heersen. Daarom, zeiden [zij] ... (10) naar Israël, omdat Hij in ons midden was. In het voorjaar [ging] Jak[ob naar Egypte ...] (11) [olp hen, en zij moesten dwangarbeid verrichten, maar [zij] werden gespaard. Zij riepen uit tot de Heer ... (12) *vacat* En zie, zij werden Egypte een tweede keer gegeven aan het einde van het Koninkrijk, maar zij werden gespaar[d ...] (13) En Hij gaf de Heilige Stad in de hand van de inwo]ners van Filistia en Egypte om haar te plunderen en te ruïneren. [Zij braken] haar pilaren [af] ... (14) [Zij (Jeruzalem) verwissel]de (haar trouw), het Kwaad verheerlijkend, derhalve zal zij de ver[ontreiniging van haar zonden] ontvangen ... (15) en haar verzet, daarom werd zij gehaat. Met haar schoonheid, haar sieraden en haar kleding ... (16) dat wat zij zichzelf aandeed. Een zoon van de verontreiniging van de Zon[de ...] (17) haar haat zoals zij was voordat zij werd herbouwd ... (18) *vacat* Maar God gedacht Jeruzalem ...

49. HIJ HIELD VAN ZIJN LICHAMELIJKE LOZINGEN (EEN VERSLAG VAN SEKTARISCHE TUCHT-4Q477) afb. 24)

Deze tekst was blijkbaar bedoeld als een soort verslag dat de *Mebakker* of Bisschop moest bijhouden, zoals vermeld in de laatste kolom van het Damascusdocument, en kolommen van de overgebleven tekst die er ongetwijfeld aan voorafging, over disciplinaire acties en soortgelijke als 'in de kampen'. Dat er tussen de verzameling van Qumran een of twee van die verslagen zit bewijst niet alleen dat ze werden bijgehouden, maar het levert ook een verbazend levendig ooggetuigeverslag op van het leven dat in deze woestijngemeenschappen werd geleefd, in voorbereiding op 'de laatste dagen' of de 'tijd van het einde'.

Ook indrukwekkend is de samenhang van het vocabulaire met wat we in al deze teksten hebben gezien. De geest ligt vast en de taal is zeker, zelfs in wereldse of alledaagse teksten als deze.

De vermelding in Regel 1.2 van 'ziel' heeft wat implicaties. We analyseren al toespelingen op dit belangrijke begrip, hier en in het laatste hoofdstuk. Het komt natuurlijk heel veel voor in de gepubliceerde Hymnen en de Hymnen van de Armen. Het wordt gewoonlijk toegepast in samenhang met toespelingen op de *Ebionim*, *Anavim* en *Tsaddikim* - 'de Armen', 'de

'Zachtmoedigen' en 'de Rechtvaardigen'. Het wordt ook in de *Pesher* van Habakuk gebruikt om de vergelding van de Slechte Priester te beschrijven voor de vernietiging door hem van de Rechtvaardige Leraar en leden van diens gemeenschap. Het wordt in de laatste kolom van het Damascusdocument gebruikt ten aanzien van de persoon die zijn verbondenheid aan 'de Tora van Mozes' niet heeft bevestigd en 'de Fundamenten van Rechtvaardigheid' afwees.

De vermelding hiervan in een cruciaal gedeelte van het Damascusdocument om een aanval te beschrijven op 'de ziel van de Rechtvaardige'/'Rechtvaardigen' en zijn aanhang is met name belangrijk. In levensbedreigende situaties als deze, en mogelijk vergelijkbare situaties in de twee verzamelingen Hymnen, betekende het vermoedelijk zoiets als 'innerlijk zijn' of 'zijn' – zelfs het *leven* van het betrokken individu of individuen.

In deze disciplinaire tekst – en het is slechts een disciplinaire tekst en geen verstotingstekst – zien we de gebruikelijke toespeling op 'opstand' in Regel 1.4, ongetwijfeld tegen 'de Wetten van Mozes'. Een toespeling op 'opstand' is natuurlijk altijd een negatieve. We zagen het in verband met de 'opstand' van Hyrcanus – waarschijnlijk tegen zijn broer Aristobulus – in de Aemilius/Tempeldienstentekst. We zagen het overal in deze teksten als het ging om de opstand van 'de zonen van Duisternis'; we zagen het ook in de rebellie tegen God, uitgelicht in het begin van zowel de *Pesher* van Habakuk als het Damascusdocument, en het is ongetwijfeld ook van toepassing op teksten over de opstand van individuen zoals in de Liegende Oreeder tegen de Wet. Zelfs in deze context zien we weer de gebruikelijke toespeling op 'Licht', en in Regel 2.2 de suggestie dat we hier te maken hebben met een soort inbreuk op 'wetten', en dan geen onbedoelde zoals waarop wordt gezinspeeld aan het begin van de laatste kolom van het Damascusdocument, en uitvoerig in Kolom vii van de Gedragsregels.

De toespeling op 'de kampen van de Velen' (1.3) is ook van belang voor het verband tussen deze tekst en de laatste kolom van het Damascusdocument en de activiteiten van de *Mebakker* of 'Bisschop' daar, die wordt beschreven als degene die dergelijke inbreuken vastlegt en in het algemeen de leiding heeft over deze 'kampen' in de woestijn. Het noemen van 'de Velen' ten aanzien van deze kampen blijkt ook een ander genoemd probleem op te lossen. Daarom was het voor ons als kritische historici zo noodzakelijk *alle* teksten tot onze beschikking te hebben. Dit geldt misschien niet voor de filoloog die zich alleen bezighoudt met de vertaling van afzonderlijke manuscripten.

We weten nog dat de term 'Velen' werd gebruikt om 'de Priester die leiding geeft aan de Velen' te beschrijven in de laatste kolom van het Damascusdocument. Maar de *Mebakker* of Bisschop wordt duidelijk beschreven in Kolom xiii-xiv van het gepubliceerde Cairese Damascusdocument, als belast met de absolute leiding over 'de kampen'; daardoor is ons probleem in zake de identiteit van de twee opgelost. Als de woestijn'kampen' 'de kampen

van de Velen' zijn waarvan in de tekst sprake is, dan zijn de Priester die leiding geeft aan de Velen en de Mebakker/Bisschop die de kampen leidt dezelfde. Alweer hebben de vermeldingen in vroege kerkliteratuur van Jakobus als 'Bisschop van de Jeruzalemse Gemeenschap' en 'hoge priester' hier bepaald wel iets mee te maken.

Het is ook een levendige getuigenis van het feit dat de 'kampen' bestonden. Hier zijn *feitelijk* twee groepen die erin leefden – de 'bewoners van de kampen', zo duidelijk aangeduid in de laatste kolom van 4QD, 'Chananja Nitots' en 'Chananja ben Shim'... (vermoedelijk Shim'on of Shemaiah). Bovendien wordt het gewone volk van deze 'kampen' aangeduid als 'de Velen'. Dit is een uiterst veelzeggende en directe getuigenis.

We zien weer een toespeling op 'de Geest van Straling' van de soort die we zagen in meer extatische teksten als de Zonen van Rechtvaardigheid (Spreuken), de Wagens van Eer en het Mysterie van het Bestaan in hoofdstuk 5 en 7. De toespeling in Regel 6 van de tweede Kolom op 'zich afwenden van' komt ook voor in documenten als het Damascusdocument of de Gedragsregels, vooral als het gaat om 'zich afwenden van de Wet' of 'dolen in een onbetreden woestijn zonder een Weg'. Dergelijke vermeldingen staan overal.

De toespeling op 'berispen' in Regel 9 ('berispen' in Regel 2 Kolom 1) is niet hetzelfde als 'uitstoten' in de ernstiger excommunicaties van 4QD, de Gedragsregels ii en de Wagens van Eer. De in dit verslag behandelde vergripen zijn geen halsmisdaden, maar meer van de aard van die welke in 1QS, vii staan of CD, xii-xv, vermoedelijk voorafgaand aan 4QD. De toespeling is een herhaling van het 'berispen' door Jakob van Ruben in de voorstelling van de Genesisbloemzing van de inbreuk die Ruben maakt op zijn vaders bedrelaties. Dit is een verslag van piepkleine tuchthandelingen, bijgehouden door de *Mebakker* in zijn vermoedelijke rol van 'Priester die de kampen leidt' in de laatste dagen.

In het Latijn houdt het woord 'handelingen,' 'acta', verband met echte administratieve verslagen, bijgehouden door bijvoorbeeld landvoogden of procurators. Eusebius onthult bijvoorbeeld in zijn *Kerkgeschiedenis* 1.9.3 dat hij afweet van 'handelingen' die in zijn tijd (de jaren 300) circuleerden en van Pontius Pilatus zouden zijn. De 'handelingen' of verslagen die we hier hebben in deze disciplinaire tekst zijn *echte* administratieve maatregelen, in tegenstelling tot sommige andere in dit genre. Daarom is de toon zo alledaags en werelds.

Ten slotte herformuleert de toespeling op 'lichamelijke lozingen' materiaal over rouwen en seksuele zaken in Reinheidswetten Type A in hoofdstuk 6. Het is volledig in overeenstemming met het ethos van Qumran zoals we het zijn gaan zien. De 'berisping' van Ruben had ook te maken met seksuele indiscretie. Het is in overeenstemming met de bezorgdheid van Qumran om niet te 'mengen' met dergelijke mensen, omdat 'de Heilige Engelen bij hen zijn in hun kampen' – weer de reden voor de kampen zelf. De toespeling op

de 'Heilige Engelen die in de kampen zijn' is zoals we opmerkten te vinden in zowel de Oorlogsrol als het Damascusdocument – de eerste vooral ten aanzien van het uit het kamp houden van zulke onreinheden 'vanaf de tijd dat ze (de Heiligen van het Verbond) Jeruzalem verlaten en ten strijde trekken, tot ze terugkeren'.

Ieder die dacht dat dit scenario een verdictsel was in de verbeelding van deze schrijvers moet nog maar eens nadenken. De toespeling op 'mengen' is natuurlijk ook interessant. Het is een herhaling van dergelijke toespelingen die al in de Eerste Brief over Werken van Rechtvaardigheid zijn besproken. In dat document houdt deze toespeling voornamelijk verband met Heidenen en 'mengen' met hen, maar in de Oorlogsrol en het Damascusdocument houdt het ook verband met mengen met 'de Zonen van de Hel'. Uiteraard hangen al deze uitdrukkingen samen met de 'scheidings'ideologie die we herhaaldelijk tegenkwamen in deze teksten – 'scheiding van rein en onrein', wat deel uitmaakt van de algemene beschuldiging van 'Tempelontwijding', maar ook van de algemene opdrachten om 'de Zonen van de Hel te scheiden' of 'de meerderheid van de mensen' en 'naar de kampen in de woestijn' te trekken.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

1.] ים אנשי ה.. [
2.] נפשמה ולהוכיח א[ח [
3.] מ[חני הרבים על
4.] מעל [

Kolom 2

1.] ל [
2.] אשר [ר האור מדע[ח
3.] הרבים [את יוחנן בן .. [
4.] הוא קצר אפים [שמו [] העין שמו וגם רוח פארה ע.. [
5.] ה הואה ..ש. [vacat חנניה נחום הוכיחו אשר הואה [
6.] לה[סיר את רוח היח[ר מדרך] וגם לערב א[ח אל[
7.] .. הוכ[יחו] א[שר רוע] [עמו וגם אשר איננו ח[
8.]] ורו וגם אוהב את שפך כשרו [
9.]] ואת חנניה בן שמ[הוכיחו [
10.]] וגם אוהב את ש.. [

VERTALING

Kolom 1 (1) ... de mannen van de ... (2) hun ziel en om te berispen (3) ... de kampen van de Velen, over (4) ... opstand

Kolom 2 (1) naar ... (2) die ... het Licht, bewus[t ...] (3) de Velen ... Johanan ben ... (4) hij was driftig ... zijn naam ... En ook de Geest van schittering met ... (5) hij ...

vacat En zij berispten Chananja Nitos omdat hij ... (6) de Geest van de Gemeenschap van de Weg] afwendde en ook om de ... te vermengen ... (7) berispten zij [om]dat hij ... en ook omdat hij niet ... was (8) Bovendien hield hij van zijn lichamelijke lozingen ... (9) Chananja ben Shim [... berispten zij omdat ...] (10) Bovendien hield hij van ...

50. LOFZANG OP KONING JONATAN

(ALEXANDER JANNAEUS-4Q448)

(afb. 25)

De tekst haalt de klassieke Essenetheorie over de oorsprongen van Qumran geheel onderuit. Deze tekst was al zo'n 30 jaar bekend, maar werd steeds verkeerd vertaald en geïnterpreteerd. Nog onbegrijpelijker is dat de toewijding aan Koning Jonatan geheel over het hoofd werd gezien. Hiermee wordt alweer de noodzaak aangetoond van vrije toegang tot alle teksten, en hoe rampzalig het is als de archieven alleen voor een kleine groep mensen opengaan.

Er waren in werkelijkheid slechts twee belangrijke personen die Jonatan heetten in de geschiedenis. Dit waren Jonatan, de broer van Judas Makkabeus (circa 155 v.Chr.) en Alexander Jannaeus (gest. 76 v.Chr.), over wie we het in verschillende contexten hebben gehad. Aangezien de eerste waarschijnlijk zelfs nooit 'koning' in de ware zin is geweest en nooit als zodanig is genoemd moeten we waarschijnlijk de tweede hebben. We waren door veel teksten in de gelegenheid over hem te spreken, maar vooral wordt zijn naam veel genoemd in de Tempeldiensten III/Aemilius doodt-tekst in hoofdstuk 4.

Het bezit van een tekst als deze Lofzang, ingeleid door een loffelijke opdracht aan hem – in de woorden van de Lofzang zelf een *Shir Kodesh* of 'Heilig Lied'/'Gedicht' – is een historische schat van groot gewicht voor de studie van de rollen. Daarom besluiten we het boek met de vertaling en interpretatie van deze tekst. Het feit dat het zolang werd achtergehouden, met als gevolg dat veel van het debat over de situatie waarover het gaat de mist inging kunnen we alleen maar onbegrijpelijk noemen.

Tien jaar geleden merkte een van de auteurs van dit boek op dat Qumran als *pro-Makkabees* moest worden gezien, dus *pro* Alexander Jannaeus of Jonatan en niet *anti*. Uit het beeld van 2 Makkabeën 5:27, van Judas en zijn negen metgezellen buiten 'in de heuvels', niets anders etend dan planten 'om geen bezoedeling op te lopen', maakte de auteur op dat de vestiging door de Makkabeën gesticht kon zijn ter ere van deze 'wildernis'ervaring, en niet (zoals bij de normatieve Qumran-studie, die in onze ogen beslist een anti-Makkabees vooroordeel toonde) als verzet ertegen.

Op te merken valt dat beide boeken Makkabeën de viering vermelden van *Chanoeka*, als een nieuw Feest van Tenten of Tabernakels in de woestijn,

toen de Wet voor het eerst werd geopenbaard of opnieuw werd ingesteld. We merkten ook het tweede verblijf daarna op van Alexander Jannaeus in de wildernis, toen deze met circa 6000 volgelingen naar 'de heuvels' rond Jeruzalem vluchtte om Demetrius te weerstaan. Deze Grieks-Seleucidische koning was uitgenodigd door de partij die zich tegen Alexander verzette, de Farizeeën (*Oorlog* 1.92-5).

Deze uitnodiging door de Farizeese tegenstanders van Alexander Jannaeus moet worden gezien als prototypisch voor deze partij en de gevestigde Sadduceeën die ze op den duur gingen overheersen. Later zijn het de Farizeese aanhangers van Hyrcanus II, vermoedelijk afkeurend genoemd in de Tempeldiensten, die zich schaarden achter Pompeius en de in die tekst genoemde Scaurus. Ze zijn er vermoedelijk ook bij betrokken als Herodes' vader Antipas de Romeinse troepen helpt om de aanhang van Aristobulus in de Tempel te overweldigen. Josefus geeft commentaar op de ontzagwekkende indruk die de geloofsijver van deze aanhangers van Aristobulus op de Romeinen maakte, toen ze standvastig met hun priesterlijke plichten doorgingen in de Tempel, zelfs tijdens de slachting. Hij merkt ook op dat de Farizeese collaborateurs van de Romeinen meer van deze priesteraanhangers van Aristobulus in de Tempel doodden dan de Romeinen zelf (*Oorlog* 1.148-50).

Josefus beschrijft ook twee rabbijnen van de volgende generatie, kennelijk bedoeld om personen van het formaat van Hillel en Shammai in de rabbijnse traditie voor te stellen. Hij noemt hen 'Pollio en Sameas'. Tijdens de gebeurtenissen van 37 v.Chr. hadden ze het volk aangeraden 'de poorten voor Herodes te openen', toen deze met steun van Marcus Antonius naar Jeruzalem terugkeerde en de stad weer bestormde, waarbij hij ten slotte de zaak voor zichzelf en zijn familie in handen nam. (*Ant.* 15.2-3). Hierdoor bleef Herodes Pollio, Sameas en hun Farizeese aanhang met gunsten overladen, terwijl hij de andere leden van het vroegere Sanhedrin (overheerst door Sadduceeën) terecht liet stellen (*Ant.* 14.175-6). Het Farizeese standpunt was *niet populair*, in tegenstelling tot wat de algemene mening is geworden, die gevoed werd door de erfgenamen van die traditie. De mensen negeerden het eerder, zoals ze deden met al dergelijke adviezen, en ze steunden het meer nationalistische streven. De volksgeest was dus *pro-Makkabees*, en dat standpunt komt ook tot uiting in deze Lofzang op Koning Jonatan.

Tot slot schrijft Josefus, ten tijde van de opstand tegen Rome, vermoedelijk geleid door het soort krachten waarvan we in deze literatuur voorbeelden vinden, nadrukkelijk dat het 'de voornaamste mannen van de Farizeeën waren, de hoofdpriester (Herodiane Sadduceeën dus) en de mannen met macht (de Herodianen en hun bondgenoten – wier tussenpersoon een geheimzinnig iemand was die hij 'Saul' noemt), die de Romeinen naar Jeruzalem haalden om de opstand neer te slaan, en daarmee de grote gebeurtenissen op gang brachten die op de verwoesting van de Tempel uitliepen (*Oorlog* 2.411-18). Onder andere Tiberius Alexander, een neef van Josefus, en Filo, had de leiding over deze verwoesting!

Er is nog een andere Qumran-tekst over deze gebeurtenissen, de *Pesher* van Nahum uit Grot 4. Wat deze tekst ook moge inhouden, hij was kennelijk geschreven na de komst van 'de Kittim' in het land. Ze lijkt het over voornoemde Demetrius te hebben, en over 'Antiochus' (waarschijnlijk Epifanes) ten tijde van de genoemde gebeurtenissen van zijn strijd tegen Judas Makkabeus, en hij merkt op dat 'de Kittim' na de 'Grieken' kwamen. Daarom moet de tekst geschreven zijn in de Romeinse periode, en de conclusie lijkt dat in deze tekst, net als in de verwante *Peshers* van Habakuk en Psalm 37 met 'de Kittim' de Romeinen worden bedoeld.

In traditionele theorieën over de oorsprong van Qumran, zoals de Essenetheorie en haar varianten, wordt Alexander Jannaeus vaak beschouwd als mogelijk de waarschijnlijkste kandidaat voor de rol van Slechte Priester die in deze *pesharim* wordt genoemd – hij of een van zijn al even geloofsijverige Makkabeese voorgangers als Judas, Judas' vader Mattatias, zijn broer Jonatan of zelfs Alexanders zoon Aristobulus, die wordt genoemd in de Aemiliustekst. Het doel van *Makkabeeën*, *Zadokitien*, *christenen* en *Qumran* was deze benadering te betwisten. De Lofzang op Koning Jonatan rechtvaardigt nu dit standpunt en steunt het tegendeel.

Vanaf het moment dat het bestaan van deze Lofzang aan het licht kwam door de inspanningen van een jonge Israëlsche wetenschapper zijn er commentaren geweest waarin geprobeerd werd er greep op te krijgen, zoals 'een Sadducee moet bij de Gemeenschap van Qumran zijn gegaan' of soortgelijke interpretaties, voornamelijk van mensen die probeerden de traditionele Essenetheorie veilig te stellen. Dergelijke commentaren waren geleverd bij eerder onderzoek naar de Oorlogsrol; dat deze beeldspraak was of allegorie; of over de Koperrol om soortgelijke redenen, dat deze geen echte lijst bevatte van de bergplaatsen van Tempelschatten. Deze beweringen zijn onzinnig en slaan volledig de plank mis aangaande het ethos van deze groep. Deze groep is 'Sadducees', of misschien liever (om de nuance in het Hebreeuws te vatten 'Zadokitisch'. Dit zijn geen Sadduceeën als die in het Nieuwe Testament of bij Josefus. Ze zijn van een totaal ander slag. Dit spreekt ook uit teksten als de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6, en uit de disciplinaire tekst hiervoor. Deze groep leefde *werkelijk* in de woestijnkampen.

Men kan deze groep 'Essenen' noemen, maar daartoe moeten we herdefiniëren wat we met 'Essenen' bedoelen, in verband met zijn militante, nationalistische en opstandige ethos, dat sommigen 'Zelotisch' zouden noemen. Zoals we steeds benadrukten kan deze groep *niet* anti-Makkabees zijn geweest; ze was hoe dan ook pro-Makkabees. De beweging achter de literatuur van Qumran leefde hoogstwaarschijnlijk naar de Makkabeese 'kamp-traditie' (de 'tenten' van het nieuwe Feest van Tabernakels in de woestijn). Alexander Jannaeus of andere de elementen trotserende figuren in de Makkabeese traditie kunnen 'de Slechte Priester' niet zijn geweest. Dit is een contradictio in terminis en toont aan hoe men er naast zat. Alleen een indi-

vidu met Farizeese neigingen, zoals zijn toegeeflijke zoon Hyrcanus II, kan op zo'n manier zijn aangeduid. Een paar regels van dit prachtige gedichtje bewijst deze these op een duidelijke manier.

Het gedicht heeft enkele interessante kenmerken. Ten eerste is het een gedicht. We hebben het een 'Lofzang' genoemd om het prijzende karakter uit te laten komen voor een grote persoonlijkheid, en ook de 'Heiligheid' van de boodschap, zoals te zien is in de openingsregel. Ten tweede is het heel oud. Bovenaan staat een apocriefe psalm in een ander handschrift. Ook bovenaan, rechts van deze psalm staat, weer in een ander handschrift 'Hallelujah' (prijs de Heer) gekrabbeld. Deze frase is aangetroffen in latere delen van de traditionele Psalmen, en dat ze hier staat verhoogt het godsdienstige gezag van het document.

De apocriefe psalm bovenaan het document wordt gewoonlijk Psalm 154 genoemd. Hij is bekend in Oudsyrische overlevering en werd, wat interessant is, gekoppeld aan de psalmen van Qumran uit Grot 11. Toch staat hij niet in de bijbel. Hij verheerlijkt 'de Velen', ademt dezelfde geest als de Lofzang op Koning Jonatan op hetzelfde perkament, en staat vol Qumranismen als 'Chassidim', 'Tsaddikim', 'de Oprechten', 'de Zachtmoedigen', 'zijn ziel', 'een aangename geur' en een nieuwe formulering, 'de Eenvoudigen', die we net in de disciplinaire tekst tegenkwamen. Als parallel van 'de Armen' wordt dit aangetroffen in net zulke belangrijke contexten in de *Peshers* van Habakuk en Nahum. Het heeft hoogstwaarschijnlijk ook een parallel in 'deze kleinen' uit Matteüs 10:42, Marcus 9:42, et cetera). Wat ook maar de bedoeling was van deze psalm op dit document, het bekende apocalyptische nationalisme is volkomen in harmonie met het ethos van Qumran en hij is hier misschien zelfs bedacht.

Maar onze aandacht dient uit te gaan naar de tekst onderaan. Daar is het handschrift informeel en cursief, en de geest prijzend. De toewijding volgt in een gedicht van negen regels, rechts in de marge van de hoofdtekst, en wordt als Kolom 1 in onze transcriptie weergegeven. Elke regel bevat twee frasen, al hebben enkele er drie, en een, die met 'Israël', heeft er een. Het lijkt compleet en volstrekt oorspronkelijk, bijna als een *Haiku*, behalve dat het in plaats van 17 lettergrepen 20 frasen omvat.

Dit wordt gevolgd door materiaal op de onderste helft van Kolom 2, in hetzelfde handschrift. Wat we hier hebben kan een belangrijke verzameling 'gedichten' of 'Heilige Liederen' zijn geweest. Ze kunnen zelfs zijn gezongen of verzonden aan Koning Jonatan zelf als eerbetoon. Of ze waren misschien eenvoudig afschriften die men wilde hebben. We moeten echter opmerken dat de Gemeenschap er niet voor terugdeinst deze Alexander 'Koning' te noemen. Veel munten uit deze tijd dragen het logo, 'Jonatan de Hogepriester van de Joden' (*Yehudim*). De munten met het logo 'Koning' zijn altijd in het Grieks en dragen zijn Griekse naam Alexander. Een paar andere hebben het logo 'de Koning Jonatan', maar anders dan in het gedicht.

Het noemen in Regel 3 van de eerste Kolom van 'en heel de vergadering van Uw Volk' is interessant omdat het dezelfde terminologie weerspiegelt die Qumran op zichzelf toepast, namelijk 'de Gemeenschap'. Hetzelfde geldt voor het feit dat Regel 5 de joden erkent als een *diasporavolk*, dat als het ware in de vier windstreken woont. Toch zijn Regel 8 en 9 waarmee de lovende toewijding eindigt misschien nog het interessantst. Het noemen van 'volmaaktheid' in regel 8 herhaalt uiteraard deze terminologie zoals we die in dit hele boek volgden. Strikt genomen is het niet precies het woord 'Volmaakt', maar meer een parallel woord dat ermee verband houdt en zoiets als 'compleet' betekent.

Het woord *Hever* aan het eind van Regel 9 wordt gebruikt op talrijke Makabeese munten uit deze periode, vooral die zijn geslagen onder Alexander Jannaeus. Het komt van de Hebreeuwse wortel 'vriend', of zo men wil 'broederschap'. Jonatan wordt bijna altijd op munten geëerd met woorden als 'de Hogepriester en Hoofd van de Broederschap (of Raad of Sanhedrin) van de Joden'. We kozen voor de vertaling 'Gemenebest'. Dat dit in de tekst staat, gekoppeld aan overdreven lof voor Alexander, komt overeen met de munten uit deze tijd en verhoogt de historische authenticiteit van het gedicht zelf.

Als het prijzende karakter van de eerste Kolom onvoldoende duidelijk mocht zijn, dan is er nog de tweede Kolom, en natuurlijk het apocriefe gedicht erboven. Het is moeilijk voor te stellen dat deze groep op een bepaald moment Koning Jonatan liet vallen, en wij wijzen dit idee dan ook af.

Deze Kolom is zoals de lezer kan zien duisterder omdat er minder van over is. Er staat een vermelding van 'liefde', maar de vertaling van het woord aan het eind van Regel 2 'wijn' is raadselachtig in de context van wat over is van de lofzang. Het woord is ook te vertalen als 'Griekenland', maar dat is helemaal niet te plaatsen. Zonder meer gegevens valt er weinig meer over te zeggen. De vermelding van 'Gemenebest' in de eerste Kolom wordt herhaald in Regel 6 van de tweede, met inbegrip van het vleierige noemen van 'Koninkrijk', vermoedelijk dat van Jonatan. Het voortdurende herhalen van 'naam', bedoeld voor het welzijn van de vorst en een zegening is opmerkelijk.

In deze context is de toespeling in Regel 2.4 op 'bezoek' van belang. Dit is een term die we in de hele Qumran-verzameling tegenkomen. We zagen hem in de Messias van de Hemel en de Aarde-tekst, waar het gaat om God die 'de *Chassidim* bezoekt' of 'de *Tsaddikim* bij hun naam noemt'. Ook hier hebben we, toeval of niet, de 'naam'aanduiding weer. De toespeling op 'bezoeken' komt zoals we zagen ook in i.6-7 van het Damascusdocument voor. Daar houdt ze verband met het oproepen van de 'wortel van Planting uit Aäron en Israël', die God zou hebben laten groeien 'om zijn land te erven'. In de context van CD kan men het begrip 'bezoeken' opvatten met de betekenis dat deze eerste Messiaanse figuur wortels heeft in zowel de Davidische als de priesterlijke tradities of achtergronden, en hij zou dan dezelf-

de figuur zijn die 'opstaat' of 'terugkomt' aan het einde van dit document. Men kan het ook opvatten als de Gemeenschap zelf. Hoe dit ook zij, dat deze 'bezoek'terminologie in deze Lofzang op Alexander voorkomt is treffend.

Tot slot is er de belangrijke vermelding in 2.7 van de 'Deelnemers aan de oorlog' of 'deelnemen aan de oorlog'. Weer frapperen de termen. Ze worden gebruikt in een uiterst belangrijke context in de exegese van het Zado-kitische Verbond uit Ezechiël 44:15 in Kolom iv van het Cairese Damascus-document. Het is mogelijk in die profetie de toespeling op 'de priesters, de Levieten, de zonen van Zadok' te lezen, als een bedachte frase met de betekenis van 'de priesters die de *Bnei-Zadok*-Levieten waren'. Maar het Damascusdocument breekt hier opzettelijk mee ten gunste van de exegese van zijn voorkeur. 'En' wordt toegevoegd, zodat de profetie nu luidt: 'de priesters *en* de Levieten *en* de zonen van Zadok', allemaal aparte categorieën. Dit maakt de weg vrij voor de exegese die volgt, die daarop 'de priesters' weergeeft als 'de boetelingen van Israël die naar de woestijn gingen' en de 'zonen van Zadok', op de welbekende manier.

Maar de categorie 'de Levieten' wordt niet genoemd in de exegese. Wel wordt een ander woord toegevoegd, onze 'Deelnemers' (*Nilvim*), dat hier kennelijk inspeelt op het woord 'Levieten'. De interpretatie luidt dan: 'en de Deelnemers met hen – "hen", weten we nog, is "de boetelingen van Israël... in de woestijn"'. Dit is de term die weer terugkomt in deze Lofzang op Koning Jonatan, maar hij wordt nu verbonden aan een extra frase die in het Damascusdocument ontbreekt, namelijk 'de Deelnemers aan de oorlog van' of 'zij die deelnemen aan de oorlog van'. 'Aan de oorlog van' is een toevoeging van betekenis die meteen het oorlogszuchtige ethos van deze groepering oproept, en die oorlog tegen Demetrius waarbij Jonatan betrokken schijnt te zijn geweest, genoemd in de *Pesher*.

Zoals blijkt verschijnt er ook een variant van deze terminologie in de *Pesher* van Nahum, namelijk het woordgebruik 'deelnemen', Daar wordt het verbonden met het 'Eenvoudigen'begrip dat we net zagen, en taalkundig gekoppeld aan de uitdrukking *ger-nilveh* 'inwonende vreemde' – weer een variant op deze toepassing – in de achterliggende tekst. Het woord '*Nilvim*' verschijnt concreet in Ester 9:27, waar het wordt gebruikt bij 'Heidenen' die op een of andere manier verbonden zijn met de joodse gemeenschap – vandaar de betekenis van 'deelnemen', dat toespeelt op het woord 'Levieten' in het Damascusdocument. Hierbij kan het zelfs slaan op een 'geassocieerde', zij het mindere, status, dat wil zeggen in het kader van Godvrezende Heidenen, geassocieerd met de gemeenschap. Hoe het ook zij, het voorkomen van deze toespeling in deze Lofzang op Koning Jonatan, waarvan de nationalistische gevoelens eruit springen, met daarbij het oproepen van een verbinding met oorlog, is van niet gering belang.

TRANSCRIPTIE

Kolom 1

1. שיר קדש
2. על יונתן המלך
3. וכל קהל עמך
4. ישראל
5. אשר בארבע
6. רוחות שמים
7. יהי שלום כלם
8. שלם מלפניך
9. וחבר בשמך

Kolom 2

1. באהבתך אחימר]
2. ביום {וע} וערב מיין]
3. לקרוב לחיות ת.]
4. פקדם לברכה לה.]
5. על שמך שנקרא.]
6. ממלכה לחברך.]
7. נלויים מלחמת ..]
8. לזכרון שמך]
9. ת.]ר.]

VERTALING

Kolom 1 (1) Een heilig gedicht (2) voor Koning Jonatan (3) en heel de Vergadering van Uw volk (4) Israël, (5) die (verspreid) zijn in elke (6) richting onder de Hemel, (7) mogen zij allen wel zijn, (8) volmaakt voor U (9) en een Gemeenebest in Uw Naam

Kolom 2 (1) Door Uw liefde ... (2) overdag en 's avonds, van wijn ... (3) dichterbij komen om ... te zijn (4) Bezoek hen voor een zegen, om ... (5) op Uw Naam die is verkondigd ... (6) een Koninkrijk voor Uw Gemeenebest ... (7) zij die deelnemen aan de oorlog (van) ... (8) Tot een gedachtenis van Uw Naam

Noten

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 1

- (1) De Messias van de Hemel en de Aarde (4Q521)
Eerdere bespreking: R. H. Eisenman, 'A Messianic Vision', *Biblical Archaeology Review* nov/dec (1991) p. 65. Foto's: PAM 43.604, ER 1551.
- (2) De Messiaanse Leider (*Nasi*-4Q285)
Eerdere besprekingen: geen. Een bespreking die onze aankondiging van deze tekst in november 1991 als uitgangspunt heeft: G. Vermes, 'The Oxford Forum for Qumran Research Seminar on the Rule of War from Cave 4 (4Q285)' zal verschijnen in *Journal of Jewish Studies*. Foto's: PAM 43.285 en 43.325, ER 1321 en 1352.
- (3) De Dienaren van de Duisternis (4Q571)
Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 42.914 en 43.551, ER 1054 (43.551 niet opgenomen). De *DSSIP* neemt de tekst op als 4QMg.
- (4) De Geboorte van Noah (4Q534-536)
Eerdere besprekingen: J. Starcky, 'Un texte messianique araméen de la grotte 4 de Qumrân', *École des langues orientales anciennes de l'Institut Catholique de Paris: Mémorial du cinquantenaire 1914-1964* (Paris: Bloud et Gay, 1964) 51-66; Milik, *Books of Enoch*, 56. Foto's: PAM 43.572 (onder), 43.575, 43.590 en 43.591, ER 1520, 1523, 1537 en 1538. Ons Fragment 1 is een eclectische tekst gebaseerd op de Geboorte van Noah Manuscripten C en D. Fragment 2 toont gedeelten van Manuscript D. Fragment 3 is bekend als 4QMess-Aram; het is niet zeker – alleen waarschijnlijk – dat het een derde afschrift is van de Geboorte van Noah tekst.
- (5) De Woorden van Michaël (4Q554)
Eerdere bespreking: Milik, *Books of Enoch*, 91. Foto: PAM 43.572 (boven), ER 1520.
- (6) Het Nieuwe Jeruzalem (4Q549)
Eerdere besprekingen: Milik, DJD 3, 184-93; J. Starcky, 'Jérusalem et les manuscrits de la Mer Morte', *Le Monde de la Bible* I (1977) 38-40; Beyer, *Texte*, 214-22. Foto's: PAM 41.940, 43.564 en 43.589, ER 521, 1512 en 1536. De restauraties van Kolom 4 zijn mogelijk omdat hij overlapt met bewaard gebleven delen van de Nieuw Jeruzalem tekst uit Grot 5.
- (7) De Boom van het Kwaad (Een Fragmentarische Apocalyps – 4Q458)
Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.544, ER 1493.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 2

- (8) De Engelen van Mastemot en de Heerschappij van Belial (4Q390)
Eerdere besprekingen: J.T. Milik, *Books*, 254-5; D. Dimant, 'New Light from Qumran on the Jewish Pseudepigrapha – 4Q390', in J. Trebolle Barrera en L. Vegas Montaner (eds), *Proceedings of the International Congress on the Dead Sea Scrolls – Madrid, 18-21 maart 1991* (Universidad Complutense/Brill: Madrid/Leiden, 1992). Foto: PAM 43.506. Deze tekst mag een pseudo-Mozes heten, maar het is niet zeker dat Mozes de 'schrijver' of de toegesprokene is. Het taalgebruik in de tekst doet denken aan het boek Jeremia, dus kan dit een pseudo-Jeremiatekst zijn; ze kan ook tot een andere ziener zijn gericht.
- (9) Pseudo-Jeremia (4Q385)
Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 42.505 en 43.496.
Wegens de geographie van deze tekst en de woordkeus kan ze ook als een pseudo-Ezechiëltekst worden gezien.
- (10) Tweede Ezechiël (4Q385-89)
Eerdere besprekingen: J. Strugnell en D. Dimant, '4Q Second Ezekiel', *Revue de Qumran* 13 (1988) 54-8; D. Dimant en J. Strugnell, 'The Merkabah Vision in Second Ezekiel (4Q385 4)', *Revue de Qumran* 14 (1990) 331-48. Foto's: PAM 43.493, 43.495, 43.501, 43.503 en 43.504. De volgorde van de fragmenten is onzeker; we brengen ze ruwweg in hun verband met het boek Ezechiël. De vermelding van 'de Engelen van Mastemot' in Fragment 4-6 verbindt haar met de eerste tekst die we deze naam gaven.
- (11) Pseudo-Daniël (4Q243-245)
Eerdere bespreking: J. T. Milik, "Prière de Nabonide" et autres écrits d'un cycle de Daniel. Fragments araméens de Qumran 4', *Revue Biblique* 63 (1956) 411-15. Foto's: PAM 43.247, 43.249, 43.252 en 43.259. De hier gebruikte tekst is een poging tot samenstelling van de drie manuscripten. Omdat deze teksten zo fragmentarisch zijn, is de volgorde onzeker. Ook is het niet zeker dat Manuscript C van hetzelfde literaire werk is als Manuscript A en B. Manuscript C bevat zeker het einde van zijn tekst (hier regel 51-5).
- (12) De Zoon van God (4Q246)
Eerdere besprekingen: J. Fitzmyer, 'The Contribution of Qumran Aramaic to the Study of the New Testament', *New Testament Studies* 20 (1974) 391-4; Milik, *Books*, 60, 213, 261; F. García-Martínez, '4Q246: Tipo de Anticristo o Libertador escatológico?' in *El Misterio de la Palabra. Homenaje a L. Alonso Schökel* (Cristiandad; Madrid, 1983) 229-44. Foto's: PAM 42.601 en 43.236.
- (13) Het Visioen van de Vier Koninkrijken (4Q547)
Eerdere bespreking: J.T. Milik, "Prière de Nabonide" et autres écrits d'un cycle de Daniel. Fragments araméens de Qumrân 4', *Revue Biblique* 66 (1956) 411 note 2. Foto's: 43.576 (Manuscript A), 43.579 (Manuscript B). We brengen Manuscript A met reconstructies na Manuscript B. Maar niet alle reconstructies komen voor in Manuscript B. Sommige weerspiegelen onze visie op de tekst.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 3

(14) Een Genesisbloemlezing (4Q252)

Eerdere besprekingen: J.M. Allegro, 'Further Messianic References in Qumran Literature', *Journal of Biblical Literature* 75 (1956) 174-6; H. Stegemann, 'Weitere Stücke von 4QpSalmon 37, von 4Q Patriarchal Blessings und Hinweis auf eine unedierte Handschrift aus Höhle 4Q mit Exzerpten aus dem Deuteronomium', *Revue de Qumran* 6 (1967-69) 211-17; Milik, *MS*, 138. Foto's: PAM 43.253 en 43.381, ER 1289 en 1375.

We bieden de volgende technische informatie om de lezer de argumenten van de schrijver te helpen begrijpen (vermeldingen slaan op oorspronkelijke data, kolommen en regels):

1:1-3 De schrijver vatte Gen. 6:3 zodanig op dat slechts 120 jaar resteerden voor de Zondvloed. Of de vervanging van het Masoretische 'hij zal oordelen' door 'hij zal leven' een interpretatie van een tekstvariant voorstelt is onduidelijk, maar de vervanging van 'hun dagen' door 'zijn dagen' in Regel 2 heeft grote invloed op de betekenis. 1:10 en volgende. De chronologie van de auteur van de Zondvloed (volgens de jaren van Noachs leven) is als volgt:

(1) 17.2.600 De Zondvloed begint (Regel 4; Gen. 7:11).

(2) 26.3.600 Het regent niet meer, 40 dagen nadat het begon (Regel 6-7; Gen. 7:17). De auteur telde 17.2.600 als de eerste dag van zijn berekeningen.

(3) 14.7.600 Het water begint 150 dagen na het begin van de Zondvloed te zakken (Regel 8; Gen. 7:24, 8:3). Daarom telde de schrijver de 40 dagen van Gen. 7:17 als deel van de 150 dagen. Merk op dat de in de bijbeltekst gegeven data alleen werken op basis van een kalender van 30 dagen per maand; ze maken het ook mogelijk twee dagen tussen 17.2 en 14.7 gelijk te trekken – precies de kalender van Jubileëen en veel Qumran-teksten.

(4) 17.7.600 De ark komt op de berg Ararat vast te zitten op de derde dag van het zakken van het water (Regel 10; Gen. 8:4). De schrijver berekende de twee in Regel 9 genoemde dagen door met Gen. 7:24, 8:3 en 8:4 te vergelijken.

(5) 1.10.600 De bergtoppen worden zichtbaar (Regel 11; Gen. 8:5).

(6) 10.11.600 Noach opent een raam van de ark en laat de raaf los (Regel 13-14; Gen. 8:6-7).

(7) 17.11.600 Noach laat voor het eerst een duif los (Regel 14-15).

Aldus legt de schrijver de woorden 'en hij liet los' uit Gen. 8:8 als verhulling van een niet vermeld weglaten van zeven dagen. Dit is een logische aanname, aangezien er geen reden is om de duif tegelijk met de raaf los te laten. Ook wordt een verspringing van zeven dagen aangegeven door wat volgt.

(8) 24.11.600 De duif vliegt voor de tweede keer weg en komt terug met een olijftak (Regel 15-18a; Gen. 8:10-11).

(9) 1.12.600 Noach stuurt de duif de derde keer weg, en ze komt niet meer terug (Regel 18b-20a; Gen. 8:12).

(10) 1, 1.601 Noach haalt het dak van de ark (Regel 20b-2:1; Gen. 8:13). Het water is geheel geweken.

(11) 17.2.601 het land is droog en Noach verlaat de ark aan het einde van precies een vol jaar (2:1-3; cf. Gen. 8:14). De datum van de Masoretische tekst – die de schrijver bijna zeker heeft gehad op zijn rol van Genesis – werd opgevat als een maan-zondatum. Om Gen. 8:14 aldus te lezen, was het noodzakelijk aan te nemen dat de Zondvloed begon in het eerste jaar van een driejarige cyclus, op welk punt zowel de zon- als de maan-zonkalender overeenstemmen met de datum 17.2. Na een jaar zijn ze het oneens over de datum: zon 17.2 = maan-zon 27.2. Na nog een jaar is de divergentie nog tien dagen groter: zon 17.2 = maan-zon 7.3. Tussen het derde en vierde jaar zal een aanpassingsmaand de situatie van het eerste terugbrengen. Dus alleen als de Zondvloed eindigde in het tweede jaar van de cyclus, is het mogelijk Gen. 8:14 op te vatten zoals de schrijver deed.

(15) Het Apocriefe Boek van Jozua (4Q522)

Eerdere besprekingen: É. Puech, 'Fragments du Psaume 122 dans un manuscrit hébreu de la grotte iv', *Revue de Qumran* 9 (1977-8) 547-54; J.T. Milik, *DJD* 3, 179. Foto: PAM 43.606, ER 1553.

(16) Een Bijbelse Chronologie (4Q559)

Eerdere besprekingen: geen. Foto: PAM 43.603, ER 1550.

(17) Hur en Mirjam (4Q544)

Eerdere besprekingen: geen. Foto: PAM 43.574 (boven), ER 1522.

(18) Henochisch Boek van de Reuzen (4Q532)

Eerdere bespreking: J.T. Milik, *Books*, 309. Foto: PAM 43.573 (boven), ER 1521. Het is niet zeker hoe de fragmenten gearrangeerd moeten worden.

(19) Pseudo-Jubileëen (4Q227)

Eerdere bespreking: Milik, *Books*, 12. Foto: PAM 43.238, ER 1274.

(20) Aramese Tobit (4Q196)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, 'La patrie de Tobie', *Revue Biblique* 73 (1966) 52; idem, *Books*, 163 en 186. Foto: PAM 43.175, ER 1230.

(21) Verhalen van het Perzische Hof (4Q550)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.584 en 43.585, ER 1530 en 1531.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 4

(22) Tempeldiensten I (4Q321)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.328 en 43.329, ER 1355 en 1356.

Let wel dat voor alle in dit hoofdstuk gebrachte teksten kennis van de onderliggende systemen reconstructie volstrekt onzeker maakt.

(23) Tempeldiensten II (4Q320)

Eerdere bespreking: J.T. Milik, 'Le travail d'édition des manuscrits du désert du Juda', *Volume du Congrès Strasbourg 1956* (SVT 4) (Brill, 1957) 25. Foto: PAM 43.330, ER 1357.

(24) Tempeldiensten III – Aemilius doodt (4Q323-324A-B)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, 'Le travail', 25-6; idem, *Years*, 73; B.Z. Wacholder en M. Abegg, *A Preliminary Edition of the Unpublished Dead Sea*

Scrolls, Fascicle One (Washington, DC: Biblical Archaeology Society, 1991). Foto's: PAM 43.335, 43.336 en 43.338, ER 1362, 1363 en 1365.

(25) Tempeldiensten IV (4Q325)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 42.332 en 43.333 (boven), ER 1359 en 1360.

(26) Hemelse Concordanties (OTOT; 4Q319)

Eerdere besprekingen: Milik, *Books*, 63-4. Foto's: PAM 43.283 en 43.284, ER 1319 en 1320.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 5

(27) Het Aramese Testament van Levi (4Q213-214)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, 'Le Testament de Lévi en araméen: Fragment de la grotte 4 de Qumrân', *Revue Biblique* 62 (1955) 398-406, afbeelding 4; idem, *Books*, 23-4, 214, 244 en 263; Beyer, *Teste*, 188-209. Foto's: PAM 43.241 en 43.243 (Manuscript A), 43.260 (Manuscript B), ER 1277, 1279 en 1296. Het Qumran-Testament van Levi komt op enkele punten overeen met het Griekse Testament van Levi. Het houdt nauwer verband met de middeleeuwse manuscripten van een Aramees Testament van Levi uit de *Genizah* van Cairo, waarschijnlijk daterend uit de 10de of 11de eeuw. Deze manuscripten worden in Cambridge en Oxford bewaard. Deze samenhangen maakten het ons mogelijk om grote ontbrekende delen in te vullen, terwijl we aanzienlijk veel (voorheen onbekende) delen konden thuisbrengen. Het Aramees was waarschijnlijk ook de bron voor het Grieks.

Manuscript A: Voor Fragment 1 Kolom 1, vergelijk het Griekse Testament van Levi 2:4b en 4:2; voor Fragment 1 Kolom 2, vergelijk het Griekse Testament van Levi 2:5-6; voor Fragment 3, vergelijk het Oxford manuscript Kolom A en 1Q21, 4-5; voor Fragment 4 Kolom 1-Kolom 2 Regel 1, vergelijk het Cambridge manuscript Kolom E-F.

Voor Manuscript B: dit fragment is in hoge mate identiek aan Oxford C Regel 6 tot D Regel 4.

(28) Een Stevig Fundament (Aäron A - 4Q541)

Eerdere besprekingen: É. Puech, 'Fragments d'un apocryphe de Lévi et le personnage eschatologique: 4QTestLévi c-d(?) et 4QAJa', in J. Treballe Barrera en L. Vegas Montaner (eds), *Proceedings of the International Congress on the Dead Sea Scrolls - Madrid, 18-21 maart, 1991* (Universidad Computense/Brill: Madrid/Leiden, 1992). Foto's: PAM 43.587 en 43.588, ER 1534 en 1535.

(29) Het Testament van Kehat (4Q542)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, '4Q Visions de 'Amram et une citation d'Origène', *Revue Biblique* 79 (1972) 97; Beyer, *Texte*, 209-10; R.H. Eisenman, 'The Testament of Kohath', *Biblical Archaeology Review*, Nov/Dec (1991) 64; É. Puech, 'Le Testament de Qahat en araméen de la Grotte 4 (4QTQah)', *Revue de Qumran* 15 (1991) 23-54. Foto's: PAM 42.600 en 43.565, ER 923 en 1513.

(30) Het Testament van Amram (4Q543, 545-548)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, '4Q Visions de 'Amram', 77-97; P.J. Kobleski, *Melchizedek and Melchiresha* (Washington, DC: Catholic Biblical Association of America, 1981) 24-36. Foto's: PAM 43.566, 43.567, 43.577, 43.578, 43.586 en 43.597, ER 1514, 1515, 1525, 1526, 1533 en 1544. Manuscript C bewaart het begin van het werk het volledigst. Manuscript ? staat aldus bekend in de literatuur; het heeft nooit een duidelijke officiële omschrijving gekregen. Om verwarring te vermijden hebben we deze vrij dwaze namgeving overgenomen.

(31) Het Testament van Naftali (4Q215)

Eerdere besprekingen: Milik, *Years*, 34; idem, *Books*, 198. Foto's: PAM 41.915 en 43.237, ER 512 en 1273. Samen met vroeger onbekende bijzonderheden behoudt Kolom 2 de Hebreeuwse vorm van het Griekse Testament van Naftali 1:9, 11-12. Aan deze Griekse parallel ontleenden we de naam van de vader, Rotheos.

(32) Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad (4Q298)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.384, ER 1378.

(33) De Zonen van Rechtvaardigheid (Spreuken - 4Q424)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.502, ER 1452.

(34) De Demonen van de Dood (Zaligsprekingen - 4Q525)

Eerdere bespreking: E. Puech, '4Q525 et les péripécopes des béatitudes en Ben Sira et Matthieu', *Revue Biblique* 98 (1991) 80-106. Foto's: PAM 43.595, 43.596 en 43.608, ER 1542, 1543 en 1554.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 6

(35) Eerste Brief over Werken van Rechtvaardigheid (4Q394-398)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, 'Le travail d'édition des manuscrits du désert de Juda', (SVT 4) 24; *DJD* 3, 222-5; E. Qimron en J. Strugnell, 'An Unpublished Halakhic Letter from Qumran', in *Biblical Archaeology Today: Proceedings of the International Congress on Biblical Archaeology, Jerusalem*, april 1984 (Jerusalem, 1985) 400-407; idem, 'An Unpublished Halakhic Letter from Qumran', *Israel Museum Journal* 4 (1985) 9-12 en afbeelding 1; L.H. Schiffman, 'The New Halakhic Letter (4QMMT) and the Origins of the Dead Sea Sect', *Biblical Archaeologist*, (juni 1989) 64-73; R.H. Eisenman, 'A Response to Schiffman on MMT', *The Qumran Chronicle*, 2-3, (Krakow 1991) pp. 94-104. Belangrijkste foto's: PAM 43.477, 43.490, 43.491, 43.492 en 43.521, ER 1427, 1440, 1441, 1442 en 1471. We brengen een eclectische tekst die volgt op een overlappende tekst. Interne analyse laat zien dat deze tekst en de Tweede Brief oorspronkelijk aparte werken waren, hoewel twee manuscripten (4Q397-8) ze samen overschrijven. Merk op dat verscheidene fragmenten van 4Q398 duidelijk thuishoren in 'Wetsuiteenzetting', Regel 48-56, maar hier niet precies te plaatsen zijn en hier niet gebracht worden. Merk voorts op dat de uiteenzetting over de kalender wordt bevestigd door 4Q394, en naar onze visie is ze een geïntegreerd onderdeel van de Eerste Brief.

(36) Tweede Brief over Werken van Rechtvaardigheid (4Q397-399)

Zie (35) boven. Belangrijkste foto's: PAM 42.838, 43.476,

43.489 en 43.491, ER 1045, 1426, 1439 en 1441. Merk op dat 4Q398 langer is in Regel 11-13 dan de vorm van de tekst die we brengen. Merk ook op dat het einde van de Tweede Brief iets verschilt met 4Q399, vergeleken met 4Q398. We brengen hier de in 4Q398 bewaarde versie.

(37) Een Aangename Geur (*Halakhah* A-4Q251)

Eerdere besprekingen: Milik, *Years*, 111. Foto's: PAM 43.304, 43.305, 43.306, 43.307 en 43.308; ER 1339-43. Milik heeft oorspronkelijk alle hier gebrachte fragmenten als een enkel manuscript gegroepeerd. Volgens de *DSSIP* zijn de delen vervolgens gehegroepeerd tot twee werken, te weten 4Q251 en 4Q265. Het laatste omvat 43.304-6. Maar al deze delen zijn in hetzelfde handschrift, en om deze en andere redenen, te technisch om er hier verder op in te gaan, volgen we Miliks oorspronkelijke visie.

(38) Rouw, Zaadlozingen, et cetera (Reinheidswetten Type A-4Q274)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.309; ER 1344.

(39) Wetten van de Rode Koe (Reinheidswetten Type B-4Q276-277)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.316 (Manuscript A bovenaan, Manuscript B onder), ER 1351.

(40) De Grondslagen van Rechtvaardigheid (Het Einde van het Damascusdocument: Een Excommunicatietekst - 4Q266)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, *MS*, 235; J. Baumgarten, "'Scriptural Citations" in 4Q Fragments of the Damascus Document', *Journal of Jewish Studies* 43 (1992) 95-8.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 7

(41) De Wagens van Eer (4Q286-287)

Eerdere besprekingen: J.T. Milik, *MS*, 130-5; P. Kobelski, *Melchizedek and Melchiresha* (Washington, DC: Catholic Biblical Association of America, 1981) 42-8. Foto's: PAM 43.311, 43.312, 43.313 (Manuscript A) en 43.314 (Manuscript B), ER 1346, 1347, 1348 en 1349.

(42) Doophymne (4Q414)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 43.482, ER 1432.

(43) Hymnen van de Armen (4Q434, 436)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 42.859, 43.513 en 43.528, ER 1048, 1463 en 1478

(44) De Kinderen van Redding (*Jesha*) en Het Mysterie van het Bestaan (4Q416, 418)

Eerdere besprekingen: geen. Foto's: PAM 42.758, 43.479, 43.480, 43.481, 43.483, 43.589, 43.511 en 43.512, ER 1006, 1429, 1430, 1431, 1433, 1536, 1461 en 1462. De volgorde van de fragmenten is zeker doordat de manuscripten elkaar overlappen. Fragmenten 1-3 brengen delen uit 42.758 en 43.479; Fragment 4 komt van 43.580; Fragmenten 5-6 verschijnen in 43.481; Fragmenten 7-8 verschijnen in 43.483; Fragment 9 verschijnt in 43.589; Fragment 10 Kolom 1 in 43.511 en Kolom 2 in 43.512.

NOTEN BIJ HOOFDSTUK 8

(45) Brontologion (4Q318)

Eerdere besprekingen: Milik *Years*, 42; idem, *Books*, 187; J.C. Greenfield en M. Sokoloff, 'Astrological and Related Omen Texts in Jewish Palestinian Aramaic', *Journal of Near Eastern Studies* 48 (1989) 202. Foto's: PAM 43.374, ER 1368.

(46) Een Fysionomische Tekst (4Q561)

Eerdere bespreking: J. Starcky, 'Les quatre étapes du messianisme à Qumran', *Revue Biblique* 70 (1963) 503 noot 66. Foto's: PAM 43.598, ER 1545.

(47) Een Amuletformule tegen Boze Geesten (4Q560)

Eerdere besprekingen: geen. De *DSSIP* rangschikt de tekst als 'Spreuken?', maar de tekst is zeker een bezwering. Foto's: PAM 43.574 en 43.602, ER 1522 en 1549.

(48) Het Tijdperk van Licht is op komst (4Q462)

Eerdere bespreking: M. Smith, '4Q462 (Narrative) Fragment 1: A Preliminary Edition', *Revue de Qumran* 15 (1991) 55-77. Foto's: PAM 43.546, ER 1495.

(49) Hij hield van zijn Lichamelijke Lozingen (Een Verslag van Sektarische Tucht - 4Q477)

Eerdere bespreking: geen. Foto's: PAM 43.562, ER 1510.

(50) Lofzang op Koning Jonatan (Alexander Jannaeus) (4Q448)

Eerdere bespreking: A. Rabinovich, 'A Prayer for King Yonaton', *Jerusalem Post Magazine* (1992) 8, 9-11. Foto's: PAM 41.371 en 43.545, ER 266 en 1494.

Register

- Aäron, 23, 24, 31, 56, 59, 94, 95, 132, 138,
 139, 142, 148, 151, 157, 186, 188, 195,
 230, 263,
 - pseudo-tekst, 57
 Abel Mayin, 133, 136, 137
 Abraham, 51, 58, 67, 79, 81-83, 90, 94,
 133, 142, 146, 159, 165, 174, 176-178,
 206, 207, 223, 225, 243
 Achttien Zegeningen, 26, 30
 Adam en Eva, 29, 52, 148, 237, 239, 240
 Adders, 68, 147, 148, 152, 165, 166, 171,
 180
Adonai, 26
 Agabus, 55
 Agrippa, 175
 Ahikar, 98, 99
 Alexander de Grote, 45
 Alexander Jannaeus, 55, 117-120, 175,
 246, 259, 260-264
 Alexander, zoon van Aristobulus, 119,
 175
 Allegro, John, 12, 78
Amal, 225, 231, 232, 246
 Amalek, 83, 84, 94
 Amalekieten, 84
 Ammonieten, 51, 179, 187
 Amod, 24
 Amram, 94, 142, 147, 148, 151
 Amuletten, 243
 - formule tegen boze geesten, 251
Ani, 21, 222, 224, 228
 Antigonus, 119, 120
 Antiochië, 55
 Antiochus/Epifanes, 45, 117, 261
 Antipater, 68, 118
 Antonius, Marcus, 118, 119, 260
 Aristobulus, 117-120, 123, 124, 175, 246,
 256, 260, 261
 Armen, de, 17, 20, 63, 178, 222, 226, 232,
 256, 262
 Artaxerxes, 55
 Artepanus, 243
 Asher, 49
 Astrologie, 243, 245
 Avicebron, 230
 Bagasri, 100, 104
 Bagose, 100, 104
 Bar Kochba, 24, 32
 Barnabas, 63
Beit-Yehudah, 100
 Bela, 52
 Belial, 52, 64, 67, 147, 148, 152, 190, 192,
 219
 - Drie netten van, 51, 57, 83, 144, 178
 - Heerschappij van, 56, 57, 60, 63, 69,
 207
 - Zonen van, 63, 65, 68, 91, 139, 214,
 219
 Belsazar, 67, 70
Bemitu ha-Zaddikim, 166
 Benjamin, 49
 Benoit, pater, 10, 15
 Ben Sira, 38, 163
 Bernice, 101
 Bezaleël, 94
Biblical Archaeological Review, 11
 Biblical Archaeological Society, 11, 13
Bnai-Zadok, 97, 264
 Boete(n), 31, 139, 157, 165, 171, 192, 193,
 196
 Boëthus, 144
 Boom van het Kwaad, 51-53, 57, 148
 Bron, 20
 - levens, 172
 - van diepe wateren, 165, 172
 Brontologion, 105, 120, 244, 245, 246
 Caleb ben Hezron, 95
 Cham, 44, 79, 81, 83, 89, 254, 255
Chassidim, 25, 26, 29, 189, 213, 224, 231,
 262, 263
Chesed, 21, 29, 62, 212, 238
 Chronologie, bijbelse, 93
 Cicero, 68
 Cross, Frank Moore, 12
 Dageraad,
 - Vermaningen aan de zonen van de,
 24, 133, 155, 158-160, 163, 211
Dal, 21, 63, 222, 224, 228
 Damascusdocument, 14, 16, 21, 23-26, 30,
 32, 36, 38, 40, 45, 51, 52, 57, 58, 61, 63,
 67-69, 72, 78, 79, 82, 83, 85, 86, 120,
 139, 143, 153, 154, 157-159, 161, 164,
 165, 174, 176, 178, 180, 189, 192, 193,

198, 203-206, 208, 213, 214, 223, 224, 230-232, 255, 256, 258, 263, 264
 Daniël, 24, 42, 45, 46, 53, 56-58, 61, 67-74, 100, 101, 133, 198, 247
 - Pseudo, 43, 46, 67, 71
Darchei-Emet, 97
Darchei-'Or, 97
Darchei-Zedek, 97
Darchei-Zev'am, 97
 Darius, 100, 103
 David, 32, 61, 62, 71, 72, 77, 83, 84, 85, 90-92, 189
 - Huis van, 30, 31
 - Telg van, 26, 30, 35, 85, 86, 90, 166
 Davies, Philip, 10, 16, 19
 Demetrius, 45, 117, 261, 264
 Demonen van de Dood (Zaligsprekingen), 86, 113, 157, 158, 161, 163, 171, 211, 215
Didachè, 213
 Dienaar, lijdende, 32, 246
Discoveries in the Judean Desert, 12
 Drie Boeken, 40, 42
 Driver, G.R., 18
 Drusilla, 101
 Duisternis, 147, 148, 224
 - Demonen van de, 159
 - Dienaren van de, 35, 36, 38
 - Engelen der, 58
 - Prins van de, 148, 152
 - Zonen van de, 91, 139, 147, 152, 256
 Ebion, 21, 232
Ebionai-Chesed, 224
 Ebionieten, 178, 223
Ebionim, 222, 224, 228, 255
 École Biblique, 10, 12
 Eeuwige Planting, 192, 196, 230, 237, 238
 Efrath, 95
 Eisenman, Robert, 10-14, 16, 19, 22, 120, 247
 Eleazar, 92, 142, 252
 Elia, 56, 247
Eminim, 25
 Engel(en), 18, 43-45, 51, 53, 57, 74, 76, 133, 198, 239, 257, 258
 Epifanius, 247
 Esarhaddon, 98, 99
 Essen, 26, 55, 84, 119, 177, 214, 261
 - Theorie van de, 12, 18, 119, 259, 261
 Ester, 101, 264
 Eusebius, 17, 223, 257
 Excommunicatie, 21, 203, 204
 Ezechiël, 24, 43, 44, 52, 57, 58, 61, 65, 69, 74, 77-79, 85, 86, 165, 212
 - Pseudo, 60
 - Tweede, 56, 62, 63, 67

Farizeeën, 55, 105, 120, 143, 173, 177, 179, 189, 260
 Filippus, dochters van, 55
 Filo, 81, 252, 260
 Fontein (van Levende Wateren), 165, 230, 238
 Fratervana, 100, 103
 Fundament(en), 31
 - Stevig, 138, 142, 145, 148
 Fysionomische teksten, 244, 249
 Gabirol, Solomon Ibn, 42, 215, 230, 231, 244
 Gabriël, 42-45, 74
Gal'ah, 205
 Galaten, 83, 118, 159, 174, 176, 178, 206, 207, 213, 222, 225, 231, 246, 247
 Gedragsregels, 14, 23, 31, 35, 37, 57, 86, 139, 157-159, 162, 164, 178, 180, 189, 192, 193, 205, 206, 211, 214, 220, 222, 224, 230, 231, 256, 257
 Geest, Heilige, 20, 25, 43, 159, 204, 208, 215, 216, 220, 240, 241
 Geloof, 157, 161
 Gemeenschapsraad, 31, 139, 180, 192, 193, 196, 204, 206, 214, 219, 230
 Genesis
 - apocryfon, 78
 - bloemlezing, 24, 25, 31, 78, 79, 82, 83, 91, 93, 94, 105, 176, 215, 257
Genizah van Cairo, 9, 23, 174, 204
Ger-nilveh, 264
 Geur, aangename, 31, 173, 192, 193, 196, 205, 262
 Geweld, 57, 139, 189, 191
 Glorie, 26, 43, 212, 214, 218, 220, 222, 226, 229, 230, 238, 239, 241, 242, 253, 255
 Glorieuze verblijf, 157, 161
Ha'Amim, 46
 Habakuk
 - *Pesher* van, 14, 35, 40, 45, 52, 57, 63, 68, 78, 79, 100, 139, 166, 205, 207, 224, 225, 226, 231, 246, 254, 256, 261, 262
Ha-cohen, 32
 'Halachische' tekst, 173, 192, 198, 204, 244
Hamas, 139, 189
Hamat, 166
 Handelingen, 17, 25, 39, 55, 81, 83, 142, 144, 178, 189, 204, 207, 251, 252
Hassiduv, 153
Hechalot, 205
 Heidenen, 31, 39, 67, 118-120, 177, 179, 180, 186, 198, 224-226, 228, 258, 264

Heiligen, 26, 41, 71, 197, 237
 - Heilige der, 31, 139, 180, 192, 213, 219, 220, 237
 Hemelse Concordanties, 126
 - Heerscharen, 18, 26, 36, 71, 72, 247
 - Opstijgingen, 43, 97, 133, 205, 247
 - Verheffingen, 39, 42, 43
 - Wakers/Wachters, 57, 82
 Henoeh, 42, 57, 74, 78, 97, 98, 133, 138, 142, 243
 - Boek der Reuzen, 95, 96, 251
 Herodes, 68, 106, 119, 120, 144, 215, 260
 Herodianen, 143, 144, 173, 179, 180, 193, 246, 260
 Herodias, 101
Hever, 263
 Hizil/Hizilam, 225
Hok/Hukkim, 20, 164
 Honi de Cirkeltrekker, 246, 247
 Hosea, 57, 78
 Huntington Library, 10, 12
 Hur, 94, 95
 Hur en Mirjam, 79, 148
 Hymnen, 14, 51, 56, 154, 164, 165, 213, 226, 229, 230, 232
 - Doophymne, 211, 220
 - van de Armen, 25, 31, 178, 211, 215, 222, 224, 225, 230, 231, 246, 254, 255
 Hymnen en Mysteries, 19, 133, 211
 Hyrkanus, 18, 117-120, 123, 246, 256, 260, 261
 Internationaal Team, 10, 11, 12, 15, 16
 Israël, 23, 24, 31, 58, 62, 139, 148, 157, 230, 263
 Israëlsch museum, 9, 10
 Izaäk, 67, 82, 94, 133, 137, 146
 Jakob, 24, 29, 67, 79, 82-84, 90, 94, 132, 133, 136, 137, 146, 155, 253, 255, 257
 Jakobus, 10, 17, 36, 39, 51, 53, 57, 58, 63, 68, 82, 83, 97, 139, 142, 144, 153, 157, 159, 165, 166, 174, 178, 204, 206-208, 212, 215, 222, 223, 231, 246, 247, 248, 257
 Jeremia, 31, 32, 62, 167
 - Pseudo, 56, 60, 67
 Jeruzalem, 46, 51, 55, 61, 62, 67, 71, 91, 107, 118, 174, 186, 187, 204, 208, 226, 228, 244, 253-255, 258, 260
 - Bisschop van, 207
 - Gemeenschap van, 17, 178, 257
 - Kerk van, 10, 174, 222
 - Nieuw, 44, 45, 51
 Jesaja, 16, 18, 23, 26, 30, 31, 32, 35, 52, 78, 159, 164, 167, 180, 193, 215, 216, 231, 246

Jesha, 157, 211, 215, 229, 231, 232, 240
 Jesse, 30, 92
 Jezus, 31, 63, 68, 71, 72, 142, 144, 145, 159, 166, 173, 179, 212, 213, 216, 222, 223
 Job, 100, 132
 Joëzer, 144
 Johanan b. Zacchai, 24, 55, 77, 123, 258
 Johannes, 62, 139, 153, 247
 - De Doper, 119, 159, 189
 - Evangelie van, 142, 148, 213
 Jonatan
 - Lofzang/lied op Koning, 117, 120, 144, 175, 190, 211, 244, 259, 260-265
 Josefus, 24, 26, 55, 58, 62, 67, 68, 119, 143, 144, 154, 177, 179, 202, 215, 243, 246, 247, 251-253, 260, 261
 Jozef, 49, 137
 Jozua, 90, 94
 - apocryfen, 90
 Jubileeën, 57, 58, 80, 83, 98, 127, 176, 213, 218
 - cyclus, 78, 126
 - Pseudo, 78, 96
 Juda, 49, 61, 83-85, 89, 92, 94
 Judas, 52
 - de Esseen, 55
 - de Galileeër, 144
 - de Makkabeeër, 18, 118, 120, 198, 259, 261
 Judith, 77, 101
Kabbala, 19, 25, 62, 97, 212
 Kalendarische teksten, 105, 125, 126
 Kalender, 79, 159, 176
 Kampen, 72, 186, 187, 192, 197, 198, 204, 206-208, 210, 255-258
 Kanaän, 81-83, 90, 151, 253, 255
Kedoshim, 26, 197, 198, 247
 Kehat, 71, 94, 142, 148, 151
 Kennis, 20, 97, 133, 136, 152, 153, 158, 161, 163, 164, 170, 171, 192, 208, 224, 228, 229, 238-240, 242, 246
 Kittim, 31, 33, 34, 35, 45, 51, 72, 161, 253, 261
 Koperen rol, 9, 10, 261
 Korintiërs, 36, 39, 43, 52, 153, 175, 213, 230
 Kronieken, 107, 133, 189
 Kwaad, 36, 59, 60, 62, 67, 71, 97, 133, 136, 145, 154, 164, 170, 171, 229, 239, 242
 - Koning van het, 148, 152
 - Tijdperk van het, 85, 155, 208, 210
Lehaskil, 158
 Levi, 49, 94, 133, 137, 142, 146-148, 151, 210

Lichamelijke Lozingen, 83, 244, 255, 257, 259
 Licht, 147, 148, 152, 224
 - Dienaren van het, 36
 - Engel van het, 36
 - Prins van het, 148, 152
 - Tijdperk van het, 148, 253, 255
 - Zonen van het, 147, 157, 158
 Liefdesgeboden 62, 212, 231
 Liegen, 35, 36, 97, 147, 164, 165, 229
 - Leugenachtigheid, 145, 148, 152, 189, 191, 231, 239, 240, 246
 - Liegende Oordeel, 205, 246, 256
 Lot, 82
 Luther, Maarten, 17

Ma'al, 189
Ma'as, 35, 63, 84, 205
 Magie, 243
 Makkabeeën, 100, 105, 118, 119, 243, 259
 - Boek van, 45, 77, 101, 143, 144, 177, 259
 Makkabeese Opstand, 26, 42
 Marcus, 63, 247, 262
 Masada, 62, 212
Mashuah, 53
Maskil, 157-160, 163, 164
 Mastema/Mastemot, 36, 58, 64, 82, 91, 164-166, 171, 214, 223
 - Engelen van, 56-58, 60, 63, 67, 69
 Mastemato, 214
 Mattatias, 177, 261
 Matteüs, 39, 63, 72, 91, 147, 159, 163, 164, 173, 179, 213, 222-224, 247, 262
Mebakker (bisschop), 21, 204, 206, 208, 210, 214, 244, 255-257
Mehokkek, 85, 215
Meholalot, 32
Melchi Rescha, 148
Melchi Zedek, 86, 148
Menora, 243
 Mensenzoon, 60, 71, 247
Merkaba, 212, 226
 Messiaans
 - Betogen, 23
 - Beweging, 17, 57, 184
 - Bloemlezing, 23, 24
 - Leider(*Nasi*), 23, 26, 29-31, 45, 85, 166, 215, 246, 253
 Messias, 20, 23, 24, 26, 32, 53, 72, 84, 93, 157, 158, 207, 208, 215, 216, 219
 - van de Hemel en de Aarde, 23, 25, 26, 30, 31, 35, 57, 211, 216, 247, 263
 Michaël, 33, 34, 43-45, 52, 74, 148, 152
 - De Woorden van, 42, 51
Midrasj, 79, 157, 210
 Milik, pater, 15
 Mirjam, 94, 95, 148, 151
Mishmarot, 105, 107, 108
Mishpat, 20
Misjna, 77, 204, 251
 Moabieten, 179, 187
 Mohammed, 43, 82, 83
Moreh, 86
 Mozes, 55, 77, 84, 89, 94, 98, 132, 142, 147, 174, 189, 191, 204, 206-209
 - Pseudo, 56, 57
 Mysterie van het Bestaan, 31, 39, 40, 42, 153, 157, 159, 165, 211, 215, 229-232, 240, 242, 257
 Mysteriën, 17, 20, 39, 40, 41, 56, 138, 141, 164, 171, 218, 230, 232, 240, 241, 244
 Naftali, 49, 87, 90, 133
 Nahum, 78, 117, 262
 - *Pesher* of commentaar van, 45, 119, 164, 261, 264
Nasi-Ha-Edah, 30, 32, 85
 Nazoreeër, 224, 231
 Nebukadnezar, 70, 74, 100
Nephesh-Ani, 224
Nephesh Ebion, 224, 246
Nephesh-Tsaddik, 224
 Noach, 38-40, 42, 70, 79, 80-82, 89, 97, 133, 138, 142, 164, 231, 253
 - Geboorte van, 38
 Oordeel, 21, 36, 62, 133, 145, 157, 161, 163, 196, 206, 208-210, 224-226, 228, 229, 232, 238, 239, 240, 244, 247, 253
 - Laatste, 21, 40, 64, 72, 193, 225, 231, 247
 - Rechtvaardig, 38, 56
 - van God, 35, 166
 Oorlogsrol, 14, 24-26, 31, 33, 35, 45, 46, 67, 71, 72, 78, 153, 197, 198, 222, 223, 226, 232, 247, 254, 258, 261
 Openbaringen, 42, 44, 46, 52, 63, 166
 Oprechtheid, 145, 146
 Opstand, 189, 255
Otot, 126, 127
 Overspel/ontucht, 57, 68, 83, 84, 97, 101, 133, 136, 145, 178-180, 189, 191
 Parash, 189
 Paulus, 16, 21, 31, 36, 39, 42, 43, 46, 51, 52, 55, 58, 68, 83, 118, 144, 153, 157, 159, 166, 174, 176-179, 192, 204, 205, 207, 208, 213, 215, 222, 223, 225, 226, 230, 231
 Perzische hof, verhalen van het, 100, 120
 Pinechas, 56, 142, 144, 177, 179, 247
Pirke Abbot, 142
Pishro, 78

Plantwortel, 23, 26
 Pompeius, 117, 118, 246, 260
 Prediker, 132, 163
 Priester, Slechte, 52, 63, 119, 166, 225, 244, 256, 261
 Priesterroulatie, 107, 125, 126, 127, 128
 Psalmen, 23, 72, 77, 78, 177, 189, 190, 211, 225, 261, 262
 Pseudo-Eupolemus, 243
 Puech, Emile, 12, 15

 Qumran
 - Studies/Verzameling/Documenten/Literatuur, 9, 12, 13, 15, 17-20, 23-25, 30, 31, 35-37, 42-45, 51-53, 56, 61-63, 67, 69, 72, 76, 78-87, 91, 95, 97, 98, 100, 101, 105, 106, 117, 119, 120, 126, 133, 139, 143, 144, 148, 153, 158, 161, 163, 165, 174, 176-180, 188, 192, 193, 197, 202, 211-214, 216, 220, 222, 223, 224, 231, 232, 243-247, 250, 254, 255, 257, 259, 261, 262
 - Gemeenschap van, 10, 15, 83, 175, 263
 Rechtvaardige Leraar, 35, 51, 52, 63, 72, 139, 157, 165, 166, 224, 225, 232, 256
 Rechtvaardige(n), 25, 29, 40, 51, 82, 83, 86, 90, 97, 98, 163, 165, 225, 231, 246, 256
 Rechtvaardigheid, 17, 20, 35, 36, 38, 51, 62-64, 72, 73, 133, 145, 146, 147, 148, 153, 157, 160, 161, 171, 176, 177, 190, 192, 220, 223, 229, 230, 239, 242
 - Brieven over de werken van, 15, 20, 37, 52, 61, 105, 120, 144, 164, 173-175, 178, 188, 201, 206, 258, 261
 - Dienaren van, 36, 213
 - Grondslagen van, 203, 205, 206, 209
 - Koning van, 152
 - Oordelen van, 36
 - Zonen van, 37, 72, 133, 152, 157, 158, 161, 163, 213, 218, 257
 Rechtvaardiging, 17, 20, 220
 Redding, 232, 240
 - Kinderen van, 157, 211, 229, 232
 Reinheidswetten, 197, 201, 257
 Rijkdommen, 57, 58, 60, 63, 161, 232, 238, 240, 241
 Rockefellermuseum, 9
 Rode Koe, 179, 186, 201, 202, 203
 - Wetten van, 201
 Romeinen, 32, 45, 46, 68, 83, 118, 119, 144, 145, 174, 176, 178, 179, 205, 213, 225, 246, 260, 261
 Roth, Cecil, 18
 Rotheos, 153, 155

Rouw(en), zaadlozingen et cetera, 197, 200
 Ruben, 49, 79, 83, 90, 257
 Rufidim, 94

 Sabbat, 58, 107, 125, 129, 173, 176, 184, 185, 192, 195, 196, 213, 218, 223
 Sadduceeën
 - Boëthusiaanse, 120
 - Herodiaanse, 143, 144, 260
 - Messiaanse, 119, 177
 Samaritanen, bijbelchronologie van de, 93
 Samuël, 72, 84, 132
 Saul, 84, 90, 260
 Scaurus, Aemilius, 117-120, 123, 244, 246, 256, 259, 260, 261
 Schechter, Solomon, 174, 203
Sefer ha-Razim, 212, 230
Sela, 91
 Sem, 44, 90, 253
 Sennacherib, 98
 Shanks, Herschel, 11
Shavu'ot, 204
Sheker, 189
 Shelamzion (Salome Alexandra), 117-120, 123
Shir Kodesh, 259
 Shomrei ha-Brit, 224
 Silo-profetie, 24, 25, 31, 78, 84, 85, 91, 215
 Sion, 44, 91, 92
Sod/Yesod, 231
 Sodom en Gomorra, 79, 81, 83
 Solomo, 62, 71, 191, 251
 Spreuken, 132, 157, 158, 161, 163, 257
 Starcky, pater, 15
 Ster-profetie, 24, 25, 30-32, 71, 76, 78, 85, 154, 223, 247
 Strugnell, John, 10, 15, 16
 Suetonius, 24, 68, 252

 Tabernakel, 94, 95, 259, 261
 Tacitus, 24
Tem'a, 51
 Tempel, 25, 30, 44, 45, 49, 52, 55, 58, 60, 62, 91, 105, 119, 165, 172, 176-180, 186, 187, 191-193, 197, 204, 215, 243, 246, 260
 - berg, 174
 - diensten, 81, 105-108, 114, 117, 123-127, 131, 144, 176, 225, 244, 246, 256, 259, 260
 - offers, 133, 143
 - rol, 44, 51, 52, 76, 77, 120, 125, 177-179, 193, 197
 - verontreiniging, 51, 52, 57, 58, 60, 68, 144, 178, 180

- verwoesting, 31, 77, 252, 260
- Terach, 81, 82, 90, 93, 94
- Testamenten en Vermaningen, 132
 - Amram, 132, 138, 139, 145, 147, 153
 - Kehat, 45, 119, 132, 138, 139, 142, 147, 164, 253
 - Levi, 45, 132, 138, 142, 144, 152
 - Naftali, 36, 132, 152, 154, 163
 - Twaalf Aartsvaders, 132, 152
- Teval'a*, 51
- Tomas de Tweeling, 248
- Tomas, Evangelie van, 82
- Titus, 101, 252
- Tobit, 77, 101, 251
 - Aramese, 98
- Tora*, 20, 85, 86, 89, 137, 164, 170, 174-177, 189, 192, 204-210, 219, 226, 228, 256
- Tosefta*, 77
- Tsaddik*, 38, 40, 83, 159, 231
- Tsaddikim*, 25, 29, 36, 51, 82, 86, 97, 247, 255, 262, 263
- Uitverkorene van God, 40, 42, 196
 - van Rechtvaardigheid, 154, 155
- Uri, 95
- Vaux, Roland de, 14
- Verbond/Wet, 20, 38, 58, 67, 221
 - Brekers van het, 57, 58, 60, 206
 - Handhavers van het, 37, 57, 60, 62, 86, 206, 224, 231
 - Noachitisch, 39
 - van de Vrede, 56
- Verontreiniging, 36, 51, 57
- Vertrapt, 21, 63, 65, 172, 222, 224, 228, 239
- Vespasianus, 24, 77, 252
- Visioen van de Vier Koninkrijken, 67, 74, 139
- Volken
 - Apostel van, 46, 68
 - Koningen/Koninkrijk van de, 45, 68, 71
- Volmaaktheid, 39, 158, 159, 164, 170, 171, 213, 224
- Vroomheid, 17, 20, 21, 62, 63, 157, 161, 172, 224-226, 228, 231, 238
- Waarheid, 72, 97, 133, 136, 137, 145, 146, 147, 148, 152, 153, 157, 158, 161, 163, 192, 196, 219, 224, 229, 231, 238, 240, 242
- Wachter/Wakers, 98, 147, 148, 151, 164, 172
- Wagens van Eer, 21, 30, 40, 148, 165, 170, 204, 211, 212, 229, 257
- Weg(en), 39, 64, 154, 224, 228
 - van God, 153, 159
- Wekenfeest, 204
- Werken, 17, 20, 36
- Wet(ten), 20, 38, 56, 57, 58, 63, 67, 76, 83, 97, 142, 157, 164, 170, 178, 186, 188, 189, 191, 193, 196, 204-208, 210, 223, 226, 228, 232, 241, 257, 260
- Wijsheid, 41, 42, 72, 132, 133, 136-139, 141, 157, 158, 161, 163, 170, 238, 240-242
 - Kabbalistische, 39, 42
- William F. Albright Institute for Archaeological Research, 10
- Wise, Michael, 11, 12, 14, 18, 21
- Yahad*, 86
- Yahwist*, 79
- Yehudi*, 100
- Yeter ha-'Amim*, 46
- Yizdaku*, 51
- Yoreh*, 86
- Yoreh ha-Zedek*, 85, 86
- Zacharia, 23, 31, 32, 74
- Zachtmoedigen, 20, 25, 29, 31, 63, 144, 171, 222, 224, 228, 256
- Zadok, zonen van, 25, 36, 37, 40, 43, 51, 52, 57, 78, 85, 86, 97, 147, 153, 154, 161, 189, 193, 213, 224, 231, 247, 264
- Zadokitische theorie, 133
- Zanut*, 189
- Zedek*, 62, 86, 212
- Zegeningen, 211
- Zeloten, 14, 18, 26, 36, 119, 143, 173, 174, 177, 179, 226
- Zohar*, 83, 212, 231
- Zondvloed, 79, 80, 81
- Zoon van God, 71, 72